ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ BİLİM DALI
(GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ PROGRAMI)

İLKÖĞRETİM MÜZİK DERS KİTAPLARINDA YER ALAN ÇOCUK ŞARKILARININ ÖĞRENCİLERİN GELİŞİM DÜZEYLERİNE UYGUNLUĞU AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ömer Can Satır

Ankara
Mart, 2008

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ BİLİM DALI
(GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ PROGRAMI)

İLKÖĞRETİM MÜZİK DERS KİTAPLARINDA YER ALAN ÇOCUK ŞARKILARININ ÖĞRENCİLERİN GELİŞİM DÜZEYLERİNE UYGUNLUĞU AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ömer Can Satır

Danışman: Prof.Dr. Sedat Sever

Ankara
Mart, 2008

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma jürimiz tarafından, Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı/Güzel Sanatlar Eğitimi Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmistir.

Başkan ……..(İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye…..……..(İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye…..……..(İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Onay
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.
…/…/2008

Prof.Dr. Ayşe Çakır İlhan
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Çocuk şarkıları, çocuklara müziğin ve dilin olanaklarıyla insan doğasını anlatan, sezdiren ve onların yaşamı tanımalarına yardımcı olan estetik bir araçtır. Bu aracın temel işlevi, çocukların başta müziksel gelişimleriyle birlikte dilsel, bilişsel/kavramsal, duygusal ve toplumsal-sosyal gelişim düzeylerine uygun bir biçimde, duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan müzikal ve dilsel öğelerle zenginleştirmek, beğeni düzeylerini yükseltmektir. Söz konusu bu temel işlevin gerçekleşmesi ise çocuk şarkılarının, öğrencilerin gelişim düzeyleri göz önüne alınarak yapılandırılması ve ders kitaplarındaki şarkı dağarcıklarına bu doğrultudaki şarkıların seçilmesiyle doğru orantılıdır.

Yukarıdaki düşüncelerden hareketle, ilköğretim müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarının öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olan ve olmayan yanları bu çalışmada belirlenerek tartışmaya açılmıştır. Böylelikle nitelik bakımından daha önce belki de hiç önemsenmeyen çocuk şarkıları, gerek müziksel gerekse sözel-dilsel bağlamda ele alınarak değerlendirilmiştir. Ortaya çıkan bulgular, ilköğretim müzik eğitimi sürecindeki çocuk şarkılarının nasıl olması gerektiğine ilişkin farklı bir bakış açısı sağlayacaktır.

Çocuk şarkıları üzerine bir çalışma yapmamı öneren ve bu doğrultuda desteğini esirgemeyen, değerli hocam ve danışmanım Sayın Prof.Dr. Sedat Sever'e, çalışmanın her aşamasında beni yönlendiren ve destekleyen değerli hocam Sayın Yard. Doç. Dr. Nedim Yıldız'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ömer Can SATIR

ÖZET

İLKÖĞRETİM MÜZİK DERS KİTAPLARINDA YER ALAN ÇOCUK ŞARKILARININ ÖĞRENCİLERİN GELİŞİM DÜZEYLERİNE UYGUNLUĞU AÇISINDAN İNCELENMESİ

Satır, Ömer Can
Yüksek Lisans, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
(Güzel Sanatlar Eğitimi Programı)
Tez Danışmanı: Prof.Dr. Sedat Sever
Mart 2008

Bu araştırmanın genel amacı, ilköğretim müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarını, öğrencilerin gelişim düzeylerine uygunluğu açısından incelemektir. Belgesel tarama modeli niteliğinde olan araştırmanın evrenini, Türkiye'deki İlköğretim Okullarının birinci evresinde (1., 2. ve 3. sınıf) okutulan müzik ders kitaplarındaki çocuk şarkıları oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise, 2005-2006 ve 2006-2007 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nca okutulması uygun görülen, ilköğretim birinci, ikinci ve üçüncü sınıf düzeyindeki 9 ders kitabından, sistematik örnekleme yöntemiyle seçilmiş 21 şarkı oluşturmaktadır. Bu şarkılar müziksel, sözsel ve söz-müzik uyumu açılarından incelenmiş; ortaya çıkan bulgular öğrencilerin müziksel, dilsel, kavramsal/bilişsel, duyuşsal gelişim düzeyleriyle ilişkilendirilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin müziksel, dilsel, kavramsal/bilişsel ve duyuşsal gelişim düzeyine tümüyle uygun olan bir çocuk şarkısına rastlanılmamıştır. Böylelikle ilköğretim müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarının, öğrencilerin gelişim düzeylerini dikkate alan bir yapıyla oluşturulmadığı belirlenmiştir.

ABSTRACT

AN ANLYSIS OF CHILDREN'S SONGS IN ELEMENTARY SCHOOL MUSIC COURSE BOOKS FROM THE POINT OF THEIR APPROPRIATENESS TO THE STUDENTS' PROGRESS LEVELS.

Satır, Ömer Can
Master of Arts, Division of Educational Sciences
(Fine Arts Education Program)
Thesis Advisor: Prof. Dr. Sedat Sever
March 2008

The main aim of this study is to analyse the children's songs from the point of their appropriateness to students' progress levels in elementary music course books. Children's songs in the music course books which are used in the first stage (1st., 2nd., 3rd. Grade) of the elementary schools in Turkey has formed the population of the documentary review model research. The sampling of the research have been constituted by 21 songs chosen with systematic sampling technique from 9 different course books for 1st, 2nd and 3rd grades which are advised by the Ministry of Education to be taught during 2005-2006 and 2006-2007 educational years. These songs have been analyzed from the points of musical, lyrical and lyrical-musical appropriateness and the obtained data have been related to the students' musical, linguistic, perceptional/cognitive and emotional progress levels. According to the findings of the research, it has not been found out any song which is completely appropriate to the students' musical, linguistic, perceptional/cognitive and emotional progress levels. Thus, it has been identified that children's songs in elementary school music course books have not been developed by taking the students' progress levels into consideration.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI i
ÖNSÖZ ii
ÖZET iii
ÇİZELGELER LİSTESİ viii
ŞEKİLLER LİSTESİ xi
BÖLÜM
1.GİRİŞ 1
Problem 1
Amaç 8
Önem 9
Sınırlılıklar 9
Tanımlar 10

2. İLKÖĞRETİM DÖNEMİNDE MÜZİK EĞİTİMİ 11
İlköğretim Müzik Eğitiminin Temel İlke ve Amaçları 14
İlköğretim Müzik Eğitiminin Boyutları 19
Ses eğitimi 19
İlköğretim Öğrencilerinin Ses Özellikleri 21
Kulak (Müziksel İşitme) Eğitimi 23
Çalgı Eğitimi 30
Müziksel Beğeni (Zevk) Eğitimi 31

3. İLKÖĞRETİM MÜZİK EĞİTİMİNDE KULLANILAN MÜZİK TÜRLERİ ..34
Tekerleme ve Saymacalar 35
Ninniler ve Türküler 35
Çocuk Şarkıları (Yurt ve Dünya Şarkıları) 36
Çocuk Şarkılarının Niteliği 38
Ezgi 39
Ritim 42
Prozodi (Söz ve Ses Uyumu) 45

Söz Yapısı 48
Çalgı Müziği 51

4. OKUL ÇAĞI ÇOCUĞUNUN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ 52
Gelişim 52
Okul Çağı Çocuğuna Genel Bir Bakış 56
Bedensel ve Devinsel Gelişim 59
Bilişsel Gelişim 61
Somut İşlem Düşüncesinin Gelişimi 65
Dil ve Kavram Gelişimi 67
Okul Döneminde Dil ve Kavram Gelişimi 72
Duygusal Gelişim 74
Okul Döneminde Duygusal Gelişim 77

5. YÖNTEM 80
Araştırmanın Modeli 80
Evren ve Örneklem 80
Verilerin Toplanması ve Analizi 83

6. BULGULAR ve YORUMLAR 84
İlköğretim 1. Sınıf Müzik Ders Kitaplarında Yer Alan
Çocuk Şarkılarına Ait Bulgular ve Yorumlar 85
Havada Bir Top Bulut Olsam Şarkısına Ait Bulgular ve Yorumlar ... 85
Ben ve Dünya Şarkısına Ait Bulgular ve Yorumlar 90
Trafik Marşı Şarkısına Ait Bulgular ve Yorumlar 95
Okula Geldim Şarkısına Ait Bulgular ve Yorumlar 101
Atatürk Şarkısına Ait Bulgular ve Yorumlar 108
Üç Şey Şarkısına Ait Bulgular ve Yorumlar 113
23 Nisan Şarkısına Ait Bulgular ve Yorumlar 118

İlköğretim 1. Sınıf Müzik Ders Kitaplarında Yer Alan
Çocuk Şarkıları Üzerine Genel Bir Değerlendirme 124
İlköğretim 2. Sınıf Müzik Ders Kitaplarında Yer Alan
Çocuk Şarkılarına Ait Bulgular ve Yorumlar 135

Ali Babanın Bir Çiftliği Var Şarkısına Ait Bulgular ve Yorumlar 135
Çocuk ve Çiçek Şarkısına Ait Bulgular ve Yorumlar 141
İlkbahar Şarkısına Ait Bulgular ve Yorumlar 147
Türk'üm Şarkısına Ait Bulgular ve Yorumlar.....153
Temiz Çocuk Ol Şarkısına Ait Bulgular ve Yorumlar.....159
Ağacı Kıskanırım Şarkısına Ait Bulgular ve Yorumlar.....164
Müzik Sevgisi Şarkısına Ait Bulgular ve Yorumlar 170
İlköğretim 2. Sınıf Müzik Ders Kitaplarında Yer Alan
Çocuk Şarkıları Üzerine Genel Bir Değerlendirme 176
İlköğretim 3. Sınıf Müzik Ders Kitaplarında Yer Alan
Çocuk Şarkılarına Ait Bulgular ve Yorumlar 187
Mavi Bilye Şarkısına Ait Bulgular ve Yorumlar 187
Çok Çalışkan Olmalıyız Şarkısına Ait Bulgular ve Yorumlar.....192
Dikkatsiz Çocuk Şarkısına Ait Bulgular ve Yorumlar 198
Sevgi Çiçekleri Şarkısına Ait Bulgular ve Yorumlar 206
Cumhuriyet Şarkısına Ait Bulgular ve Yorumlar.....212
Orman Şarkısına Ait Bulgular ve Yorumlar 220
Ata'ya Saygı Şarkısına Ait Bulgular ve Yorumlar 225
İlköğretim 2. Sınıf Müzik Ders Kitaplarında Yer Alan
Çocuk Şarkıları Üzerine Genel Bir Değerlendirme 231

7. SONUÇ ve ÖNERİLER.....243
Sonuç 243
Öneriler.....246

KAYNAKÇA 248

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1. Çocukların Yaş Gruplarına Göre Ritmik Gelişimi 44

Çizelge 2. Piaget'in Bilişsel Gelişim Dönemleri ve Özellikleri.....64

Çizelge 3. Örneklemi Oluşturan Çocuk Şarkılarının Bulunduğu Ders Kitapları81

Çizelge 4. Örneklemi Oluşturan Çocuk Şarkıları.....82

Çizelge 5. **Havada Bir Top Bulut Olsam** Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu 88

Çizelge 6. **Ben ve Dünya** Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu 92

Çizelge 7. **Trafik Marşı** Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu 98

Çizelge 8. **Okula Geldim** Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu 105

Çizelge 9. **Atatürk** Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu.....110

Çizelge 10. **Üç Şey** Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu 115

Çizelge 11. **23 Nisan** Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu 121

Çizelge 12. İlköğretim 1. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Çocuk Şarkılarının Ses Alanları ve Öğrencilerin Ses Gelişim Düzeyleri.....124

Çizelge 13. İlköğretim 1. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Çocuk Şarkılarında Kullanılan Ölçüler ve Şarkıların Ritmik Yapıları.....127

Çizelge 14. İlköğretim 1. Sınıf Düzeyinde Yer alan Şarkıların Form Şeması 128

Çizelge 15. İlköğretim 1. Sınıf Düzeyi Çocuk Şarkılarının, Söz-Müzik Uyum Durumları Açısından, Toplam Hece Sayısına Oranla Ritmik Uyumsuzluk ve Vurgu Uyumsuzluğu Hata Oranları 129

Çizelge 16. İlköğretim 1. Sınıf Düzeyi Çocuk Şarkılarının Sözsel Yapısı 131

Çizelge 17. **Ali Babanın Çiftliği** Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu 138

Çizelge 18. **Çocuk ve Çiçek** Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu.....14
Çizelge 19. **İlkbahar** Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu 150

Çizelge 20. **Türk'üm** Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu 156

Çizelge 21. **Temiz Çocuk Ol** Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu 162

Çizelge 22. **Ağacı Kıskanırım** Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu167

Çizelge 23. **Müzik Sevgisi** Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu 174

Çizelge 24. İlköğretim 2. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Çocuk Şarkılarının Ses Alanları ve Öğrencilerin Ses Gelişim Düzeyleri 176

Çizelge 25. İlköğretim 2. Sınıf Düzeyi Çocuk Şarkılarında Kullanılan Ölçüler ve Şarkıların Ritmik Yapıları 179

Çizelge 26. İlköğretim 2. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Çocuk Şarkılarının Form Şeması 180

Çizelge 27. İlköğretim 2. Sınıf Düzeyi Çocuk Şarkılarının Söz-Müzik Uyum Durumları Açısından Toplam Hece Sayısına Oranla Ritmik Uyumsuzluk ve Vurgu Uyumsuzluğu Hata Oranları.....181

Çizelge 28. İlköğretim 2. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Çocuk Şarkılarının Sözsel Yapıları 183

Çizelge 29. **Mavi Bilye** Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu.....189

Çizelge 30. **Çok Çalışkan Olmalıyız** Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu.....195

Çizelge 31. **Dikkatsiz Çocuk** Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu.....202

Çizelge 32. **Sevgi Çiçekleri** Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu.....209

Çizelge 33. **Cumhuriyet** Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu 217

Çizelge 34. **Orman** Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu.....222

Çizelge 35. **Ata'ya Saygı** Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu 228

Çizelge 36. İlköğretim 3. Sınıf Düzeyi Çocuk ŞarkılarınınSes Alanları ve Öğrencilerin Ses Gelişim Düzeyleri 231

Çizelge 37. İlköğretim 3. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Çocuk Şarkılarında Kullanılan Ölçüler ve Şarkıların Ritmik Yapılar.....234

Çizelge 38. İlköğretim 3. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Çocuk Şarkılarının Form Şeması 235

Çizelge 39. İlköğretim 3. Sınıf Düzeyi Çocuk Şarkılarının, Söz-Müzik Uyum Durumları Açısından, Toplam Hece Sayısına Oranla Ritmik Uyumsuzluk ve Vurgu Uyumsuzluğu Hata Oranları 237

Çizelge 40. İlköğretim 3. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Çocuk Şarkılarının Sözsel Yapısı.....239

ŞEKİLLER

Sayfa

Şekil 1.**Havada Bir Top Bulut Olsam** Şarkısı 85
Şekil 2.**Havada Bir Top Bulut Olsam** Şarkısının Prozodi Yapısı 86
Şekil 3.**Ben ve Dünya** Şarkısı 90
Şekil 4.**Ben ve Dünya** Şarkısının Prozodi Yapısı 91
Şekil 5.**Trafik Marşı** Şarkısı 95
Şekil6.**Trafik Marşı** Şarkısının Prozodi Yapısı 96
Şekil 7.**Okula Geldim** Şarkısı 101
Şekil 8.**Okula Geldim** Şarkısının Prozodi Yapısı 102
Şekil 9.**Atatürk** Şarkısı+ 108
Şekil 10.**Atatürk** Şarkısının Prozodi Yapısı 109
Şekil 11.**Üç Şey** Şarkısı 113
Şekil12.**Üç Şey** Şarkısının Prozodi Yapısı 114
Şekil 13.**23 Nisan** Şarkısı 118
Şekil 14.**23 Nisan** Şarkısının Prozodi Yapısı 119
Şekil 15.**Ali Babanın Bir Çiftliği Var** Şarkısı 135
Şekil 16.**Ali Baba'nın Bir Çiftliği Var** Şarkısının Prozodi Yapısı 136
Şekil 17.**Çocuk ve Çiçek** Şarkısı 141
Şekil 18.**Çocuk ve Çiçek** Şarkısının Prozodi Yapısı 142
Şekil 19.**İlkbahar** Şarkısı 147
Şekil 20.**İlkbahar** Şarkısının Prozodi Yapısı 148
Şekil 21.**Türk'üm** Şarkısı 153
Şekil 22.**Türk'üm** Şarkısının Prozodi Yapısı 154
Şekil23.**Temiz Çocuk Ol** Şarkısı 159
Şekil 24.**Temiz Çocuk Ol** Şarkısının Prozodi Yapısı 160
Şekil 25.**Ağacı Kıskanırım** Şarkısı 164
Şekil 26.**Ağacı Kıskanırım** Şarkısının Prozodi Yapısı 165
Şekil 27.**Müzik Sevgisi** Şarkısı 170
Şekil 28.**Müzik Sevgisi** Şarkısının Prozodi Yapısı 171
Şekil 29.**Mavi Bilye** Şarkısı 187
Şekil 30.**Mavi Bilye** Şarkısının Prozodi Yapısı 188

Şekil 31.**Çok Çalışkan Olmalıyız** Şarkısı 192
Şekil32.**Çok Çalışkan Olmalıyız** Şarkısının Prozodi Yapısı.....193
Şekil33.**Dikkatsiz Çocuk** Şarkısı.....198
Şekil 34.**Dikkatsiz Çocuk** Şarkısının Prozodi Yapısı 199
Şekil 35.**Sevgi Çiçekleri** Şarkısı.....206
Şekil 36.**Sevgi Çiçekleri** Şarkısının Prozodi Yapısı 207
Şekil 37.**Cumhuriyet** Şarkısı 212
Şekil 38.**Cumhuriyet** Şarkısının Prozodi Yapısı.....214
Şekil 39. **Orman** Şarkısı 220
Şekil 40. **Orman** Şarkısının Prozodi Yapısı 221
Şekil 41. **Ata'ya Saygı** Şarkısı.....225
Şekil 42. **Ata'ya Saygı** Şarkısının Prozodi Yapısı.....226

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, araştırmayla ilgili varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlar ele alınmıştır.

Problem

İnsan, biyolojik olarak kendine özgü yetilerle dünyaya gelmekte, ancak "insanlığa aday" bir birey olarak yaşama hazırlanmaktadır. Onun yaşama hazırlanmasına, toplum içinde yurttaş olmasıyla birlikte kişilik kazanmasına ise "eğitim" öncü olacaktır.

Eğitim, genel bir tanımlamayla, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla, istenilen değişiklikleri oluşturma sürecidir (Sönmez,2003:2). Bu süreçte eğitim sistemi, bireyin hem içsel (manevi), hem de dışsal (maddi) yönlerini geliştirmekle sorumlu bir alan olarak belirmektedir.

Kavcar (1982:1)'a göre eğitim, "*...çocuk olsun, genç olsun, yaşlı olsun, insanlarda sosyal hayata ve çağa uygun tutum ve davranış değişikliği sağlamaktır. Eğitimin işlevi, topluma sağlıklı bir biçimde uyum sağlayabilmeleri için insanları etkilemektir. Bu etkilenme geçmişteki sosyal ve ulusal değerleri tanıtıp benimsetme, bugünün gerçeklerini gösterme ve geleceğe dönük değerler, hünerler kazandırma yoluyla olur. Çağdaş eğitimin amacı, dünü koruyarak yarını güven altına almaktır.*"

Tanilli (2005:14)'ye göre ise eğitimin tanımı kısaca, "insan olmayı öğrenmek"tir. Bu gerçeğe götürmek için yazar şu kanıtları ortaya koymaktadır:

"*İnsan, vaktinden önce doğmuş bir hayvandır; organizması, özellikle sinirsel bağlantıları yarıda kalmıştır. Böylece insan, küçük bir hayvanın tersine, her şeyi öğrenir ve öğrendiği sürece de başkalarına, yetişkinlere bağımlıdır. Bugün dünyaya gelmiş bir çocuk, tarih öncesi çağlarda doğmuş bir bebekten hiçbir noktada farklı değildir. İnsanlığın yüzyıllar boyunca kazandığı ve insanı insan kılan her şeyi, dili, düşünceyi, duyguları, teknikleri, bilimleri, sanatları, ahlakı, insan öğrenmiştir*."

Böylelikle insan, insanlığa aday bir birey olarak doğmakta, insanlığa ait kültürel birikimleri eğitim yoluyla öğrenerek insanlaşabilmektedir.

Bireysel, toplumsal ve kültürel bir varlık olarak yaşamın odak noktasında yer alan insan, biyofiziksel temele dayalı bilişsel, devinişsel ve duyuşsal yapılardan oluşan bir bütündür. Bunlardan bilişsel yapı daha çok sinir sistemine, devinişsel yapı kas sistemine, duyuşsal yapı ise iç salgı sistemi olarak tanımlanan 'endoktrin' sistemine dayalıdır. Bu yapılar ve sitemler, kuşkusuz, birbirlerinden bağımsız değildir. İnsan çevresi ile etkileşim süreci içinde, birtakım davranışlarda ya da etkinliklerde bulunurken, söz konusu yapılar ve sistemler hem kendi içlerinde, hem de birbirleriyle uyumlu bir bütün olarak iş görürler, birbirlerinin işlevlerini tamamlayıp bütünlerler (Uçan, 2005:10).

Çağdaş bir eğitim sistemi de, birey olarak insanın düşünsel, bedensel ve duyuşsal süreçlerinin olumlu yönde gelişimine olanak yaratmalıdır. Milli Eğitim Temel Yasası'nın 2. maddesi, bu düşünce doğrultusunda şöyle tanımlanmaktadır:

"*Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini, beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünce gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmektir.*"

İnsana, eğitim süreci içinde, söz konusu bu davranışları kazandırmadaki etkili yöntemlerden biri de sanat eğitimidir. Yalın ve özlü anlamıyla sanat; duygu, düşünce, tasarım ve izlenimleri, belli durum, olgu ve olayları, belirli bir amaç ve yöntemle, belirli bir güzellik anlayışına göre işlenerek birleştirilmiş gereçlerle anlatan özgün estetik bir bütündür (Uçan, 2005:124).

Sanat olgusu içinde yer alan sanat eğitimi ise, kişinin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilmek, yetenek ve yaratıcılığını estetik bir seviyeye ulaştırmak amacıyla yapılan eğitim faaliyetlerinin tümü kapsamaktadır. Sanat eğitimi, bireye kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak belirli sanatsal davranışlar kazandırma ya da, bireyin sanatsal davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak belirli değişiklikler oluşturma süreci olarak tanımlanabilir (Uçan, 2005:125).

Sanatın, eğitim bütünlüğü içindeki önemi üç noktada toplanabilir:

a. Düşünmeyi öğrenme
b. Kişilik gelişmesi
c. Kişiye yaratıcılık yollarının açılması (İpşiroğlu, 1996:14).

Sanat eğitiminin öncül amacı, sanatçı yetiştirmeye değil; yetiştirmek durumunda olduğu her kişiyi, yaratıcılığa yöneltip, onun bilişsel, devinişsel ve duyuşsal eğitim gereksinimini karşılamaya yöneliktir.

Sanat eğitimi, ağırlıklı olarak kapsanan temel davranış ve içerik, kullanılan araç ve gereç, izlenen yöntem ve teknik, gerçekleştirelen ortam ve düzey, öngörülen aşama ve süre bakımından kendi içinde çeşitlilik gösterir ve her çeşide bağlı olarak değişik biçimlerde adlandırılır. Buna göre fonetik, plastik ve dramatik sanatlar eğitimi; ses, söz, yüzey, oylum (hacim), mekan, devinim ve eylem sanatları eğitimi; işitsel, görsel, işitsel/görsel ya da görsel/işitsel sanatlar eğitimi; göreneksel, geleneksel ve modern sanat(lar) eğitimi; ilköğretim öncesinde, ilköğretimde, ortaöğretimde ve yükseköğretimde sanat eğitimi, örgün ve örgün olmayan (yaygın) sanat

eğitimi vb. adlandırmalar ‘sanat eğitimi’ başlığı altında yer almaktadır (Uçan,2005:126).

Sanat eğitimi sürecinde insanı, “insan” yapan değerlerle özdeşleştiren alanlarladan biri de fonetik sanatların içinde yer alan müzik ve buna bağlı müzik eğitimidir.

Bireyin doğum öncesi oluşma evresine dolaylı olarak kurulmaya başlayan insan-müzik ilişkisi, doğumdan sonra doğrudan ilişki biçimine dönüşür ve gitikçe çeşitlenip zenginleşerek, güçlenip gelişerek insanın yaşamı boyunca sürer gider. Bu nedenledir ki müzik, insan yaşamının her evresinde yer alan ve onsuz olmayan bir olgudur (Uçan,1994:12).

Müzik sanatı, insanın yaratma niteliğinin seslerde somutlandığı, duygu ve düşüncelerin kişiyi etkileyen bir biçimde ezgilere, dönüştürüldüğü bir anlatım yoludur.

Uçan (2005:15-16)’a göre sanat olarak müzik; “duygu, düşünce tasarım ve izlenimleri veya başka gereçlerin de katkısıyla belli durum, olgu ve olayları, belli bir amaç ve yöntemle, belli bir güzellik anlayışıyla birleştirilip düzenlenmiş uyuşumlu/uylaşımlı seslerle, estetik bir yapıda işleyip anlatan bir bütündür”.

Uygarlık tarihine de bakıldığında, insanların ve toplumların eğitiminde müzik sanatının önem taşıdığı görülebilmektedir.

Örneğin Eski Yunan’da müzik, eğitimin dayandığı temellerden biri, zevk ve ruh eğitiminin bir aracı olarak görülmüştür. Socrate’a göre felsefe, müziğin en yüksek noktasıdır. Platon’a göre ise müzik, eğitimin önemli bir aracıdır. Ona göre müzik ve oyun gençliğin hakkıdır. Yönetenleri ve yönetilenleriyle bütün toplumun ruh sağlığı müzik eğitimine bağlıdır, ancak onunla sağlanabilir. Bu bakımdan müzik, birey ve toplum eğitiminin temeli olmalıdır (Yıldız, 2002:4-5).

Aristoteles (2004)'e göre ise müzik eğlenceden daha fazla bir şeydir ve onu yalnızca eğlence aracı görmek insan varoluşunun ve gelişim sürecinin en büyük hatalarında biri olacaktır. Düşünür şöyle devam etmektedir:

"... müziğin etkisinin ne olduğunu da, hangi amaçla onu öğrendiğimizi de tanımlamak kolay değildir. Müzik uyku çekmek ya da içki içmek gibi, eğlenmemiz ve canlanmamız için midir? Pek sanmam çünkü bu şeyler, Euripides'in dediği gibi sıkıntılarımızı unutmamıza yardım etmekle ve hoş olmakla birlikte kendi içlerinde çok önemli değillerdir. Acaba tıpkı jimnastiğin belli bir türde bir vücut meydana getirmesi gibi, müziği de daha çok karakter üstüne etki yapabilen ve böylelikle de doğru bir eleştiri değerlendirme alışkanlığına sahip insanlar meydana getirmeye yetenekli bir iyilik uyarıcısı saymamız gerekmez mi?"

Aristoteles'in bu düşüncesi, müzik sanatının insanın gelişim ve buna bağlı eğitim sürecinde ne denli etkili olabileceğine yol göstermektedir. Yine Aristoteles'e göre, "*duyguların samimi bir şekilde anlatımı konusunda hiçbir şey ritim ve ses kadar kuvvetli değildir. Mademki bu, gerçek bir güçtür; o halde müzik mutlaka çocukların eğitiminde kullanılmalıdır.*"

Uygarlık tarihinde yer alan bu düşünceler aynı zamanda çağdaş eğitimin ve buna bağlı sanat/müzik eğitiminin temellerini de oluşturmuştur. Yukarıdaki düşünceler ışığında aynı zamanda şu sonucun ortaya çıktığı görülmektedir; etkili bir sanat ve müzik eğitimi, ancak çocukluk yıllarına dayandırılan bir eğitim süreciyle, insan yaşamına olumlu yönde etki edebilecektir.

Müzik, çocuğun günlük yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır. Evde, okulda, sokakta, parkta dolayısıyla her yerde ve günün her saatinde müzik, onun için hem bir amaç, hem de bir araçtır. Müzikle oynar, müzik yoluyla kendini ifade eder, duygularını anlatır; böylece beden, zihin, dil, duygu gelişimini sürdürür (Yıldız,2002:4). Müziğin, çocukların gelişimine etkileri başlıca dört açıdan ele alınmaktadır:

1. Dil Gelişimi

2. Duygusal ve Sosyal Gelişim
3. Bedensel ve Psikomotor Gelişim
4. Bilişsel Gelişim

Müziğin içinde yer alan sözlü müzik parçaları (tekerlemeler, saymacalar, çocuk şarkıları ve çocukların söyleyebilecekleri halk türküleri) çocuğun dil gelişimini etkiler. Çocuk bu tür parçaları söylerken sözcük dağarcığı genişler, sözcüklerin seslerini doğru ve güzel söylemeyi öğrenmiş olur. Söz-müzik uyumu başarılı olan parçalar yoluyla her sözcüğün tartımını ve vurgusunu doğru biçimde öğrenir; dil çevikliği kazanır, akıcı bir konuşma becerisi elde eder (Sun ve Seyrek,2002:32).

Ayrıca İsviçre Fribourg Üniversitesi'nde yapılan bir araştırmaya göre, okulda haftanın 5 günü 45 dakika müzik eğitimi alan çocukların, haftada 1-2 saat müzik eğitimi alan çocuklara oranla dil derslerinde daha başarılı oldukları saptanmıştır (Edwards, 1997).

Müziğin, çocuğun duygusal ve sosyal gelişimine etkisi sürecinde, toplu ya da bireysel müzik etkinliği içinde yer alan çocuklar; birlikte iş yapabilme alışkanlığı kazanmakta; bir grubun üyesi olma ve aldığı görevi yerine getirme sorumluluğu edinmekte; bireysel özelliklerinin ve yeteneklerinin farkına varmakta; tek başına bir şeyler başarmanın doyumuna ulaşmaktadır (Yıldız,2002:8).

Seslerin ise doğumudan itibaren çocuğu devinimlere yönlendirmesi; şarkılardaki soluk belirteçlerine göre nefes alma, solunum kontrolünü ve akciğer gelişimini sağlayabileceği gibi, çalgılarla çalışma hem büyük ve küçük kasaların gelişimini hem de psikomotor gelişimini olumlu etkiler (Eskioğlu,2003:119).

Müziğin, çocukların bilişsel gelişimine olumlu yönde etki ettiği yapılan araştırmalar sonucunda ortaya konmuştur. Buna göre, California Üniversitesi'nde yapılan bir araştırmada, 6 ay piyano eğitimi alan 3-5 yaş

arası çocukların uzaysal algılama testlerinde bilişsel gelişim düzeylerinin üstünde bir başarı kaydettikleri saptanmıştır (Beachwood,1997).

Müzik eğitiminin uzaysal becerilere etkisini inceleyen 'Mozart Etkisi' araştırmasına göre, sadece 10 dakika Mozart dinletilen gruplara uygulanan 'uzaysal algılama' testlerinde %30'luk bir başarı artışının sağlandığı görülmüştür (Eskioğlu,2003:121).

Duygu ve düşünceleri sesler ve ritimlerle ifade eden müzik sanatı, insanların özellikle çocukluk dönemlerinde etkili ve çekici bir öğe olarak yer alırken; müzik eğitimi sürecinde ise şarkılar ve bu şarkıların seslendirilmesi ile işlerlik kazanmaktadır. Şarkı seslendirme ya da söyleme müzik eğitim sürecinin temeli oluşturan hedeflerin başında gelmektedir. Böylelikle eğitim programları içerisinde çocuk şarkıları, sanat eğitimine bağlı müzik eğitiminin önemli bir parçası olarak yerini almaktadır.

İnsan yaşamında, çocukluk yıllarında karşılaşılan modeller, uyaranlar, yaşamın diğer evrelerindeki davranışların biçimlendirilmesinde de etkili olmaktadır. Çocuğun duygu ve düşünce evrenini biçimlendirme sürecinde bir uyaran olarak çocuk şarkıların önemli bir işlevi olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde, çocuk şarkıları, çocukların dilsel, düşünsel, bedensel ve duyuşsal gelişimini sağlayan; öte yandan çocukların müziğe ve sanatın diğer alanlarına duyarlılık kazanmasına olanak yaratan bir eğitim aracıdır.

Çocuk şarkıları, dilsel ve müziksel yönden çocuğun gelişim düzeyleri gözetilerek, çocuk gerçekliğine uygun bir anlayışıyla yapılanmasıyla, eğitim süreci içinde etkili bir araç olacaktır. Çocuğun müziksel, bilişsel/kavramsal, dilsel ve ruhsal gelişimi göz ardı edilerek oluşturan ya da sunulan şarkıların, onun bu yönlerden gelişimini olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmektedir.

İlköğretim müzik eğitimi sürecinde ise uygulamaya konulacak şarkıları ders kitaplarında oluşturulan dağarcıklar belirlemektedir. Milli Eğitim Yasası'nın 52. maddesinde eğitim kurumlarında kullanılacak ders kitapları ile

öğretmen ve öğrencilere kaynak ve yardımcı olacak eğitim gereçlerinin, milli eğitimin genel amaçlarının gerçekleşmesine katkı sağlayacak nitelikleri taşıması gerektiği belirtilmiştir. Bu nedenle müzik ders kitaplarına, çocuğun gelişimine olumlu yönde etki edebilen, her yaş ve gelişim düzeyine uygun şarkıların seçilmesi gerekmektedir.

Yukarıdaki düşünceler ışığında yapılan bu çalışmada, ilköğretim müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkıları, öğrencilerin gelişim düzeylerine uygunluğu açısından incelenecek; ders kitaplarının ve içeriğini oluşturan şarkıların öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olan ve olmayan yanları ayrıntılı bir biçimde ele alınacaktır.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, ilköğretim müzik ders kitaplarında yer alan çoçuk şarkılarını öğrencilerin gelişim düzeylerine uygunluğu açısından incelemektir.

Bu araştırmada genel amaca ulaşabilmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

Ders kitaplarındaki;

1. Şarkılar ses sınırlılıkları açısından, öğrencilerin ses gelişim düzeyine uygun mudur?

2. Şarkılar ezgi yapıları açısından öğrencilerin müzikal algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun mudur?

3. Şarkılar, ritmik yapıları açısından öğrencilerin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun mudur?

4. Şarkıların biçim (form) yapıları, öğrencilerin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun mudur?

5. Şarkıların söz ve müzik yapılarının uyum durumları, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında, Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun mudur?

6. Şarkı sözleri öğrencilerin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun mudur?

7. Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreni, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun mudur?

Önem

Bu araştırmada toplanan veriler, çocuk şarkısı bestecileri, şarkı sözü yazarları, öğretmenler, ders kitabı yazarları, Milli Eğitim Bakanlığı'nın bu alanda çalışma yapan birimleri ve alan uzmanlarına sunacağı dönütler bakımından önem taşımaktadır. Bu önem, hem şu andaki uygulamaların gözden geçirilip geliştirilmesi, hem de ilköğretim sürecindeki müzik eğitiminin ileriye dönük çalışmalarının sağlıklı yapılabilmesine katkı olarak tanımlanabilir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma, 2005-2006 ve 2006-2007 eğitim-öğretim yılı içerisindeki, 2572 ve 2585 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergileri'nde okutulması uygun görülen 1., 2. ve 3. sınıf müzik ders kitaplarındaki toplam 21 şarkıyla; ve bu şarkıların öğrencilerin müziksel, dilsel, bilişsel/kavramsal ve duyuşsal gelişim düzeylerine uygunluğunun sınanmasıyla sınırlıdır.

Tanımlar

İlköğretim Müzik Ders Kitapları: İlköğretim öğrencilerinin gelişim düzeylerine göre hazırlanmış, müzik ders öğretim programında belirlenen hedef-davranışları gerçekleştirmede araç olarak kullanılan ders kitapları.

Çocuk Şarkıları: Erken çocukluk döneminde başlayıp ergenlik dönemini kapsayan bir yaşam evresinde çocukların müziksel gelişim, dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan müziksel ve dilsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır. (Sever, 2003: 9)'in tanımından uyarlanmıştır.

Gelişim: Bir organizmada, döllenmeden ölüme kadar olan zaman zarfında, yaşa bağlı olarak bedende ve davranışta ortaya çıkan düzenli ve sırasal değişim (Atay, 2005)

BÖLÜM 2

İLKÖĞRETİM DÖNEMİNDE MÜZİK EĞİTİMİ

İlköğretimde müzik eğitimi, ilköğretim öğrencilerinin tümü için gerekli ve zorunlu bir eğitim ve öğretim sürecini kapsamaktadır. Müziğin ilköğretim çağı çocuğunun yaşamındaki vazgeçilmez yeri ve önemi nedeniyledir ki müzik; ilköğretimde hem sağlam bir eğitim temeli, hem anlamlı bir eğitim boyutu, hem kullanışlı bir eğitim aracı, hem etkili bir eğitim yöntemi, hem de önemli bir eğitim alanıdır (Uçan, Yıldız, Bayraktar, 1999: 8).

İlköğretim süreci içerisinde hem bir eğitim aracı, hem de bir eğitim alanı olarak yer alan müzik eğitimini, Uçan (2005: 14) şöyle açıklamaktadır:

"*Müzik eğitimi, temelde bir müziksel davranış kazandırma veya bir müziksel davranış değiştirme sürecidir. Bu süreçte daha çok, eğitim gören bireyin (çocuğun/ gencin, öğrencinin) kendi müziksel yaşantısı temel alınır, bu temelden yola çıkılarak belirli amaçlar doğrultusunda planlı, düzenli ve yöntemli bir yol izlenir ve bu yolla belirli hedeflere erişilir. Müzik eğitimi yoluyla, birey ile çevresi özellikle müziksel çevresi arasındaki iletişim ve etkileşimin daha sağlıklı, daha düzenli, daha etkili ve daha verimli olması beklenir*".

Bowman (2002: 63) ise müzik eğitimini, öğrencilerin müzikal olarak gelişimlerine yardımcı olan bir süreç olarak değerlendirirken, müzik eğitimi alan bireyin müziğin değerini takdir etme, müzikal yaratma, müziğe tepki verme ve müziksel deneyimleri anlamlı bir biçime dönüştürme gibi davranışları kazanabileceğini belirtmektedir.

Bir diğer tanıma göre, müzik eğitimi, temelde müziksel okuma- yazma, şarkı söyleme, çalgı çalma, müzik dinleme, müziksel bilgilenme, yaratma, beğeni geliştirme ve müziksel kişilik geliştirme eğitimidir (Uçan, 1989: 179).

Yukarıda verilen tanımlar hiç kuşkusuz ilköğretim süreci içerisindeki müzik eğitimini de kapsamaktadır.

"*Müzik eğitimi bir bütün olmakla birlikte genel, özengen (amatör) ve mesleksel (profesyonel) olmak üzere üç ana kitleye ve amaca yönelik olarak düzenlenip gerçekleştirilmektedir.*

Genel müzik eğitimi, herkese yöneliktir. Sağlıklı, dengeli, başarılı ve mutlu bir 'insanca yaşam' ve 'insanca gelişim' için gerekli müziksel davranış değişiklikleri oluşturmayı ve ortak 'genel müzik kültürü' kazandırmayı amaçlamaktadır.

Özengen müzik eğitimi; genel müzik eğitimiyle yetinmeyip müziğin bir dalına içten ilgili, istekli, gönüllü ve yatkın olanlara yöneliktir. Müzik yaşamına daha etkin bir katılım ve bu yaşamdan daha etkili bir zevk ve doyum sağlamak için gerekli davranış değişiklikleri oluşturmayı ve 'özengen müzik kültürü' kazandırmayı amaçlamaktadır.

Mesleksel müzik eğitimi ise; müziğin bütününü, bir kolunu veya dalını bir iş veya mesleksel uğraş alanı olarak seçen veya seçmek isteyenlere yöneliktir. Seçilen veya seçilmek istenen müziksel mesleğin gerektirdiği davranış değişiklikleri oluşturmayı ve 'mesleksel müzik kültürü' kazandırmayı amaçlamaktadır" (Uçan vd., 1999: 9).

İlköğretimde müzik eğitimi yukarıda belirtilen müzik eğitiminin üç ana türünden en çok genel müzik eğitimi ile ilişki içerisindedir. Uçan (2005: 31)'a göre ilköğretim evresindeki genel müzik eğitiminde, bireye (çocuğa/öğrenciye), asgari ortak- temel müzik kültürü kazandırılırken, çeşitli müziksel araç ve gereçlerle yüz yüze gelme, çalışma ve kendini müziğin belli başlı davranış boyutlarında deneme fırsatı ve olanağı da verilmektedir. Ancak bunun yanı sıra çocuğun müziksel gelişimine, müziksel eğilimine ve geleceğe dönük müziksel beklentilerine bağlı olarak özengen ve mesleki müzik eğitimine ilişkin belirli düzenleme ve uygulamalardan da söz edilebilir (Uçan vd., 1999: 9).

İlköğretim müzik eğitimi öğrencilerin gelişim düzeyleri göz önünde bulundurularak gerek konu, gerekse hedef- davranış düzeyinde üç aşamalı bir öğretim programı içermektedir.

"*Genel olarak bakıldığında, ilköğretim günümüz Türkiye'sinde çocuklara örgün müzik eğitiminin ilk kez ve kesintisiz sekiz yıl süreyle verilmesinin öngörüldüğü, verildiği ya da verilmesi gereken (beklenen) bir kurumdur. Birinci Devre'de çocuk örgün müzik eğitimini hem ilk kez hem de en temel düzeyde almaya başlar. İkinci Devre'deki örgün müzik eğitimi bir yandan önceki devreye dayalı, diğer yandan sonraki devreye hazırlayıcı bir nitelik taşır. Üçüncü devredeki örgün müzik eğitimi ise, hem yaşama hazırlayıcı hem de kısmen ortaöğretime hazırlayıcı ve yönlendirici özellik gösterir*" (Uçan vd., 1999: 9).

Ayrıca ilköğretimde müzik eğitimi, müziğin tüm boyutlarıyla ele alınıp işlendiği bir ders olarak gerçekleşmekte ve böylece çocuğun/öğrencinin bilişsel, devinişsel ve duyuşsal davranışlarıyla bir bütün olarak gelişimine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

İlköğretim müzik eğitiminin önemli noktalarından biri de müzik dersini okutan öğretmenlerin eğitim devrelerine göre farklılık gösteriyor olmasıdır. Ülkemizde şu an birinci, ikinci ve üçüncü sınıfların müzik dersleri, özel öğretim kurumları dışında, sınıf öğretmenleri tarafından; dördüncü ve beşinci sınıfların müzik dersleri sınıf öğretmeni ya da müzik öğretmeni tarafından; altıncı, yedinci ve sekizinci sınıfların müzik dersleri ise müzik öğretmeni tarafından yürütülmektedir.

.

İlköğretimde Müzik Eğitiminin Temel İlke ve Amaçları

İlköğretim müzik eğitimi sürecinin temel ilke ve amaçlarını belirlemeden önce müzik eğitiminin genel olarak oluşturulan temel ilke ve amaçların değinmek gerekir.

Müzik eğitiminin ilke ve amaçları, kuşkusuz, eğitimin türüne, düzeyine, süresine ve içeriğine bağlı olarak değişiklikler gösterir. Ancak niteliği ne olursa olsun, her tür ve düzeydeki müzik eğitiminde önemli ölçüde geçerliliği olan bir takım temel ilke amaçlar da vardır (Uçan, 2005: 15).

Uçan (2005: 15)'a göre müzik eğitimi, temel ilkeler açısından ele alındığında "*....Öğrencinin müziksel algılama yeteneğini farklılaştırıp çeşitlendirmeli; öğrenciyi belli koşullandırmaların ürünü olan tek yanlı müzik yapma, üretme ve dinleme alışkanlıklarından kurtarmalı; öğrenciyi, çeşitli, çok yönlü tını özelliklerine, yapı taşlarına, kuruluş biçimlerime ve etki alanlarına açmalı; öğrenciye müziksel ilişkilerinde daha yüksek düzeyde bir bilinçlilik ve eleştirme gücü kazandırmalı; bir çalgı, bir plak ya da kaset, müzikle ilgili bir plak ya da kaynak seçiminde ve bir müzik eserini ya da etkinliğini eleştirip değerlendirmesinde öğrenciye yardımcı olacak bireysel müzik yeteneklerini geliştirmeli, öğrencinin değişik türdeki müzik çalışma ve etkinliklerine etkin katılım sağlamalıdır*."

İlköğretim sürecinin önemli bir kolu olan müzik eğitiminin de öğrencilerin bulundukları dönemin özelliğine göre belirlenmiş temel ilke ve amaçları doğrultusunda işlerlik kazanmaktadır. Çiçek (2000: 8-10) ilköğretim müzik eğitiminin genel ilkelerini şöyle sıralamaktadır:

"*1. <u>Bilinenden Bilinmeyene, Yakından Uzağa Gitme;</u>*

İlköğretimde öncelikli yapılacak iş, çocuğun yakın çevresindeki çocuk ezgileri ve şarkılarından başlamak olmalıdır. Bunlar da;

- *Sayışmalar, tekerlemeler ve ninniler,*
- *Çevre müzikleri,*
- *Komşu bölgelerin müzikleri,*

- *Tümüyle Türk Halk Müziği'nden seçilmiş uygun örnekler,*
- *Halk ve çocuk müziği kaynağına dayanan çağdaş müzik düşüncesiyle yaratılan Türk Okul Şarkıları,*
- *Ulasal bilinci uyanık tutan tarihi türkü ve marşlar,*
- *Başka ülkelerin eğitsel değer taşıyan okul şarkıları olarak çeşitlenebilir.*

2. Müzikten Bilgiye Gitme;

Çocuklar, anadillerini nasıl önce konuşarak, sonra da okuyup yazarak öğreniyorlarsa müziği de böyle öğrenmelidir. Bunun için müzik eğitimine şarkılarla başlanmalı ve bu şarkılar hiçbir kural öğretilmeden kulaktan öğretilmelidir. Ancak bu gerçekleştirildikten sonra bazı müzik kuralları öğretilebilir.

3. Müziği Yaşama Katma;

Çocukların müzik derslerinde okul içinde ve dışında kullanılabilir olmalıdır. Bu yüzden iş, oyun ve doğa olayları ile ilgili şarkılara yer verilmelidir.

4. Müzik Eğitiminde Bütünlüğü Sağlama;

Müzik eğitimi bütünlüğe uyacak şekilde yürütülmelidir. Şarkı ve çalgı öğretimi, kulak eğitimi, solfej, dikte, bestecilik yeteneği pekiştirici olmalı. Bunlar ayrı ayrı ele alınmalı ve birbirine bağlı hale getirilmeli.

5. Müzikten Yararlanmayı Bilme;

Müzik sadece ders içinde kalmasıyla değil aynı zamanda dinlenmede, eğlenmede ve anlatımda yarar sağlanmalıdır. Müzik ders çalışırken, günün boş saatlerinde sürekli yer almalıdır.

6. Ses ve Çalgı Müziğinin Birlikte Yürütülmesini Sağlama;

Şarkı söylemenin yanında şarkılara, oyunlara, yürüyüşlere, eşlik etmek amacıyla çocukların çalabilecekleri çalgıların öğretilmesi gerekir. Bu çalgıların öğretimine, çocukların bildiği şarkıların öğretimi ile başlanmalıdır.

7. Yaratma Duygusunu ve Yeteneği Geliştirme;

Hem şarkı hem de çalgı öğretiminde çocukları yaratıcılığa yöneltecek yollar aranmalıdır. Çocuk bir şarkıya hareketleri ile eşlik etmelidir. Bildiği şarkı ve oyunlara benzer ezgi yapma çalışmalarına yönlendirilmelidir.

8. Çocuğu Kendi Sesini Sevdirme ve Çocuğun Sesini Eğitme;

Çocuklara kendi seslerinin en doğal ve etkili bir çalgı olduğu hissettirilmelidir. Bunun için de doğru ve güzel şarkı söyleme alışkanlığı kazandırılmalıdır.

9. Çocuğun Kulağını Eğitme;

Çocuğa şarkı söylerken veya çalgı çalarken çıkardığı sesleri doğru söyleyip, çaldığını kontrol etme alışkanlığı kazandırılmalıdır. Yanlışlarını düzeltme, duyduğu bir ezgiyi doğru yineleme, yazılan bir ezgiyi okuma, kendi yazdığı ve duyduğu bir ezgiyi okuma gibi birçok davranışın kazandırılması gerekir.

10. Zevk Eğitimi ve Sanata Yöneltme;

Öğretmenin sesiyle veya çalgısıyla çocukların seveceği örnekler sunması gerekir. Varsa mahalli sanatçıların derse getirilip dinleti yaptırılması, plak veya kasetçalarlardan uygun müzikler dinletilmesi, çocukların konserlere götürülmesi sağlanmalı ve okul çevresi çocuğun sanata ve zevk eğitimine yönelmesi sonucunda sanat merkezi haline dönüştürülmelidir.

11. Müzik Eğitiminde Çevre ile Bağlantı Kurma;

Okul çevresine göre yöredeki şarkılara, oyunlara ve oyun havalarına yer verilmeli, uygun olan mahalli çalgılar okula getirilmeli ve öğretilmelidir."

İlköğretim müzik eğitiminin genel amaçları, Milli Eğitim Bakanlığı'nca hazırlanan İlköğretim Kurumları Müzik Dersi Öğretim Programı'nda belirlenen temel ilkeler doğrultusunda şu şekilde açıklanmaktadır:

- "*Temel müzik ilkelerine sahip olabilme.*
- *Sesleri temel özellikleriyle tanıyabilme.*
- *Sesler arasındaki temel ilişkileri kavrayabilme.*
- *Müziği oluşturan temel öğeleri kavrayabilme.*
- *Müzik yapma ve dinleme araçlarını tanıyabilme.*
- *Müzik topluluklarını tanıyabilme.*
- *Geleneksel ve çağdaş; yöresel, ulusal ve evrensel müzikleri tanıyabilme.*
- *Müziğin kaynağını oluşum ve gelişimini kavrayabilme.*
- *Müziğin insan yaşamındaki yerini ve önemini kavrayabilme.*
- *Düzeyine uygun müzikleri çözümleyebilme.*
- *Düzeyine uygun müzikler yazabilme.*
- *Müziğin her türünde nitelikli olanını niteliksizden ayırt edebilme.*
- *Çevresi ile müziksel iletişim ve etkileşimde bulunabilme.*
- *Atatürk'ün müzikle ilgili temel görüşlerini doğru anlayabilme.*
- *Sesini doğru ve etkili kullanabilme.*
- *Dinlediği müziklere uygun ritmik devinimlere eşlik edebilme.*
- *Çalgısını temiz ve düzenli kullanabilme.*

- *Müzik yapma, dinleme araç ve gereçlerini kurallarına uygun kullanabilme.*
- *Sözlü müziklerde Türkçeyi doğru ve anlamlı kullanabilme.*
- *Düzeyine uygun tekerleme, sayışma, ninni, şarkı, türkü, marşları doğru, temiz ve anlamlı çalabilme.*
- *Düzeyine uygun müzikleri çalgısıyla doğru, temiz ve anlamlı çalabilme*
- *Kazandığı müzik dağarcığını çeşitli etkinliklerle sergileyebilme.*
- *Müzik yazısını doğru okuyabilme.*
- *Müzik yazısını doğru yazabilme.*
- *Başta İstiklal Marşı olmak üzere, başlıca ulusal marş şarkılarımızı özüne uygun söyleyebilme.*
- *Müziği başka anlatım biçimlerine dönüştürebilme.*
- *Düzeyine uygun müziksel araç ve gereç yapabilme.*
- *Yaratıcı müziksel çalışmalar yapabilme.*
- *Müziksel bir çevre içinde yaşadığının farkında olabilme.*
- *Müzik yapmaya istekli olabilme.*
- *Müzik yapmaktan hoşlanabilme.*
- *Müzik dinlemekten hoşlanabilme*
- *Çeşitli türdeki müziklerden hoşlanabilme.*
- *Çevresindeki müzik etkinliklerine katılabilme.*
- *Serbest zamanını müzikle geçirebilme.*
- *Yaşamında müzikten yararlanabilme.*
- *Kendisini müzik yoluyla ifade edebilme.*
- *Müzik yoluyla, sevgi, paylaşma ve sorumluluk duygusunu geliştirebilme.*
- *Sağlıklı müziksel çevre konusunda bilinçli ve duyarlı olabilme.*
- *Çok yönlü ve hoşgörülü bir müziksel kişilik geliştirebilme*
- *Kendine özgü bir müziksel kişilik geliştirebilme.*
- *Bilinçli bir müzik dinleyicisi olabilme.*
- *Müzik kültürünün genel kültürün ayrılmaz bir öğesi olduğunu görebilme.*

- *Ulusal birliğimizi, bütünlüğümüzü pekiştiren ve dünya ile bütünleşmemizi kolaylaştıran bir şarkı dağarcığına sahip olabilme* (1994: 11-12).

İLKÖĞRETİMDE MÜZİK EĞİTİMİNİN BOYUTLARI

İlköğretim döneminde müzik eğitimi, belirlenen temel ilke ve amaçlar doğrultusunda bir arada işlenmesi gereken konulardan oluşmaktadır. Bu konular birbiriyle bağlantılı, birbirini destekleyici ve her biri kendi içinde önemli olan ayrıca da çocuğun/öğrencinin özellikle müziksel gelişimini etkileyen bir süreci kapsamaktadır. İlköğretim sürecinin iç dinamikleri olan müzik eğitiminin boyutları sırasıyla;

- Ses Eğitimi
- Kulak (Müziksel İşitme) Eğitimi
- Çalgı Eğitimi
- Müziksel Beğeni (Zevk) Eğitimi'dir.

Ses Eğitimi

İlköğretimde müzik eğitiminin temelini ses eğitimi oluşturmaktadır. Bugün, programlarında müzik ders ve çalışmaları bulunan geri kalmış ülke okullarından tutunuz da, en ileri saydığımız ülkelerin okullarına kadar, hepsinde, müzik yapılan araçların en başında insan sesi yer almaktadır (Egüz, 1991: 103). İlköğretim müzik eğitiminde yer alan ses eğitimi bir toplumda ses birliğinin kurulmasına ve şarkı söyleme geleneğinin doğmasına büyük katkıda bulunacak bir süreci kapsamaktadır. Yönetken (1952: 7)'e göre, " *Okul müziği esas itibariyle ses müziğidir. İnsan sesi müzik aletlerinin en mükemmeli, en doğalı, en pratiği ve en etkilisidir. Okulda müzik dersinin önemli bir amacı, çocukta bu organı terbiye etmek, ona iyi ve doğru şarkı söylemesini öğretmektir. Çocuğun sesi özellikle ilk çocukluk çağında özenle korunması gereken nazik ve ince bir alet halindedir. Öğretmen, çocukların*

seslerini zorlamadan hafif ve tatlı şarkı söylemelerine önem vermek zorundadır".

İlköğretim müzik eğitiminde üzerinde durulması gereken bir konu ise 'mutasyon' denilen 'ses değişimi' olayıdır. Bu durum şöyle açıklanabilir:

" *Yeni doğan bir bebeğin ağlama sesi 440 frekanslı la sesine yakındır. İlk aylarda bebeğin ses kapasitesi 2–3 yarım sestir. 1–2 yaşına kadar 5 yarı ses olan ses kapasitesi, 14–19 yarım sese çıkar. Kız ve erkek çocuk seslerinde farklılık yoktur. Her ikisi de ses türü olarak soprano ve altodur. 6 yaşına kadar ses daha çok alt sınırda gelişme gösterir, giderek yukarıya doğru devam eder. Mutasyon denilen ses değişimi 9–12 yaşlarında başlamaktadır. Kız ve erkek çocuk sesleri fiziksel olgunlaşma sırasında cinsiyet hormonlarının faaliyete geçmesiyle değişime uğrar. Erkek çocuklarının ses tellerindeki uzama 1 cm'ye ulaşırken ses 1 oktav pesleşir. Kız çocuklarında ise ses telleri 3–4 mm uzarken, ses 1/3 oktav kadar pesleşir. Bu nedenledir ki kız çocuklarındaki ses değişimi dönemi, erkek çocuklarında olduğu kadar belirgin ve sorunlu değildir. Bu dönemde ses genellikle kısık ve güçsüzdür. Mutasyonun en belli başlı belirtileri seste kırılma, ton tutma güçlüğü, fazla hava kaybı ve tremolo'dur*" (Yıldız, 2002: 20-21).

İlköğretim döneminde verilen müzik eğitimi öğrencilerin mutasyon dönemi içerisinde yer aldığından dolayı eğitim sürecinin dikkatle ele alınması gerekmektedir. Bu dönemde çocukların/öğrencilerin ses yapıları ortalama 9 yaşına kadar aynı karakterdedir. Bu yaştan sonra sesler de yukarıda belirtilen süreçlerin etkisiyle değişme başlamaktadır. Müzik eğitimi boyunca seslerin gelişim ve değişim dönemlerinde çok pes (kalın) ve çok tiz (ince) şarkılar söyletmek ve ses çalıştırmaları yaptırmak çocuğun müziksel gelişimine olumsuz etki edebilmektedir.

İlköğretim müzik eğitimi kapsamında yer alan ses eğitimi kendi içerisinde üç ayrı boyutta ele alınmaktadır. Bunlar sırasıyla;

- Soluk Eğitimi
- Konuşma Eğitimi
- Toplu Ses Eğitimi

Soluk eğitimi; ses eğitiminin başlangıç aşamasını oluşturmaktadır. Ses eğitiminde çocukların/öğrencilerin güzel ve doğru şarkı söyleyebilmeleri için soluklarını doğru kullanmaları gerekmektedir.

Konuşma eğitimi; çocuğun/öğrencinin anadilini doğru tartım-vurgulama- boğumlama ile güzel konuşmasına ve sözcük dağarını genişletmesine yardımcı olmak amacıyla yapılan eğitimdir. Konuşma eğitimi söylenen şarkının doğru ve anlaşılır bir biçimde söylenmesini sağlarken öğrencilerin anadillerini de güzel kullanabilme becerisini de geliştirmektedir.

Toplu ses eğitimi ise, çocukların/öğrencilerin birlikte şarkı söyleyebilmelerini sağlamaktadır. İlköğretimde uygulanan ses eğitimi genel olarak 'toplu ses eğitimi'ne yönelik bir özellik göstermektedir. Okullarda toplu ses eğitimini korolarla işlerlik kazanarak çocuğun/öğrencinin müziksel gelişimiyle birlikte sosyal gelişimine de yardımcı olmaktadır.

İlköğretim Öğrencilerinin Ses Özellikleri

İlköğretim döneminde, her türlü gelişim sürecine koşut olarak, öğrencilerin ses yapısının gelişimi ve değişiminde de farklılıklar görülebilmektedir. Bu süreçte ilköğretim döneminde ses gelişimi, birinci ve ikinci yaş dönemleri olmak üzere iki bölümde incelenmektedir.

Egüz (1991: 115-116)'e göre birinci yaş dönemi, kız ve erkek seslerinin ergenlik çağına kadar geçirdikleri dönemdir. Bu dönemin kapsamına giren sesler genel olarak çocuk sesleri olarak adlandırılmaktadır. Yine Egüz'e göre, "*Çocuk sesleri henüz gelişimi tamamlanmamış seslerdir. Bu çağda, kız ve erkek çocuk sesleri arasında belirgin farklar yoktur. Ancak erkek çocuk sesleri, genellikle 9 yaşından sonra, kız çocuk seslerine oranla,*

daha iyi bir gelişim gösterirler. 9-10 yaşlarından sonra da kız ve erkek çocuk seslerinde incelik ve kalınlık farklılıkları ortaya çıkar."

Birinci yaş dönemi de kendi içinde iki evreye ayrılmaktadır. Bu dönemin birinci evresi 6-9 yaş grubunu kapsamaktadır. Bu evreyi Kocabaş (2003: 54) şöyle açıklamaktadır:

" *Bu devredeki çocuklar, daha çok kendi yaratmış oldukları ve oyunlarındaki kullandıkları oyun müzikleriyle birlikte, tekerleme, saymaca, ninni, dramatize yapmaya elverişli şarkıları söylerler. Çocukların kullandıkları müzikleri incelediğimiz zaman bu ezgilerin genellikle 4-5 ses içi ve birbirine yakın ses aralıklarından oluştuğu görülmektedir. Bu özellik göz önüne alındığında bu yaş grubunda şarkı öğretimine çocuk müziklerinin oluştuğu bu ses aralıklarından başlamak gereği ortaya çıkar. Bu devrede şarkı öğretimine Re^1-Sol^1 dörtlüsünden başlanmalı, daha sonra buna La sesi eklenerek bir tam beşli içindeki müziklerle bir takım kavramlar sezdirilmelidir.*

İkinci sınıfta (8 yaş) ise, ses sınırlarının gelişimi çok fazla olmadığından Re^1-La^1 aralığındaki ses alıştırmaları ve şarkı dağarcığının zenginleştirilmesine çalışılmalı, yıl sonuna doğru bu Re^1-La^1 beşli aralığı Mi^1-Si^1 beşlisine kaydırılarak Si sesi eklenmelidir. Bu durumda ses sınırları Re^1-Si^1 altılı aralığına doğru genişlemiş olacaktır.

Üçüncü sınıf olan 9 yaşta ise, erkek çocukların sesi kız çocukların sesine göre daha hızlı bir gelişimi içine girdiğinden, kalın Re (re^1) ve ince Do (do^2) aralığındaki ezgiler dağarcığa alınmalı, fakat ince do sesi geçici olarak, üzerinde uzun süre durulmadan ve bastırılmadan verilmelidir."

Birinci yaş döneminin ikinci evresi ise, 9-11,12 yaş grubunu kapsamaktadır. Egüz (1991: 117)'e göre, "*Bu yaş dönemindeki kız ve erkek çocuklarının ses organının daha da geliştiği ve ses sınırlarının daha da genişlediği dönemdir. Dördüncü sınıfta Re^2 geçici olarak ele alınmalı, bu sınıfta Re^1-Re^2 aralığındaki şarkılar söyletilmelidir. Beşinci sınıfta bu alana Do^1 sesi de eklenerek Do^1-Re^2 arası ses sınırı olarak saptanmalıdır.*"

İkinci yaş dönemi 12-13 ile 14-15 yaşlar arasını kapsamaktadır. Kocabaş (2003: 57)'a göre, "*İlköğretimin ikinci kademesinin ilk yılı olan altıncı sınıfta parlak seslere sahip olan çocuklar bu yaştan sonra yavaş yavaş ergenlik dönemine girdikleri için seslerinde de değişikler başlar. Mutasyon da denilen bu dönemde erkek çocukların sesleri pürüzlü bir şekilde çıkar, parlaklığını kaybeder, kısılır, bir oktav kalınlaşır. Kız seslerinde erkeklerde olduğu gibi çok büyük bir değişim olmaz. Fakat eski rengini kaybeder ve matlaşır. Erkek çocuklarındaki bu değişim sesin bir oktav kalınlaşmasıyla son erer ve ses kendi rengini alır. Kız çocuklarının sesi bu dönemde dengesiz olmakla birlikte değişimin sonunda kendi rengini alır. Böylelikle, bu dönemde yapılacak olan ses eğitimi, ilköğretimin birinci kademesinde yapılan eğitimin biraz daha genişletilmiş biçimi olabilir.*"

6-14 yaş çocuklarının ses sınırları şu şekilde gösterilebilir:

Kulak(Müziksel İşitme) Eğitimi

İlköğretim dönemi müzik eğitiminin diğer önemli bir parçası 'kulak (müziksel işitme) eğitimi'dir. Bu dönemde kulak (müziksel işitme) eğitiminin en önemli amacı; çocuğa/öğrenciye sesleri, incelikleri-kalınlıkları ve ritimleriyle doğru kavratma bunun sonucunda ezgileri yineleme becerisiyle birlikte okuyup yazabilme becerisi kazandırmaktır.

Kulak (müziksel işitme) eğitimi, çocukta sesleri birbirinden ayırma, müzik örgeni ve cümlesini tanıma, kavrama, anımsama ve belleme yeteneğini geliştirir; gelişen bu yetenekler, gitgide bir beceri ve alışkanlık durumuna dönüşür (Sun, Seyrek, 2002: 72). İlköğretim süreci içersi içerisinde

etkili ve işlevsel boyutta bir müzik eğitimi ancak bu dönemde çocuğa/öğrenciye verilen müziksel işitme eğitimiyle gerçekleşebilir.

İlköğretim dönemi müzik eğitiminde üzerinde önemle durulması gereken bir konu ise her insanda aynı derecede bulunmayan müziksel işitme becerisidir. Müziksel işitme yeteneği şöyle sınıflandırılmaktadır:

> " *1. Bölgesel (Yaklaşık) İşitme: Müziksel seslerin yükseklik özelliklerini bölgesel olarak (kalın-ince) tanımlayabilme yeteneğidir. Duyulan müziksel ses, bulunduğu alana göre yaklaşık olarak algılanabilir.*
>
> *2. Bağıl-Göreceli (Rölatif) İşitme: Müziksel sesleri bilinen başka bir sesle karşılaştırarak tanıma, ayırt etme ve adlandırma yeteneğidir.*
>
> *3. Mutlak-Salt (Absolüt) İşitme: müziksel sesleri başka bir ses yardımı olmaksızın algılayıp-adlandırabilme yeteneğidir. Önceleri mutlak işitme yeteneğinin kalıtsal olduğu ve doğuştan geldiği kabul edilmekteydi. Yapılan araştırmalar çevre, çok küçük yaşta müzik eğitimine başlama, düzenli ve uzun süreli çalışma ile mutlak işitmenin oluştuğu tezini ortaya koymaktadır*" (Özgür ve Aydoğan, 1999: 4).

İlköğretim müzik eğitimi içersinde yer alan kulak (müziksel işitme) eğitimi insanda var olan işitme becerisine bağlı olarak aşamalı bir biçimde eğitim-öğretim sürecini gerçekleştirmektedir. İlköğretimin birinci evresinde bölgesel işitme yeteneğine yönelik bir müzik eğitimi gerçekleştirilirken, ikinci ve üçüncü evrelerde bağıl-göreceli (rölatif) işitme yeteneğini geliştirme amaçlı bir müzik eğitimi gerçekleştirilmektedir.

İlköğretimde müziksel işitme çalışmalarında çocuğa/öğrenciye kazandırılmak istenen başlıca müziksel davranışlar şunlardır:

- Ritim Duygusu
- Müziksel İşitme Yeteneği ve Tonal Duygusu
- Müzik Belleği ve Dikkat
- Müziksel Düşünme
- Müziksel Yaratıcılık

Ritim Duygusu: İlköğretim dönemi müzik eğitiminin en temel ve en önemli konusu ritim eğitimi ve buna bağlı gelişen ritim duygusudur. "Ritim, ritim eğitimi ve ritim duygusu" gibi kavramlar şöyle açıklanabilir:

"*Müzikte, zamanın seslerle düzenli aralıklara bölünmesine 'ritim' denir. Daha kısa bir deyişle ritim, zamanın düzenli bölünmesidir.*

Birden çok ritimden oluşan ritimsel bütüne 'ritim (tartım) kalıbı' denir. Ritim eğitimi, ritim (tartım) kalıplarıyla yapılır. Çocuklara bir ritim (tartım) kalıbını (elleriyle, ayaklarıyla, bedeniyle, araçlarla ya da sözlerle yineleyebilecek biçimde) öğretmeye 'ritim eğitimi' denir" (Sun, Seyrek, 2002: 57).

"*Müzik sanatının iki temel öğesi ritim ve sestir. Zamanın eşit ve muntazam bölümlerine, uygun seslerin ve hareketlerin çıkarılabilmesine 'ritim duygusu' denir. Çocuk bu duygu ile dünyaya gelmektedir. Bu bakımdan, bu duygunun geliştirilmesi ve ritim fikrinin kazandırılması, üzerinde durulması gereken bir konudur*" (Akkaş, 1993: 49).

Müzik eğitiminde ritim eğitiminin verilmesini ve bunun sonucu olarak çocukta/öğrencide bir ritim duygusunun oluşmasının yararlarını Akkaş (1993: 64, 65) şöyle sıralamaktadır:

- "*Ritim Denge Hissi Aşılar.*

Ritim, simetriye dayanmaktadır. Bu da şekil ve düzen güzelliği yaratır. Ritmin sağladığı psikolojik rahatlama düzeninden kaynaklanır.

- *Ritim Hissi, İnsanlarda Bağımsızlık, Yaratıcılık, Serbestlik gibi Kavramlar Yaratır.*

Dinlenilen bir müzik, ritmik olarak izlenirse seslerin ve temponun düzeni içten duyulur ve eser dinleyeni kendi yaratıyormuş gibi duygulandırır. Bu doğal bir hazdır.

- *Ritim, güçlülük duygusu verir.*

Ritmin kalıbı kavrandığı zaman arkadan ne geleceği anlaşılabilir. Bunun nedeni işitsel algının motor etkinliğe doğal olarak dönüşmesidir.

- *Ritim, sesleri izlemeye yöneltir, heyecanlandırır.*

Dans hareketi, müziğin ritme uyma dürtüsünün sonucudur. Bunun nedeni ise, kulak yoluyla alınan uyarıcının motor sistemimiz tarafından organik şekilde cevaplandırılmasıdır. Sonuç, bir rahatlama ve gerilimden arınmadır.

- *Ritme uyma eğilimi insanda var olan bir özelliktir.*

Bu bir biyolojik kuraldır. Aynı şekilde uyarak, ritmik hareketler yapmakta bir biyolojik kurala dayanır. İnsan bir sonraki harekette el ve ayağını nasıl hareket ettireceğini bilmezse hareket amaçsız olur. Fakat harekete eşlik eden bir uyarı varsa bilinç dışı bir uyum sağlanır. İnsanda ritme uyma eğilimi doğuştan vardır. Motor refleks ile gittikçe gelişir.

- *Ritim, tüm organizmada titreşim yaratır.*

Ritme uyma eğilimi dolaşım, solunum ve salgılama gibi yaşamsal işlevleri etkileyen bir öğedir. Görerek ve duyarak etrafımızda oluşan her türlü ritim olayını yaşarız. Şimdilik bu ani dürtüyü ölçmek için mevcut araç ve gereçler yeterli değildir. Sadece kayıt araçları bulunmaktadır.

- *Ritim, olay ile imge arasında ilişki kurar.*

Müziğin ritmine uyarak geçmişe ve geleceğe dayanan veya tamamen imgesel olarak pek çok düşüncelere kapılmak mümkündür. Bu nedenle hayal gücünü geliştirmede ritim önemli bir etkendir."

Müziksel İşitme Yeteneği ve Tonal Duygusu: Müziksel işitme yeteneği, tek ve çok sesleri yükseklikleri bakımından tanıması, ayırt etmesi; müzik örgeni ve cümlesini tanıması, kavraması, anımsaması ve belleme yeteneğidir. İlköğretim süreci içerisinde uygulanmakta olan müzik eğitiminde çocuklarda/öğrencilerde kazandırılmak istenen müziksel işitme yeteneği şöyle sıralanabilir:

- "*Öğrencinin kendi ses sınırı içinde ayrı ayrı verilen sesleri doğru olarak algılaması ve yinelemesi*
- *Öğrencilerin tiz veya pes rejistirlerden verilen sesleri kendi rejistirlerine aktararak doğru yinelemesi*
- *Çeşitli kolay ve güç melodik aralıları doğru olarak yinelemesi*
- *İki veya üç sesten istenilen herhangi birini doğru yinelemesi*
- *Verilen kısa bir ezgiyi doğru olarak yinelemesi*" (Yıldız, 2002: 31).

Çocuğun/öğrencinin düzenli bir müziksel işitme eğitimi alması onun 'tonal duygusu'nun gelişmesine yardımcı olacaktır. Yönetken çocuğa/öğrenciye kazandırılmak istenen 'Tonal Duygu'yu şöyle açıklamaktadır:

"*Müzik eğitimi süreci, eserlerin armonik yapıları ve temeli sayesinde bu tonal duygu düzelir ve gelişir. Sıklıkla eser dinlemek, alet çalmak, sistemli bir okul müziği, bilinçaltı duyguyu öyle eğitir ki o bir gün etkili bir hal alır. Kulak eğitimi süreci sonunda oluşan müzik yeteneği ölçme testleri sırasında da görüleceği gibi öğretmen önce bir gam çalar veya vokalize eder, sonra aynı gamı, aynı biçimde tekrar ederken gam derecelerinden birini özellikle bozar, örneğin Do majördeki Fa perdesini Fa diyez çalar. Tonal duygu sahibi çocuk*

bunu anlar. Yahut tanınmış bir şarkıya piyano ile eşlik ederken özellikle tonaliteye yabancı armoni ve akorlar kullanılır, çocuk bunu da fark eder" (1952: 40).

Tonal duygu düzenli bir müzik eğitimi ile gelişir. Yoğun olarak müzikle ilişkiye girmek, bir çalgı çalmak ve özellikle ilköğretim içerisinde disiplinli bir müzik eğitimi Tonal duygunun gelişmesine yardımcı olur.

Müzik Belleği ve Dikkat: ilköğretim müzik eğitiminin diğer bir amacı da çocuğun/öğrencinin belleğini ve dikkatini müzik yoluyla eğitmek ve geliştirmektir. Müzikal bellek ve buna bağlı dikkat müzik eğitiminin önemli bir dinamiğini oluşturmaktadır. İlköğretimin özellikle birinci ve ikinci evrelerinde uygulanmakta olan müzik eğitimi tamamen çocuğun/öğrencinin müzikal belleğine yöneliktir. Bu dönemde öğretilen ezgiler, şarkılar, tekerlemeler, marşlar kulaktan öğretilmekte böylece de doğrudan çocuğun/öğrencinin müziği hafızasına alarak sözlerle birlikte dikkatini de ezgiye vermesini gerektirmektedir.

İlköğretim müzik eğitiminde müzikal bellek ve dikkat eğitimi şu şekilde yapılmaktadır:

- "*Öğretmenin el çırparak veya kalem ucuyla sıraya vurarak duyurduğu ritmik bir motifin öğrenciler tarafında aynen vurulması*

- *Öğretmenin söylediği ya da çaldığı bir ezginin öğrenciler tarafından yinelenmesi*

- *Çocukların önceden öğrenmiş oldukları bir ezginin ritminin vurulması ve çocukların bu ritmin hangi şarkıya ait olduğunu bulmaları*

- *Önceden öğrenilmiş bir şarkının adının söylenmesi ve çocukların bu şarkıya ait ritmi vurmaları*" (Yıldız, 2002: 38).

Müziksel Düşünme: ilköğretim müzik eğitiminin amaçlarından biri de çocukta/öğrencide müziksel düşünme ve tasarlama yeteneğini geliştirmektir. Bu gelişim çocuğun/öğrencinin yaratıcı düşünmesine ve buna bağlı etkinlikler gerçekleştirmesine yardımcı olmaktadır.

Günay ve Özdemir'e (2003: 76) göre müziksel düşünme, müziği zihnimizde düşünmek ve onu orada yaşatmaktır. Yalnız müziği değil, bir sesi, o sesi değişik renklerde yani klarnet, keman veya piyanonun ses rengi ile imgelemek, bir ezgiyi üreterek imgelemek, bilinen bir ezgiyi, bir tanıdığımızın sesini imgelemek. Bir işitilen sese göre başka bir sesi imgelemek... Söz konusu bu yeteneklerin gelişimi ilköğretim dönemi müzik eğitimiyle işlerlik kazanmaktadır.

Müziksel Yaratıcılık: Müziksel yaratıcılık ilköğretimdeki müzik eğitiminin doruk noktasını oluşturmaktadır. Çünkü müziksel yaratıcılık, müzik imgesi, aralık ve tonalite becerileri, çalgı veya sesle imgedeki müziksel düşünceyi ifade etme gibi becerileri içersinde barındırmaktadır. İlköğretimde müzik eğitimi çocuğa/öğrenciye sanatsal ve müziksel duyarlılık kazandırmanın yanı sıra müziksel yaratıcılığa da yönlendirebilecek donanımlara sahip bir öğretim programı içermektedir. Ayrıca bu dönemde yalnız müziksel yaratıcılık değil müzik aracılığı ile çocuğun/öğrencinin yaratıcı davranışı gelişmekte ve ayrıca yaşam boyu gerekli yaratıcı düşüncenin temelleri atılmaktadır.

İlköğretimde müziksel yaratıcılık etkinlikleri şöyle açıklanabilir:

"*Çocuklar değişik ritmik motifler yaratırlar. Onları ritim çalgıları ile vururlar, aynı şekilde değişik ezgiler yaratırlar, buldukları ritmik motifleri melodiye dönüştürürler, verilen söz kalıplarını önce ritim, sonra ses yükseklikleri koyarlar. Tanınmış bir şarkının bazı notalarının ya da ezgi motiflerinin eksik dinletilmesi sonucunda eksikliği veya yanlışı fark ederler. Basit çocuk şiirlerine ezgi üretirler*" (Yıldız, 2002: 39).

Çalgı Eğitimi

İlköğretim müzik eğitimi, çocuğa/öğrenciye ses eğitimi, kulak eğitimi ve müziksel beğeni eğitimi vermekle birlikte, onu bir müzik aletine özendirecek ve yönlendirecek bir eğitim sürecini kapsamaktadır. Her ne kadar ilköğretimde müzik eğitiminin temelini çocuğun/öğrencinin kendi sesi oluştursa da, ses müziğini destekleyecek, onu zenginleştirecek, çocukların seslerle olan ilişkilerini çabuklaştıracak ve kolaylaştıracak ayrıca psiko-motor gelişimlerini destekleyecek bir veya birden fazla çalgı ya da çalgılar ilköğretim müzik eğitiminde kullanılmaktadır.

Bilindiği gibi ilköğretimde müzik eğitimi çocukların/öğrencilerin bilişsel, devinişsel ve duyuşsal gelişim dönemlerine göre üç evreye ayrılmaktadır. Bu durum ilköğretimdeki çalgı eğitimini de etkilemekte ve her evreye göre çalgı veya çalgılar da değişiklik göstermektedir.

İlköğretim kurumları müzik ders öğretim programında birinci devre (1., 2., 3. sınıf) ve ikinci devre (4. ve 5. sınıf) için öngörülen temel çalgı "Vurmalı Ezgi Çalgısı"dır. Bunun bilinen diğer adı "Orff" çalgılarıdır. Bu çalgılar şunlardır:

"*Tartım Çalgıları:*

- *Kastanyet*
- *Çelik Üçgen*
- *Marakas*
- *Ağaç Blok (Tartım Kutusu)*
- *Çan*
- *Minik Ziller (Halhal, Çıngırak)*
- *Tartım Çubukları*
- *Sürtmeli (Kazımalı) Çalgılar*
- *Zil*

Ezgi Çalgıları:

- *Glockenspiel (Glokenşipil)*
- *Ksilofon*
- *Metalafon*
- *Müzik Kapları*

Derili Çalgılar:

- *Bongo*
- *Büyük Trampet*
- *Davul*
- *Tef "* (Yıldız, 2002: 41).

Bunların yanında insan sesine yakın bir tınısı olan, çalınması kolay ve Ülkemizde yaygın olarak kullanılan 'Blok Flüt' kullanılmaktadır.

İlköğretimin son evresi olan 6. 7. ve 8. sınıflarda da Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çalgı eğitimi olarak yine blok flüt önerilmektedir. Ancak eğitim-öğretim ortamının uygun olduğu, kalabalık olmayan ve bireysel eğitiminin mümkün olduğu ilköğretim kurumlarında bağlama, gitar, org, piyano gibi çalgılar kullanılabilir.

Müziksel Beğeni (Zevk) Eğitimi

Müziksel beğeni (zevk) eğitimi, ilköğretim müzik eğitiminin diğer bir boyutu olan ses eğitimi, işitme eğitimi ve çalgı eğitiminden farklı bir özellik göstermektedir. Diğer alanlar müziğin uygulama ve teknik süreçlerini kapsarken, müziksel beğeni eğitimi çocuktan/öğrenciden herhangi bir beceri beklemeden yapılan bir eğitimi içermektedir. Bu anlamda çağdaş bir eğitimden her çocuğun/öğrencinin müzikle zorunlu olarak çalgı çalarak veya söyleyerek ilişki kurması beklenmemelidir. Ancak bireyin tüm gelişim aşamalarını destekler nitelikte olan, çocuğu/öğrenciyi topluma ve hayata en iyi şekilde hazırlamayı amaçlayan bir ilköğretim sisteminin en önemli görevi çocukta/öğrencide müziğe karşı ilgi ve sevgi yaratmak, ona iyi bir müzik

beğenisi ve anlayışı kazandırmaktır. Bu davranışlar ilköğretim müzik eğitiminde ancak müziksel beğeni (zevk) eğitimiyle işlerlik kazanmaktadır.

İlköğretim müzik eğitiminde çocuğa/öğrenciye müziksel beğeni kazandırmada en önemli araç çocuk şarkılarıdır. Sözler yönünden eğitsel, çocuğun psiko-sosyal gelişimine uygun, ezgisel ve ritmik yönden ilgi çekici ve sanat değeri taşıyan yapıtlar çocuğun/öğrencinin müziksel beğenisinin gelişime katkı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra müziğin dram ile birleştirilerek uygulanan müzik eğitimi yine çocuğun/öğrencinin müzikal beğeni düzeyini etkileyecektir.

İlköğretim müzik eğitiminde çocukta/öğrencide kazandırılmak istenen müziksel beğeni eğitiminin amaçlarını Günay ve Özdemir (2003: 77) şöyle sıralamaktadır:

- "*Tüm müzik türlerine ve çeşitlerine açık olabilme,*
- *Müzik seçmesini ve dinlemesini öğrenebilme,*
- *Müzik beğenisinin geliştirilmesinde sesini ve çalgısını kullanmayı öğrenebilme,*
- *Müzik dinleme alışkanlığını sistematik olarak elde edebilme,*
- *Müzik beğenisini kuramsal bilgilerle zenginleştirebilme,*
- *Partiturdan müzik izleyebilme,*
- *Giderek daha seçkin müzik örneklerine yönelebilme,*
- *Müzikle doruk yaşantılar geçirebilme,*
- *Müzikle yücelmeyi öğrenebilme,*
- *Müzik aracılığı ile insan değerlerini geliştirebilme.*"

İlköğretim müzik eğitimi çocuğa/öğrenciye zevk verecek aynı zamanda beğeni düzeyini yükseltecek bir çalışmayı kapsamalıdır. Çocuğu/öğrenciyi iyi bir alıcı (bir sanat yapıtı ile teke tek ilişkiye giren, o sanat yapıtının türüne göre, onu okuyan, dinleyen, izleyen ya da seyreden kişi; resme, resim diye bakabilen, romanı roman diye okuyabilen, bir müzik parçasını bir sanat ürünü diye dinleyebilen 'sanatsever'dir.) yapmayı amaçlamalıdır.

BÖLÜM 3

İLKÖĞRETİM MÜZİK EĞİTİMİNDE KULLANILAN MÜZİK TÜRLERİ

İlköğretim müzik eğitiminde kullanılan müzik türlerinin tümü 'çocuk müziği' olarak adlandırılmaktadır. Çocuk müziği, çocukların yarattıkları ya da çocuklar için yaratılan sözlü-sözsüz müzik yapıtlarıdır. Çocuk müzikleri şu şekilde sınıflamaktadır:

"*1.Çocukların ürettikleri müzikler*
2.Çocuklar için yetişkinlerin ürettikleri müzikler.

Birinci grupta, geleneksel olarak ve bir sonraki kuşağa aktarılarak çocukların sürdüregeldikleri oyun ve müzikleri yer almaktadır. Bunlar genel bir adlandırmayla tekerleme ve saymaca başlığı altında toplanmaktadır.

İkinci grup ise, üretenleri bakımından iki alt basamağa ayrılmaktadır.

a. Geleneksel kaynaklı, yetişkinler tarafından üretilmiş, üreteni bilinmeyen çocuk müzikleri,
b. *Besteciler tarafından üretilmiş çocuk müzikleri*" (N.Yıldız, 1999: 256).

Çocuk müzikleri, çocuğun/öğrencinin kendisiyle birlikte çevresini anlamlandırmaya başladığı ilköğretim döneminin en önemli sanatsal uyaranların başında yer almaktadır. İlköğretim süreci içerisinde yer alan çocuk müziğini başlıca dört konu başlığı altında toplanmaktadır:

1. Tekerleme ve Saymacalar
2. Ninniler ve Türküler
3. Çocuk Şarkıları (Yurt ve Dünya Şarkıları)
4. Çalgı Müziği (Sun ve Seyrek, 2002: 23).

Tekerleme ve Saymacalar

"*Tekerleme ve saymacalar çocuk folkloru ürünleridir. Bunlar çocuk yaşamının (özellikle oyun yaşamının) gereksinmelerine göre çocuklar*

tarafından yaratılırlar. Tekerleme ve saymacalar anlamlı, anlamsız ya da yarı anlamlı olabilir. Ezgili bir müzikal yapı oluşturmalarının yanında ezgisiz, tartımlı bir yapıya da sahip olabilirler.

Tekerleme ve saymacaların sözleri çoğunlukla kısa ve uyaklı dizelerden oluşmaktadır. Tekerlemeler, çoğu kez bir oyuna bağlı olarak söylenirken, herhangi bir oyundan bağımsız olarak da söylenebilirler. Saymacalar ise, genellikle oyunlardan önce ebe seçmek, ya da oyuna kimin önce başlayacağını belirlemek için söylenirler.

Tekerleme ve saymacalar çocuğun müziksel gelişimine yardımcı olmanın yanı sıra, dil gelişimine, sosyal-duygusal gelişimine, bellek ve anımsama gelişimine büyük ölçüde yardım olurlar" (Sun, Seyrek, 2002: 24).

Ninniler ve Türküler

"*Ninniler ve türküler de tekerleme ve saymacalar gibi folklor ürünleridir. Ninniler genellikle anneler tarafından yaratılır; anne, nine abla, teyze gibi kadınlar tarafından çocuğu uyutmak için söylenirler. Ninniler her ulusun halk müziği yazınlığında (literatüründe) önemli bir yeri vardır. Türk halk müziğinde de derlenmiş ve derlenmemiş çok sayıda ninni bulunmaktadır. Ninniler sanat müziği alanında da önemli bir türdür. Schubert, Schumann, Brahms, Chopin, Stravinski gibi Batı müziği bestecileri ve Çağdaş Türk Müziği bestecilerinden A. Adnan Saygun, Muammer Sun ve Cenan Akın gibi besteciler ninni türünde müzikler yazmışlardır.*

Türküler halk müziği yazınlığının (çeşitli oyun havaları ve çalgı müzikleri yanında)en önemli kesimini oluştururlar. Her ulusun kendi halk müziği olduğu gibi, Türk ulusunun da kendine özgü halk müziği ve bunun içinde halk türküleri vardır. Ülkemizdeki halk müzikleri yerel ve bölgesel özellikler taşırlar. Kendine özgü tartımları, sesleri, ses dizilişlerini kullanış tarzları ve yapılarıyla bu müzikler Karadeniz Bölgesi müziği, Ege Bölgesi,

Orta Anadolu, Trakya, Akdeniz, Doğu ve Güneydoğu halk müzikleri gibi nitelemelerle adlandırılırlar.

Halk türküleri içinde sözleri, tartımsal ve ezgisel yapısı çocuklar için elverişli olanlar çocuğun eğitiminde kullanılabilirler. Bu türküler ilköğretim, lise, vb, okullarda olması gerektiği gibi okulöncesi eğitimde de yaralı olacaktır. Halk türküleri sözleriyle, ezgisiyle, taşıdığı geleneksel değerler ve ulusal duyarlıkla, çocuğun/öğrencinin müzik eğitiminde olduğu gibi ulusal benlik eğitiminde de son derece yararlı ve etkin bir eğitim aracıdır" (Sun ve Seyrek, 2002: 24-25).

Çocuk Şarkıları (Yurt ve Dünya Şarkıları)

Çocuk şarkıları, ilköğretim müzik eğitiminde sıklıkla kullanılan müzik türlerin başında yer almaktadır. Sözleri ve ezgisiyle çocuklar için yaratılmış olan şarkılara 'Çocuk Şarkıları' denir. Daha geniş bir belirlemeyle çocuk şarkıları şöyle tanımlanabilir;

"*Erken çocukluk döneminde başlayıp, okulöncesi ve okul dönemini kapsayan bir yaşam evresinde çocukların başta müziksel gelişimiyle birlikte dilsel, duygusal ve toplumsal gelişim düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan müzikal ve dilsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten yapıtların tümü*" (Sever, 2003: 9)'in çocuk edebiyatı tanımından uyarlanmıştır.

Çocuk şarkılarının eğitim müziği sürecindeki amaçları şöyle sıralanabilir:

- "*Toplumsal sorumluluğu olan, içinde yaşadığı toplumun sorunlarına yabancı kalmayan, yüreğinde yurt ve toplum sevgisi taşıyan çocuk yetiştirmek;*
- *Atatürk ilke ve devrimlerini yaşatmak;*
- *Çocukları bütünleştirmeye yöneltmek;*
- *Çağdaş bir dünya görüşü kazandırmak;*

- *Müzik yoluyla eğlendirirken aynı anda öğretmek ve eğitmek;*
- *Yurt sevgisi ve bağımsızlık duygularını geliştirmek;*
- *Müzik yoluyla tutumlu, çalışkan ve özverili olmaya yönelmek;*
- *İnsan, doğa, hayvan ve yaşama sevinci kazandırmak;*
- *İyilik, doğruluk, güzellik, estetik duygularının gelişmesini sağlamak;*
- *Çocukların kendilerine karşı güven duygularını geliştirmek*
- *Türk dilinin gelişmesine katkıda bulunmak*." (Göbelez, 1998: 16).

Ülkemizde, eğitim müziği alanında kullanılan çocuk şarkıları, başlıca üç kümede toplanmaktadır.

a. Aktarma Şarkılar
b. Öykünme Şarkılar
c. Türk Okul Şarkıları

a) Aktarma Şarkılar: "*Ezgisi yabancı, sözleri Türkçe olan şarkılara 'aktarma şarkılar' denir. Uygulama yolu şöyle: yabancı bir ezgi alınıyor, altına Türkçe sözler sıralanıyor, ortaya çıkan şarkı bütün okullara yayılıyor. Bu yoldan, yabancı bir ezgi Türk okul müziği dağarcığına aktarılmış oluyor. Aktarma şarkının ezgileri genellikle (Alman, İngiliz, İtalyan, Fransız, İsveç, vb.) bazı Avrupalı toplumların halk müziği ve okul müziği ezgileri arasından alınmaktadır. Okullarımızda öğretilen şarkıların bir bölümü aktarma şarkılardır*" (Sun ve Seyrek, 2002: 26).

b) Öykünme Şarkılar: "*Türk okul bestecilerinin yarattığı, kaynağını başka toplumların müziklerinden alan okul şarkılarına 'öykünme şarkılar' denir. Bunlar batı müziğinin majör-minör dizileri ve ölçüleri içinde, batılı toplumların estetik anlayışına ve beğenisine özenilerek Türk bağdarlar (besteciler) tarafından yapılmış şarkılardır*" (Sun ve Seyrek, 2002: 26-27).

c) Türk Okul Şarkıları: "*Türk okul bestecilerinin yarattığı, kaynağını halk müziğimizden alan okul şarkılarına 'Türk Okul Şarkıları' denir. Bunlar Türk müziği ölçüleri ve dizileri içinde yapılmış, halkımızın beğenisine uygun,*

onu geliştirici, yapısını ve özünü halk müziğimizden alan, özenti ve öykünme olmayan, halka yabancı düşmeyen, özgün yaratmalardır. Bu anlamda Türk okul şarkısı, özellikle 1969 yılından sonra daha çok sayıda yaratılmaya başlanmış, bu alanda çalışan her bağdar (besteci) Türk okul şarkısı tanımına uygun şarkılar yaratmaya başlamıştır. Bugün sayıca ve nitelikçe önemli sayılacak bir Türk okul şarkısı dağarcığı oluşmuştur, denilebilir" (Sun ve Seyrek, 2002: 27).

Çocuk Şarkılarının Niteliği

İlköğretim müzik eğitiminde kullanılan müzik türlerinin başında gelen çocuk şarkıları, çocukta/öğrencide sanatsal bir uyaran olarak olumlu yönde bir etki bıraktığı ve aynı zamanda istenilen davranışların kazandırılmasına da önemli derecede katkı sağladığı düşünülmektedir. Elbette ki çocuğun/öğrencinin ilköğretim süreci içerisinde etkili bir biçimde yer alan bu şarkıların belirlenen hedefler doğrultusunda işlevsel bir boyut kazanması şarkıların bütünsel niteliği ile doğru orantılıdır.

Çocuk şarkılarını genel olarak incelediğimizde dört ana yapının varlığını görmekteyiz. Birinci yapı, eserlere de ismini veren ve çocuklarda müzikal bir estetik ve sanatsal duyarlılık kazandıran müzikal-ezgisel yapıdır. İkinci yapı yine müzikal-ezgisel yapıya bağlı olarak; ancak ayrı bir özellik taşıyan ritimsel yapıdır. Üçüncü yapı ezgilerin çocukların belleklerinde kalmasını sağlayıp yine eğitim öğretim süreci içerisinde kurgulanmış çeşitli iletiler taşıyan, bununla birlikte edebi bir estetik ve sanatsal duyarlılık kazandıran sözel-dilsel yapıdır. Dördüncü yapı ise diğer üç yapıyı bütünleyen ses ve söz uyumunu sağlayan prozodi yapısıdır. Bu yapılar aynı zamanda çocuk şarkılarının niteliğini oluşturmaktadır.

Çocuk şarkılarında bulunması gereken nitelikleri genel olarak Göbelez (1998) şöyle sıralamaktadır:

- "*Çocukların belleklerinde kolayca kalabilen ezgilerden oluşmalı;*

- *Türk müziğinin öğelerinden yaralanılarak yapılmasına özen gösterilmeli;*
- *Çocukların ses genişliğine uygun olan ezgiler seçilmeli;*
- *Uzun soluk gerektiren ezgiler kullanılmamalı;*
- *Söylenmesi güç aralıklar kullanılmamalı;*
- *Söylenmesi güç tartımlar kullanılmamalı;*
- *Kolay söylenebilir bir hızda olmasına dikkat edilmeli;*
- *Yalın ve anlaşılır bir dil kullanılmalı;*
- *Yabancı kökenli sözcükler gerekmediği sürece kullanılmamalı;*
- *İçtensiz, içeriksiz, yüzeysel ve çocuğa şirin görünmek kaygısıyla yazılan sözlerden kaçınılmalı,*
- *Çocukların ve gençlerin yaş gruplarına uygun olmalı;*
- *Söz ve müzik birbirlerini anlam bakımından tamamlayıcı nitelikte olmalı.*"

Çocuk şarkılarının niteliklerini ele alırken bu dört yapıyı ayrı ayrı irdelemek doğru olacaktır. Çocuk şarkılarının niteliği şu şekilde sıralanabilir:

- Ezgi
- Ritim
- Prozodi (Ses ve Söz Uyumu)
- Söz Yapısı

Ezgi

Ezgi, bir çocuk şarkısını oluşturan dört temel öğenin başında yer almaktadır. Ezgi, değişik süredeki ses perdelerinin belirli bir süre içerisinde art arda gelerek birbirine bağlanıp anlam kazanmasıyla oluşan dinamik ses çizgisidir. Ezgi, kendine özgü bölümleri, gelişmeleri ve sona erişleriyle müzikal bir anlatım hareketini simgeler (Say, 2002).

Bir çocuk şarkısında bulunan müzikal-ezgisel yapı kendi içerisinde de iki ayrı yapısal özellik barındırmaktadır. Bunlar, iç ve dış yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

İç yapı, bir müzik eserini, buna bağlı bir çocuk şarkısını, oluşturan seslerin sıralanışıyla oluşan yapıdır. Bir ezgideki iç yapıyı oluşturan sesler üç ayrı öbekte toplanmaktadır. İlk öbek sesleri yanaşık-sıralı yürüyüş yapan ezgilerdir. İkinci grupta, özellikle üçlü, dörtlü ve beşli arlıklardan oluşan geniş atlayışlar yapan ezgiler yer almaktadır. Üçüncü grup ise, bu ezgi türünün ikisini de içermektedir.

İlköğretim müzik eğitiminde kullanılan çocuk şarkılarının ezgisel iç yapısı çocukların/öğrencilerin müzikal gelişim düzeylerine göre belirlenip bestelenmektedir. Seyrek (2001:16)'e göre çocuk şarkılarında ezgiler birinci sınıflarda genellikle 3–5; 5–6 perde içinde kalan seslerden olmalı; çocukların yaşları büyüdükçe yetenekleri ve müzik eğitimi düzeyleri geliştikçe 7–8; 9–10 perdeye kadar oluşan seslerden yapılmış şarkılara geçilmelidir. Çocukların bu özelliklerine uygun örneğin, 6 ay sonra öğretilmesi gereken bir şarkı 6 ay önce öğretilmemeli; bunun gibi 11–12 yaşındaki çocuklara öğretilebilecek nitelik taşıyan şarkı da 7–8 yaştaki çocuklara öğretilmeye kalkışılmamalıdır. Şarkı öğretimine birinci sınıflarda bir sesten ötekine genellikle ikili-üçlü aralıklarla geçilen şarkılardan başlanmalı giderek dörtlü, beşli ve altılı aralıklara geçilmelidir.

Şarkıların ezgi yapılarının, özellikle şarkı öğretiminin kulaktan yapıldığı ilköğretimin birinci evresinde, soru-cevap eksenli, birbirini yineleyerek ve/veya ezgisel, tonal bir bütünlük içinde birbirini tamamlayan motif ve cümlelerden oluşturulmasına, buna karşın ezgisel seyir içinde öğrencilerin ses gelişim düzeyini zorlayabilecek hızlı-ani inici ve çıkıcı aralık yapılarının kullanılmamasına dikkat edilmelidir.

Barantel (1938) ise 'Okul Müzik Terbiyesi' adlı kitabında çocuk şarkıları ezgilerinin aralık özelliklerini çocukların/öğrencilerin fizyolojik durumlarına göre şu şekilde sıralamaktadır:

a) Birinci tip şarkılar: Mi-Sol
b) İkinci tip şarkılar: Re-Sol

c) Üçüncü tip şarkılar: Do-Sol
d) Dördüncü tip şarkılar: Do-La
e) Besinci tip şarkılar: Do-Do^2
f) Altıncı tip şarkılar: Do-Re^2
g) Yedinci tip şarkılar: Si-Re^2
h) Sekizinci tip şarkılar: Si-Mi^2
i) Dokuzuncu tip şarkılar: Si-Fa^2
j) Onuncu tip şarkılar: La-Sol^2

Çocuk şarkılarının müzikal-ezgisel yapısını bütünleyen diğer bir öğe ise dış yapıdır. Dış yapı bir ezginin biçimi bir başka deyişle form yapısını oluşturmaktadır.

Her sanat dalında olduğu müzik sanatının ve konumuz gereği çocuk şarkılarının da bir form (biçim, şekil) yapısı vardır. Form (biçim) genel tanımıyla, bestecinin belirli bir müzikal içeriği yansıtmak üzere, zihinsel düzenleme ilkelerine göre biçimlendirdiği, bu alandaki gelenek ve deneyimlerle bağlantılı olarak tasarımladığı inşa planıdır (Say, 2002: 72).

Cangal (2004: ix)'a göre her formun kendine özgü bir kuruluş düzeni vardır. Örneğin: Edebiyatta, bir roman bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümler kendi içerlerinde bölümcüklerden oluşur. Bölümcükler cümlelerden, cümleler cümle parçaları ve sözcüklerden, sözcüklerde tek tek harflerden oluşurlar. Müzikte, örneğin bir sonat, Allegro (çabuk-hızlı), Adagio (ağır-yavaş), Scherzo (neşeli), Allegretto (orta hız) gibi bölümlerden; bölümler temalar, periyodlar, cümleler ve motifler gibi bölümcüklerden; en küçük bir müzik fikri olan motif ise seslerden oluşur. Tek bir ses, bir harf gibi hiçbir anlatım gücü için yeterli olmamakla beraber müzik formlarının en küçük yapı taşıdır.

Çocuk şarkıları birer sanat eseri olarak belirli form yapılarından oluşmaktadır. İlköğretim müzik eğitiminde uygulanmakta olan ezgiler motiflerden, cümlelerden, dönemlerden (periyod) ve bir, iki ve üç bölümlü yapısal öğelerden oluşmaktadır.

Seyrek (2001:16)'e göre çocuk şarkılarının form yapıları genellikle kısa süreli bir motiften oluşmalı, birinci cümleden sonra gelen cümleler tartımsal yapı bakımından ya birinci cümlenin aynısı olmakta ya da bu tartımsal yapı sonraki cümlelerde sözün gereklerine göre küçük değişikler yapılarak yinelenmelidir. Özellikle şarkı öğretiminin kulaktan yapıldığı birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda çocuğun/öğrencinin ezgiyi belleğine yerleştirmesinde biçimsel yapı önemli bir unsurdur. Bu nedenle ezgilerin form yapıları iki motiften oluşan cümlelerden oluşmalı, sınıflar ilerledikçe cümle içindeki motifler artabilir. Ayrıca İlköğretim müzik eğitiminde uygulanan şarkılar çocuğun/öğrencinin form duygusu ve duyarlılığı ile birlikte müzikal belleklerinin geliştirilmesine de katkı sağlamalıdır.

Çocukların/öğrencilerin bilişsel ve buna bağlı müziksel gelişimlerine paralel olarak ezgilerin form yapıları da değişiklik gösterebilmektedir. İlköğretimin birinci evresinde birbirini tamamlayan iki, üç veya dört motiften oluşan bir cümleli şarkılar ve bir bölmeli şarkı formuyla birlikte yine birbirini yineleyen ve tamamlayan en fazla dört cümleden oluşabilecek iki ve üç bölümlü şarkı formları kullanılabilir. Ancak üç bölümlü şarkıların (**A B A**) biçiminde kurgulanmasına dikkat edilmelidir. İlköğretimin diğer evrelerinde ise yine iki ve üç bölümlü şarkı formlarının yanı sıra katlı ve rondo formlarından oluşan şarkılar kullanılabilir.

Ritim

Bir şarkıyı oluşturan öğelerden ikincisi ise ritimdir. Ritim, bir müzik cümlesinde kuvvetli zamanlarla zayıf zamanların düzenli aralıklarla yinelenmesi ve süre (uzunluk) değerlerinin belirli bir düzen içinde birbirini izlemesiyle oluşan müzikal bir yapıdır (Sözer, 1996: 589).

İlköğretim müzik eğitiminde kullanılan şarkıların ritmik yapıları da ezgilerin hareketini, söz yapılarının da karakterini belirlemektedir. Özellikle şarkıların söz yapıları ritimle birlikte hareket ederek bir bütünlük oluşturmaktadır. Şöyle ki; her sözcük bir ya da birden çok heceden oluşmakta ve bu hecelerin her biri ya sesli ya da sessiz harfle bitmektedir.

Sesli harfle biten hece, açık hece, sessiz harfle biten hece ise kapalı hece olarak tanımlanmaktadır. Bir çocuk şarkısının sözel yapısında yola çıkarak, sesli harfle biten her açık hece kısa tartımlı, sessiz harfle biten her kapalı hece ise uzun tartımlı olmalıdır. Özgül (2002, 36) ritim kalıbı öğelerini şöyle örneklendirmektedir:

a) An ka ra, Van, A mas ya, Çi çek, Bö cek, Ke le bek
--- - - --- - --- - - --- - --- - - ---

b) An ne mi se ve rim Yur du mu se ve rim Çi çek ler ne gü zel
--- - - - - --- --- - - - - --- - --- --- - - ---

c) Çok ko nu şan ya nı lır Az söy le me li Çok din le me li
--- - - --- - - --- --- --- - - - --- --- - - -

Yukarıdaki sözcük ve cümlelerin tartımsal yapıları incelenirken kısa heceler için nokta (-), uzun heceler için çizgi (---) işareti kullanılmıştır.

Bu durumda besteleme tekniklerinde, örneğin sözlere göre melodi yazılırken heceye göre ritim kalıbı oluşturmaya ya da melodiye göre söz yazılırken ritme göre hece oluşturulmaya dikkat edilmektedir. Burada da ezgide olduğu gibi çocukların/öğrencilerin becerilerine göre şarkının ritimsel yapısının da uygun olmasına dikkat edilmelidir.

Çocuk şarkılarının ritmik yapıları oluşturulurken, öğrencilerin müziksel gelişim süreci içinde ritmik gelişimleri de göz önüne alınmalıdır.

İlköğretim dönemi öğrencilerinin ritmik gelişimini Campbell ve Scott-Kassner (1995, Akt; Asmacık, 2003: 4-5)) şöyle açıklamaktadırlar:

"*İlköğretim birinci sınıfta çocukların en kolay öğrendikleri kavramlar, ilk olarak, hızlı-yavaş ve uzunluk-kısalıktır. Bu kavramlar arasındaki farkı öğrenen çocuklar bunları şarkılarda uygulamaya başlarlar. Daha hızlı ve daha yavaş şarkı söylemeye başladıktan sonra bir vuruşluk (dörtlük) ve yarım vuruşluk (sekizlik) notaları tanımaları kolaylaşır. İlerleyen zamanda (2. sınıfta) buna iki vuruşluk notalar (ikilik) eklenir; bu notalara ait çeşitli ritmik kalıpları yazabilir ve okuyabilir duruma gelirler. Bu bilgilerle 3. sınıfta senkoplu*

kalıpları kullanarak müzik yapmaya hazırdırlar. Dördüncü sınıfa kadar 2/4'lük, 4/4'lük basit ölçüleri, 6/8'lik 3/4'lük gibi üçerli zamanları anlayabilirler. Dördüncü sınıfta noktalı dörtlük ve noktalı sekizlikler; beşinci ve altıncı sınıfta da üçlemeler verebilir. Altıncı sınıftan sonra aksak öçlüler (5/8'lik, 7/8'lik, 9/8'lik) verilip bunların algılanması sağlanabilir."

Çocukların yaş gruplarına göre ritmik gelişimleri şöyle bir çizelgeyle gösterilebilir:

Çizelge 1. Çocukların Yaş Gruplarına Göre Ritmik Gelişimi

Yaş	**Gelişmeler**
1	Ritmik olarak öne-arkaya, sağa-sola sallanma ve sıçrama-zıplama hareketleri gösterirler
1-2	Düzensiz ritmik kalıplarda anlaşılmaz sözler üretirler. Dansa benzer ritmik hareketler yaparlar.
2	Düzenli ritmik vuruş ve kalıplarla doğaçlama şarkı söylerler.
3	Doğaçlama olarak düzenli tekrar edilen ritim kalıplarıyla ölçü dahilinde şarkı söylerler. Kısa ritmik kalıpları taklit ederler.
4-5	Düzenli ritmik kalıplarını zamanla hafif vuruşlarla göstermeyi öğrenirler. Alkış yaparak ritim vuruşlarını geliştirmeyi öğrenirler ve enstrümanlarla göstermeye başlarlar.
6-7	Yavaş-çabuk, uzun-kısa vuruşları ayırt etmeye başlarlar. Daha önce ürettiklerinden daha uzun ya da daha kısa şarkılar üretebilirler. Tam, yarım ve çeyrek notaları yazıp, okuyup söyleyebilirler.
8-9	Noktalı dörtlük ve sekizlik notaları, aksatılmış tam ve yarım notaları okuyup –yazıp söyleyebilirler. Müzikte 2/4'lük, 4/4'lük, 6/8'lik, 3 /4'lük ölçülerin farkına varabilirler.
9-10	Çeyrek nota kalıplarını okuyup, yazıp söyleyebilirler. Müzikteki susların ve birleşik 9/8'lik, 12/8'lik ölçülerin farkına varabilirler.
10-11- 12	Noktalı yarım ve çeyrek nota kalıplarını söyleyip okuyabilirler. Aksak ölçülerin farkına varabilirler.

(Campell ve Scott-Kassner (1995)'den akt; Asmacık, 2003, 6)

Prozodi (Söz ve Ses Uyumu)

Şarkıyı oluşturan öğelerin üçüncüsü 'Prozodi'dir. Prozodi, en yalın tanımla konuşma dilinin müzik diline yerleştirilmesidir. Arel müzikteki ses ve söz uyumunu şöyle tanımlamaktadır:

"*Bestelenecek güftelerin en iyi şekilde okunmasını ve terennüm edilebilmelerini sağlamak için onlara nasıl şey giydirileceğini, ne gibi vurgular verileceğini ve diğerine göre ne derece devam edeceğini gösteren bir ilimdir*" (1992: 28).

Arseven ise prozodiyi, sözcüklerin vurgu, söyleniş ve değere uyarlık bakımlarından doğru söylenmeleri ve müziklenmeleri halinde bu niteliklerinin korunması, sesle sözün güzel ve dengeli uyumu olarak açıklamaktadır (Bilgin, 1992:7).

Bir başka tanıma göre prozodi, sözlü bir müzik yapıtında, sözcüklerin vurgulu ve vurgusuz heceleriyle, ölçünün kuvvetli ve zayıf zamanları arasındaki uygunluktur (Sözer,1996: 622).

Sözlü bir müzik eserinde söz ve ezgi birbirini tamamlayan bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle söz unsuruna dikkatli bakıldığında ezginin ritimsel ve ezgisel seyri hakkında bir fikir verdiği görülebilir. "Bestecilik Bakımında Türk Müziği ve Armonisi" adlı eserinde İlerici (1981), şiir yapısında, aslında bir ezgi saklı olduğunu, okunduğunda kendisini belli ettiğini söylemektedir.

Çevik (1988: 274) ise sözlü bir müziğin temel öğesinin dil olduğunu böylece de bestecinin yapıtını yaratırken dilden ve dilin müziğinden yararlandığını ayrıca sözlü bir müzik yapıtının iyi bir biçimde oluşturulması ve yorumlanması için aynı zamanda dilin tüm ayrıntılarıyla bilinmesine bağlı olduğunu belirtmektedir.

Sun (1998:63)'a göre prozodi, tartımsal uyum, tizlik uyumu ve anlam uyumu olmak üzere üç konuyu kapsamaktadır.

"*Tartımsal uyum, açık-kapalı hece ile bunlara verilen kısa veya uzun süreli tartım anlayışına dayanmaktadır. Prozodi kuralına göre ünlü harfle biten hece açık hece, ünsüz harfle biten hece ise kapalı hecedir. Örneğin:* ***Güzel*** *sözcüğünde,* ***Gü*** *açık hece,* ***zel*** *kapalı hece sayılır. Şarkı bestelenirken, açık heceye kısa süreli tartım, kapalı heceye uzun süreli tartım verilir. Örneğin;* ***Gü*** *hecesine kısa nota;* ***zel*** *hecesine uzun nota verilir. Böylece söz ile ezginin tartımsal uyumu açık heceye kısa nota, kapalı heceye uzun nota verilerek sağlanır.*

Tizlik uyumu, konuşma anında kimi sözcüklerin kimi hecelerinin daha güçlü sesle, kimi hecelerin daha hafif sesle söylenmesine dayanmaktadır. Tizlik uyumu bir diğer anlamıyla hece vurgusudur. Güçlü söylenen heceye vurgulu hece, hafif söylenen heceye vurgusuz hece denir. Örneğin; Gelme sözcüğünde Gel vurgulu hece, me vurgusuz hece sayılır. Bir şarkı bestelenirken, vurgulu heceye ince ses, vurgusuz heceye kalın ses verilir. Örnekte verildiği gibi Gel hecesine ince ses, me hecesine kalın ses verilir. Söz ile ezginin tizlik uyumu, vurgulu heceye ince ses; vurgusuz heceye kalın ses verilerek sağlanır.

Anlam uyumu ise, konuşurken cümle içinde kimi sözcüklerin ve hecelerin, diğerine göre daha vurgulu söylenmesine dayanmaktadır. Anlam uyumu bir diğer anlamıyla cümle vurgusudur. Cümle vurgusu, cümlenin anlamı belirtir. Örneğin; "İzmir'in üzümü tatlıdır." Cümlesini üç türlü söyleyebiliriz; her söyleyiş başka bir anlam taşır.

1) ***(İz)*** *hecesi vurgulanırsa; başka bir yerin değil* ***İzmir****'in üzümünün tatlı olduğu anlaşılır.*

2) ***(mü)*** *hecesi vurgulanırsa; İzmir'in başka meyvesinin değil,* ***üzümü****'nün tatlı olduğu anlaşılır.*

*3) **(lı)** hecesi vurgulanırsa; İzmir'in üzümünün ekşi değil **tatlı** olduğu anlaşılır.*

Söz ile ezgi arasındaki anlam uyumu, sözün anlamını belirten heceye en ince ses verilerek sağlanır."

Arel (1992), Bozkaya (2001) ve Çiçek (1995) sözlü bir müzik eserinde ve buna bağlı çocuk şarkılarında dikkat edilmesi gereken prozodi kullarını şu şekilde belirtmişlerdir:

1) "Söz ezgilenirken açık heceye kısa süreli, kapalı heceye uzun süreli nota değeri getirilmelidir.

2) Durak ve soluk alma yerlerindeki sözcüklerin son hecesi, açık ve kısa olması durumunda, duraklama nedeniyle kapalı ve uzun kabul edilebilir.

3) Söz ezgilenirken, vurgulu hecelere ince ses, vurgusuz hecelere kalın ses getirilmelidir.

4) Prozodi bakımından ölçülerin ve vuruşların ilk notası kuvvetli olmalıdır.

5) Kuvvetli ve vurgulu heceler ölçü ve zamanların ilk notasına getirilmelidir.

6) Vurgusuz ve kısa heceler zayıf zamanlarda olmalıdır.

7) Kuvvetli bir hece birkaç nota ile uzatılmamalıdır.

8) Müzik cümlesindeki son nota, mısra veya cümlenin son hecesine getirilmeli, gereksiz uzatmalara yer verilmemelidir.

9) Bir sözcüğün ilk hecesini son notaya düşürülmesinden kaçınılmalıdır.

10) Duraklamalar ve suslar sözcüğün söylenişinden gelen duraklamalara denk getirilmelidir.

11) Sözün bittiği yerde ezginin ya da ezginin bittiği yerde sözün bitirilmesine dikkat edilmelidir.

12) Vezin kalıpları ile müzik ölçüsü arasında uyum bulunmalıdır.

13) *Bölümler arasındaki uyumlara bağlı olarak müzik cümleleri oluşturulmalıdır. Bölümleri oluşturan müzik cümleleri her bölümde eşit sayıda olmalıdır.*"

Çocuk şarkılarının söz ve müzik uyum durumu ile yine çocukların dil gelişimleri arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur. Prozodi yapısı bozuk bir çocuk şarkısının çocuğun dil gelişimi kapsamında anadilini etkili kullanma ve doğru konuşma becerisinin gelişimine olumsuz yönde etki edebileceği düşünülmektedir. Özellikle ilköğretim müzik eğitiminde kullanılan çocuk şarkılarının prozodi yapılarının kusursuz bir biçimde oluşturulması gerekmektedir.

Söz Yapısı

Şarkıyı oluşturan öğelerin bir diğeri de sözel-dilsel yapıdır. Bu yapı, ezgilerin çocukların belleklerinde kalmasını sağlayıp yine eğitim-öğretim süreci içerisinde kurgulanmış çeşitli iletiler taşımakta, bununla birlikte çocuğa/öğrenciye edebi bir estetik ve sanatsal duyarlılık kazandırma amacı taşımaktadır.

Çocuk şarkılarının sözsel yapısı çocuk gerçekliğiyle ele alınmalı ve onun dünyasına koşut bir anlatımla kurgulanmalıdır. Sever (2003, 9)'e göre çağdaş çocuk yazını çocuğa uygun olmalıdır. Bu görüş şarkı sözleri içinde geçerli bir anlam taşımaktadır. Böylelikle şarkı sözleri çocuksu anlayıştan uzak bir yaklaşımla, çocuğun kültür gelişimine, düş gücünün gelişmesine

katkı sağlamalıdır. Burada sözü geçen ‘çocuk gerçekliği’ ve ‘çocuksu’ kavramlarını Sever (2003,9) şöyle açıklamaktadır:

“*Çocuğa görelik (çocuk gerçekliği) onun ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutmayı, hazırlanacak okuma metnini bunlarla örtüşmeyi zorlar. Çocuksuluksa tam tersine dilin acemice kullanımı, daha doğrusu anlatımda ilkelliktir.*”

Çocuk şarkılarında bulunması gereken sözel-dilsel nitelikleri, çocuk şiirlerinde ve kitaplarında bulunması gereken niteliklerden hareketle, Sever (2003, 2004), Güleryüz (2003) ve Seyrek (2001) şöyle sıralamaktadır:

- “*Çocuk şarkılarının sözleri, ilköğretim döneminin birinci evresinde (1., 2., ve 3. sınıf) iki-üç dörtlükten ve kısa dizelerden oluşmalıdır.*

- *Sözlerdeki dizeler uzun olmamalı, sözcüklerin hece sayısı az olmalı ve çocuğun sözcük dağarcığıyla örtüşmelidir.*

- *Durakları belli olmalı ve kolay sezilmelidir.*

- *Şarkıların dizelerindeki sözcüklerin yarattığı ritmik yapı kulağa hoş gelmeli; dizelerin birbirleriyle olan bağlantıları şarkı sözünün istekle söylenebilmesi ve dinlenebilmesi için bir etki ve duygulandırma gücüne sahip olmalıdır.*

- *Çocuk şarkılarında önemli olan, yalnızca duygu ve düşüncelerin işlenmesi değil, bu duygu ve düşüncelerin çocuk şarkılarına ve buna bağlı çocuğun dünyasına özgü bir hava ve söylem içinde dile getirilmelidir.*

- *Şarkılar, çocuklarda ulusal bir bilinç ve duygu oluşturulmalı, onların insanlığın evrensel değerlerini sezinlemesine katkı*

sağlamalıdır. Çocuklara, siyasi iletiler taşıyan, anlamlandıramayacakları sorumluluklar veren sözlerden kaçınılmalıdır.

- *Şarkıların sözleri çocukların ilgi ve beklentilerini yansıtmalı, çocuğu kendi düşsel gerçekleri ile buluşturabilmelidir.*

- *Şarkılardaki söz ve müzik uyumu birbirlerini tamamlayıcı nitelikte olmalıdır.*

- *Çocuk şarkılarının sözleri, soru-yanıt biçiminde olmalıdır.*

- *Şarkıların sözleri, çocuğun/öğrencinin öykünme güdüsünü karşılayacak bir nitelik taşımalı, özellikle ilköğretimin birinci ve ikinci evresinde çocukların şarkı söylerken hayvanlara, taşıtlara, dede-nine gibi kişiliklere öykünme olanağı bulabilmeleri sağlanmalıdır.*

- *Çocuk şarkılarının sözleri, şarkı söylenirken değiştirilebilir olmalıdır. Kimi çocuk şarkılarının sözleri, çocuk adları taşımalı, bu adlar şarkı söyleyen çocukların/öğrencilerin adlarına göre değiştirilmeye elverişli bulunmalıdır.*

- *Sözlerde, çocuklara, ne yapması ya da yapmamasının söylenmesinden çok, ne yapması ya da yapmaması gerektiği düşündürülmelidir.*

- *Şarkı sözlerini yazan besteci/söz yazarı kural ya da kurallar koymaktan, yaptırımcı yargılar oluşturmaktan çok, özellikle, çocukların gelişim özelliklerini de göz önünde bulundurarak onlara neden-sonuç ilişkisiyle anlamlandırabilecekleri yaşam durumları sunmalıdır.*"

Çalgı Müziği

İlköğretim dönemi müzik eğitiminde kullanılan diğer müzik türlerinden bir de çalgı müziğidir. Çalgı müziği, çocukların kendi kullandıkları çalgılarla yaptıkları müzik ve çocuklara yönelik yapılan çalgı müziği olarak iki biçimde değerlendirilebilir (Öztürk, 2004: 93).

İlköğretim çağı öğrencilerinin oluşturduğu çalgısal müzikler, başta Orff çalgıları olarak da bilinen (ezgisel ve ezgisel olmayan) vurmalı çalgıların yanı sıra blok flüt, cura-bağlama ve org gibi çalgılardan oluşabilmektedir. Öztürk (2004,93)'e göre çalgı müziği içerisine yer alan bütün bu çalgılar her yaştaki çocuğun özel olarak müzik yapma duygusunu, genel olarak da müziksel yeteneğinin ortaya çıkarılmasını sağlayacaktır.

Çalgı müziği, ilköğretim müzik eğitiminde kullanılan diğer müzik türlerinden farklı olarak bir takım özellikler barındırmaktadır. Öncelikle bu dönemde müzik, söz öğesi yardımıyla öğrencilere/çocuklara ulaşırken, çalgı müziğiyle birlikte aradaki aracılar çıkarılarak yalnızca ses öğesi kodlanarak alıcıya (öğrencilere/çocuklara) sunulmaktadır. Böylelikle çalgı müziği, bu dönem öğrencilerine müziği sevdirmeyi, onların müzik beğenilerini oluşturup arttırmayı ve onları müzikle eğitip duyarlılık kazandırmayı amaçlayan sanat eğitimi araçlarının başında yer almaktadır.

BÖLÜM 4

Okul Çağı Çocuğunun Gelişim Özellikleri

(Orta Çocukluk (6-12))

Gelişim

"Dünyada, bir çocuğun büyüyüp gelişmesini seyredebilmekten daha mutluluk verici bir şey olamaz. Başta sadece "büyüdüğünü" sanırsınız. Ardından bir şeyler yapmaya başladığında, bunun bir "öğrenme çabası" olduğunu düşünürsünüz. Ama aslında durum bundan çok daha karmaşıktır; anlam yüklüdür. Her çocuk, büyürken, fiziksel ve ruhsal anlamda, adım adım, tüm insanlık tarihini yeniden özetler. Bebek, ana rahminde tek bir hücre olarak başlar varlığa; tıpkı okyanusta ortaya çıkan ilk canlı varlık gibi. Haftalar sonra, balık gibi solungaçları olacaktır. Yaşamın ilk yılının sonuna doğru, ayaklarını kullanmayı öğrendiğinde, atalarının milyonlarca yıl önceki yürüyüşünü kutlamaktadır. İşte tam bu dönemde bebek, belli bir üslupla ve nazikçe, parmaklarını kullanmayı öğrenir. Atalarımız ayağa kalktılar çünkü böylece ellerini ve parmaklarını daha yararlı işler için kullanabileceklerdi. Altı yaşından sonra çocuk ebeveyne bağlılığını bir yana bırakır. Ailesi dışındaki dünyaya uyum sağlayabilmenin kendince yollarını aramaya koyulur. Oyunun kurallarını çok ciddiye alır. Muhtemelen bu yolla, bu yolla, atalarımızın ormanda dağınık yaşamaktansa birlikte büyük topluluklar oluşturmayı uygun gördükleri zamanı yeniden yaşamaktadır" (Spock'tan aktaran Matthews, 2000:28-29).

Gelişim, doğum öncesi dönemden başlayıp, yaşamın sonuna kadar devam eden bir süreci kapsamaktadır. Bir organizmada, döllenmeden ölüme kadar olan zaman zarfında, yaşa bağlı olarak bedende ve davranışta ortaya çıkan, düzenli ve sırasal değişim, gelişim olarak tanımlanmaktadır (Atay, 2005).

İnsan yaşamıyla birlikte bir süreç olarak karşımıza çıkan gelişim, kendi içerisinde bir takım temel kavramlar bulundurmaktadır. Bu temel kavramları Aydın (2005) ve Senemoğlu (1997) şu şekilde sıralayıp açıklamaktadır:

- Büyüme
- Gelişme

- Olgunlaşma
- Öğrenme
- Hazırbulunuşluk

Büyüme, bedenin yalnızca boy, kilo ve hacim olarak artmasıdır. Büyüme, bedenin değişik organlarında değişik hızlarda gerçekleşebilir.

Gelişme, döllenmeden ölüme kadar süren yaşam dönemi içinde organizmada gözlenen düzenli ve sürekli değişikliklerdir. Büyüme, olgunlaşma, öğrenme ve yaşantı sonucu kişide gözlenebilir nitelik ve nicelik boyutundaki değişikliklerdir.

Olgunlaşma, vücut organlarının kendilerinden beklenen işlevi yerine getirebilecek düzeye gelmesi için, öğrenme yaşantılarından bağımsız olarak, kalıtımın etkisiyle geçirdiği biyolojik bir değişmedir. Olgunlaşma çevre faktörlerden tamamen bağımsızdır. Örneğin; çocuğun kas ve kemik yapısı yeter olgunluğa gelmeden, ne kadar yürüme alıştırılması yapılırsa yapılsın çocuk yürümeyi öğrenemez.

Öğrenme, bireyin çevresiyle belli bir düzeydeki etkileşimleri sonucunda meydana gelen nispeten kalıcı izli davranış değişmesidir. Gelişimin gerçekleşmesi için büyüme ve olgunlaşmanın yanı sıra öğrenme sürecinin de olması gereklidir.

Hazırbulunuşluk, kişinin belli davranışları ortaya koyabilecek, sergileyebilecek duruma gelmesidir. Hazır bulunuşluk düzeyine gelmek için, olgunlaşma ve öğrenmenin olması gerekir. Bireyin yaşı, gelişimi, olgunluk seviyesi, tutumu, motivasyonu (isteklendirme) ve sağlık durumu yeni öğrenme ortamında etkili olan öğelerdir.

Kritik dönem ise, eğitim ortamında bireylerin yaş değişkenine göre belirli becerileri kazanma ve öğrenme konusunda avantajlı olduğu bir dönemi içermektedir. Yaşa ve kazanılacak beceriye göre değişik öğrenme durumları için farklı kritik dönemler vardır ve her bir kritik dönem bir önceki evreye göre

daha üst düzey bir öğrenmeye hazırlık aşamasıdır. Kritik dönemde can alıcı nokta zamanlamadır. Eğer bireyin yaşamının belirli zamanlarında öğrenme fırsatı sağlanmadıysa gelişim ya yavaşlayabilir ya da tamamen durabilir.

Gelişim süreci, birtakım temel kavramlarla birlikte aynı zamanda bazı ortak ilkelere göre oluşmaktadır. İnsan gelişimini gerçekleştiren bu evrensel ilkeleri Aydın (2000:4-6) şu şekilde sıralamaktadır:

> *1.* "*Gelişim, genetik ve çevresel değişkenlerin karşılıklı etkileşiminin ürünüdür. Bireyin fiziksel özelliklerinin büyük bir bölümünün kalıtsal etkenler bağlı olduğu, ancak kalıtım yoluyla gelen birçok özelliğin çevresel değişkenlere göre biçimlendiği söylenebilir.*
>
> *2. Gelişim yaşam boyu sürer. Gelişim belili aşamalara bölünmüştür ve her aşama, bir önceki aşamadan edinilen birikimlere dayalı olarak oluşan bir süreç içinde gerçekleşir. Gelişim, organizmanın doğum öncesi evresinden başlayıp ölüme dek geçen zaman dilimi içinde birbirini izleyen süreçlerin toplamıdır.*
>
> *3. Gelişimin kritik dönemlere özgü karakteristik özellikleri, hem düzenli, hem de sıçramalı bir seyir içinde gerçekleşir. Örneğin, çocuğun duyusal ve dilsel gelişimi arttıkça, konuşması da gelişirken, yürümenin başladığı aşamada konuşma yeterliği bir ölçüde duraksar. Diğer yandan algısal ve zihinsel gelişme, ahlaki gelişimin ön koşulunu oluştururken, çocuklar içinde bulundukları sosyal çevre koşullarına bağlı olarak ahlaki açıdan farklı gelişim özellikleri gösterirler.*
>
> *4. Gelişim, içten dışa, baştan ayağa doğrudur. Doğum öncesi evreden başlayarak, öncelikle başın ve sırasıyla gövde,*

kol ve bacakların geliştiği, aynı şekilde iç organların gelişimini, bedene şekil veren dışsal gelişimin izlediği bilinmektedir.

5. Gelişim genelden özele, bütünden parçaya doğrudur. Gelişim süresince de önce bedenin ana bölümleri olan baş, gövde, kol ve bacaklar oluşmakta, daha sonra bu organları belli bir etkinlikte kullanmayı sağlayan ince kasların gelişimi başlamaktadır. Örneğin, çocuklar belli bir gelişimin aşamasında, sadece ellerini bir bütün olarak kullanırken, ince kasların gelişimi ile parmaklarını kullanmaya başlamaktadır.

6. Gelişim özellikleri ayrılmaz bir bütünlük oluşturur. Gelişim alanları karşılıklı olarak birbirlerini etkilemektedir. Örneğin, çocuğun zihinsel gelişimi, dil gelişimini etkilemekte hem de ondan etkilenmektedir. Aynı şekilde çocuğun sosyal gelişimi, zihinsel ve ahlaki gelişiminin hem nedeni hem de sonucu olmaktadır. Şu halde tüm gelişim alanları, iç içe geçmiş bir etkileşimin örüntüsüdür.

7. Gelişimin kritik dönemleri vardır. Organizma, belli bir zaman diliminde bazı gelişim alanlarında, nispeten parametrik bir evrimleşme içinde bulunur. Bu dönemlerde birey, belli öğrenme ve yaşantılarına ve çevresel etkilere daha duyarlı bir hale gelir. Örneğin, 0-3 yaş grubu içinde, çocuğun temel güven, sevgi ve kabul görme güdülerinin doyurulması, ileri yaşlarda özerk ve bağımsız bir bireyselleşme yetkinliğine ulaşmasına neden olur. Dolayısıyla bu dönemde özerkleşme ve bireyselleşme çabalarının yetişkinlerce engellenmesi ise bireyin sosyal gelişimini olumsuz yönde etkililer. Şu halde gerçek duygu ve düşüncelerini yansıtma yeterliğinden yoksun bırakılan engellenmiş çocukların, bağımlı edilgen hatta nevrotik bir kişilik yapısına sahip olmaları anlaşılabilir bir durumdur. Psiko-analitik yaklaşıma göre, belli bir Psiko-sosyal gelişim evresine özgü gereksinmelerinin karşılanmaması, bu döneme takılmaya neden

olur. Bu tür bireyler, bir sonraki gelişim dönemine özgü yeterliklerine gösteremedikleri için, duygusal ve düşünsel açıdan gelişemezler. Bireylerde, ergenlik ya da yetişkinlik dönemlerinde gözlenen davranış bozukluklarının nedenleri de çocuklukta yeterince karşılanmayan bu tür ego gereksinmelerinde aranmalıdır.

8. *Gelişim bireysel farklılıklar gösterir. Her bireyin Genotip'i (bir organizmanın genetik özellikleri) ve Fenotip'i (genlerin dış görünüşe yansıması) farklı olduğu için, gelişim süreci de farklıdır. Buna göre çocukların gelişim sürecinde bazı benzer özelliklerinin yanı sıra, kalıtsal miraslarının ve etkileşimin örüntülerinin farklılığı nedeniyle bazı ayrılıklar göstermesi doğal karşılanmalıdır.*"

Okul Çağı Çocuğuna Genel bir Bakış

Okul çağı, çocuğun aile yuvasından çıkıp dış dünyaya açıldığı, toplumsal çevre ile ilişkilerini geliştirdiği bir dönemdir. İlköğretim yıllarının birinci ve ikinci evresini kapsayan bu dönem, ilköğretime başlama yaşı olan 6. yaşta başlayıp, ergenliğin ilk belirtileri olan 12. yaşta son bulmaktadır.

Okul çağı çocuğu, bebeklik ve ilk çocukluk dönemlerine göre farklı gelişim aşamaları göstermektedir. Yörükoğlu (1985:54)'na göre bu dönemde çocuğun konuşma yeteneği ve söz dağarcığı çok gelişmiş, ayrıca sürey (zaman), uzay ve sayı kavramları yerleşmiştir.

Yavuzer (2005:13–14)'e göre ise okul çağı döneminde, çocuğun ana-baba ile özdeşimin yanı sıra, öğretmen ve arkadaş gibi başka kişilerle özdeşimler de önem kazanmaktadır. Bu yaşlardaki çocuklar, kim olduklarını keşfetmekte ve bireysel kimliklerini oluşturmaktadırlar.

"*Bu dönemdeki çocuklar artık, özel bir öğrenme durumundan yola çıkarak yeni durumlara yönelik genellemeler yapabilirler. Örneğin, buzun eridiğini görüp tüm donmuş yiyeceklerin çözülme sırasında değişime uğrayacakları sonucuna kendi başlarına ulaşabilirler. Güvenliklerini düşünmeksizin bir yere atladıklarında yaralanırlarsa, genel bir ilke olarak önce düşünüp sonra hareket etmenin iyi bir düşünce olduğu mantığını yürütebilirler. Başka bir deyişle yaşadıklarından ders almaya başlamışlardır*" (Yavuzer,2005:14).

Bacanlı (2005:48-49) okul çağı çocuğunun genel gelişim görevlerini şu şekilde sıralayıp, açıklamaktadır:

> *a)* "*Gündelik oyunlar için gerekli fiziksel becerileri öğrenme: Okul öncesi dönemde oyunlar, nesne ve doğal niteliklerinin öğrenilmesine yöneliktir. Orta çocukluk döneminde oyunlarda bedensel etkinlikler ağırlık kazanır. Çocuk, belli bir yapılanmayı tamamlamış olan bedenini etkili bir şekilde kullanmayı ve oyunlarında bedenini ustaca kullanmayı öğrenir.*
>
> *b) Büyüyen bir organizma olarak kendine karşı yaralı bir tutum oluşturma: Aynı zamanda çocuk büyümeye devam etmektedir. Bir yandan büyümeye devam ederken, diğer yandan kendisinin ve bedeninin farkına varmaya başlamıştır. Büyüme ve farkındalık, kendisine ve bedenine karşı kabullenme ve olumlu bir tutum geliştirme, onu benimseme şeklinde gelişim göreviyle karşı karşıya bırakır.*
>
> *c) Yaşıtlarıyla geçinmeyi öğrenme: Çocuk bu dönemde sosyalleşmektedir. Yani başkaları keşfedilmiştir, onlarla birtakım kurallar çerçevesinde bir araya gelinmektedir. Okula gidilmekte ve sınıf arkadaşlarıyla karşılaşılmaktadır. Sokakta yaşıtlarıyla ortak etkinliklerde bulunulmakta, parkta birlikte salıncağa binilmektedir. Bu durumlar çocuğun yaşıtlarıyla geçinme becerisi edinmesini gerektirir. Bu beceriler, sonraki yıllarda sosyal ilişkilerinin temel*

yapı taşları olarak kullanılacaktır. Çünkü korumacı aile ortamından çıkılmakta ve kendi başına başkalarıyla karşılaşmaktadır.

d) Uygun erkeksi ve kadınsı sosyal rolü öğrenme: Bir önceki dönemde cinsiyetini fark etmiş olan çocuk, cinsiyetine uygun davranmayı öğrenir. Cinsiyetine uygun davranma ilk çocuklukta fiziksel görünüş ağırlıkta iken, bu dönemde davranış ağırlıklıdır. "Erkekler/kızlar şöyle yapar" cümlelerinde ifadesini bulan cinsiyet rolü bu dönmede kazanılır.

e) Okuma, yazma ve hesap ile ilgili temel becerileri geliştirme: Okul, orta çocuklukta ağırlıktadır. Temel eğitim bu dönmede çocuğun hayatı boyunca ihtiyaç duyacağı okuma yazma ve hesap becerilerini edinmeye (özellikle ilk üç sınıf) ağırlık verir. Çocuk bu becerilere dayanarak ileriki yaşlarda karmaşık problemleri çözebilir hale gelecektir.

f) Gündelik yaşam için gerekli kavramları geliştirme: Her ne kadar okulöncesi dönemde çocuk temel kavramları edinmekte ise de, o kavram ve tanımlar nesne ağırlıklıdır. Orta çocukluk döneminde gündelik yaşamda olup bitenler çocuğun ilgisini çekmeye başlar. Bu olayları anlayabilmek için temel kavramlar oluşturulmak durumunda kalınır.

g) Vicdan, ahlak ve değerler sistemi geliştirme: Okulöncesi dönemde temelleri atılarak vicdan gelişiminin başlaması bu dönemde değerlerin, tercihlerin ve tutumların belirginleşmesi şeklinde devam eder. Kuşkusuz bu kazanım bu dönemde sona ermez, hemen hemen tüm gelişim görevleri gibi sonraki dönemlerde de biraz şekil değiştirerek devam eder.

h) Kişisel bağımsızlığa ulaşma: İlk çocuklukta çocuk hareket özgürlüğü kazanmış ise de kendi başına davranmayı pek başaramaz. Bu dönemde artık kendi başına davranış ve

girişimlerde bulunabilir, en basit şekliyle okula gidip gelir. Artık kendi davranışlarını başlatma ve yönlendirme ile ilgili kararlar alır ve uygular.

i) *Sosyal grup ve kurumlara karşı tutum geliştirme: Orta çocukluğun özellikle sonuna doğru çocuklar (biraz da kitle iletilişim araçlarının etkisiyle) ülkelerinde ve dünyada olup bitenlerle ilgili fikir beyan etmeye başlarlar. Hatta siyasi tercihlerde bulunmaya, olayları değerlendirerek, onlarla ilgili olumlu veya olumsuz bildirimlerde bulunmaya başlarlar. Çünkü zihinsel gelişimleri soyut işlemlere hazırlanmaya başlamıştır. Somut durumların ötesinde yargı ve yorumlar getirmeleri orta çocuklukta bir tür beceri deneme girişimleridir.*"

Gelişim çok yönlü bir süreçtir. Bu nedenle de gelişim psikolojisi gelişimi çeşitli başlıklar içinde ele alarak değerlendirmektedir. Bu çalışmanın amacına uygun olarak gelişim alanları fiziksel gelişim, bilişsel gelişim, dilsel gelişim ve sosyal-duygusal gelişim olarak belirlenmiştir.

Bedensel ve Devinsel Gelişim

İnsanın biyolojik gelişimini oluşturan süreçlerin başında bedensel (fiziksel) büyüme ve gelişme gelmektedir. Çocuk, dönemi gereği beklenen gelişim görevlerini doğru ve düzenli bir biçimde işletebilmesi için sağlıklı bir fizik (beden) yapısına sahip olması gerekmektedir. Örneğin ilk öğrenime başlayan çocuğun kalem tutup yazı yazmayı başarabilmesi, kas, iskelet ve sinir sistemlerinin olgunlaşmış olmasını gerekli kılmaktadır.

Fiziksel gelişim; boy uzunluğu, kilo artışı, kemik gelişimi, dişlerin gelişimi ve değişimi, kas, beyin, sinir, sindirim, dolaşım, solunum gibi sistemler ile duyu organların gelişimini kapsamaktadır. Fiziksel gelişimle birlikte çocuğun, kol ve bacakları ile tüm organlarını kullanmada güç ve hız kazanmasına, beden organları arasında eşgüdüm sağlanmasına ve onları denetim altına almada becerikli duruma gelmesi ise devinsel gelişim olarak

tanımlanmaktadır (Bilgin, 2005). Bu dönemin bedensel (fiziksel) ve Devinsel gelişimi şu şekilde açıklanmaktadır (Gander, Gardiner, 2004. , Senemoğlu, 1997. , Ataman, 2003. , Yeşilyaprak,2005. , İnanç, Bilgin, Atıcı, 2005.)

Bu dönemdeki bedensel gelişim, ilk yıllara göre ağır bir ilerleme göstermektedir. Yedi yaşındaki erkek çocukları ortalama olarak 127 cm. boyundadır. On yaşlarına gelindiğinde ise boyları 138 cm'i bulmaktadır. Bu çağda, kızlar erkeklerden ortalama 4–5 cm daha kısadır. On yaşından sonra vücut biyokimyasındaki farklılaşmalara bağlı olarak özellikle kız çocuklarında ani bir boy artışı görülmektedir.

Ağırlık artışı da boy artışı gibi yavaş ilerlemektedir. Yedi yaşındaki bir çocuğun ağırlığı ortalama 24 kg iken, ilkokulun son yıllarına doğru bu ağırlık yaklaşık 38 kg'yi bulmaktadır.

6–12 yaş okul döneminde fiziksel değişimin yavaş ilerlemesi çocuğun hareket (Devinsel) becerilerini en iyi şekilde kullanmasını ve kontrol etmesini sağlamaktadır. Bu dönemde çocuk, büyük kasların hareketini gerektiren güç ve enerji sarf edilen etkinliklere katılmaktadır. Çocuk sürekli canlı ve hareketlidir. Rahatlıkla koşar, tırmanır, ip atlar ve bisiklete binebilir. Ayrıca bu dönemde, ince motor becerilerinin gelişimi hızlanmaktadır. Çekiç kullanma, dikiş dikme, örme, resim yapma, yazma, yapıştırma ve kesme gibi davranışları yapabilmektedir. İlkokulun ikinci yarısına gelindiğinde ince motor kasların kontrolü büyük ölçüde başarılıdır. Buna bağlı olarak çocuklar ayrıntılarla uğraşmayı gerektiren işlerden hoşlanmaya başlarlar. Böylelikle, el sanatlarına ve müzik aletleri çalmaya ilgi duymaktadırlar. İlköğretim dönemindeki her çocuk bir müzik aleti çalma becerisini kazanmaya uygun Devinsel gelişime ulaşmaktadır.

Bilişsel Gelişim

İnsanın çevresindeki dünyayı anlama ve öğrenmesini sağlayan, aktif zihinsel faaliyetlerdeki gelişime bilişsel gelişim adı verilmektedir. Bilişsel gelişim; bebeklikten yetişkinliğe kadar, bireyin çevreyi, dünyayı anlama yollarının daha kompleks (karmaşık) ve etkili hale gelmesi sürecidir

(Senemoğlu, 1997:39). Gelişim psikologları, çocuktaki zihinsel gelişimi Piaget'nin öne sürdüğü kuramların ışığında açıklamaktadır.

Piaget'e göre (Aktaran: Senemoğlu, 1997) çocuk, bilgiyi kazanmada dünyanın pasif bir alıcısı değil tam tersine, aktif bir role sahiptir. Ayrıca, değişik yaşlardaki çocukların ve yetişkinlerin dünyaları birbirinden farklı olacağından Piaget bu farklılıkların nedenlerini incelemiş ve bireyin dünyayı anlamasını sağlayan bilişsel süreçleri açıklamaya çalışmıştır.

Piaget'e göre her insan dünyaya çeşitli zihinsel yeteneklerle gelmektedir. Bunlar sırasıyla, Şemalar Oluşturma, Özümseme, Uyum Sağlama, Organize Etme ve Uzlaşma süreçleridir (Küçükkaragöz, 2005:81).

Şemalar oluşturma, bir diğer tanımla Şema Piaget'e göre, bireyin bebeklik döneminde dünyayı tanımak için zihinde oluşturduğu algı süreci olarak açıklanmaktadır. Şema, zihinsel yapının temelini oluşturmaktadır.

Özümseme ve uyum sağlama ise, şemaların oluşum ve gelişimlerini açıklamaktadır. Yeni tanınan bir nesnenin var olan bir şemaya yerleştirilmesi özümsemedir. Uyum sağlama (Uyma) ise, yeni karşılaşılan bir duruma göre var olan şemayı değiştirme işlemidir. Bacanlı (2005: 59) bu durumu şöyle örneklendirerek açıklamaktadır:

"*Hayatında ilk kez kaplan görmüş bir çocuk, önce onu kafasındaki kedi şemasıyla açıklamaya, onu büyük bir kedi olarak tanımlamaya çalışır (belki bunu bir süre için başarabilir de). Ancak bir süre sonra kedi şemasının yeterli olmadığını fark ederse, zihninde yeni bir kavram (şema: kaplan şeması) oluşturarak onu anlamaya çalışır. Kedi kavramını kullanmaya çalışması zihnin özümleme, kaplan şemasını oluşturması ise uyma işlevini gösterir. Bu iki işlev karşılıklı olarak birbirini tamamlarlar ve zihin gelişiminde önemli rol oynarlar*."

Piaget'e göre çocuk için yeni olan her şey bilişsel dengeyi bozmaktadır. Bozulan bu denge özümleme ve uyum süreçleriyle yeniden kurulur, başka bir

deyişle davranışlar yeniden organize edilmektedir. Organize etme (örgütleme) işlemini Senemoğlu (1997: 41) şu şekilde örneklendirerek açıklamaktadır:

"*...yeni doğan bebeğin nesneleri yakaladığını, emdiğini gözleyebilirsiniz. Ancak, bu, etkinlikler başta koordineli değildir. Birkaç koordinesiz yakalama ve emme etkinliğinden sonra artık, istediği nesneyi düzgün olarak yakalayıp emme davranışını gösterebilir. Böylece düzensiz etkinliklerden organize edilmiş etkinliklere doğru bir ilerleme görülür. Örnekte de görüldüğü gibi, organizma çevreye uyum sağlama, uyumu da bir organizasyon (örgütlenme) içinde gösterme eğilimindedir.*

Uzlaşma ise, bebeğin dünyayı tanıması ve anlamlandırması için kullandığı, şemalar oluşturma, özümleme ve uyum sağlama, öğrendiklerini organize etme gibi yeteneklerini çevreyle, dünya ile ve bunlara bağlı olarak yaşamla bütünleştirme aşamasıdır."

Piaget, bilişsel gelişimin yalnızca doğuştan getirilen yeteneklerle oluşmadığını, bununla birlikte bir takım faktörlerinde zihin gelişimini etkilediğini ifade etmiştir. Bunlar sırasıyla; olgunlaşma, yaşantı, kültürel (toplumsal) aktarım ve dengelemedir (Piaget'den aktaran Bacanlı, 2005: 60–61).

"*Olgunlaşma; daha çok bedensel gelişimi ifade etmektedir. Ancak zihin gelişimiyle olgunlaşma birbirini tamamlayan bir süreci beraberinde getirmektedir. Eğer kişi, olgunlaşmamış ise, zihin gelişimi aynı oranda gecikir. Veya erken olgunlaşma durumunda da, zihin gelişimiyle olgunlaşma arasındaki bağlantıyı görmek mümkündür.*

Yaşantı; zihin gelişimini etkileyen diğer bir faktördür. Zihin gelişimi kişinin geçirdiği yaşantılarla artabilmektedir. Genel olarak yaşantı zenginliğinin zihin gelişimini etkilediği kabul edilmektedir.

Kültürel (toplumsal) aktarımın da kişinin zihin gelişimini etkilemektedir. Kültürler bireylerin zihinlerini nasıl kullanacakları üzerinde gerek davranış kalıpları, gerekse dil aracılığıyla belirlemede bulunmaktadırlar. Kültürün toplum üyelerine aktardığı bilgiler zihinsel gelişimi arttırdığı düşünülmektedir.

Dengeleme; zihnin dengeleme eğilimi de kişinin zihin gelişimini etkilemektedir. Zihin doğal olarak kararlı, tutarlı ve dengelidir. Dengesizlik öğrenmeyi doğurmaktadır. Öğrenilen bilgiler önce dengesizlik doğurmakta, sonra dengeye kavuşmaktadır. Bu dengeleme süreci zihin gelişimini etkilemektedir. Kişinin zihin gelişiminin, kolay dengelenebildiğinde daha hızlı olduğu düşünülmektedir."

Piaget'nin geliştirmiş olduğu Bilişsel Gelişim Kuramı ardışık dört aşamadan oluşmaktadır. Aşağıdaki tabloda Piaget'nin bilişsel gelişim dönemleri ve özellikleri kısaca özetlenmiştir.

Çizelge 2. Piaget'in Bilişsel Gelişim Dönemleri ve Özellikleri

Evreler	**Ortalama Yaşlar**	**Temel Özellikler**

Duyusal Hareket Dönemi	0–2 Yaş	-Kendisini nesnelerden ayırt eder -Amaçlı davranışlar yapmaya başlar -Nesne Kalıcılığı Kavramını edinir. -Döngüsel tepkiler ortaya koyar. -Taklit ve oyunlar yapar.
İşlem Öncesi Dönem - Sembolik işlem dönemi - Sezgisel işlem dönemi	2–7 Yaş 2–4 Yaş 4–7 Yaş	-Dili kullanmayı, nesneleri imgeler ve sözcüklerle belirtmeyi öğrenir. -Nesneleri tek bir özelliğe göre sınıflar. -Düşünceler ve konuşmalar ben-merkezlidir. -Konuşmalarda animizm ve monolog tarzı görülür. -Sıralama ve sayı uygunluğunu kavrayamaz.
Somut İşlem Dönemi	7–11 Yaş	-Nesne ve olaylara ilişkin mantıklı olarak düşünebilir. -Sayı (6 yaş), kütle (7 yaş) ve ağırlık (9 yaş) korunumu kavramlarını edinir. -Nesneleri farklı özelliklerine göre sınıflar ve onları belirli bir özelliğe göre sıraya koyabilir. -Geriye dönebilirlik ve merkeziyetsizlik gelişir.
Soyut İşlem Dönemi	11 Yaş ve üstü	-Soyut düşünme gelişir. -Değişkenleri birleştirip ayırabilir. -Varsayımsal, ideolojik ve geleceğe yönelik sorunlarla ilgilenir. -Ergenlik ben-merkezciliği görülür.

(Senemoğlu, 1997:44)

Somut İşlem Düşüncesinin Gelişimi

6–12 yaş grubu çocuklarda büyük ölçüde somut işlemler dönemine özgü özellikler gözlenebileceği gibi, bir önceki dönemin kalıntılarına ve bir sonraki dönemin parıltılarına da rastlanabilecektir.

Somut işlemler döneminde, çocuğun geliştirdiği zihinsel beceriler şu şekilde açıklanmaktadır (Yavuzer, 2005. , Küçükkaragöz, 2005. , Bacanlı, 2005. , Senemoğlu, 1997, Ataman, 2003. , Gander ve Gardiner, 2004. , Türküm, 2006).

Bu dönemde çocuk somut düzeyde mantıksal akıl yürütme yeterliliğine ulaşmaktadır. Yalnızca yaşadığı deneyimler doğrultusunda yaşamı algılayabilen çocuk, bu dönemde, soyut zekâsı gelişmediğinden elle tutulup gözle görülemeyen işlemleri anlamada zorluk çekmektedir.

Piaget'e göre, somut işlem dönemindeki çocuk 'gruplandırma' adı verilen işlemi gerçekleştirebilmektedir. Örneğin; taşıt araçlarını büyük araçlar (kamyon, otobüs vb.) ve küçük araçlar (otomobil) olarak ayırabilmektedir. Bu bilişsel yetenek sayesinde çocukta sınıflama, sıralama, sergileme, değişmezlik, sayı ve mekân kavramları oluşmaktadır.

Çocuk bu dönemde, nesneleri belli özelliklerine göre sıralayabilen bir özelliği de kazanmaktadır. Nesneleri uzunlukları, genişlikleri ve ağırlıklarına göre düzenleyebilmektedir. Ayrıca çocuğun düşünce sisteminde tersinebilirlik özelliği gelişmektedir.

Bu dönemin ilk yıllarında A=B durumunu algılayabilen çocuk B=A durumunu anlamada zorluk çekebilmektedir. Söz konusu bu özellik somut işlemler dönemi içinde kazanılır ve çocuk işlemleri tersinden de ele alabilecek bilişsel beceriyi kazanmaktadır. Böylece çocuk buz haline gelen suyun tekrar su haline gelebileceğini düşünmeye başlar.

İşlem öncesi dönemde benmerkezci olan çocuk, Piaget'nin dağılma olarak tanımladığı bir olayı gerçekleştirerek benmerkezci düşünceden sıyrılmaktadır. Olaylara ve dünyaya başkaları açısından bakmayı öğrenir.

Bu dönemin önemli bir özelliği korunum kavramının kazanılmış olmasıdır. Korunum, eşit miktardaki maddelerin farklı görünecek biçimde yeniden düzenlenmiş olsalar bile aynı kaldıklarını kavrayabilme yeteneğidir. Bu durumu Gander ve Gardiner (2004:347) şöyle örneklendirmektedir:

"*...dört yaşındaki Thomas, sıvı miktarının korunumu görevinde, miktarların başlangıçta aynı olduğu üzerinde doğru olarak aynı görüşte olabilir. Dönüşümden sonra korunumu başaramaz, çünkü yalnızca bir tek boyut üzerinde odaklaşır. Thomas, beş yaşında iken miktarların aynı olduğunu söylemek ile daha fazla sıvı olduğunu söylemek arasında gider gelir. Gerçek korunuma yalnızca altı yaşındaki Thomas sıvı miktarlarının niçin hala aynı olduğu konusunda bir neden verilebildiği zaman ulaşır.*"

Piaget'nin korunum kavramı şu şekilde özetlenebilir:

- "*Madde korunumu (bir bütün parçalara ayrılsa bile miktarı değişmez) 6–7 yaş*

- *Uzunluk korunumu (uzun bir tel parçalansa veya kıvrılsa bile uzunluğu değişmez) 6–7 yaş*

- *Nitelik değişmezliği (bir kaptan diğerine boşaltılan sıvının miktarı değişmez) 6–7 yaş*

- *Sayıların korunumu (nesnelerin yakınlaştırılması veya uzaklaştırılması ile miktarda değişme meydana gelmez; 5 top ister bitişik ister ayrı olsun, 5 toptur, sayı değişmez) 7 yaş*
- *Alan korunumu (bir kağıt parçasının kapladığı alan, kağıt kesilip başka şekiller oluşturulsa bile değişmez) 7 yaş*

- *Ağırlık korunumu (şekli değişen balçığın ağırlığı değişmez) 9–12 yaş*

- *Hacim korunumu (çeşitli şekillere sokulan balçığın taşıdığı su miktarı aynı kalır) 11–12 yaş*" (Bacanlı, 2005: 67).

Somut işlemler döneminde çocuk, gerçek dünya ile hayal dünyası arasındaki farkı kavramaya başlamaktadır. Daha önce anne- babanın söylediği masalları gerçekmiş gibi dinleyen çocuk, bu evrede masalın gerçek olmadığını anlamaya başlamaktadır. Ayrıca bu dönem, düşünme yeteneğinin gelişimiyle birlikte çocuğun, mizahın değerini anladığı bir dönemdir.

Bu dönemde çocuk, bazı problemleri zihinsel olarak çözebilecek düzeye gelmiş olmakla birlikte, bir problemin çözümü için, somut nesnelerle bağlantılı olmasına gerek duyacaktır. Ayrıca problemlere, değişik yollardan giderek, çözümler bulmakta güçlük çekecektir. Soyut düşünme yeteneği tam olarak gelişmediği için, tümüyle kuramsal olarak verilen bir problem karşısında başarısız olabilecektir.

Somut işlem döneminde çocuk "adalet", "özgürlük" gibi soyut kavramları, konuşmaları sırasında kullanabilmesine karşın, içeriklerini kavramasında sorun yaşayabilmektedir. Bu nedenle bu dönem çocuğu olayları değişik yönleriyle irdeleyerek, geleceğe yönelik hipotezler kurmada zorluk çekebilmektedir.

Dil ve Kavram Gelişimi

İnsan, doğal bir çevrede yaşan sosyal ve kültürel bir varlıktır. İnsanın sosyal ve kültürel yapısının en önemli göstergesi ise 'dil'dir. Dil, düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş simgesel bir dizgedir (Aksan,1979).

Bloom ve Lahey'e göre (Akt:Topbaş, 2004) dil, iletişimi gerçekleştirmek amacıyla evrene ilişkin düşüncelerin kurallı uzlaşımsal sembollerle kodlandığı bir araçtır. Bir başka tanıma göre ise dil, mesajımızı başka bir kişiye aktarmak amacıyla kullandığımız ortak sembol sistemidir.

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere dilin temelinde iletişim edimi yatmaktadır. İletişim aracı olan dil kendi içinde bir takım özellikler barındırmaktadır. Bu özellikleri Topbaş (2004: 4-9) şu şekilde sıralayıp açıklamaktadır:

"*Dil, Bir Koddur: Kod, herhangi bir şeyin (nesne, olay, ilişki, vb.) bir başka şeyle temsil edilmesidir. Böylece 'o şey' üzerinde insan zihni düşünebilir, onu saklayabilir ve paylaşabilir. Bunlar nesne, olay, ilişki olabilir ve resim, grafik, sözcük ya da tümce vs. ile temsil edilebilir; böylece resim, grafik, sözcük ya da tümce, temsil ettiği nesne, olay, ilişki gibi anlamların yerini alır. Dil de bir temsil aracıdır. Bireylerarası iletişimde mesajı temsil edecek temel bir araç olma özelliği taşıyan dil, bir kodlar sistemidir.*

Dil, Bir Uzlaşmadır: Aynı dili konuşan insanlar arasında belli biçimlerin belli içeriklere karşılık oluşturması ve aynı yollarla kullanılabilmesi hakkında uzlaşma vardır. Dil öyle bir olgudur ki, aynı dizgede uzlaşan bireyleri bir arada tutar ve birlik sağlar. Bu birliktelik aynı zamanda ulus bilincini ve her ulusun bir dili olması gerektiğinin kavranmasını sağlar.

Dil, Evren Hakkındaki Düşünceleri Simgeler: Kullandığımız kodun işlevselliği konuşanın ve dinleyenin evren bilgisi ile bağımlıdır. Evren, dünyayı ve dünya dışı gerçekliği tanımlar. İnsan zihni, nesneleri ve olayların kendilerini saklayamaz. Bunun yerine zihinde olguları temsil eden semboller saklanır. İnsan, bebeklikten erişkinliğe kadar ki her aşamada duyular aracılığıyla evrendeki nesne, olgu, olay ve bunlar arasındaki ilişkiler hakkında bilgiler alıp algılar ve bu süreçleri öğrenir. Çevrede kullanılan dilin bu yaşantı sürecine katılmasıyla birlikte, sözcükler veya işaretlerin anlam kazanmaları, birbiriyle ilişkide bulunmaları; zihinde algılanan soyutlanan ve kurgulanan biçimleriyle bağımlı hale gelir. Böylece düşünce sözcük ilişkisi doğar. Bütün

bunların evrene ilişkin bilgiyi oluşturduğu ve bunlar hakkındaki düşüncelerin kodlandığı çıkarımını yapabiliriz. Böylece geçmişten, gelecekten, düşlerden, uzaydan, hayallerden söz edilebilir, hiç olmamış, yaşanmamış olaylar sözlerle canlandırılabilir. Dilin içerik (anlam) bileşeni de bu bilgiden oluşur.

Dil, Bir Dizgedir: Dizge, bir ilkeye ve görüşe göre düzenlenmiş düşünceler, bilgiler ve öğretiler bütünüdür. Evrendeki bilgileri temsil eden dil, herkesçe aynı şekilde anlaşılabilmesi için belirli kurallarla örgütlenmesi ve düzenlenmesi gerekir. Kurallar, anlamı kodlayabilmek için dilsel öğelerin nasıl bir araya gelip bir biçim, bir kod oluşturabileceklerini belirler. Her dilin kendine özgü kuraları vardır. Seslerin bir araya gelerek sözcükleri, sözcüklerin bir araya gelerek tümceleri oluşturmaları belirli kurallarla olasıdır. Örneğin; 'Çocuk elmayı yedi.' cümlesinde özne, nesne ve eylemin nerede kullanılacağı; bir şeyin neyi nasıl temsil edeceği bellidir. Dil sisteminin kendi içerisinde tutarlı bir kuralı vardır.

Dil, İletişim İçin Kullanılır: Bireyler, günlük yaşamlarında pek çok değişik amaçla dili kullanırlar. Tüm bunlar değişik durum ve ortamlarda değişik anlatım yollarını gerektirir. Daha açık bir anlatımla, birey amacına, ortama ve duruma göre dinleyicinin koşul ve beklentilerini de dikkate alarak farklı dil kullanımları sergiler. Ayrıca her iletişim aracı bir dil olabilir. Buna örnek, müziktir. Müzik, sözsüz bir dildir. Müzik dilinde sınırlı sayıda notalarla sonsuz sayıda ezgi yaratılabilir."

Gelişim psikologları dil gelişimini bilişsel gelişime paralel olarak incelemektedirler. Bu bağlamda fiziksel gelişim ile birlikte bilişsel gelişim, dil gelişimini etkileyen ve yönlendiren bir süreci oluşturmaktadır. İnsanın doğuştan getirdiği dil yetisinin gelişim süreci, kısaca şöyle özetlenebilir

"*Gelişimin ilk dönemi 'babıldama' dönemidir. Bu dönem 4 ile 9 aylık bir süreci kapsamaktadır. Çocuk babıldama döneminde, birçok ses çıkartmakta (Örn. 'agu', 'babu' vb.), hatta Chomsky'e göre dünya dillerindeki tüm sesleri çıkartabilmektedir.*

İkinci dönem 'tek kelime' dönemi 9 ile 18 ay arasını kapsamaktadır. Bu dönemde birçok anlama gelen birkaç kelime ile karşılaşılmaktadır. Anlam cümle yerine kelime ile ifade edilmektedir (Örn. 'atta').

Üçüncü dönem 'telgraf konuşması' dönemidir. Bu dönemde çocuğun, iki, üç kelimelik cümleler kurmaya başladığı görülmektedir. Olası en kısa yoldan anlam iletilmeye çalışılmaktadır. Bu dönem 18 ile 30 ay arasında sürmektedir. (Örn. 'baba gitti').

Dördüncü dönem olan 'ilk gramer dönemi' 30 ile 48 ay arasında sürmektedir. Bu dönem gramerin kazanılmaya başlandığı, yapı ve kuraların edinildiği bir dönemdir. Bu özelliklerden dolayı aşırı genellemelere sık rastlanır (Örn. 'Anne işe gitti')" (Bacanlı, 2005:73).

Dil gelişimi sürecinde çocuk, 3–4 yaşına geldiğinde kendi ana dilinin temel yapısını öğrenir. Bununla birlikte geçmiş, şimdiki ve geniş zamanı anlatan cümleleri sıklıkla kullanmaktadır. Dönmez ve Arı (1992)'ya göre bu dönemde çocuğun kurabildiği cümlelerin %48'i dilbilgisi yapısına uygundur.

4–5 yaş döneminde dil kolay ve doğru kullanılan bir araç haline gelmektedir. Bu yaş diliminde kız çocukları dili, erkek çocuklardan daha becerili olarak kullanmaktadırlar. Sağlıklı ve bol uyaranlı iletişim ortamlarında yetişen çocukların sözcük dağarcığı 2000–2500' ulaşabilir (Sever, 2003:32).

5–6 yaş döneminde sosyal etkileşimle birlikte konuşmanın artmasıyla çocuğun dil kullanımı bir yetişkinin dil kullanma becerisine benzemektedir. Dönmez vd. (2000:88)'e göre bu yaş diliminde çocukların ses yapımı incelendiğinde ünlü üretiminin %99'u; ünsüz üretiminin %98'inin doğru olduğu görülür. Ayrıca çocuk çekim kurallarıyla birlikte kişi zamirlerinin çekimini de daha düzgün bir şekilde kullanır.

Bebeklerin çıkardığı seslerin, zamanla karmaşık ve zengin dilbilgisi kuralları içeren bir yetişkin konuşmasına dönüşmesinin nasıl gerçekleştiği

konusunda gelişim psikologları çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir. Bu görüşler kısaca şöyle özetlenebilir:

"*Davranışçı Görüş: Bu görüşe göre, çocuklar konuşulan dili herhangi bir şeyi öğrendikleri gibi öğrenirler. Bebekler kendilerini istedikleri sonuçlara götürdüğünü fark ettikleri sesleri tekrar etmeleri sonucu konuşulan dili öğrenmeye başlarlar. Bebekler, günlük konuşma diline benzer sesler çıkardıklarında, çevrelerindeki yetişkinler tarafından genellikle ödüllendirilirler. Bu ödül bir pekiştireçtir. Bebeğin çıkardığı sesler pekiştirildikçe, bebek tarafından daha çok tekrar edilir ve pekiştirilmeyen seslerin kullanım sıklığı düşer. Bu doğrultuda konuşma biçimlenir.*

Biyolojik Görüş: Bu görüş dil gelişimini, çevresel koşullarla birlikte biyolojik ve psikolojik temellere (psikolinguistik) dayandırarak ele almaktadır. Bu kuramın en önemli ismi Chomsky'dir. Chomsky'e göre, insanlar doğuştan dil öğrenebilmek için özel bir mekanizmaya sahiptirler. Bu mekanizma sayesinde çocuk, çevresinde konuşulan dili içselleştirir, kurallarını anlar, öğrenir ve daha sonra da uygun dil bilgisi kuralları ile konuşmayı başarır. Bu mekanizma sayesinde, çocuklar tıpkı yürümeyi öğrendikleri gibi, biyolojik olarak belli bir olgunluğa eriştikten sonra, konuşmayı öğrenirler.

Sosyal Görüş: Sosyal öğrenme kuramcıları dil gelişiminin, sosyalleşme süreci içinde gerçekleştiğini, çocuğun gözlem ve taklit yoluyla konuşmayı da öğrendiğini kabul ederler. Diğer bir ifade ile çocuğa çevresindekiler model olur ve çocuk o modelleri gözler ve taklit eder. Konuşmalardaki şive farklılıkları bu şekilde açıklanabilir" (Küçükkaragöz, 2005: 98).

Okul Döneminde Dil ve Kavram Gelişimi

Çocuğun okula başlamasıyla birlikte, dili kullanma becerisi ve kelime dağarcığı hızlı ve önemli bir biçimde zenginleştiği görülmektedir. Bu dönemin ilk yıllarında çocuğun sözcük dağarcığı 3000 kelimeye kadar ulaşabilmektedir.

Dil gelişimiyle birlikte bu dönemde, üzerinde durulması gerekilen diğer bir konu ise kavram diğer bir deyişle düşünce gelişimidir. Maviş (2004:126)'e göre dilin biçimi, dil içeriğinin temsili bir görüntüsüdür. İfade edilen içerik mükemmel bir biçimle sunulabilir ama istenilen anlamla aktarılamazsa sağlıklı bir iletişim gerçekleşmez. Piaget (1938)'e göre de düşünce ve dil gelişimini birbirinden soyutlamak mümkün değildir. Her ikisi de birbirini tamamlayan ve birbirine paralel giden gelişmelerdir.

Bu çerçevede çocukların dil gelişimi özellikle de okul çağı döneminde kavram gelişimiyle birlikte ele alınmalıdır. Bu dönemde çocuğun dil ve buna bağlı kavram gelişimi şöyle açıklanmaktadır (Piaget, 1938; Maviş, 2004,2005).

Okul dönemi boyunca çocuğun söz dağarcığı giderek genişler. Zamanla, kişisel yorumundan ya da özel bir bağlamdan bağımsız olan soyut anlam bilgisini edinir. Bu dönemde çocuğun anlam bilgisi yatay ve dikey yönlerde gelişmeye devem etmektedir. Yatay anlam, çocuğun yetişkin tanımlarına uygun gelen tek sözcüklerini dağarcığına ilave etmesi, dikey anlam ise tek sözcüğün bütün anlamlarını bir araya toplamasıdır. 7–11 yaşlar arasında, çocuk cinslere ve türlere ait, nitelemeye ve mantığa yönelik sözcüklerin anlaşılmasını arttırır. Çift anlamlı birçok sözcüğün anlamlarını edinerek gelişimini ilerletir.

Okul çağının ilk ve son dönemlerindeki çocuklar sözcüklerin tanımlanmasından da farklılık gösterir. Okula yeni başlayanlar cümleleri daha dar anlamlarıyla açıklarken, ileri sınıf çocukları anlamı sentezleyerek yeni betimlemelere ulaşırlar. Yaşları ilerledikçe çocukların daha soyut ve karmaşık ilişkileri yorumlayarak algısal özellikler ile zenginleştirdikleri kavramları kullanmalarını gözleriz. Hızla artmaya devam eden çocuğun çok kompleks

(karmaşık) düşünceleri anlaması ile sınırlanmaz, aynı zamanda okuma ve yazma edimlerinin de yüksek düzeye ulaşmasını sağlar.

Sözcüklerin görünen anlamının dışındaki anlamını kapması çocuğu zengin ve derin bir dil anlamı edinmeye götürür. Mecaz anlamlar, atasözleri, fıkralar, göndergesi olmayan soyut ve genel anlamlar ifade ederler. 'Gözleri buz gibi bakıyordu', 'erken kalkan yol alır' gibi örnekleri olan bu özel dil çocukların anlama ve kullanımlarını bu yaşlarda etkiler. Örneğin, 'Taş gibi kalbi var' cümlesindeki benzetme anlamının çocuk tarafından anlaşılması erken yaşlarda başlar ama gelişimi zaman içinde devam eder. Aslında, benzetmenin anlaşılması ve tam olarak kullanılması çocuğun bilişsel gelişimiyle de yakından ilgilidir. Benzetmelerden daha da soyut olan atasözlerinin yorumlanması ise çocuğun ergenlik yaşlarına kadar uzayan bir gelişim örüntüsü izler. Bilmeceler ve fıkralar ise anlam gelişiminin gerçek düzeyini göstermesi açısından ilginçtir.

6 yaş öncesi çocuklar bilmecelerin yapılarını henüz çözememiş, fıkraları da karıştırmaktadır. 6–9 yaş arası çocuklar bilmecelerin yapısını anlamakla birlikte anlamını çıkaramamaktadırlar. Bilmece-bulmaca anlatırken ilave edip çıkardıkları bazı bölümler sayesinde asıl yapıdan uzaklaşarak daha çok bilgilendirici olurlar. Fıkraları anlatmaları istendiğinde ise düz anlatıma geçerler. Fıkranın bir kısmını komik bulabilirler ama dilin mizaha katkısını gözleyemezler. 'Balıkların kokmasını nasıl engellersiniz?' sorusuna verilen 'Burunlarını kesersiniz.' Yanıtına çocuklar, 'çok komik; balıkların burunları olmaz sanırdık' demişlerdir. 9 yaşından sonra çocuklar bulmacaları doğru yapıları ile anlatabilirler. 6 yaş öncesi çocuklar dil özelliklere dayanmayan fıkralara, 6–9 yaş arası çocuklar sözcüklerin sesbilgisel yapısı ile komikleşen fıkralara duyarlıdırlar. 9–12 yaş çocuklar çift anlamlı sözcüklerin komikliğine, 12 yaş sonrası ise fıkranın yüzey yapısından değil, derin yapısından aldıkları anlama yoğunlaşırlar.

Duygusal Gelişim

Gelişim süreci içerisinde çocuğun duygusal gelişimi, devinimsel, duyusal ve bilişsel gelişime paralel olarak gelişir. Özellikle bilişsel ve dil gelişimindeki ilerlemeler duygularını açıklamalarına, çevresindekilerin duygu ve isteklerini anlamalarına, kendilerini onların yerine koymalarına ve duygu alışverişine olanak sağlar (Ulusoy, vd., 2005: 115).

Duygusal gelişim, insanın kalıtımla getirdiği duygulanma gizil gücünün çevresiyle etkileşmesi sonucunda, haz ve elem yönünde duygular kazanmasıdır (Başaran, 2005: 181). Izard (1985/ Akt. İnanç, vd., 2005:219)'a göre duygusal ifadelerin biyolojik boyutları vardır. Duygusal sistem içerisinde biyolojik yapı duygusal gelişimin sınırlarını ve genel çerçevesini sağlamakta, çevresel etkiler ise bu gelişimi uyarmakta ve şekillendirmektedir.

Duygusal sistem kendi içinde bir takım temel davranışlar barındırmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanıp açıklanabilir (Başaran, 2005; Ulusoy vd, 2005; Akboy,2000):

Duygu; insanın çevresiyle etkileşiminde uyarıcılara karşı haz ya da elem yönünde uyarıldığını gösteren tepkisidir.

Coşku; yüksek düzeyde etkinliğe yol açan, bazı iç ve dış salgıları olağanın üstünde arttıran, bedensel ve ruhsal değişmeler yaratan güçlü duygudur.

Duygusallık; insanın, davranışlarını duygularına göre yönlendirmesidir. Duygusal insan, başkalarıyla ilişkilerini duygularına dayandırır; sorunları çözerken duygularıyla davranır. Duygusallığın karşıtı ussallıktır. Ussallık, insanın davranışlarını usuna göre yönlendirmesidir. Us, insanın mantıksal düşünmesini sağlar. Ussal insan, olaylar, kavramlar, ilişkiler ve benzerleri arasında mantıksal bağlar kurar; bilimsel doğrulara dayanarak amacına en etkili biçimde ulaşmayı sağlayacak araç ve yöntemleri kullanır.

Duygusal Bağımlılık ve Olgunluk: Duygusal bağımlılık, bir insanın başka bir insana ya da nesneye ondan kopmayacak biçimde bağlanma durumudur. Duygusal olgunluk ise, insanın kişilere, nesnelere ve olaylara karşı, yerine ve zamanına uygun olarak beğenilen duygusal davranışlar yapması; başkalarına ve kendine zarar verecek duygularını denetim altına almasıdır.

Duygulanma, duyulabilen uyarıcıların duygusal sistemce duygulara dönüştürülmesi sürecidir. Uyarıcılar güzellik, doğruluk, iyilik, uyumluluk gibi insana hoş gelen ya da çirkinlik, yanlışlık, kötülük, uyumsuzluk gibi hoş gelmeyen duygusal etkileri taşırlar. Başaran (2005:182) duygusal uyarıcıların insanda nasıl bir duygulanım oluşturduğunu fizyolojik olarak şöyle açıklamaktadır:

"*Duygusal uyarıcılar, hipotalamusu etkiler. Hipotalamus, orta beyinin beyinciğe yakın yerinde, fındık büyüklüğünde bir merkezdir. Bu merkez, açlığı, susuzluğu, cinsel uyarılmayı yönetme işlevlerinin yanı sıra duygulanmayı da yönetir. Hipotalamus, duygusal uyaranı alır almaz, bir yandan bedenin sinir sistemini uyarır, bir yandan da beyin kabuğuna sinirsel akımlar göndererek duygulanmayı sağlar. Beyinin bazı kesimlerinin ve salgıbezlerinin de duygulanmada işlevi vardır. Duygulanma açısından salgıbezlerinin en etkin olanı, böbrek üstünde olan adrenal bezidir.*"

Duygulanma sonucunda birtakım duygular dışa vurulmaktadır. Bunlar, saldırıya yönelten duygular, savunmaya ve kaçmaya yönelten duygular ve sevindiren duygular olarak üç kümede toplanmaktadır.

Saldırıya yönelten duyguları yaratan uyarıcılar, insanın gereksinmelerinin doyurulmasını, amacına ulaşmasını engelleyen; hoşlanmadığı bir nesne, olay ve kişiden gelen; başarısızlığa uğratan; baskı altında tutan türdendir. Bu tür içine giren bazı duygular şunlardır:

Öfke: Genellikle gerçek ya da kuruntuya dayalı engelleme, incinme, korkutma sonucu doğan duygusal bir tepkidir (Öncül, 2000:849). Yaşın

ilerlemesiyle bu duygunun dışa vurumu ve yoğunluğunda artış gözlenmektedir.

Kıskançlık: Başka bir kişinin bize göre bir üstünlük gösterdiği ya da sevilen birisinin başkası ile ilgilendiği kanısına varılınca takınılan tutum ve duyulan duygu olarak tanımlanmaktadır (Enç,1980:1098). Bireyin bağımsızlığını oluşturmaya başladığı 2–3 yaş dolaylarında derin kıskançlık duyguları yaşama olasılığı vardır. Bu duygunun görüldüğü bir başka dönme ise çocukların ergenliğe geçmek üzere oldukları 10–12 yaşlardır.

Nefret: Bir kişiye, kişinin yaptıklarına, gerçek ya da uydurma bir duruma karşı uzaklaşma duygusu ile karışık açık bir hoşlanmama duygusu ya da tutumudur (Öncül, 2000:593).

Savunmaya ve kaçmaya yönelten duygular, insanın görünen ya da görünmeyen tehlikelerden; sonunun kötü biteceğini sandığı olaylardan sakınması, kaçmasıyla oluşan duygusal girdilerdir. Bu tür içine giren bazı duygular şunlardır:

Korku: Durumdan kaçma ya da kurtulma özelliği gösteren aşırı bir duygusal dengesizlik olarak tanımlanmaktadır.

Kaygı: Olumsuz ve korkulu durumlarla ilgili düşünce ve imgeleri içeren, denetimi güç ve ısrarlı bir duygudur. Korku, bireyi kendini korumaya yönlendiren biyolojik bir uyarı sistemi olarak ele alınabilir, kaygı ise olası tehlikelere karşı bireyi hazırlayan bilişsel sistemin özel bir durumudur (İnanç vd, 2005:233).

Üzüntü: Hoşa gitmeyen bir şeyi önleyememenin verdiği bir duygusal tutumdur.

Sevindiren duygular ise insanın çevresinden gelen, insanı sevindiren ve ona haz veren duygusal çıktılar üretmesine yol açan duygusal girdilerdir. Sevgi, sevecenlik, sevinç, mutluluk, güven, umut, neşe, merak, hayret,

hoşlanma, bağlanma gibi duygular 'sevindiren duygular' kapsamında yer almaktadırlar.

Sevgi: Derin bir kişisel bağlanmayı içeren güçlü ve karmaşık bir duygudur. Diğer bir tanıma göre ise sevgi, "başka bir kişi ya da varlığa karşı duyulan, cinsel yönü olan ya da olmayan güçlü bir yakınlık ya da bağlılık duygusudur (Enç, 1980: 1922).

Sevinç: Mutluluk ve hoşnutluğa benzer duygulardır. Sevinç bir memnunluk ve zevk duygusudur. Mutluluk ise şanslılık ve doyum davranışları üreten bir rahatlık duygusudur. Hoşnutluk bir doyum duygusuyla birlikte zihin rahatlığı ve evren ile uyum içinde olmak duygusudur.

Okul Döneminde Duygusal Gelişim

Duygusal gelişim, gelişim psikologları tarafından 5 basamakta ele alınmaktadır. Bunlar sırasıyla;

- Bebeklik Döneminde Duygusal Gelişim (0–2 yaş)
- İlk Çocukluk Döneminde Duygusal Gelişim (2–6)
- Okul Çağında Duygusal Gelişim (6–12 yaş)
- İlk Ergenlik Döneminde Duygusal Gelişim (12–16 yaş)
- Son Ergenlik Döneminde Duygusal Gelişim (16–20 yaş)

Kesici (2004), Başaran (2005), Akboy (2000), Gander ve Gardiner (2004), Koç vd. (2001) ve Ulusoy vd. (2005)'nin okul çağı çocuğunun gelişim dönemine göre belirlediği duygusal özellikler şöyle açıklanmaktadır:

Okul çağı çocuğunun, artan bilişsel yetenekleriyle birlikte aile, çevre ve okul etkileşiminden kaynaklı olarak duygusal gelişiminde birtakım değişiklikler gözlenmektedir. Bir anlamda duygusal olgunluğun gösterildiği bir dönemdir. İlk çocukluk evresinde görülen sık sık ağlama, bağırıp çağırma gibi davranışlarda azalma görülmektedir. Söz konusu bu davranış değişikliği, çocuğun bu dönemde öz- kimliğini aramasıyla paralellik gösterebilmektedir.

Çocuk bu dönemde zihninde kurguladığı, hayal ettiği savunmaya ve kaçmaya yönelik davranışlardan sıyrılmaya başlar. İmgelere dayanan korkuların gerçek olaylara doğru değişim gösterdiği görülür. Genel olarak yangından, karanlıktan, hastalanmaktan, yaralanmaktan, kazalardan, hayvanların kendisine zarar vermesinden korkulur. Bu dönemin en önemli korkularında biri 'okul fobisi'dir. Okul korkusu, orta çocukluk yıllarında yaygın bir sorundur ve kızlar arasında biraz daha fazla görülebilmektedir. Okul çağındaki çocukta okul korkusu gibi baş gösteren diğer bir korku da ölüm korkusudur. Çocuk bu dönemden önce genellikle ölümün anlamı konusunda belirsiz bir fikre sahipken, somut işlem anlayışıyla birlikte ölümün yaşamın geri dönülmez bir sonu olduğu gerçeğini kavramaya başlamaktadır.

Bu dönemde çocuğun sosyalleşmesiyle birlikte utangaçlık ve aşağılık kompleksi gibi davranışlar sergilediği görülebilmektedir. Utangaç çocuk, başını sürekli öne eğme, giysinin bir yeriyle ya da bir şeyle devamlı oynama, gereksiz yere öfkelenme gibi tepkiler gösterebilmektedir.

Okul çocuğu toplumsal bir varlık olarak kişilik kazanmasıyla birlikte sosyal hayata ilişkin durumlara da üzüntü duyabilmektedir. Üzüntü kaynakları, yakınlarının başına kötü olayların gelmesi, doğal yıkımlar, toplumsal kötü olaylar, sevdiği hayvanın ölümü gibi durumlardır.

Bu dönem çocuğu, bağımsız olma eğiliminden kaynaklı olarak öfke ve saldırganlık gibi saldırıya yönelten duygulara kapılabilmektedir. Büyüklerin uzun öğütleri, bir takım oyun ve uğraşılardan engellenmesi aynı zamanda alay alınıp kendisine çocukmuş gibi davranılması öfke ve saldırganlık yaratabilmektedir. Yapılan araştırmalar bu dönemde erkek çocukların kızlardan daha fazla düşmanca saldırgan davranışlarda bulunduğunu ve ayrıca, kısmen fiziksel saldırganlığın yerini sözel saldırganlığın aldığını ortaya koymaktadır.

Okul çağı çocuğu, ilk çocukluk evresinde geliştirdiği kıskançlığını sürdürmektedir. Bu dönemin ilk yıllarında çocuk, kıskançlığını kimi kez

doğrudan gösterir. Sert tartışmaya girmek, gülünç duruma düşürecek şaka yapmak, kavga etmek gibi davranışların altında kıskançlık yatabilmektedir.

Okul çocuğunda belirgin duygusal basamaklarından bir diğeri ise sevgi ve sevinç duygusudur. Bu dönemde çocuğun bir önceki döneme oranla ana-babasının ve başkalarının sevgi gösterilerine olan gereksinimi azalır ve artık ana-babası tarafından öpülmesinin, kucaklanmasının gerekmediğini, böyle bir gösteri için yaşının büyümüş olduğuna inanır. Ancak böylesine, doğrudan doğruya sevgi gösterilerini istememesine karşın, dolaylı olarak ana babasının sevgi ve desteğini, öğretmeni ve arkadaşlarının kendisini sevmesini ve beğenmesini de ister.

Bu dönemde çocuğun empati (duygudaşlık) duygusunu geliştirdiği görülmektedir. Orta çocukluğun başlarında benmerkezcilik azalırken, çocuklar rol oynamaya ya da belli bir durumda, somut düşüncenin sınırlılıkları içerisinde, diğer kişinin gösterebileceği tepkiyi hayal etmeye ve oynamaya yönelebilirler.

BÖLÜM 5

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklemi, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesinde izlenen yol, yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, belgesel tarama (doküman incelemesi) yöntemi ile durum saptamaya yönelik bilgilerin kullanıldığı, betimsel çerçevede genel durum tespitine yönelik nitel bir araştırmadır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005:187). Bu araştırmada da hedeflenen olgu veya hakkında bilgi içeren yazılı materyalleri (veri setini) ders kitaplarında basılı çocuk şarkıları oluşturmaktadır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, Türkiye'deki İlköğretim Okullarının birinci evresinde (1.2.3. sınıf), müzik eğitiminde okutulan ders kitaplarındaki şarkılar oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise, 2005-2006 ve 2006-2007 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nca okutulması uygun görülen, ilköğretim birinci, ikinci ve üçüncü sınıf düzeyinde 16 adet müzik ders kitabından yansız olarak belirlenen 9 adet ders kitabının içinde yer alan ve sistematik örnekleme yöntemiyle seçilen 21 şarkı oluşturmaktadır. Sistematik örnekleme, olasılık temelli örnekleme yöntemi içindeki seçkisiz örneklemenin bir türü olarak kabul edilir. "*Evrenden örnekleme dahil olacak birim veya bireyleri çekerken tamamen seçkisiz bir yöntem kullanmak yerine, belirli ölçütlere göre oluşturulmuş sistematik bir yöntemle örneklem oluşturulur. Burada en sık kullanılan yöntem ise, evrenden her birim veya bireyin belirli aralıklarla seçilmesidir*" (Yıldırım ve Şimşek, 2005:104).

Şarkıların yer aldıkları ders kitapları çizelge 3'te gösterilmiştir.

Çizelge 3. Örneklemi Oluşturan Çocuk Şarkılarının Bulunduğu Ders Kitapları

Kitabın Adı	Yazarı	Yayınevi	Eğitim Yılı
İlköğretim Müzik 1	Salih Akkaş	Pasifik Yayıncılık	2005-2006
İlköğretim Müzik 1	Makbule Dönmez	Tubitay Ltd.Ş.	2005-2006
İlköğretim Müzik 1	Ö.Faruk Yurtoğlu	DüzgünYayıncılık	2005-2006/ 2006-2007
İlköğretim Müzik 2	S. Aydın-Ş. Aydın	Küre Yayıncılık	2005-2006
İlköğretim Müzik 2	Salih Akkaş	Pasifik Yayıncılık	2005-2006
İlköğretim Müzik 2	Fevziye Gülenç	Gizem Yayıncılık	2005-2006/ 2006-2007
İlköğretim Müzik 3	Makbule Dönmez	Tubitay Ltd.Ş.	2005-2006
İlköğretim Müzik 3	Fevziye Gülenç	Gizem Yayıncılık	2005-2006/ 2006-2007
İlköğretim Müzik 3	Müslüm Akdemir	Murat Yayıncılık	2006-2007

Çizelge 3'te görüldüğü gibi ders kitaplarından beşi 2005-2006; biri 2006-2007 ve üçü ise her iki eğitim-öğretim yılında da okutulması uygun görülen kitaplar arasında yer almaktadır. Örneklem olarak alınan bu ders kitaplarından her sınıf düzeyinden 7 şarkı seçilmiş; toplam 21 şarkı araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Bu şarkılar çizelge 4'te gösterilmiştir.

Çizelge 4. Örneklemi Oluşturan Çocuk Şarkıları

İlköğretim 1	Havada Bir Top Bulut Olsam	Salih Aydoğan " "	Ömer Faruk Yurtoğlu/

Söz Yazarı

“	“	Ben ve Dünya	Salih Aydoğan “ “ Ömer Faruk Yurtoğlu
“	“	Trafik Marşı	Salih Aydoğan “ “ Salih Akkaş
“	“	Okula Geldim	Salih Aydoğan Hamdi Tuncer Ömer Faruk Yurtoğlu
“	“	Atatürk	Saip Egüz “ “ Makbule Dönmez
“	“	Üç Şey	Salih Aydoğan “ “ Salih Akkaş
“	“	23 Nisan	Nejat Leblebicioğlu Selami Adak Makbule Dönmez
İlköğretim 2		Ali Baba’nın Bir Çiftliği Var	Erdoğan Çaplı “ “ Salih Akkaş
“	“	Çocuk ve Çiçek	Mahir Dinçer “ “ Sevim Aydın-Şinasi Aydın
“	“	İlkbahar	Erdoğan Okyay “ “ Fevziye Gülenç
“	“	Türk’üm	Saip Egüz “ “ Salih Akkaş
“	“	Temiz Çocuk Ol	Mahir Dinçer “ “ Sevim Aydın-Şinasi Aydın
“	“	Ağacı Kıskanırım	Cenan Akın Cahit S. Tarancı Sevim Aydın-Şinasi Aydın/
“	“	Müzik Sevgisi	Salih Aydoğan “ “ Fevziye Gülenç
İlköğretim 3		Mavi Bilye	Sefai Acay “ “ Müslüm Akdemir
“	“	Çok Çalışkan Olmalıyız	Sefai Acay “ “ Müslüm Akdemir
“	“	Dikkatsiz Çocuk	Makbule Dönmez “ “ Makbule Dönmez
“	“	Sevgi Çiçekleri	İsa Coşkuner “ “ Fevziye Gülenç
“	“	Cumhuriyet	Makbule Dönmez “ “ Makbule Dönmez
“	“	Orman	Erdoğan Okyay İ. Bekir Tez Fevziye Gülenç
“	“	Ata’ya Saygı	Metin Tufan A. Rıza Etiz Müslüm Akdemir

Verilerin Toplanması ve Analizi

Kaynak tarama yoluyla elde edilen şarkıların öğrencilerin gelişim düzeylerine uygunluğunun saptanmasında, müziksel gelişim, dil gelişimi,

bilişsel/kavramsal gelişim ve duyuşsal gelişim aşamaları temel alınmıştır. Şarkıların müziksel ve sözsel yapıları mekanik olarak analiz edilmiştir.

Müziksel gelişim aşamasında incelenen şarkıların ses alanları ortaya konmuş ve öğrencilerin ses gelişim düzeyi ile ilişkilendirilmiştir. Yine şarkıların ezgi, ritmik ve form (biçim) yapıları belirlenmiş ve şarkıların öğrencilerin müziksel gelişim aşaması içerisinde algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygunluğu saptanmıştır.

Dil gelişimi kapsamında, şarkıların prozodi (söz-müzik uyumu) yapıları ritmik ve vurgu bakımından incelenmiş ve belirlenen hata oranları yüzdelik derecelerle verilmiştir. Ortaya çıkan sonuç öğrencilerin dil gelişim düzeyi ile ilişkilendirilmiştir.

Ele alınan şarkıların sözsel yapılarının içinde geçen sözcük ve kavramlar irdelenerek öğrencilerin bilişsel/kavramsal gelişim düzeyi ile ilişkileri ortaya konmuştur. Yine sözsel yapının oluşturduğu anlam evreni incelenerek öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygunluğu saptanmıştır.

BÖLÜM 6

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, veri setini oluşturan ilköğretim 1., 2. ve 3. sınıf müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarının, araştırmanın problemi çerçevesinde çözümlenmesiyle elde edilen bulgulara ve bunların yorumlarına yer verilmiştir. Her sınıf düzeyindeki şarkılar ayrı ayrı ele alınmış; bunun sonucunda genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Bu bulgular ve yorumlar şu başlıklar altında toplanmıştır:

1. Şarkıların Ses Sınırlılığının İncelenmesine Yönelik Bulgular

2. Şarkıların Ezgi Yapılarının İncelenmesine Yönelik Bulgular

3. Şarkıların Ritmik Yapılarının İncelenmesine Yönelik Bulgular

4. Şarkıların Form (biçim) Yapılarının İncelenmesine Yönelik Bulgular

5. Şarkıların Prozodi (söz-müzik uyumu) Yapılarının İncelenmesine Yönelik Bulgular

6. Şarkıların Sözsel Yapılarının İncelenmesine Yönelik Bulgular

İlköğretim 1. Sınıf Müzik Ders Kitaplarında Yer Alan Çocuk Şarkılarına Ait Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde ilköğretim 1. sınıf müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarına ait bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

HAVADA BİR TOP BULUT OLSAM

(Söz-Müzik: Salih Aydoğan/ Yurtoğlu, 2002, 19)

Şekil 1. 'Havada Bir Top Bulut Olsam' Şarkısı

Şarkının Ses Sınırlılığı: Şarkı ses genişliği açısından incelendiğinde Fa^1-La^1 aralığında olduğu görülmektedir.

Şarkının Ezgi Yapısı: Şarkının ezgi yapısının tamamının, yanaşık sıra seslerle birlikte inici ve çıkıcı büyük 3'lü aralıkların birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkı, ezgisel bütünlük içinde bir (a) ve (b) cümlesi barındırmaktadır. Ardcıl (a cümlesi) cümle, çıkıcı bir seyirle birbirini yineleyen motif yapılarından oluşurken, soncul (b cümlesi) cümle inici bir seyir özelliği taşıyarak ardcıl cümleyi tamamlayan ezgisel bir bütünlükle oluştuğu görülmektedir. Şarkı soru-cevap eksenli ezgisel bir yapı özelliği taşımaktadır.

Şarkının Ritmik Yapısı: Şarkı 2 zamanlı bir ritim kalıbıyla birlikte yalnızca sekizlik ve dörtlük nota değerlerinin birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkının ritmik bütünlüğüne bakıldığında iki farklı ritmik motifin birbirini yinelemesinden oluştuğu görülebilmektedir. Ardcıl cümlenin ilk motifi bu cümlenin ritmik yapısını oluştururken, soncul cümlenin ilk gözesi bu cümlenin ritmik yapısını oluşturmaktadır. Şarkı soru-cevap eksenli ritmik bir yapı özelliği taşımaktadır.

Şarkının Form (biçim) Yapısı: ‘Havada Bir Top Bulut Olsam’ bir dönemli (bölümlü) şarkı biçimindedir. Dönem, (a) ve (b) cümlelerinden oluşmaktadır. (a) cümlesi yarım kararla sonuçlanırken (b) cümlesi tam kararda sonuçlanmaktadır. Cümleler iki motiften, motifler ise iki ölçüden oluşmaktadır. Şarkının form şeması şöyledir:

A (a = 4 + II:b = 4:II)

Prozodi (Söz-Müzik Uyumu) Yapısı:

Şekil 2. ‘Havada Bir Top Bulut Olsam’ Şarkısının Prozodi Yapısı

Şekil 2’de görüldüğü gibi 3. ve 6. ölçüde yer alan **yur** heceleri uzun değerli olmaları gerekirken kısa değerlidirler.

Şarkının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü dizeğinde ortak bir anlam oluşturan cümlelerde yer alan **havada**, **bulut**, **olsam**, **ne güzel**, **yurdumu**, **dolaşırdım**, **Sinop’a**, **doğru**, **gezinir**dim, **oradan**, **Hatay’a**, **süzülürdüm**

sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **bulut** sözcüğündeki **lut** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 1. ölçüdeki **da**, 4. ölçüdeki **sam**, 5. ölçüdeki **ne**, 6. ölçüdeki **mu**, 9. ölçüdeki **po**; 10. ölçüdeki **ru**, 11. ölçüdeki **nir**, 13. ölçüdeki **o**, 14. ölçüdeki **ha** vurgu hecelerinin şarkının en ince sesiyle ezgilendirildiği; **lut** hecesinin ise ezgisel seyir içindeki en ince seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 7. ölçüdeki **şır**, 9. ölçüdeki **si** ve 15. ölçüdeki **lür** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir. Bununla birlikte 1. ölçüdeki **va**, 2. ölçüdeki **bir** ve **top**, 3. ölçüdeki **ol**, 6. ölçüdeki **yur** ve **du** 7. ölçüdeki **do** ve **la**, 9. ölçüdeki **no** ve **pa**, 10. ölçüdeki **doğ**, 11. ölçüdeki **zi**, 12. ölçüdeki **dim**, 13. ölçüdeki **ra**, 14. ölçüdeki **ta** ve **ya**, 15. ölçüdeki **sü** ve **zü** hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seste ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının beşinci ve altıncı dizeğini kapsayan cümlede yer alan **ne şirin**, **güzel**, **denizi**, **güneşi**, **havasıy**la sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **ne şirin** sözcüğündeki **ne** tek heceli sözcüğünün cümlenin en vurgulu sözcüğü olması gerekmektedir. Buna rağmen 19. ölçüdeki **zel** ve 22. ölçüdeki **şi** vurgu hecelerinin de ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği; **ne** sözcüğünün ise ezgideki en ince seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 21. ölçüdeki **zi** ve 23. ölçüdeki **sıy** vurgu hecelerinin ise ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 17. ölçüdeki **şi** ve **rin**, 18. ölçüdeki **bir** ve **yurt**, 19. ölçüdeki **gü**, 20. ölçüdeki **yurt**, 21. ölçüdeki **de** ve **ni**, 22. ölçüdeki **gü** ve **ne** ve 23. ölçüdeki **ha** ve **va** hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Çizelge 5. Havada Bir Top Bulut Olsam Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu

Toplam	Ritmik	Hata Oranı	Vurgu	Hata Oranı

Hece	Uyumsuzluk	(%)	Uyumsuzluğu	(%)
57	2	3.5	47	82.4

Çizelge 5'te görüldüğü gibi şarkı, söz ve müzik uyumu açısından, %3.5 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %82.4 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahiptir.

Sözsel Yapı:

Havada bir top bulut olsam
Ne güzel yurdumu dolaşırdım
Sinop'a doğru gezinirdim
Oradan Hatay'a süzülürdüm
Ne şirin bir yurt bu güzel yurt
Denizi güneşi havasıyla

Şarkının sözsel yapısı irdelendiğinde, yurt – ülke ve doğa sevgisi iletilerinin işlendiği görülmektedir. Bu dönem öğrencileri için soyut anlamlar içeren söz konusu bu iletilerin, çocuğun yakın çevresinde gözleyebileceği 'bulut', 'deniz', 'güneş', 'hava' gibi somut sözcüklerle anlatıldığı görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreni incelendiğinde ise, çocuklardaki düş gücünü devindiren bir yapıyla kurgulandığı görülmektedir. Bununla birlikte yurt-ülke sevgisi iletilerinin, doğayla özdeşlik kurularak, çocuklara doğanın güzelliklerini duyumsatan bir anlatımla işlenmesi dikkat çekicidir.

Genel Değerlendirme:

Birinci sınıf öğrencileri için belirlenen ses alanının Re^1-La^1 aralığında olduğu göz önüne alındığında, **Havada Bir Top Bulut Olsam** adlı şarkının, ses sınırlılığı açısından, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ezgi yapısının, soru-cevap eksenli bir yapıda olup, birbirini yineleyen ve tamamlayan ezgi motif ve cümlelerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ritmik yapısının, 2/4'lük ölçüde olup, yalnızca dörtlük ve sekizlik nota değerleriyle, soru-cevap biçimli birbirini yineleyen ve tamamlayan ritmik motiflerin birleşiminden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu olduğu görülmektedir.

Şarkının biçim (form) yapısının, bir bölüm içindeki iki farklı ezgisel cümleden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının, söz ve müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla, %3.5 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %82.4 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının sözlerinin, çocukların yakın çevrelerinde gözleyebilecekleri somut kavramlarla kurgulandığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, çocuktaki düş gücünü devindiren bir yapıyla ve yurdun güzelliklerini duyumsatan bir anlatımla kurgulandığı dikkate alındığında, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olduğu görülmektedir.

BEN VE DÜNYA

(Söz-Müzik: Salih Aydoğan/ Yurtoğlu, 2002, 41)

Şekil 3. 'Ben ve Dünya' Şarkısı

Şarkının Ses Sınırlılığı: Şarkı ses genişliği açısından incelendiğinde Mi^1-La^1 aralığında olduğu görülmektedir.

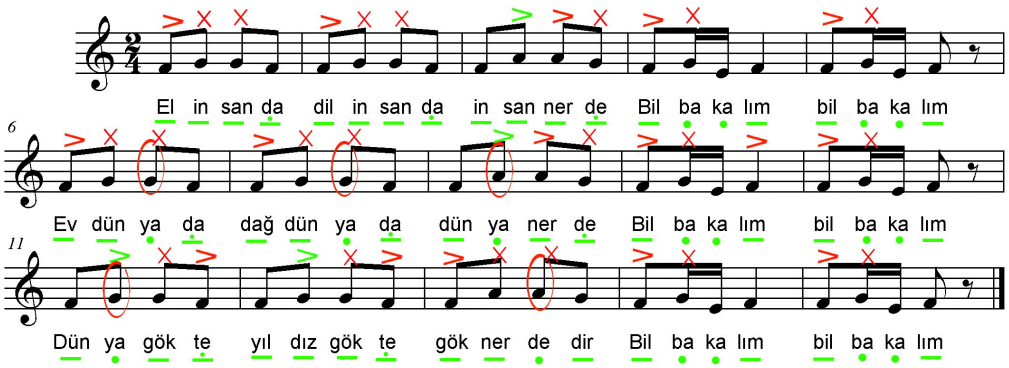
Şarkının Ezgi Yapısı: Şarkının ezgi yapısının yanaşık sıra seslerle birlikte çıkıcı büyük ve inici küçük üçlü aralıkların birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkı ezgisel bir bütünlük içinde genişletilmiş motif yapılı bir cümleden oluşmaktadır. Şarkının ezgisel seyri, tekrar yoluyla cümle kararının geciktirilmesiyle sonuçlandığı görülmektedir.

Şarkının Ritmik Yapısı: Şarkı, 2 zamanlı bir ritim kalıbıyla birlikte onaltılık, sekizlik ve dörtlük nota değerlerinin birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkının ritmik formu aynı ritim gözelerinin yinelenmesinden oluşmaktadır. Birinci gözede yer alan ritmik yapı son motifin ilk gözesine kadar devam ederken, ikinci motifin son iki gözesi genişleme yoluyla aynı ritmik yapıdan oluşmaktadır.

Şarkının Form (biçim) Yapısı: 'Ben ve Dünya' bir dönemli (bölümlü) şarkı biçimindedir. Dönemin, genişletilmiş motif yapılı bir a cümlesinden oluştuğu görülmektedir. Cümle tam kararla sonuçlanmakta ve iki motiften oluşmaktadır. Şarkını ilk motifi iki ölçüden oluşurken, son motif ise üç ölçüden oluşmaktadır. Şarkının form şeması şöyledir:

A (II:a = 5:II)

Prozodi (Söz-Müzik Uyumu) Yapısı:

Şekil 4. 'Ben ve Dünya' Şarkısının Prozodi Yapısı

Şekil 4'te görüldüğü gibi, 6., 7., 8. ve 11. ölçülerdeki **ya**, 13. ölçüdeki **de** heceleri süre bakımından kısa değerli olmaları gerekirken uzun değerli oldukları görülmektedir.

Şarkının birinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **el**, **insanda**, **dil**, **insanda**, **insan**, **nerde**, **bil** ve **bakalım** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **insan** sözcüğündeki **san** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir; ve ezgideki en ince ses bu heceye verilmiştir. Ancak 3. ölçüdeki **ner** vurgu hecesinin de şarkının en ince sesiyle ezgilendirildiği görülmektedir. Ayrıca 1. ölçüdeki **el**, 2. ölçüdeki **dil** ve 4. ve 5. ölçüdeki **bil** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 1. ve 2. ölçüdeki **in** ve **san**, 3. ölçüdeki **de**, 4. ve 5. ölçüdeki **ba** hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

İkinci dizeği kapsayan cümlede yer alan **ev**, **dünyada**, **dağ**, **dünyada**, **dünya**, **nerde**, **bil** ve **bakalım** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **dünya** sözcüğündeki **ya** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olduğundan ezgideki en ince ses bu heceye verilmiştir. Ancak 8. ölçüdeki **ner** vurgu hecesinin de

şarkının en ince sesiyle ezgilendirildiği görülmektedir. Ayrıca 6. ölçüdeki **ev**, 7. ölçüdeki **dağ** ve 9. ve 10 ölçüdeki **bil** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 6. ve 7. ölçüdeki **dün** ve **ya**, 8. ölçüdeki **de**, 9 ve 10. ölçüdeki **ba** hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Üçüncü dizeği kapsayan cümlede yer alan **dünya**, **gökte**, **yıldız**, **gökte**, **gök**, **nerdedir**, **bil** ve **bakalım** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **gök** sözcüğünün aynı zamanda cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 13. ölçüdeki **ner** ve **de** vurgu hecelerinin şarkının en ince sesiyle ezgilendirildiği; **gök** hecesinin ise ezgideki en ince seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 11. ve 12. ölçüde yer alan **te**, 14. ve 15. ölçüdeki **bil** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 11. ve 12. ölçüdeki **gök** , 13. ölçüdeki **de**, 14 ve 15. ölçüdeki **ba** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Çizelge 6. Ben ve Dünya Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu

Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk	Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu	Hata Oranı (%)
60	5	8.3	31	51.6

Çizelge 6'da görüldüğü gibi şarkı, söz ve müzik uyumu açısından incelendiğinde, %8.3 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %51.6 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahiptir.

Şarkının Sözsel Yapısı:

El insanda, dil insanda
İnsan nerde bil bakalım, bil bakalım
Ev dünyada, dağ dünyada
Dünya nerde bil bakalım, bil bakalım
Dünya gökte, yıldız gökte

Gök nerdedir bil bakalım, bil bakalım

Şarkının sözsel yapısı irdelendiğinde, insan, dünya ve evren arasındaki ilişkilerin tanımlandığı görülmektedir. Söz konusu bu ilişkide yer alan ve bu dönem öğrencileri için soyut bir anlam içerdiği düşünülen 'insan varlığı', 'dünya', 'evren' gibi kavramların, çocukların yakın çevrelerinde ve kendilerinde gözleyebilecekleri el, dil, ev, dünya, gök, yıldız gibi somut tümcelerle anlatıldığı görülmektedir. Ayrıca, insan, dünya ve evren arasındaki ilişkinin, çocuklara sıralama ve sınıflandırma yapma olanağı yaratan bir kurguyla oluşturulması dikkat çekicidir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreni incelendiğinde, çocukların belleklerinde oluşan sorulara yanıt bulmaya yönlendiren bununla birlikte kendilerini, dünyayı ve evreni sorgulamalarına olanak yaratan bir anlatımın varlığı dikkat çekicidir.

Genel Değerlendirme:

Birinci sınıf öğrencileri için belirlenen ses alanının Re^1-La^1 aralığında olduğu göz önüne alındığında, **Ben ve Dünya** adlı şarkının, ses sınırlılığı açısından, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ezgi yapısının, yanaşık sıra seslerle birlikte büyük ve küçük üçlü aralıklarının birleşiminden ve genişletilmiş motif yapılı bir cümleden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ritmik yapısının, 2/4'lük ölçüde olup, dörtlük, sekizlik ve onaltılık nota değerleriyle, soru-cevap biçimli birbirini yineleyen ve tamamlayan ritmik motiflerin birleşiminden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının biçim (form) yapısının, bir bölüm içindeki bir ezgisel cümlenin yinelenmesiyle oluştuğu göz önünde alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkı, söz ve müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla %8.3 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %51.6 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının sözlerinin, çocukların yakın çevrelerinde gözleyebilecekleri somut kavramlarla kurgulandığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, öğrencilerin belleklerinde oluşan sorulara yanıt bulmaya yönlendiren bir yapıyla kurgulandığı göz önüne alındığında, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olduğu görülmektedir.

TRAFİK MARŞI

(Söz-Müzik: Metin Tufan/ Akkaş, 2001, 49)

Şekil 5. 'Trafik Marşı' Şarkısı

Şarkının Ses Sınırlılığı: Şarkı ses genişliği açısından incelendiğinde Do^1- La^1 aralığında olduğu görülmektedir. Do^1 sesinin ezgisel yapı içinde yalnızca cümle bitişlerinde kullanıldığı göz önüne alındığında ezgisel seyirin Re^1-La^1 ses alanı içinde yer aldığı görülmektedir.

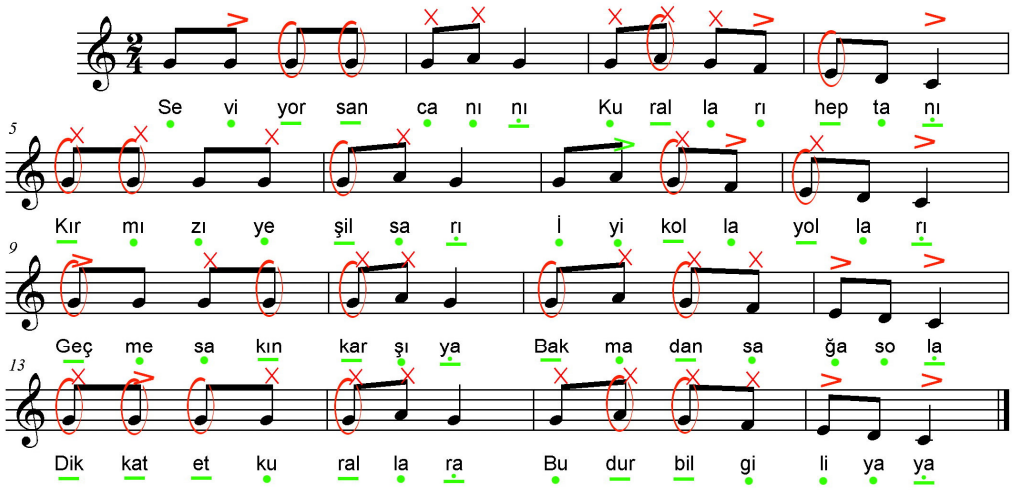
Şarkının Ezgi Yapısı: Şarkının ezgi yapısı, yanaşık sıra seslerle birlikte çıkıcı tam beşli aralığının birleşiminde oluşmaktadır. Ezgi bir (a) cümlesiyle başlayıp bu cümlenin yinelenmesiyle tamamlanmaktadır. İnici ve çıkıcı bir seyir özelliği gösteren ezgisel yapının birbiri içine geçmiş motif ve gözelerin yinelenmesinden oluştuğu görülmektedir.

Şarkının Ritmik Yapısı: Şarkı 2 zamanlı bir ritim kalıbıyla birlikte yalnızca sekizlik ve dörtlük nota değerlerinin birleşiminden oluşmaktadır. Şarkının aynı ritmik motiflerin yinelenmesinden oluştuğu görülmektedir.

Şarkının Form (Biçim) Yapısı: Trafik Marşı bir dönemli (bölümlü) şarkı biçimindedir. Dönem, iki motiften oluşan bir (a) cümlesi ve bunun yinelenmesinden oluşmaktadır. Cümleler iki motiften motiflerin ise iki ölçüden oluştuğu görülmektedir. (a) ve (a) cümleleri tam kararla sonuçlanmaktadır. Şarkının form şeması şöyledir:

A (II:a = 4 + a = 4:II)

Prozodi (Söz-Müzik Uyumu) Yapısı:

Şekil 6. 'Trafik Marşı' Şarkısının Prozodi Yapısı

Şekil 6'da görüldüğü gibi 1. ölçüdeki **yor** ve **san** heceleri, 3. ölçüdeki **ral**, 4. ölçüdeki **hep**, 5. ölçüdeki **kır**, 6. ölçüdeki **şil**, 7. ölçüdeki **kol**, 8. ölçüdeki **yol**, 9. ölçüdeki **geç** ve **kın** heceleri, 10. ölçüdeki **kar** hecesi, 11. ölçüdeki **bak** ve **dan** heceleri, 13. ölçüdeki **dik**, **kat** ve **et** heceleri, 14. ölçüdeki **ral** hecesi ve 15. ölçüdeki **dur** ve **bil** heceleri uzun değerli olmaları gerekirken kısa değerlidirler.

Şarkının birinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **seviyorsan**, **canını**, **kuralları**, **hep**, **tanı** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında **seviyorsan** sözcüğündeki **vi** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 2. ölçüdeki **nı** ve 3. ölçüdeki **ral** vurgusuz hecelerinin şarkının en ince sesiyle ezgilendirildiği **vi** hecesinin ise ezgideki en ince seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 3. ölçüdeki **rı** ve 4. ölçüdeki **nı** vurgu heceleri ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste yer almaları dikkat çekicidir. Bununla birlikte 2. ölçüdeki **ca** ve **nı**, 3. ölçüdeki **ku**, **ral** ve **la** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının ikinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **kırmı<u>zı</u>**, **ye<u>şil</u>**, **sa<u>rı</u>**, **i<u>yi</u>**, **kol<u>la</u>**, **yolla<u>rı</u>** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında **iyi** sözcüğündeki **<u>yi</u>** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olduğundan, ezgisel seyir içindeki en ince sesin bu heceye verildiği görülmektedir. Ayrıca 7. ölçüdeki **<u>la</u>** ve 8. ölçüdeki **<u>rı</u>** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 5. ölçüdeki **<u>kır</u>**, **<u>mı</u>** ve **<u>ye</u>**, 6. ölçüdeki **<u>sa</u>**; 7. ölçüdeki **<u>kol</u>**; 8. ölçüdeki **<u>yol</u>** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının üçüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **geç<u>me</u>**, **sa<u>kın</u>**, **karşı<u>ya</u>**, **<u>bak</u>madan**, **sa<u>ğa</u>**, **so<u>la</u>** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında **geçme** sözcüğündeki **<u>geç</u>** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 10. ölçüdeki **<u>şı</u>** ve 11. ölçüdeki **<u>ma</u>** vurgusuz hecelerinin şarkının en ince sesiyle ezgilendirildiği, **<u>geç</u>** hecesinin ise ezgisel seyir içindeki en ince seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca, 12. ölçüdeki **<u>ğa</u>** ve **<u>la</u>** vurgu hecelerinin ince seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 9. ölçüdeki **<u>sa</u>**; 10. ölçüdeki **<u>kar</u>** ve **<u>şı</u>**; 11. ölçüdeki **<u>ma</u>**, **<u>dan</u>** ve **<u>sa</u>** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının dördüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **dik<u>kat</u>**, **kurallar<u>a</u>**, **bu<u>dur</u>**, **bilgi<u>li</u>**, **ya<u>ya</u>** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında **dikkat** sözcüğündeki **<u>kat</u>** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 14. ölçüdeki **<u>la</u>** ve 15. ölçüdeki **<u>dur</u>** hecelerinin şarkının en ince sesiyle ezgilendirildiği; **<u>kat</u>** hecesinin ise ezgideki en ince seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 16. ölçüdeki **<u>li</u>** ve **<u>ya</u>** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununa birlikte 13. ölçüdeki **<u>dik</u>** ve **<u>ku</u>**; 14.

ölçüdeki **ral** ve **la**; 15. ölçüdeki **bu**, **bil** ve **gi** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Çizelge 7. Trafik Marşı Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu

Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk	Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu	Hata Oranı (%)
56	20	35.7	34	60.7

Çizelge 7'de görüldüğü gibi şarkı, söz ve müzik uyumu açısından incelendiğinde, %35.7 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %60.7 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahiptir.

Şarkının Sözsel Yapısı:

Seviyorsan canını
Kuralları hep tanı
Kırmızı yeşil sarı
İyi kolla yolları
Geçme sakın karşıya
Bakmadan sağa sola
Dikkat et kurallara
Budur bilgili yaya

Şarkının sözsel yapısı irdelendiğinde, trafik kavramıyla birlikte trafikte uyulması gerekilen kuralların işlendiği görülmektedir. Söz konusu bu durumun, çocukların yakın-sosyal çevrelerinde gözleyebilecekleri somut tümce ve olay örüntüleriyle anlatıldığı görülmektedir. Ayrıca sözsel yapının, sınıflama ve sıralama yapma olanağı yarataran, buna bağlı olarak da çocuklarda düşünme ile ilgili bazı temel işlemlerin gelişimine katkı sağlayan tümcelerle kurgulanması dikkat çekicidir.

Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise, 'kuralları tanı', 'iyi kolla yolları', 'geçme sakın karşıya', dikkat et kurallara' gibi yoğun bir emir-kurallar bileşkesi içinde yaptırımcı yargılara yer verildiği görülmektedir. Bununla

birlikte trafik kavramının, kaza ve hatta ölüm korkusu içeren tümcelerle anlatılması dikkat çekicidir.

Genel Değerlendirme:

Trafik Marşı adlı şarkının aralık yapısının, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine göre belirlenmiş ses alanını aştığı görülmektedir (Do^1-La^1). Ancak buradaki Do^1 sesinin yalnızca cümle bitişlerinde, geçici bir ses olarak ve üzerinde uzun süre durulmadan kullanıldığı göz önüne alındığında şarkının, ses sınırlılığı açısından, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ezgi yapısının, yanaşık sıra seslerin birleşimiyle soru-cevap eksenli bir yapıyla gelişen iki motifin birbirini yinelenmesiyle oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ritmik yapısının, 2/4'lük ölçüde olup, yalnızca dörtlük ve sekizlik nota değerleriyle, soru-cevap biçimli birbirini yineleyen ve tamamlayan ritmik motiflerin birleşiminden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının biçim (form) yapısının, bir bölüm içindeki yine bir ezgisel cümlenin aynen tekrarlanmasıyla oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkı, söz ve müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla %35.7 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %60.7 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının sözlerinin, çocukların yakın çevrelerinde gözleyebilecekleri somut kavramlarla kurgulandığı; ayrıca sözlerin, çocukların sınıflama ve sıralama yapma olanağı yaratan bir yapıyla oluşturulduğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, emir-kurallar bileşkesi içinde, yaptırımcı yargılarla ve olumsuz duygulanma yaratabilecek tümcelerle kurgulandığı göz önüne alındığında, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

OKULA GELDİM

(Söz: Hamdi Tuncer Müzik: Salih Aydoğan/ Yurtoğlu, 2002, 61)

Şekil 7. 'Okula Geldim' Şarkısı

Şarkının Ses Sınırlılığı: Şarkı ses genişliği açısından incelendiğinde Do^1- La^1 aralığında olduğu gözlenmektedir. Şarkı her ne kadar bu aralık yapısı içinde var olsa da, ezgisel seyrin daha çok Re^1-Sol^1 ses alanı içinde yer aldığı, Do^1 sesinin ise yalnızca geçici olarak ve cümle bitişinde kullanıldığı görülmektedir.

Şarkının Ezgi Yapısı: Şarkının ezgi yapısı yanaşık sıra seslerle birlikte inici ve çıkıcı küçük üçlü, çıkıcı tam dörtlü ve çıkıcı tam beşli aralıklarının birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkı ezgisel bir bütünlük içinde a ve b cümlelerini barındırmaktadır. Ardcıl (a) cümle çıkıcı sekvens yapıda soru eksenli bir müzikal seyir özelliği gösterirken, soncul cümle (b) tamamladığı cümlenin aksine inici sekvens yapıda cevap eksenli bir müzikal seyir özelliği göstermektedir.

Şarkının Ritmik Yapısı: Şarkı, 4 zamanlı bir ritim kalıbıyla birlikte sekizlik, noktalı sekizlik, dörtlük ve iki dörtlük nota değerlerinin birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkının her cümlesi farklı ritmik motiflerden oluşmaktadır. Birinci cümlenin ritmik yapısı ilk ritmik gözenin yinelenmesinden oluşurken, yine ikinci cümle ilk ritmik gözenin yinelenmesinden oluşmaktadır. Ardcıl cümlenin son gözesinde yer alan ritmik yapının ise, soncul cümlenin ritmik yapısına geçiş özelliği gösteren bir köprü niteliği taşıması dikkat çekicidir.

Şarkının Form (biçim) Yapısı: 'Okula Geldim' bir dönemli (bölümlü) şarkı biçimindedir. Dönem a ve b cümlelerinden oluşmaktadır. (a) cümlesi yarım kararla sonuçlanırken (b) cümlesi tam kararla sonuçlanmaktadır. Cümleler iki motiften, motifler ise iki ölçüden oluşmaktadır. Şarkının form şeması şöyledir:

A (a = 4 + II: b= 4 :II)

Prozodi (Söz-Müzik Uyumu) Yapısı:

Şekil 8. 'Okula Geldim' Şarkısının Prozodi Yapısı

Şekil 8'de görüldüğü gibi, 2. ölçüdeki **öğ** ve **ren**, 4. ölçüdeki **vinç** ve **dol**; 5., 13., 17. ve 21. ölçülerdeki **yun**; 7., 15. ve 23. ölçülerde yer alan **zil** ve **ler**; 8., 16. ve 24. ölçülerde yer alan **pay** ve **dos**; 9. ölçüdeki **ders** ve **ten**; 10. ölçüdeki **nım**; 11. ölçüdeki **kul**; 12. ve 20. ölçülerde yer alan **rın**, **er** ve **ken**; 19. ölçüdeki **kur** heceleri süre bakımından uzun değerli olmaları gerekirken kısa değerlidirler. Bununla birlikte 9. ölçüdeki **çı**; 10. ölçüdeki **sı**; 11. ölçüdeki **o**, **ne** ve **gü**; 17. ölçüdeki **na**; 18. ölçüdeki **ma**; 19. ölçüdeki **o**, **ya** ve **za** heceleri süre bakımından kısa değerli olmaları gerekirken uzun değerli oldukları görülmektedir.

Şarkının birinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **okula**, **geldim**, **öğrenci**, **oldum**, **arkadaş**, **buldum**, **sevinçle**, **doldum** sözcüklerindeki vurgu

heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **sevinçle** sözcüğündeki **vinç** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olduğundan, müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği görülmektedir. Ayrıca 1. ölçüdeki **la** ve **dim**; 2. ölçüdeki **ci** ve **dum**; 3. ölçüdeki **dum** vurgu hecelerinin ince seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seslerde ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 1. ölçüdeki **gel**; 2. ölçüdeki **ol**; 3. ölçüdeki **ar**, **ka** ve **bul**; 4. ölçüdeki **le** ve **dol** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının ikinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **oyun**, **oynadık**, **güne**, **doymadık**, **ziller**, **çalmasa**, **paydos**, **olmasa** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **olmasa** sözcüğündeki **ol** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 5. ölçüdeki **o**, **yun** ve **dık**; 7. ölçüdeki **sa** hecelerinin bağlı oldukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **ol** hecesinin bu seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 6. ölçüdeki **doy**; 7. ölçüdeki **çal** ve 8. ölçüdeki **dos** vurgu hecelerinin ince seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seslerde ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 5. ölçüdeki **oy**; 6. ölçüdeki **gü** ve **dık**; 7. ölçüdeki **zil** ve **sa** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının üçüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **dersten**, **çıkıldı**, **canım**, **sıkıldı**, **okul**, **ne**, **güzel**, **yarın**, **erken** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **ne** tek heceli sözcüğünün cümlenin en vurgulu sözcüğü olması gerekmektedir. Buna rağmen 12. ölçüdeki **er** ve **ken** hecelerinin bağlı oldukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **ne** sözcüğünün ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 9. ölçüdeki **ten** ve **dı**; 10. ölçüdeki **nım** ve **dı**; 11. ölçüdeki **zel** vurgu hecelerinin ince seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seslerde ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 9. ölçüdeki **çı**; 10. ölçüdeki **sı**; 11. ölçüdeki **o** ve **gü**;

12. ölçüdeki **ya** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının dördüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **oyun**, **oynadık**, **güne**, **doymadık**, **ziller**, **çalmasa**, **paydos**, **olmasa** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **olmasa** sözcüğündeki **ol** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 13. ölçüdeki **o**, **yun** ve **dık**; 15. ölçüdeki **sa** hecelerinin bağlı oldukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **ol** hecesinin bu seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 14. ölçüdeki **doy**; 15. ölçüdeki **çal** ve 16. ölçüdeki **dos** vurgu hecelerinin ince seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seslerde ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 13. ölçüdeki **oy**; 14. ölçüdeki **gü** ve **dık**; 15. ölçüdeki **zil** ve **sa** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının beşinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **oyun**, **oynarız**, **güne**, **doymayız**, **okur**, **yazarız**, **yarın**, **erken** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **yazarız** sözcüğündeki **rız** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 20. ölçüdeki **er** ve **ken** hecelerinin bağlı oldukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, rız hecesinin ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 17. ölçüdeki **yun** ve **rız**; 18. ölçüdeki **ne** ve **yız**; 19. ölçüdeki **rız** vurgu hecelerinin ince seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seslerde ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 17. ölçüdeki **oy**; 18. ölçüdeki **doy**; 19. ölçüdeki **o** ve **ya**; 20. ölçüdeki **ya** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının altıncı dizeğini kapsayan cümlede yer alan **oyun**, **oynadık**, **güne**, **doymadık**, **ziller**, **çalmasa**, **paydos**, **olmasa** sözcüklerindeki vurgu

heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **olmasa** sözcüğündeki **ol** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 21. ölçüdeki **o**, **yun** ve **dık**; 23. ölçüdeki **sa** hecelerinin bağlı oldukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **ol** hecesinin bu seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 22. ölçüdeki **doy**; 23. ölçüdeki **çal** ve 24. ölçüdeki **dos** vurgu hecelerinin ince seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seslerde ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 21. ölçüdeki **oy**; 22. ölçüdeki **gü** ve **dık**; 23. ölçüdeki **zil** ve **sa** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Çizelge 8. Okula Geldim Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu

Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk	Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu	Hata Oranı (%)
80	41	51.2	73	91.2

Çizelge 8'de görüldüğü gibi şarkı, söz ve müzik uyumu açısından, %51.2 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %91.2 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahiptir.

Şarkının Sözsel Yapısı:

Okula geldim öğrenci oldum
Arkadaş buldum sevinçle doldum
Oyun oynadık güne doymadık
Ziller çalmasa paydos olmasa
Dersten çıkıldı canım sıkıldı
Okul ne güzel yarın erken gel
Oyun oynadık güne doymadık
Ziller çalmasa paydos olmasa
Oyun oynarız güne doymayız
Okur yazarız yarın erken gel
Oyun oynadık güne doymadık
Ziller çalmasa paydos olmasa

Şarkının sözsel yapısı irdelendiğinde, okul sevgisi, arkadaşlık-dostluk ilişkileri, birlik ve beraberlik olma iletilerinin işlendiği görülmektedir. Söz konusu bu iletilerin, ilköğretim 1. sınıf öğrencilerinin okul çevresinde yaşayacağı olaylar ve gözleyebileceği sözcük ve tümcelerle kurgulanması dikkat çekicidir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreni incelendiğinde, şarkının çocuklara kendi diliyle seslendiği görülmektedir. Buna karşın, çocuklara kazandırılmak istenen iletilerin, çocukların duygu ve düşünce dünyalarını devindirmeyen, dilsel beğenilerine uygun olmayan; Türk dilinin anlatım güzelliğini yansıtmayan yapay ve çocuksu bir biçemle kurgulanması dikkat çekicidir.

Genel Değerlendirme:

Okula Geldim adlı şarkının aralık yapısının, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine göre belirlenmiş ses alanını aştığı görülmektedir (Do^1-La^1). Ancak buradaki Do^1 sesinin yalnızca cümle bitişinde, geçici bir ses olarak ve üzerinde uzun süre durulmadan kullanıldığı göz önüne alındığında şarkının, ses sınırlılığı açısından, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ezgi yapısının, sekvens yapıda soru-cevap eksenli bir müzikal seyir özelliği gösterdiği göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ritmik yapısının, 4/4'lük ölçüde olup, birbirini yineleyen, tamamlayan ve köprü niteliği taşıyan ritmik gözelerin birleşiminden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının biçim (form) yapısının, bir bölüm içindeki iki farklı ezgisel cümlenin birleşimiyle oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem

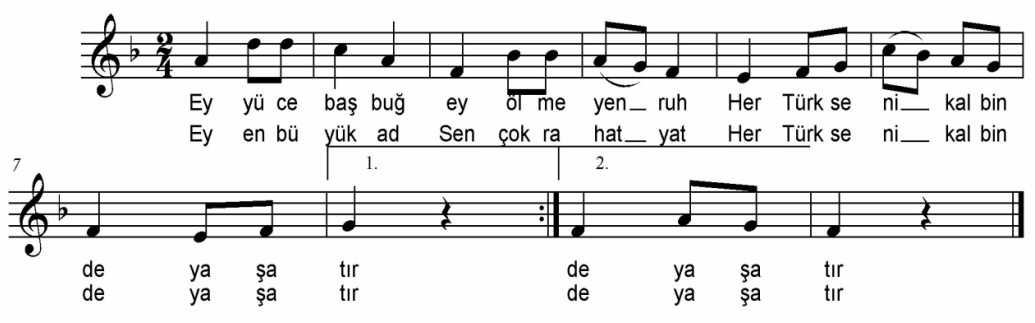
öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının, söz ve müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla %51.2 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %91.2 vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının sözlerinin, çocukların yakın çevresinde yaşayacağı ve gözleyebileceği somut olay ve kavramlarla kurgulandığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, çocukların duygu ve düşünce dünyalarını devindirmeyen, dilsel beğenilerine uygun olmayan; Türk dilinin anlatım güzelliğini yansıtmayan yapay ve çocuksu bir biçemle kurgulandığı göz önüne alındığında, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

ATATÜRK

(Söz-Müzik: Saip Egüz/ Dönmez, 2001, 93)

Şekil 9. 'Atatürk' Şarkısı

Şarkının Ses Sınırlılığı: Şarkı ses genişliği açısından incelendiğinde Mi^1- Re^2 aralığında olduğu gözlenmektedir. Burada Re^2, Do^2 ve Sib^1 seslerinin ezgisel seyir içinde etkili bir biçimde yer aldığı görülmektedir

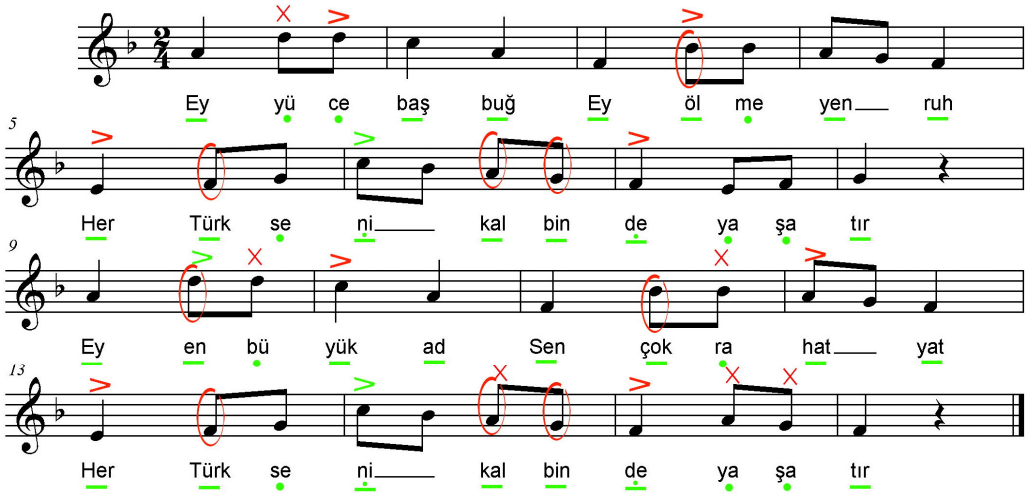
Şarkının Ezgi Yapısı: Şarkının ezgi yapısı yanaşık sıra seslerle birlikte inici küçük üçlü, inici-çıkıcı büyük üçlü ve çıkıcı tam dörtlü aralıklarının birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkı ezgisel bir bütünlük içinde bir (a) ve (a') cümlelerini barındırmaktadır. Şarkının başlangıcındaki ilk üç ölçünün atlamalı yapıdaki ezgisel seyri dikkat çekicidir. Ayrıca, motiflerin ve bunlara bağlı gözelerin birbirinden bağımsız ezgi yapılarıyla oluştuğu görülmektedir. Ezgisel yapının, soru-cevap motifleriyle kurgulandığı görülmektedir.

Şarkının Ritmik Yapısı: Şarkı 2 zamanlı bir ritim kalıbıyla birlikte yalnızca sekizlik ve dörtlük nota değerlerinin birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkının ritmik bütünlüğüne bakıldığında (a) cümlesini oluşturan iki ritmik motifin birbirini yinelemesinden oluştuğu ve soru cevap eksenli bir yapıda kurgulandığı görülmektedir.

Şarkının Form (biçim) Yapısı: 'Atatürk' bir dönemli (bölümlü) şarkı biçimindedir. Dönem (a) ve (a') cümlelerinden oluşmaktadır. Cümleler iki motiften, motifler ise dört ölçüden oluşmaktadır. Ardcıl a cümlesi yarım kararla sonuçlanırken soncul (a') cümlesi ise tam kararla sonuçlanmaktadır. Şarkının form şeması şöyledir :

A (a = 8 + a' = 8)

Prozodi (Söz-Müzik Uyumu) Yapısı:

Şekil 10. 'Atatürk' Şarkısının Prozodi Yapısı

Şekil 10'da görüldüğü gibi, 3. ölçüdeki **öl**, 5. ölçüdeki **türk**, 6. ölçüdeki **kal** ve **bin**, 9. ölçüdeki **en**, 11. ölçüdeki **çok**, 13. ölçüdeki **türk**, 14. ölçüdeki **kal** ve **bin** heceleri süre bakımından uzun değerli olmaları gerekirken kısa değerlidirler.

Şarkının birinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **yüce**, **başbuğ**, **ölmeyen** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında **ölmeyen** sözcüğündeki **öl** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 1. ölçüdeki **yü** ve **ce** hecelerinin ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği, **öl** hecesinin ise ezgideki en ince seste yer almadığı görülmektedir.

Şarkının ikinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **her**, **seni**, **kalbinde**, **yaşatır** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında **seni** sözcüğündeki **ni** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olduğundan, ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilelendirildiği görülmektedir. Ayrıca 5. ölçüdeki **her** ve 7. ölçüdeki **de** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir.

Şarkının üçüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **en büyük**, **çok rahat** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında **en büyük** sözcüğündeki **en** tek heceli sözcüğünün, cümlenin en vurgulu sözcüğü olduğundan, bağlı olduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği görülmektedir. Bununla birlikte 9. ölçüdeki **bü** ve 11. ölçüdeki **ra** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının dördüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **her**, **seni**, **kalbinde**, **yaşatır** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında **seni** sözcüğündeki **ni** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olduğu ve bağlı olduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilelendirildiği görülmektedir. Ayrıca 13. ölçüdeki **her** ve 15. ölçüdeki **de** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 14. ölçüdeki **kal**; 15. ölçüdeki **ya** ve **şa** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Çizelge 9. Atatürk Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu

Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk	Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu	Hata Oranı (%)
40	9	22.5	12	30

Çizelge 9'da görüldüğü gibi şarkı, söz ve müzik uyumu açısından incelendiğinde, %22.5 ritmik uyumsuzluğa ve %30 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahiptir.

Şarkını Sözsel Yapısı:

Ey yüce başbuğ, ey ölmeyen ruh
Her Türk seni kalbinde yaşatır
Ey en büyük ad, sen çok rahat yat
Her Türk seni kalbinde yaşatır

Şarkının sözel yapısı irdelendiğinde, Atatürk sevgisiyle birlikte 'Türklük' bilinci iletilerinin işlendiği görülmektedir. İlköğretim 1. sınıf öğrencileri için soyut bir kavram özelliği taşıyan söz konusu bu iletilerin, çocukların algılama ve kavramasında zorluk yaşayabilecekleri 'yüce başbuğ', 'ölmeyen ruh', 'kalbinde yaşatmak', 'en büyük ad' gibi soyut sözcük ve tümcelerle kurgulanması dikkat çekicidir.

Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise sözsel yapının, çocuklarda ulusal bir bilinç ve duygu oluşturmaktan uzak; onların Atatürk değerlerini sezinlemesini engelleyeyen ve anlamlandıramayacakları sorumluluklar veren siyasi-ideolojik bir anlatımla kurgulandığı görülmektedir. Ayrıca şarkının konusu olan 'Atatürk'ün bu dönem öğrencilerinin duygu ve düşünce dünyasını olumsuz yönde etkileyebilecek 'ölüm' kavramıyla birlikte özdeşleştirilmesi dikkat çekicidir.

Genel Değerlendirme:

Atatürk adlı şarkının aralık yapısının, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine göre belirlenmiş ses alanını aştığı görülmektedir (Mi^1- Re^2). Şarkının ezgi yapısında yer alan Sib^1- Do^2 ve Re^2 seslerinin ezgisel seyir içinde baskın bir biçimde kullanılması şarkının, ses sınırlılığı açısından, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine uygun olmadığını göstermektedir.

Şarkının ezgi yapısının, motif ve gözelerinin birbirinden bağımsız ezgi yapılarıyla oluştuğu ve yanaşık sıra sesler yerine 4'lü aralıklar ekseninde ezgisel seyir özelliği gösterdiği göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının ritmik yapısının, 2/4'lük ölçüde olup, yalnızca dörtlük ve sekizlik nota değerleriyle, soru-cevap biçimli birbirini yineleyen ve tamamlayan ritmik motiflerin birleşiminden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu olduğu görülmektedir.

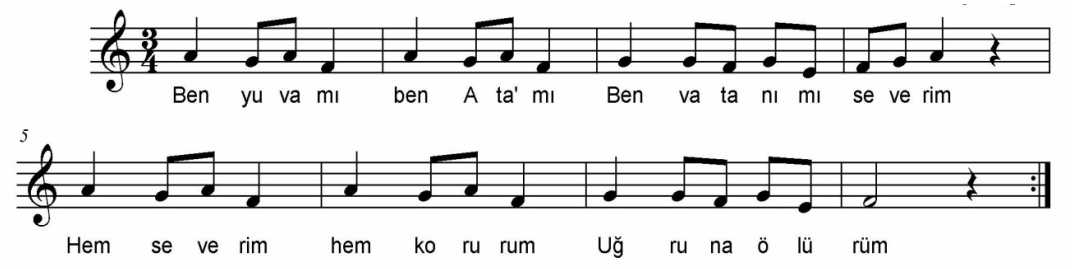
Şarkının biçim (form) yapısının, bir bölüm içindeki yine bir ezgisel cümlenin küçük farklılıklarla yinelenmesiyle oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının, söz ve müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla %22.5 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %30 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine kısmen uygun olduğu söylenebilir.

Şarkının sözlerinin, bu dönem öğrencilerinin algılamakta zorluk yaşayabilecekleri soyut kavramlarla oluşturulduğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, çocuklarda ulusal bir bilinç ve duygu oluşturmaktan uzak; onların Atatürk değerlerini sezinlemesini engelleyeyen ve anlamlandıramayacakları sorumluluklar veren siyasi-ideolojik bir anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

ÜÇ ŞEY

(Söz-Müzik: Salih Aydoğan/ Akkaş, 2001, 94)

Şekil 11. 'Üç Şey' Şarkısı

Şarkının Ses Sınırlılığı: Şarkı ses genişliği açısından incelendiğinde Fa^1-La^1 aralığında olduğu görülmektedir.

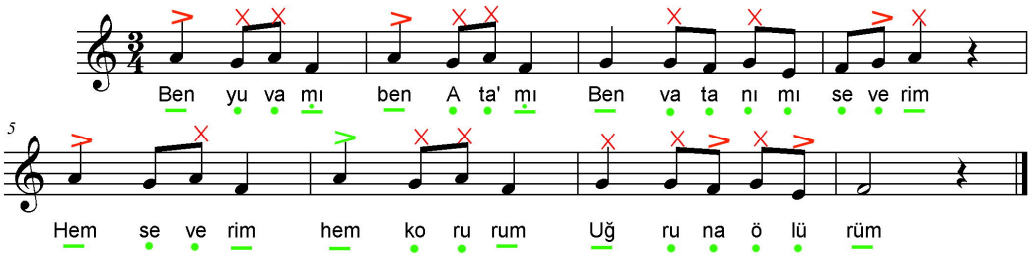
Şarkının Ezgi Yapısı: Şarkının ezgi yapısı yanaşık sıra seslerle birlikte inici küçük üçlü ve inici-çıkıcı büyük üçlü aralıklarının birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkı ezgisel bir bütünlük içinde (a) ve (a') cümlelerini barındırmaktadır. Ezgisel seyir bakımından incelendiğinde ise birbirini yineleyen, soru-cevap biçiminde oluşturulmuş motiflerin yine soru-cevap biçiminde oluşturulmuş cümlelere tamamlanarak oluştuğu görülebilmektedir.

Şarkının Ritmik Yapısı: Şarkının 3 zamanlı bir ritim kalıbıyla birlikte yalnızca dörtlük ve sekizlik nota değerlerinin birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkının ritmik formu, birbirini tamamlayan iki farklı ritmik motifin yinelenmesinden oluşmaktadır.

Şarkının Form (Biçim) Yapısı: 'Üç Şey' bir dönemli (bölümlü) şarkı biçimindedir. Dönem bir (a) ve (a') cümlelerinden oluşmaktadır. (a) cümlesi yarım kararla sonuçlanırken (a') cümlesi tam kararla sonuçlanmaktadır. Cümleler iki motiften, motifler ise iki ölçüden oluşmaktadır. Şarkının form şeması şöyledir:

A (II:a = 4 + a' = 4:II)

Prozodi (Söz-Müzik Uyumu) Yapısı:

Şekil12. 'Üç Şey' Şarkısının Prozodi Yapısı

Şekil 12'de görüldüğü gibi, şarkının birinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **ben yuvamı**, **ben Ata'mı**, **ben vatanımı**, **severim** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında **severim** sözcüğündeki **ve** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 1. ve 2. ölçüde yer alan **ben** vurgu heceleriyle birlikte yine 1. ölçüdeki **va**; 2. ölçüdeki **ta** ve 4. ölçüdeki **rim** vurgusuz hecelerinin bağlı oldukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **ve** hecesinin ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Bununla birlikte 1. ölçüdeki **yu**; 2. ölçüdeki **a**; 3. ölçüdeki **va** ve **nı** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının ikinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **hem severim**, **hem korurum**, **uğruna**, **ölürüm** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında **hem korurum** sözcüğündeki **hem** tek heceli sözcüğünün cümlenin en vurgulu sözcüğü olduğundan, bağlı bulunduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği görülmektedir. Buna rağmen 5. ölçüdeki **hem** ve **ve**; 6. ölçüdeki **ru** hecelerinin de bu sesle ezgilendirildiği görülmektedir. Ayrıca 7. ölçüdeki **na** ve **lü** vurgu hecelerinin hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 5. ölçüdeki **se**; 6. ölçüdeki **ko**; 7. ölçüdeki **uğ**, **ru** ve **ö** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması

bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Çizelge 10. Üç Şey Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu

Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk	Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu	Hata Oranı (%)
30	-	0	20	66.6

Çizelge 10'da görüldüğü gibi şarkı, söz ve müzik uyumu açısından incelendiğinde ritmik uyumsuzluğa rastlanılmamaktadır. Buna karşın şarkı, %66.6 vurgu uyumsuzluğuna sahiptir.

Şarkının Sözsel Yapısı:

Ben yuvamı ben Ata'mı
Ben vatanımı severim
Hem severim hem korurum
Uğruna ölürüm

Şarkının sözsel yapısı irdelendiğinde, vatan-yurt ve Atatürk sevgisi iletilerinin işlendiği görülmektedir. İlköğretim 1. sınıf öğrencileri için soyut anlam özelliği taşıyan söz konusu bu iletilerin, 'sevmek', 'korumak', 'ölmek' gibi, yine soyut sözcüklerlerle kurgulanması dikkat çekicidir.

Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise sözsel yapının, çocukların dilsel beğenilerine uygun olmayan; Türk dilinin anlatım güzelliğini yansıtmayan yapay ve çocuksu bir biçemle kurgulandığı görülmektedir. Yine sözsel yapı içinde 'Atatürk' ve 'vatan sevgisi' kavramlarının ölümle özdeşleştirilmesi; 'vatan uğruna ölme'nin, çocukların duygu ve düşünce dünyalarına, kutsal ve gerekli bir davranış biçimi olarak yansıtılması dikkat çekicidir.

Genel Değerlendirme:

Birinci sınıf öğrencileri için belirlenen ses alanının Re^1-La^1 aralığında olduğu göz önüne alındığında, **Üç Şey** adlı şarkının, ses sınırlılığı açısından, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ezgi yapısının, soru-cevap eksenli bir yapıyla, birbirini yineleyen ve tamamlayan motif ve cümlelerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ritmik yapısının, 3/4'lük ölçüde, iki dörtlük, dörtlük ve sekizlik nota değerleriyle, soru-cevap biçimli birbirini yineleyen ve tamamlayan ritmik motiflerin birleşiminden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının biçim (form) yapısının, bir bölüm içindeki iki farklı ezgisel cümleden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının, söz ve müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla %66.6 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının sözlerinin, bu dönem öğrencilerinin algılamakta zorluk yaşayabilecekleri soyut kavramlarla oluşturulduğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, yapay ve çocuksu bir biçemle birlikte öğrencilerde olumsuz duygulanma yaratabilecek bir anlatımla

kurgulandığı göz önüne alındığında, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

23 NİSAN

(Söz: Selami Adak Müzik: Nejat Leblebicioğlu/ Dönmez, 2001, 94)

Şekil 13. '23 Nisan' Şarkısı

Şarkının Ses Sınırlılığı: Şarkı ses genişliği açısından incelendiğinde Do^1-Re^2 aralığında olduğu gözlenmektedir. Burada Sib^1, Do^2 ve Re^2 seslerinin ezgi yapısı içinde etkili bir biçimde kullanıldığı görülmektedir.

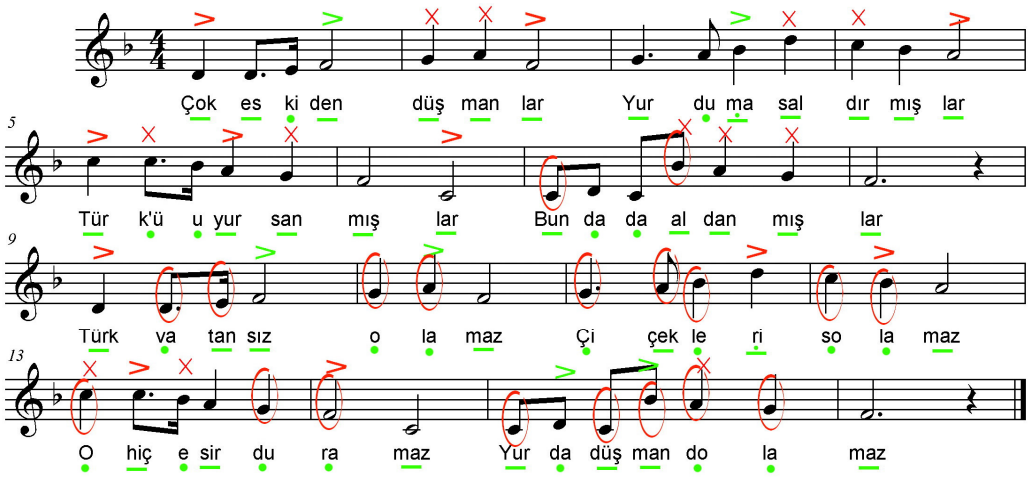
Şarkının Ezgi Yapısı: Şarkının ezgi yapısının yanaşık sıra seslerle birlikte çıkıcı küçük üçlü, inici-çıkıcı büyük üçlü, inici tam dörtlü ve çıkıcı küçük yedili aralıklarının birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkı ezgisel bütünlük içinde bir (a) ve (b) cümlesi barındırmaktadır. Ardcıl yapı olan (a) cümlesiyle soncul (b) cümlesi birbirlerinden ayrı bir özellik gösteren ezgisel seyir izlemeleri dikkat çekicidir. Tonal bakımdan (a) cümlesi minör karakterli bir yapı sergilerken, (b) cümlesi şarkının tonu gereği majör karakterli bir yapı içermektedir. Böylece ezgi bütünü oluşturan (a) ve (b) cümleleri arasında müzikal bir ilişkinin olmadığı görülebilmektedir. Ayrıca şarkının ezgisel yapısı genellikle yanaşık sıra seslerden oluşan inici ve çıkıcı karakterli bir seyir özelliği taşırken, soncul cümlenin üçüncü ve dördüncü ölçülerinde inici dörtlü, çıkıcı yedili aralıklarının yer alması dikkat çekicidir.

Şarkının Ritmik Yapısı: Şarkının, 4 zamanlı bir ritim kalıbıyla birlikte onaltılık, sekizlik, noktalı sekizlik, dörtlük ve iki dörtlük nota değerlerinin birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkının ritmik yapısının birbirinden bağımsız bununla birlikte birbirini desteklemeyen ritmik motiflerden oluşması dikkat çekicidir.

Şarkının Form (biçim) Yapısı: ’23 Nisan’ bir dönemli (bölümlü) şarkı biçimindedir. Dönem a ve b cümlelerinden oluşmaktadır. (a) cümlesi yarım kararla sonuçlanırken (b) cümlesi tam kararla sonuçlanmaktadır. Cümleler iki motiften, motifler ise iki ölçüden oluşmaktadır. Şarkının form şeması şöyledir:

A (a = 4 + II:b = 4:II)

Prozodi (Söz-Müzik Uyumu) Yapısı:

Şekil 14. ‘23 Nisan’ Şarkısının Prozodi Yapısı

Şekil 14’te görüldüğü gibi, 7. ölçüdeki **bun** ve **al**, 9. ölçüdeki **tan**, 11. ölçüdeki **çek**, 15. ölçüdeki **yur**, **düş** ve **man** heceleri süre bakımından uzun değerli olmaları gerekirken kısa değerlidirler. Yine, 9. ölçüdeki **va**, 10. ölçüdeki **o** ve **la**, 11. ölçüdeki **çi** ve **le**, 12. ölçüdeki **so** ve **la**, 13. ölçüdeki **o** ve **du**, 14. ölçüdeki **ra**, 15. ölçüdeki **do** ve **la** heceleri süre bakımından kısa değerli olmaları gerekirken uzun değerli oldukları görülmektedir.

Şarkının birinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **çok eskiden**, **düşmanlar**, **yurduma**, **saldırmışlar** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **saldırmışlar** sözcüğündeki **lar** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 3. ölçüdeki **sal** hecesinin bağlı bulunduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği, **lar** hecesinin ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 1. ölçüdeki

çok ve 2. ölçüdeki **lar** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 2. ölçüdeki **düş** ve **man**; 3. ölçüdeki **sal**; 4. ölçüdeki **dır** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının ikinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **Türk'ü**, **uyur**, **sanmışlar**, **aldanmışlar** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **uyur** sözcüğündeki **yur** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 5. ölçüdeki **tür** ve **kü** hecelerinin bağlı bulunduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği, **yur** hecesinin ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 6. ölçüdeki **lar** vurgu hecesinin ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste ezgilendirilmesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte 5. ölçüdeki **san**; 7. ölçüdeki **al**, **dan** ve **mış** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının üçüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **Türk vatansız**, **olamaz**, **çiçekleri**, **solamaz** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **solamaz** sözcüğündeki **la** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 11. ölçüdeki **ri** hecesinin, bağlı bulunduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği, **la** hecesinin ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 9. ölçüdeki **türk** vurgu hecesinin ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste ezgilendirilmesi dikkat çekicidir.

Şarkının dördüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **o hiç**, **esir**, **duramaz**, **yurda düşman**, **dolamaz** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **duramaz** sözcüğündeki **ra** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 13. ölçüdeki **o** ve **hiç** hecelerinin,

bağlı bulunduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği, **ra** hecesinin ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Bununla birlikte 13. ölçüdeki **e** ve15. ölçüdeki **do** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seste ezgilendirilmeleri gerekirken ince seste ezgilendirildikleri görülmektedir.

Çizelge 11. 23 Nisan Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu

Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk	Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu	Hata Oranı (%)
56	19	33.9	23	41

Çizelge 11'de görüldüğü gibi şarkı, söz ve müzik uyumu açısından incelendiğinde, %33.9 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %41 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahiptir.

Şarkının Sözsel Yapısı:

Çok eskiden düşmanlar
Yurduma saldırmışlar
Türk'ü uyur sanmışlar
Bunda da aldanmışlar
Türk vatansız olamaz
Çiçekleri solamaz
O hiç esir duramaz
Yurda düşman dolamaz

Şarkının sözsel yapısı incelendiğinde '23 Nisan' konu başlığı içinde, vatan ve ulus sevgisi iletilerinin işlendiği görülmektedir. Söz konusu bu iletilerin, ilköğretim 1. sınıf öğrencilerinin algılama ve kavramasında zorluk yaşayabileceği düşünülen 'yurt', 'vatan', 'Türklük' gibi soyut kavramlarla kurgulandığı görülmektedir.

Sözlerin oluşturduğu anlam evreni incelendiğinde ise sözsel yapının, çocukların dilsel beğenilerine uygun olmayan; Türk dilinin anlatım güzelliğini yansıtmayan yapay ve çocuksu bir biçemle kurgulandığı görülmektedir.

Ayrıca şarkının konusu ile konu bütünlüğünü içeren anlam evreninin birbirinden farklı olması dikkat çekicidir. Konusu 23 Nisan olan bir çocuk şarkısından, çocuklara armağan edilmiş bir bayram coşkusu, kardeşlik-dostluk ve dünya barışı gibi duygu ve düşüncelerin işlenmesi ve bu doğrultuda iletiler taşıması beklenirken, söz konusu bu şarkının kin, düşmanlık ve saldırganlık duygularını besleyen bir anlam bütünlüğüyle oluştuğu görülmektedir.

Genel Değerlendirme:

23 Nisan adlı şarkının aralık yapısının, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine göre belirlenmiş ses alanını aştığı görülmektedir (Do^1-Re^2). Şarkının ezgi yapısında yer alan Do^1- Sib^1- Do^2 ve Re^2 seslerinin ezgisel seyir içinde baskın bir biçimde kullanılması şarkının, ses sınırlılığı açısından, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine uygun olmadığını göstermektedir.

Şarkının ezgi yapısının, şarkı bütününü oluşturan cümleler arasındaki tonal farklılık ve şarkının ezgisel seyir yapısında bulunan 5'li ve 7'li inici ve çıkıcı aralıklar nedeniyle, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının ritmik yapısının, birbirini yinelemeyen ve tamamlamayan bunun yanında belirli bir ritmik form ve duygusunun oluşumunu engelleyen bir yapıyla kurgulandığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olmadığı söylenebilir.

Şarkının biçim (form) yapısının, bir bölüm içindeki iki farklı ezgisel cümlenin birleşiminden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının, söz ve müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla %33.9 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %41 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının sözlerinin, bu dönem öğrencilerinin algılamakta zorluk yaşayabilecelecekleri soyut kavramlarla oluşturulduğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, düşmanlık ve saldırganlık temelinde, çocuklarda olumsuz duygulanma yaratabilecek bir anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

İlköğretim 1. Sınıf Müzik Ders Kitaplarında Yer Alan Çocuk Şarkıları Üzerine Genel Bir Değerlendirme

- **Şarkıların Ses Alanları ve Öğrencilerin Ses Gelişim Düzeyine Uygunluğu.**

Çizelge 12. İlköğretim 1. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Çocuk Şarkılarının Ses Alanları ve Öğrencilerin Ses Gelişim Düzeyleri

Şarkı	Ses Alanı	Ses Gelişim Düzeyi
Havada Bir Top..	Fa^1-La^1(3 ses)	Re^1-La^1
Ben ve Dünya	Mi^1-La^1 (4 ses)	" "
Trafik Marşı	Do^1-La^1 (6 ses)	" "
Okula Geldim	Do^1-La^1 (6 ses)	" "
Atatürk	Mi^1-Re^2 (7 ses)	" "
Üç Şey	Mi^1-La^1 (4 ses)	" "
23 Nisan	Do^1-Re^2 (9ses)	" "

Çizelge 12'de görüldüğü gibi, ilköğretim 1. sınıf öğrencileri için belirlenen ses alanının Re^1-La^1 aralığında olması gerektiği göz önüne alındığında, Havada Bir Top Bulut Olsam şarkısının **Fa^1-La^1** aralığında olup **3'lü** ses alanından; Ben ve Dünya şarkısının **Mi^1-La^1** aralığında olup **4'lü** ses alanından; Trafik Marşı ve Okula Geldim şarkılarının **Do^1-La^1** aralığında olup **6'lı** ses alanından; Atatürk şarkısının **Mi^1-Re^2** aralığında olup **7'li** ses alanından; Üç Şey şarkısının **Mi^1-La^1** aralığında olup **4'lü** ses alanından; 23 Nisan şarkısının ise **Do^1-Re^2** aralığında olup **9'lu** ses alanından oluştuğu görülmektedir.

Yukarıdaki bulgular ışığında, **Havada Bir Top Bulut Olsam**, **Ben ve Dünya** ve **Üç Şey** adlı şarkıların bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine göre belirlenmiş ses alanı içerisinde yer aldıkları görülmektedir. Böylelikle bu şarkıların, ses sınırlılıkları açısından, bu dönem öğrencilerin ses gelişim düzeyine uygun oldukları belirlenmiştir.

Trafik Marşı ve **Okula Geldim** adlı şarkıların, Do^1-La^1 aralığında 6'lı ses alanı içinde yer aldıklarından, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim

düzeyine göre belirlenmiş ses alanını aştıkları görülmektedir. Ancak bu şarkıların ses alanı içinde yer alan Do^1 sesinin, ezgisel yapı içinde yalnızca cümle bitişlerinde, üzerinde uzun süre durulmadan kullanıldığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerin ses gelişim düzeyine uygun oldukları söylenebilir.

Buna karşın **Atatürk** ve **23 Nisan** şarkılarının, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine göre belirlenen ses alanını aştıkları görülmektedir. **Atatürk** şarkısında yer alan Sib^1, Do^2 ve Re^2; **23 Nisan** şarkısında yer alan Do^1 Sib^1, Do^2 ve Re^2 seslerinin ezgisel yapı içinde baskılı ve etkin bir biçimde kullanıldığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine uygun olmadıkları söylenebilir.

Sonuç olarak, ilköğretim 1. sınıf düzeyinde incelenen 7 çocuk şarkısından, 5 şarkının (Havada Bir Top Bulut Olsam, Ben ve Dünya, Üç Şey, Trafik Marşı ve Okula Geldim) ses alanının, öğrencilerin ses gelişim düzeyine uygun olduğu; 2 şarkının (Atatürk ve 23 Nisan) ise uygun olmadığı belirlenmiştir.

- **Şarkıların Ezgi Yapıları ve Öğrencilerin Şarkıları Müziksel Algılama, Kavrama ve Uygulayabilme Düzeyine Uygunluğu**

İlköğretim 1. sınıf müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarının ezgisel yapıları incelendiğinde, belirlenen bulgular ışığında, şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Havada Bir Top Bulut Olsam şarkısının ezgi yapısının, soru-cevap eksenli bir yapıyla, birbirini yineleyen ve tamamlayan motif ve cümlelerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Ben ve Dünya şarkısının ezgi yapısının, yanaşık sıra sesler temelinde büyük ve küçük 3'lü aralıkların birleşimiyle, genişletilmiş motif yapılı bir

cümleden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Trafik Marşı'nın ezgi yapısının, yanaşık sıra seslerin birleşimiyle birlikte, soru-cevap eksenli bir yapıyla gelişen iki motifin birbirini yinelemesiyle oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Okula Geldim şarkısının ezgi yapısının, inici ve çıkıcı seyir özelliği gösteren sekvens bir yapıyla birlikte, soru-cevap eksenli ezgisel bir yapıyla oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Atatürk şarkısının ezgi yapısının, birbirinden bağımsız göze ve motif yapılarıyla oluştuğu; bununla birlikte yanaşık sıra sesler yerine 4'lü aralık ekseninde ezgisel seyir özelliği taşıdığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olmadığı söylenebilir.

Üç Şey şarkısının ezgi yapısının, soru cevap eksenli, birbirini yineleyen ve tamamlayan motif ve cümlelerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

23 Nisan şarkının ezgi yapısının, şarkı bütününü oluşturan cümleler arasındaki tonal farklılık ve şarkının ezgisel seyir yapısında bulunan 5'li ve 7'li inici ve çıkıcı aralıklar nedeniyle, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olmadığı görülmektedir.

Sonuç olarak, ilköğretim 1. sınıf düzeyinde incelenen 7 çocuk şarkısından, 5 şarkının (Havada Bir Top Bulut Olsam, Ben ve Dünya, Üç Şey, Trafik Marşı ve Okula Geldim) ezgi yapısının, öğrencilerin müziksel

algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu; 2 şarkının (Atatürk ve 23 Nisan) ise uygun olmadığı belirlenmiştir.

- **Şarkıların Ritmik Yapıları ve Öğrencilerin Şarkıları Müziksel Algılama, Kavrama ve Uygulayabilme Düzeyine Uygunluğu**

Çizelge 13. İlköğretim 1. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Çocuk Şarkılarında Kullanılan Ölçüler ve Şarkıların Ritmik Yapıları

Şarkı	Ölçüsü	Kullanılan Nota Değerleri
Havada Bir Top..	2/4	Sekizlik ve dörtlük
Ben ve Dünya	2/4	Onaltılık, sekizlik ve dörtlük
Trafik Marşı	2/4	Sekizlik ve dörtlük
Okula Geldim	4/4	Onaltılık, sekizlik, noktalı sekizlik, dörtlük, iki dörtlük
Atatürk	2/4	Sekizlik ve dörtlük
Üç Şey	3/4	Sekizlik, dörtlük ve iki dörtlük
23 Nisan	4/4	Onaltılık, sekizlik, noktalı sekizlik, dörtlük, noktalı dörtlük, iki dörtlük, noktalı iki dörtlük

Çizelge 13'de görüldüğü gibi, ilköğretim 1. sınıf sınıf düzeyindeki yedi şarkıdan dördü **2/4**'lük, iki tanesi **4/4**'lük ve biri **3/4**'lük ölçüdedir. Havada Bir Top Bulut Olsam, Trafik Marşı ve Atatürk şarkılarında yalnızca **sekizlik ve dörtlük** nota değerleri kullanılırken, Ben ve Dünya'da **onaltılık**, **sekizlik** ve **dörtlük**; Okula Geldim şarkısında **onaltılık**, **sekizlik**, **noktalı sekizlik**, **dörtlük** ve **iki dörtlük**; Üç Şey şarkısında **sekizlik**, **dörtlük** ve **iki dörtlük**; 23 Nisan şarkısında ise **onaltılık**, **sekizlik**, **noktalı sekizlik**, **noktalı sekizlik**, **dörtlük**, **noktalı dörtlük**, **iki dörtlük** ve **noktalı iki dörtlük** nota değerlerinin tümünün kullanıldığı görülmektedir.

Şarkıların ritmik yapılarının incelenmesi sonucu belirlenen bulgular ışığında, **Havada Bir Top Bulut Olsam**, **Ben ve Dünya**, **Trafik Marşı**, **Okula Geldim**, **Atatürk** ve **Üç Şey** şarkılarının birbirini yineleyen ve tamamalayan, soru-cevap biçimli ritmik motiflerden oluştuğu görülmektedir. Böylelikle bu şarkıların ritmik yapılarının, bu dönem öğrencilerinde belirli bir ritim duygusunun oluşumuna katkı sağlamakla birlikte, yine bu dönem

öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun oldukları söylenebilir.

Buna karşın, **23 Nisan** şarkısının ritmik yapısının, birbirini yinelemeyen ve tamamlamayan, bunun sonucu olarak da çocuklarda belirli bir ritmik form ve duygusunun oluşumunu engelleyen bir yapıyla oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olmadığı söylenebilir.

Sonuç olarak, ilköğretim 1. sınıf düzeyinde incelenen 7 çocuk şarkısından, 6 şarkının (Havada Bir Top Bulut Olsam, Ben ve Dünya, Atatürk, Üç Şey, Trafik Marşı ve Okula Geldim) ritmik yapısının, öğrencilerin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu; 1 şarkının (23 Nisan) ise uygun olmadığı belirlenmiştir.

- **Şarkıların Form (biçim) Yapıları ve Öğrencilerin Şarkıları Müziksel Algılama, Kavrama ve Uygulayabilme Düzeyine Uygunluğu**

Çizelge 14. İlköğretim 1. Sınıf Düzeyinde Yer alan Şarkıların Form Şeması

Şarkı	Form Yapısı	Toplam Ölçü Sayısı
Havada Bir Top..	**A** (a=4 + II:b=4:II)	12
Ben ve Dünya	**A** (II:a = 5:II)	10
Trafik Marşı	**A** (II:a = 4 + a = 4:II	16
Okula Geldim	**A** (a = 4 + II: b= 4 :II)	12
Atatürk	**A** (a = 8 + a' = 8)	16
Üç Şey	**A** (II:a = 4 + a' = 4:II)	16
23 Nisan	**A** (a = 4 + II:b = 4:II)	12

Çizelge 14'te görüldüğü gibi, ilköğretim 1. sınıf düzeyinde incelenen şarkılardan tümü bir bölümlü (dönemli) şarkı formundadır. Şarkıların biri **10**, üçü **12**, yine üçü **16 ölçü** uzunluğundadır.

Çizelge 28'de görüldüğü gibi, **Havada Bir Top Bulut Olsam**, **Okula Geldim** ve **23 Nisan** şarkıları, bir bölüm içinde iki farklı ezgisel cümlenin

birleşiminden oluşmaktadır. Bununla birlikte **Ben ve Dünya** şarkısının tek cümleden oluştuğu; **Trafik Marşı**'nın ise ezgisel bir cümlenin aynen tekrarlanmasıyla oluştuğu görülmektedir.

Atatürk ve **Üç Şey** şarkılarının ise ezgisel bir cümlenin küçük farklılıklarla yinelenmesinden oluştuğu görülmektedir.

Yukarıdaki bulgular ışığında, ilköğretim 1. sınıf düzeyinde incelenen tüm şarkıların biçim (form) yapılarının, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

- **Şarkıların Söz ve Müzik Yapılarının Uyum Durumları ve Öğrencilerin Dil Gelişimi Kapsamında Ana Dillerini Etkili Kullanma ve Doğru Konuşma Becerilerinin Gelişimine Uygunluğu**

Çizelge 15. İlköğretim 1. Sınıf Düzeyi Çocuk Şarkılarının, Söz-Müzik Uyum Durumları Açısından, Toplam Hece Sayısına Oranla Ritmik Uyumsuzluk ve Vurgu Uyumsuzluğu Hata Oranları

Şarkı	Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu Hata Oranı (%)
Havada Bir Top.	57	3.5	82.4
Ben ve Dünya	60	8.3	51.6
Trafik Marşı	56	35.7	60.7
Okula Geldim	80	51.2	91.2
Atatürk	40	22.5	30
Üç Şey	30	0	66.6
23 Nisan	56	33.9	41

Çizelge 15'de ilköğretim 1. sınıf düzeyinde incelenen çocuk şarkılarının, söz ve müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla ritmik uyumsuzluk ve vurgu uyumsuzluğu hata oranları yüzdelik derecelerle verilmektedir. Buna göre;

Havada Bir Top Bulut Olsam şarkısının, %3.5 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %82.4 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz

önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Ben ve Dünya şarkısının, %8.3 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %51.6 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Trafik Marşı şarkısının, %35.7 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %60.7 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Okula Geldim şarkının, %51.2 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %91.2 vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Atatürk şarkının, %22.5 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %30 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine kısmen uygun olduğu söylenebilir.

Üç Şey şarkının, %66.6 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

23 Nisan şarkının, %33.9 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %41 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Sonuç olarak, ilköğretim 1. sınıf düzeyinde incelenen 7 çocuk şarkısından, 6 şarkının (Havada Bir Top Bulut Olsam, Ben ve Dünya, Üç Şey, Trafik Marşı, Okula Geldim ve 23 Nisan) prozodi yapısının, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı; 1 şarkının (Atatürk) ise uygun olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 16. İlköğretim 1. Sınıf Düzeyi Çocuk Şarkılarının Sözsel Yapısı

Şarkı	**İçeriği**
Havada Bir Top Bulut Olsam	Ülkesini, yurdunun dört bir yanını gezip dolaşma isteği. Yurdun doğa güzelliklerini duyumsama arzusu.
Ben ve Dünya	İnsan, dünya ve evren arasında ilişkinin sorularla çocuklara sezdirilmesi.
Trafik Marşı	Trafik kavramı ve kurallarının kavratılması ve trafikte dikkatli olma gerekliliği.
Okula Geldim	Okula gelip öğrenci olma, arkadaş bulma coşkusu ve sevinci. Oyun oynama, okuldan ayrılmama isteği. Okul özlemi.
Atatürk	Atatürk sevgisi ve özlemi. Atatürk'ü ölümsüz olarak kalplerde yaşatma arzusu.
Üç Şey	Yuva, Atatürk ve vatan sevgisi ve bunları koruma, savunma; bunların uğruna ölme arzusu.
23 Nisan	Yurdu işgal eden, saldıran düşmana duyulan öfke. Türk milletinin vatansız olamama ve esir yaşayamama bilinci.

Çizelge 16'da şarkı sözlerinin içeriğine ilişkin belirlemeler yer almaktadır. Buna göre, **Havada Bir Top Bulut Olsam** şarkısında yurt sevgisiyle birlikte, çevre-doğa konusunun ele alındığı; **Ben ve Dünya** şarkısında insan, çevre, dünya ve evren konularının ele alındığı; **Trafik Marşı**'da adıyla doğru orantıda trafik kavramı ve kurallarının ele alındığı; **Okula Geldim** şarkısının okula duyulan sevginin ele alındığı; **Atatürk, Üç Şey** ve **23 Nisan** şarkılarında ise Atatürk ve vatan sevgisiyle birlikte Türklük bilinci konularının ele alındığı görülmektedir.

- **Şarkı Sözlerinin Öğrencilerin Kavramsal/Bilişsel Gelişim Düzeyine Uygunluğu.**

İlköğretim 1. sınıf müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarının sözsel yapıları incelendiğinde, belirlenen bulgular ışığında, şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Havada Bir Top Bulut Olsam, **Ben ve Dünya** ve **Okula Geldim** şarkılarının sözlerinin, çocukların yakın çevrelerinde yaşayacağı ve gözleyebilecekleri somut olay ve kavramlarla kurgulandıkları görülmektedir. Bunun yanında **Trafik Marşı**'nın sözlerinin, yine çocukların yakın çevrelerinde gözleyebilecekleri somut kavramlarla birlikte çocuklara sınıflama ve sıralama yapma olanağı yaratan bir yapıyla oluşturulduğu görülmektedir. Böylelikle söz konusu bu şarkıların sözlerinin, somut işlem basamağında yer alan bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun oldukları söylenebilir.

Buna karşın, **Atatürk**, **Üç Şey** ve **23 Nisan** şarkılarının sözlerinin, çocukların algılmakta zorluk yaşayabilecekleri soyut kavramlarla kurgulandıkları görülmektedir. Böylelikle söz konusu bu şarkıların sözlerinin, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişel gelişim düzeyine uygun olmadıkları söylenebilir.

Sonuç olarak, ilköğretim 1. sınıf düzeyinde incelenen 7 çocuk şarkısından, 4 şarkının (Havada Bir Top Bulut Olsam, Ben ve Dünya, Trafik Marşı, Okula Geldim) sözlerinin, öğrencilerin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun olduğu; 3 şarkının (Atatürk, Üç Şey ve 23 Nisan) uygun olmadığı belirlenmiştir.

- **Şarkı Sözlerinin Oluşturduğu Anlam Evreninin Öğrencilerin Duyuşsal Yönden Gelişimine Uygunluğu**

İlköğretim 1. sınıf müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarının sözlerinin oluşturduğu anlam evrenleri incelendiğinde, belirlenen bulgular ışığında, şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Havada Bir Top Bulut Olsam adlı şarkının, çocuktaki düş gücünü devindiren bir yapıyla ve yurdun güzelliklerini duyumsatan bir anlatımla kurgulandığı dikkate alındığında, şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olduğu söylenebilir.

Ben ve Dünya şarkısının, çocukların belleklerinde oluşan sorulara yanıt bulmaya yönlendiren bir yapıyla kurgulandığı göz önüne alındığında, şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olduğu söylenebilir.

Trafik Marşı şarkısının, emir-kurallar bileşkesi içinde, yaptırımcı yargılarla ve olumsuz duygulanma yaratabilecek tümcelerle kurgulandığı göz önüne alındığında, şarkı sözlerini oluşturan anlam evreninin, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Okula Geldim şarkısının, çocukların duygu ve düşünce dünyalarını devindirmeyen, dilsel beğenilerine uygun olmayan; Türk dilinin anlatım güzelliğini yansıtmayan yapay ve çocuksu bir biçemle kurgulandığı göz önüne alındığında, şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Atatürk şarkısının, çocuklarda ulusal bir bilinç ve duygu oluşturmaktan uzak; onların Atatürk değerlerini sezinlemesini engelleyeyen ve anlamlandıramayacakları sorumluluklar veren siyasi-ideolojik bir anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Üç Şey şarkının, yapay ve çocuksu bir biçemle birlikte çocuklarda olumsuz duygulanma yaratabilecek bir anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

23 Nisan şarkısının, düşmanlık ve saldırganlık kavramları temelinde, çocuklarda olumsuz duygulanma yaratabilecek bir anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Sonuç olarak, ilköğretim 1. sınıf düzeyinde incelenen 7 çocuk şarkısından, 2 şarkının (Havada Bir Top Bulut Olsam ve Ben ve Dünya) sözlerini oluşturan anlam evrenlerinin, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olduğu; 5 şarkının (Trafik Marşı, Okula Geldim, Atatürk, Üç Şey ve 23 Nisan) ise uygun olmadığı belirlenmiştir.

İlköğretim 2. Sınıf Müzik Ders Kitaplarında Yer Alan Çocuk Şarkılarına Ait Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, ilköğretim 2. sınıf müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarına ait bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

ALİ BABANIN BİR ÇİFTLİĞİ VAR

(Söz-Müzik: Erdoğan Çaplı/ Akkaş, 2001, 10)

Şekil 15. 'Ali Babanın Bir Çiftliği Var' Şarkısı

Şarkının Ses Sınırlılığı: Şarkı ses genişliği açısından incelendiğinde Do^1-Re^2 aralığında olduğu görülmektedir. Burada eksik ölçü olarak başlayan Do^1 sesinin geçici bir ses olarak yer aldığı görülürken, Do^2 ve Re^2 seslerinin ezgisel yapı içerisinde etkili bir biçimde kullanıldığı görülmektedir.

.

Şarkının Ezgi Yapısı: Şarkının ezgi yapısı yanaşık sıra seslerle birlikte inici-çıkıcı küçük ve büyük üçlü ve çıkıcı tam dörtlü aralıkların birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkı, ezgisel bütünlük içinde bir (a) ve (b) cümlesi barındırmaktadır. Ardcıl cümledeki motifler birbirine basamak oluşturacak biçimde çıkıcı seyir özelliği gösterirken soncul cümle, La^1-Re^2, Sol^1-Do^2 gibi çıkıcı dörtlü aralıklara vurgu yaparak, inici ve çıkıcı bir seyir özelliği göstermektedir.

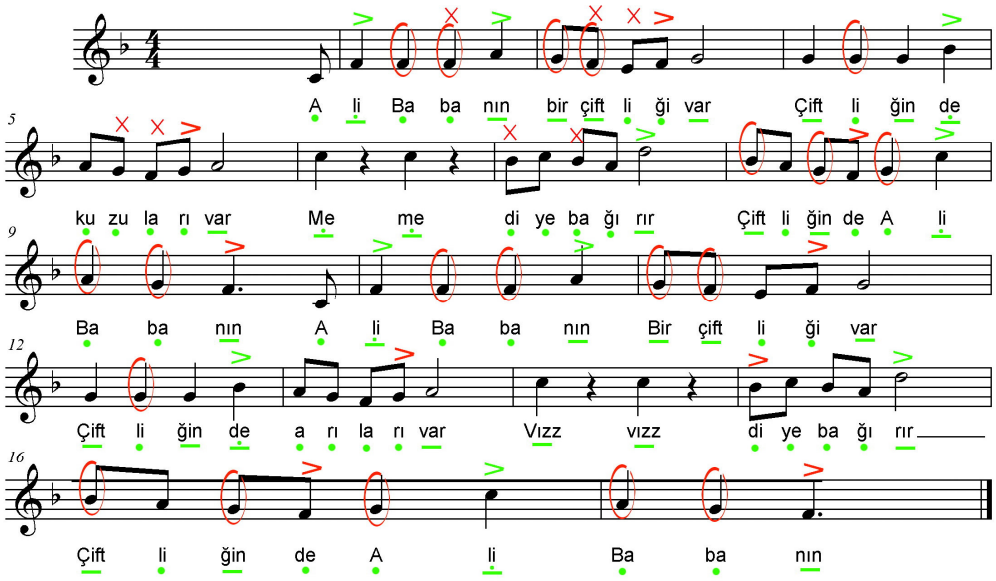
Şarkının Ritmik Yapısı: Şarkı 4 zamanlı bir ritim kalıbıyla birlikte sekizlik, dörtlük ve iki dörtlük nota değerlerinin birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkı eksik ölçüyle başlamakla birlikte ilk müzik cümlesinde

aynı ritmik motiflerin kullanıldığı görülürken, son müzik cümlesinde ise birbirinde farklı ritmik motiflerin kullanıldığı görülmektedir

Şarkının Form (Biçim) Yapısı: 'Ali Babanın Bir Çiftliği Var', bir dönemli (bölümlü) şarkı biçimindedir. Dönem (a) ve (b) cümlelerinden oluşmaktadır. (a) cümlesi eksik ölçü başlayarak yarım kararla sonuçlanırken, (b) cümlesi tam kararla sonuçlanmaktadır. Cümleler iki motiften oluşmaktadır. Ardcıl cümlenin ilk motifi üç ölçüden oluşurken diğer motifler iki ölçüden oluşmaktadır. Şakının form şeması şöyledir:

A (II:a = 5 + b = 4:II)

Prozodi (Söz-Müzik Uyumu) Yapısı:

Şekil 16. 'Ali Baba'nın Bir Çiftliği Var' Şarkısının Prozodi Yapısı

Şekil 16'da görüldüğü gibi, 2. ölçüdeki **ba**, 4. ölçüdeki **li**, 8. ölçüdeki **a**, 9. ve 10. ölçülerdeki **ba**, 12. ölçüdeki **li**, 16. ölçüdeki **a** ve 16. ölçüdeki **ba** heceleri süre bakımından kısa değerli olmaları gerekirken uzun değerlidirler. Yine, 3. ölçüdeki **bir** ve **çift**, 8. ölçüdeki **çift** ve **ğin**, 11. ölçüdeki **bir** ve **çift**, 16. ölçüdeki **çift** ve **ğin** heceleri süre bakımından uzun değerli olmaları gerekirken kısa değerli oldukları görülmektedir.

Şarkının birinci, ikinci ve üçüncü dizeğinin ilk ölçüsünü kapsayıp ortak bir anlam anlam oluşturan cümlelerde yer alan **Ali**, **babanın**, **çiftliği**, **çiftliğinde**, **kuzuları**, **me**, **diye**, **bağırır**, **çiftliğinde**, **Ali**, **babanın** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **me** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 7. ölçüdeki **di** hecesinin ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği, **me** hecesinin ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 3. ölçüdeki **ği**; 5. ölçüdeki **rı**; 8. ölçüdeki **de** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 2. ölçüdeki **ba**; 3. ölçüdeki **çift** ve **li**; 5. ölçüdeki **zu** ve **la** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecenin oluşması bakımından ince seste yer almaları gerekirken kalın seste yer aldıkları görülmektedir. Yine 7. ölçüdeki **di** ve **ba**; 8. ölçüdeki **çift** ve **li**; 9. ölçüdeki **ba** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seste ezgilendirilmeleri gerekirken ince seste ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının üçüncü, dördüncü ve beşinci dizeğini kapsayıp ortak bir anlam oluşturan cümlelerde yer alan **Ali**,**babanın**, **çiftliği**, **çiftliğinde**, **arıları**, **vızz**, **diye**, **bağırır**, **çiftliğinde**, **Ali**, **babanın** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **vızz** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 15. ölçüdeki **di** hecesinin ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği, **vızz** hecesinin ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 11. ölçüdeki **ği**; 13. ölçüdeki **rı**; 16. ölçüdeki **de** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 10. ölçüdeki **ba**; 11. ölçüdeki **çift** ve **li**; 13. ölçüdeki **rı** ve **la** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecenin oluşması bakımından ince seste yer almaları gerekirken kalın seste yer aldıkları görülmektedir. Yine 15. ölçüdeki **di** ve **ba**; 16. ölçüdeki **çift** ve **li**; 17. ölçüdeki **ba** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seste ezgilendirilmeleri gerekirken ince seste ezgilendirildikleri görülmektedir.

Çizelge 17. Ali Babanın Çiftliği Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu

Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk	Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu	Hata Oranı (%)
70	20	28.5	30	42.8

Çizelge 17'de görüldüğü gibi şarkı, söz ve müzik uyumu açısından incelendiğinde, %28.5 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %42.8 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahiptir.

Şarkının Sözsel Yapısı:

Ali Babanın bir çiftliği var
Çiftliğinde kuzuları var
Me, me diye bağırır
Çiftliğinde Ali Babanın
Ali Babanın bir çiftliği var
Çiftliğinde arıları var
Vızz, vızz diye uçuşur
Çiftliğinde Ali Babanın

Şarkının sözsel yapısı irdelendiğinde, konu bakımından hayvanların tanıtıldığı, bununla birlikte hayvan sevgisi iletilerinin işlendiği görülmektedir. Söz konusu bu iletileri taşıyan konu bütünlüğünün, kurgusal bir çiftlik ortamı yaratılarak, çocukların yakın çevresinde gözleyebilecekleri olay örüntüleri ve somut sözcüklerle oluşturulması dikkat çekicidir.

Şarkı sözlerini oluşturan anlam evreni incelendiğinde ise, çocukların ilgi ve gereksinmeleri doğrultusunda, yaşamlarında her zaman karşılaşabileceği sevdiği, ilgi duyduğu varlıklara yer veren bir anlatımla birlite, çocukların hayvan seslerini yansıtmalarına olanak yaratan sözsel bir yapının varlığı dikkat çekicidir. Böylelikle şarkının anlam evreninin, çocuklara hayvan sevgisini duyumsatan bir anlatımla kurgulandığı görülmektedir.

Genel Değerlendirme:

Ali Babanın Bir Çiftliği Var adlı şarkının aralık yapısının, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine göre belirlenmiş ses alanını aştığı görülmektedir (Do^1- Re^2). Şarkının ezgi yapısında yer alan Do^2 ve Re^2 seslerinin ezgisel seyir içinde baskın bir biçimde kullanılması şarkının, ses sınırlılığı açısından, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine uygun olmadığını göstermektedir.

Şarkının ezgi yapısının, motiflerin birbirine basamak oluşturan bir biçimde ininci ve çıkıcı seyir özelliği taşıdığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ritmik yapısının, 4/4'lük ölçüde, iki dörtlük, dörtlük ve sekizlik nota değerleriyle, soru-cevap biçimli birbirini yineleyen ve tamamlayan ritmik motiflerin birleşiminden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının biçim (form) yapısının, bir bölüm içindeki iki farklı ezgisel cümleden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının, söz ve müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla %28.5 ritmik uyumsuzluğa ve %42.8 vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının sözlerinin, çocukların yakın çevrelerinde gözleyebilecekleri olay örüntülerine bağlı olarak, somut sözcüklerle kurgulandığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, çocuklara kendi dilinden seslendiğinden ve hayvan sevgisinin çocuklarla özdeşleştirilip bir anlamda bu sevginin yaşatılarak kurgulandığı göz önüne alındığında, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olduğu görülmektedir.

ÇOCUK VE ÇİÇEK

(Söz-Müzik: Mahir Dinçer/ S. Aydın ve Ş. Aydın, 2005, 31)

Şekil 17. 'Çocuk ve Çiçek' Şarkısı

Şarkının Ses Sınırlılığı: Şarkı ses genişliği açısından incelendiğinde Mi^1- Do^2 aralığında olduğu gözlenmektedir. Mi^1 ve Do^2 seslerinin şarkının ezgi yapısı içinde geçici olarak kullanıldığı; bununla birlikte yine şarkının ezgisel seyrinin daha çok Fa^1-La^1 aralığı arasında oluştuğu görülmektedir.

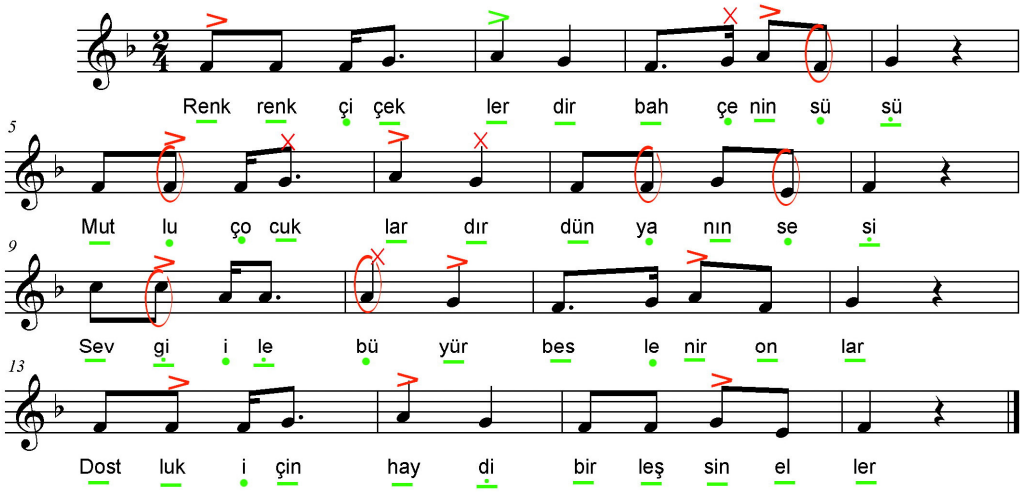
Şarkının Ezgi Yapısı: Şarkının ezgi yapısının yanaşık sıra seslerle birlikte inici küçük üçlü, çıkıcı büyük üçlü ve tam beşli aralıklarının birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkının ilk sekiz ölçüsü, bir (a) cümlesinin küçük farklılıklarla yinelenmesi sonucunda iki cümleden oluşmaktadır. Son sekiz ölçü ise 9. ölçüdeki küçük bir farklılık dışında ilk sekiz ölçünün yinelenmesi sonucu iki cümleden oluşmaktadır. Bununla birlikte tekrarlanan her bir cümlenin soru-cevap eksenli bir müzikalyapıyı da beraberinde getirdiği görülmektedir.

Şarkının Ritmik Yapısı: Şarkı, 2 zamanlı bir ritim kalıbıyla birlikte yalnızca sekizlik, noktalı sekizlik ve dörtlük nota değerlerinin birleşiminde oluştuğu görülmektedir. Şarkı aynı ritmik motiflerin yinelenmesinden oluşmaktadır.

Şarkının Form (biçim) Yapısı: ‘Çocuk ve Çiçek’ bir dönemli (bölümlü) şarkı biçimindedir. Dönem (a), (a’) ve (a’’) cümlelerinden oluşmaktadır. Cümleler iki motiften, motifler ise iki ölçüden oluşmaktadır. (a) ve (a’’) cümleleri yarım kararla sonuçlanırken (a’) cümlesi tam kararla sonuçlanmaktadır. Şarkının form şeması şöyledir:

A (a = 4 + a’ = 4) (a’’= 4 + a = 4)

Prozodi (Söz-Müzik Uyumu) Yapısı:

Şekil 18. ‘Çocuk ve Çiçek’ Şarkısının Prozodi Yapısı

Şekil 18’de görüldüğü gibi, 3. ölçüdeki **sü**, 5. ölçüdeki **lu**, 7. ölçüdeki **ya** ve **se**, 9. ölçüdeki **gi**, 10. ölçüdeki **bü** heceleri süre bakımından kısa değerli olmaları gerekirken uzun değerlidirler.

Şarkının birinci kapsayan cümlede yer alan **renk renk**, **çiçeklerdir**, **bahçenin**, **süsü** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **çiçeklerdir** sözcüğündeki **ler** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olduğundan, bağlı olduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği görülmektedir. Buna rağmen, 3. ölçüdeki **nin** vurgu hecesinin de bağlı olduğu

müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği görülmektedir. Ayrıca 1. ölçüdeki **renk** tek heceli vurgu sözcüğünün ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste ezgilendirilmesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte 3. ölçüdeki **çe** vurgusuz hecesinin vurgulu hecenin oluşması bakımından kalın seste ezgilendirilmesi gerekirken ince seste ezgilendirildiği görülmektedir.

Şarkının ikinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **mutlu**, **çocuklardır**, **dünyanın**, **sesi** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **mutlu** sözcüğündeki **lu** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 6. ölçüdeki **lar** hecesinin bağlı bulunduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği, **lu** hecesinin ise ezgisel seyrin en ince sesinde yer almadığı görülmektedir. Bununla birlikte 5. ölçüdeki **çuk** ve 6. ölçüdeki **dır** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının üçüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **sevgi**, **büyür**, **beslenir**, **onlar** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **beslenir** sözcüğündeki **nir** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 9. ölçüdeki **sev** ve **gi** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **nir** hecesinin ise ezgisel seyrin en ince sesinde yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 10. ölçüdeki **yür** vurgu hecesinin ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste ezgilendirilmesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte yine 10. ölçüdeki **bü** vurgusuz hecesinin vurgulu hecenin oluşması bakımından kalın seste ezgilendirilmesi gerekirken ince seste ezgilendirildiği görülmektedir.

Şarkının dördüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **dostluk**, **haydi**, **birleşsin**, **eller** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **birleşsin** sözcüğündeki **sin** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması

gerekmektedir. Buna rağmen 14. ölçüdeki **hay** hecesinin bağlı bulunduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği, **sin** hecesinin ise ezgisel seyrin en ince sesinde yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 13. ölçüdeki **luk** vurgu hecesinin ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste ezgilendirilmesi dikkat çekicidir.

Çizelge 18. Çocuk ve Çiçek Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu

Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk	Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu	Hata Oranı (%)
44	6	13.6	15	34

Çizelge 18'de görüldüğü gibi şarkı, söz ve müzik uyumu açısından incelendiğinde, %13.6 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %34 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahiptir.

Şarkının Sözsel Yapısı:

Renk renk çiçeklerdir bahçenin süsü
Mutlu çocuklardır dünyanın sesi
Sevgi ile büyür beslenir onlar
Dostluk için haydi birleşsin eller

Şarkının sözsel yapısı irdelendiğinde, sevgi ve dostluk konularının işlendiği görülmektedir. İlköğretim 2. sınıf öğrencilerinin duygu ve düşünce dünyalarında soyut anlamlar barındıran sevgi ve dostluk kavramlarının, çocukların yakın çevrelerinde gözleyebilecekleri somut olay ve tümcelerle anlatılması dikkat çekicidir.

Şarkı sözlerini oluşturan anlam evreni incelendiğinde ise sözsel yapının, doğada var olan güzelliklerle çocukları özdeşleştiren, bununla birlikte dostluk ve sevgiyi duyumsatan bir anlatımla kurgulandığı görülmektedir.

Genel Değerlendirme:

Çocuk ve Çiçek adlı şarkının aralık yapısının, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine göre belirlenmiş ses alanını aştığı görülmektedir (Mi^1-Do^2). Ancak buradaki Do^2 sesinin yalnızca cümle başlangıcında, geçici bir ses olarak ve üzerinde uzun süre durulmadan kullanıldığı göz önüne alındığında şarkının, ses sınırlılığı açısından, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ezgi yapısının, soru-cevap eksenli bir yapıyla, birbirini yineleyen ve tamamlayan motif ve cümlelerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ritmik yapısının, 2/4'lük ölçüde, dörtlük, noktalı sekizlik, sekizlik ve onaltılık nota değerleriyle, soru-cevap biçimli birbirini yineleyen ve tamamlayan ritmik motiflerin birleşiminden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının biçim (form) yapısının, bir bölüm içindeki ezgisel bir cümlenin küçük farklılıklarla yinelenmesiyle oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının, söz ve müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla %13.6 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %34 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine kısmen uygun olduğu söylenebilir.

Şarkının sözlerinin, çocukların yakın çevrelerinde yer alan somut kavramlarla kurgulandığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, doğanın güzelliklerini çocuklarla özdeşleştiren ve bu sevgiyi duyumsatmayı amaçlayan bir yapıyla kurgulandığı göz önüne alındığında, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olduğu görülmektedir.

İLKBAHAR

(Söz-Müzik: Erdoğan Okyay/ Gülenç, 2006, 36)

Şekil 19. 'İlkbahar' Şarkısı

Şarkının Ses Sınırlılığı: Şarkı ses genişliği açısından incelendiğinde Fa^1-Do^2 aralığında olduğu görülmektedir. Burada bu dönem öğrencileri için belirlenmiş ses alanı dışında kalan Do^2 sesinin ezgisel seyir içinde etkin bir biçimde yer aldığı, bununla birlikte yine bu seste durak yaptığı görülmektedir.

Şarkının Ezgi Yapısı: Şarkının ezgi yapısı yanaşık sıra seslerle birlikte inici küçük üçlü ve büyük üçlü, çıkıcı tam dörtlü aralıklarının birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkı ezgisel bir bütünlük içinde bir (a), (b) ve (b') cümlelerini barındırmaktadır. Şarkının ilk dört ölçüsünü kapsayan (a) cümlesinde iki farklı ezgi motifinin varlığı dikkat çekmektedir. Şarkının beşinci ölçüsüyle başlayan (b) ve (b') cümlelerinde ise soru-cevap eksenli bir ezgisel yapı görülmektedir. Burada da de iki farklı ezgi motifinin birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkının ezgi yapısının türkü formunda kurgulanması dikkat çekicidir.

Şarkının Ritmik Yapısı: Şarkı, 2 zamanlı bir ritim kalıbıyla birlikte onaltılık, sekizlik, dörtlük nota değerlerinin birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkının birinci bölümünün ardcıl cümlesi birbirine benzeyen

ritmik motiflerden oluştuğu görülürken ikinci bölüm tamamen aynı ritmik motiflerin birleşiminden oluştuğu görülmektedir.

Şarkının Form (biçim) Yapısı: 'İlkbahar' bir dönemli (bölümlü) şarkı biçimindedir. Dönem (a), (b) ve (b') cümlelerinden oluşmaktadır. (a) ve (b') cümleleri tam kararla sonuçlanırken b cümlesi yarım kararla sonuçlanmaktadır. Cümleler iki motiften, motifler ise iki ölçüden oluşmaktadır. Şarkının form şeması şöyledir:

A (II:a=4:II+b=4+b'=4)

Şarkının Prozodi söz-müzik uyumu) Yapısı:

Şekil 20. 'İlkbahar' Şarkısının Prozodi Yapısı

Şekil 20'de görüldüğü gibi, 5. ölçüdeki **gü** ve **li**, 6. ölçüdeki **çe**, 7. ölçüdeki **gü** ve **ço**, 10. ölçüdeki **gü** ve **li**, 11. ölçüdeki **çe**, 12. ölçüdeki **gü** ve **ço**, 15. ölçüdeki **me**, **li** ve **ko**, 16. ölçüdeki **zu**, 18. ölçüdeki **ru**, 19. ve 24.

ölçülerdeki **ye** ve **şe** heceleri süre bakımından kısa değerli olmaları gerekirken uzun değerlidirler.

Şarkının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü dizeğinin ilk iki ölçüsünü kapsayan cümlede yer alan **yağmur**, **geçti**, **kar**, **geçti**, **üşüten**, **rüzgarlar**, **geçti**, **güneşli**, **bahçelerden**, **güzel**, **çocuklar**, **geç**ti sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **güzel** sözcüğündeki **zel** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 5. ve 10. ölçülerde yer alan **neş**, **li** ve **bah**, 9. ölçüdeki **ti** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **zel** hecesinin ise ezgisel seyrin en ince sesinde yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 6. ve 11. ölçülerde yer alan **den** vurgu hecesinin ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste ezgilendirilmesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte 3. ölçüdeki **rüz** ve **gar**; 5. ölçüdeki **gü**; 6. ölçüdeki **çe** ve **ler**; 7. ölçüdeki **ço**; 8. ölçüdeki **geç**; 10. ölçüdeki **gü**; 11. ölçüdeki **çe** ve **ler**; 12. ölçüdeki **ço** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının dördüncü dizeğinin son iki ölçüsüyle birlikte, beşinci, altıncı ve yedinci dizekleri kapsayan cümlede yer alan **meliyor**, **kuzucuklar**, **sevinir**, **yavrucuklar**, **yeşeren**, **dallar**, **taktı**, **renkli**, **boncuklar** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **taktı** sözcüğündeki **tı** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 19. ölçüdeki **şe**, **ren** ve **dal**; 23. ölçüdeki **lar**; 24. ölçüdeki **şe**, **ren** ve **dal** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **tı** hecesinin ise ezgisel seyrin en ince sesinde yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 15. ölçüdeki **li**; 18. ölçüdeki **lar**; 21. ve 26. ölçülerdeki **li** vurgu hecelerinin ince seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir. Bununla birlikte 15. ölçüdeki **ku**; 16. ölçüdeki **zu**; 17. ölçüdeki **yav**; 18. ölçüdeki **ru**; 19. ölçüdeki **ye**; 21. ölçüdeki **renk**; 22. ölçüdeki **cuk**; 24. ölçüdeki **ye**; 26. ölçüdeki **renk** ve 27. ölçüdeki **bon**

vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Çizelge 19. İlkbahar Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu

Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk	Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu	Hata Oranı (%)
86	19	22	44	51.1

Çizelge 19'da görüldüğü gibi şarkı, söz ve müzik uyumu açısından incelendiğinde, %22 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %51.1 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahiptir.

Şarkının Sözsel Yapısı:

Yağmur geçti kar geçti
Üşüten rüzgarlar geçti
Güneşli bahçelerden
Güzel çocuklar geçti
Meliyor kuzucuklar
Sevinir hep yavrucuklar
Yeşeren dallar taktı
Binbir renkli boncuklar

Şarkının sözel yapısı irdelendiğinde, ilkbahar konusu temelinde doğa, insan ve havyan sevgisi iletilerinin işlendiği görülmektedir. Söz konusu bu iletilerin, çocukların yakın çevrelerinde gözleyebilecekleri doğa olaylarını anlatan tümcelerle kurgulandığı görülmektedir. Ayrıca sözsel yapının, çocukların mevsimleri karşılaştırma, sıralama ve sınıflama yapama olanağı yarataran bununla birlikte çocuklarda düşünme ile ilgili bazı temel işlemlerin gelişmesine katkı sağlayan bir anlatım içermesi dikkat çekicidir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreni incelendiğinde ise, çocuklara doğayı, mevsimleri ve şarkının konusu gereği baharı duyumsatan, böylelikle çocukların yüreklerinde ve belleklerinde doğaya karşı bir duyarlılık oluşturmayı amaçlayan bir anlatımın varlığı dikkat çekmektedir.

Genel Değerlendirme:

İkinci sınıf öğrencilerinin ses gelişim düzeyini göre belirlenen ses alanının Re^1-Si^1 aralığında olduğu göz önüne alındığında **İlkbahar** adlı şarkının aralık yapısının, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine göre belirlenmiş ses alanını aştığı görülmektedir (Fa^1- Do^2). Özellikle Do^2 sesinin ezgisel yapısı içinde baskın bir biçimde kullanılması nedeniyle şarkının, ses sınırlılığı açısından, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının ezgi yapısının, türkü formu özelliklerini taşıyan bir yapıyla, birbirini yineleyen motif ve cümlelerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ritmik yapısının, 2/4'lük ölçüde, dörtlük, sekizlik ve onaltılık nota değerleriyle, soru-cevap biçimli birbirini yineleyen ve tamamlayan ritmik motiflerin birleşiminden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

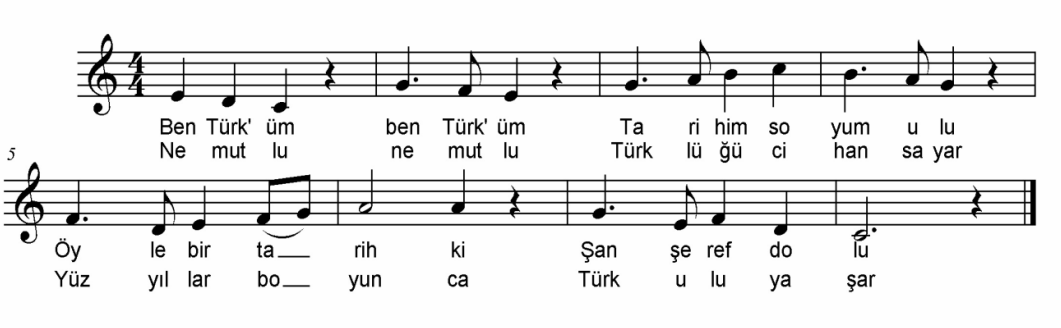
Şarkının biçim (form) yapısının, temelde bir bölüm içindeki iki farklı cümleden kurgulandığı ve soncul cümlenin (b) küçük farklılıklarla yinelenerek kendi içinde üç cümle oluşturduğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme uygun olduğu olduğu görülmektedir.

Şarkının, söz ve müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla %22 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %51.1 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının sözlerinin, çocukların yakın çevrelerinde gözleyebilecekleri doğa olaylarından hareketle, çocuklara sınıflama ve sıralama olanağı yaratan sözcük ve tümcelerle kurgulandığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, çocuklara doğayı ve mevsimleri duyumsatan bir anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olduğu görülmektedir.

TÜRK'ÜM

(Söz-Müzik: Saip Egüz/ Akkaş, 2001, 48)

Şekil 21. 'Türk'üm' Şarkısı

Şarkının Ses Sınırlılığı: Şarkı ses genişliği açısından incelendiğinde Do^1-Do^2 aralığında olduğu gözlenmektedir. Ancak eser her ne kadar bu aralık yapısı içinde yer alsa da, Do^1 ve Do^2 sesleri üzerinde geçici bir seyir özelliği gösterdiği ve ezgisel seyrin Re^1-La^1 arasında olduğu görülmektedir.

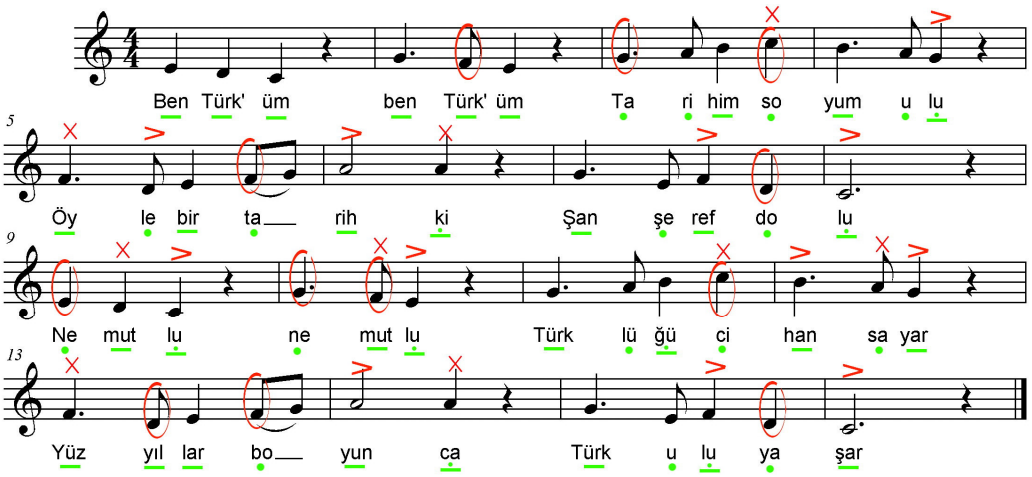
Şarkının Ezgi Yapısı: Şarkının ezgi yapısı yanaşık sıra seslerle birlikte inici-çıkıcı küçük üçlü ve tam beşli aralıklarının birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkı ezgisel bir bütünlük içinde (a) ve (b) cümlelerini barındırmaktadır. Cümlelerin ve cümleleri oluşturan motiflerin birbirini yinelemeyen, bağımsız bir ezgi yapısıyla örüldüğü görülmektedir. Ardcıl cümledeki her ölçü yanaşık sıra seslerle inici ve çıkıcı bir seyir özelliği gösterirken soncul cümledeki motif gözeleri, küçük üçlü aralıklarla yine inici ve çıkıcı bir seyir özelliği göstermektedir. Ayrıca ilk cümlenin birinci motifi dışındaki her motif yanaşık sıra seslerle birlikte bir cümleye tamamlandığı görülmektedir.

Şarkının Ritmik Yapısı: Şarkı, 4 zamanlı bir ritim kalıbıyla birlikte sekizlik, dörtlük, noktalı dörtlük ve iki dörtlük nota değerlerinin birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Ardcıl (a) cümlenin son motifi dışında, şarkıyı oluşturan her bir motif gözlerinin birbirinden farklı bir ritim yapısıyla oluştuğu görülmektedir.

Şarkının Form (biçim) Yapısı: Türk'üm bir dönemli (bölümlü) şarkı biçimindedir. Dönem (a) ve (b) cümlelerinden oluşmaktadır. Cümleler iki motiften, motifler ise iki ölçüden oluşmaktadır. (a) cümlesi yarım kararla sonuçlanırken (b) cümlesi tam kararla sonuçlanmaktadır. Şarkının form şeması şöyledir:

A (a = 4 + b= 4)

Prozodi (Söz-Müzik Uyumu) Yapısı:

Şekil 22. 'Türk'üm' Şarkısının Prozodi Yapısı

Şekil 22'de görüldüğü gibi, 2. ölçüdeki **tür**, 10. ölçüdeki **mut**, 13. ölçüdeki **yıl** heceleri süre bakımından uzun değerli olmaları gerekirken kısa değerlidirler. Yine 3. ölçüdeki **ta** ve **so**, 5. ölçüdeki **ta**, 7. ölçüdeki **do**, 9. ve 10. ölçülerdeki **ne**, 11. ölçüdeki **ci**, 13. ölçüdeki **bo**, 15. ölçüdeki **ya** heceleri süre bakımından kısa değerli olmaları gerekirken uzun değerlidirler.

Şarkının birinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **Türk'üm**, **tarihim**, **soyum**, **ulu** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **ulu** sözcüğündeki **lu** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 3. ölçüdeki **so** hecesinin bağlı bulunduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği, **lu** hecesinin ise ezgisel seyrin en ince sesinde yer almadığı görülmektedir.

Şarkının ikinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **öyle**, **tarih**, **şeref**, **dolu** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **şeref** sçzcüğündeki **ref** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 6. ölçüdeki **rih** ve **ki** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **ref** hecesinin ise ezgisel seyrin en ince sesinde yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 5. ölçüdeki **le** ve 8. ölçüdeki **lu** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 5. ölçüdeki **öy** vurgusuz hecesinin vurgulu hecenin oluşması bakımından kalın seste ezgilendirilmesi gerekirken ince seste ezgilendirildiği görülmektedir.

Şarkının üçüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **ne**, **mutlu**, **Türklüğü**, **cihan**, **sayar** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **cihan** sözcüğündeki **han** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 11. ölçüdeki **ci** hecesinin bağlı bulunduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği, **han** hecesinin ise ezgisel seyrin en ince sesinde yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 9. ve 10. ölçülerdeki **lu**; 12. ölçüdeki **yar** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 9. ve 10. ölçülerdeki **mut**; 12. ölçüdeki **sa** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının dördüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **yüzyıllar**, **boyunca**, **ulu**, **yaşar** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **ulu** sözcüğündeki **lu** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 14. ölçüdeki **yun** ve **ca** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **lu** hecesinin ise ezgisel seyrin en ince sesinde yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 16. ölçüdeki **şar** vurgu hecesinin ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste ezgilendirilmesi dikkat çekicidir.

Bununla birlikte 13. ölçüdeki **yüz** vurgusuz hecesinin vurgulu hecenin oluşması bakımından kalın seste ezgilendirilmesi gerekirken ince seste ezgilendirildiği görülmektedir.

Çizelge 20. Türk'üm Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu

Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk	Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu	Hata Oranı (%)
48	12	25	21	43.7

Çizelge 20'de görüldüğü gibi şarkı, söz ve müzik uyumu açısından incelendiğinde, %25 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %43.7 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahiptir.

Şarkının Sözsel Yapısı:

Ben Türk'üm
Ben Türk'üm
Tarihim soyum ulu
Öyle bir tarih ki
Şan şeref dolu
Ne mutlu ne mutlu
Türklüğü cihan sayar
Yüzyıllar boyunca
Türk ulu yaşar

Şarkının sözsel yapısı irdelendiğinde, Türk olmanın önemi ve Türklük bilinci konularının işlendiği görülmektedir. Söz konusu bu konu bütünlüğü içinde yer alan şarkı sözlerinin, ilköğretim 2. sınıf öğrencilerinin anlamlandırmasında zorluk yaşayabileceği 'Türklük', 'şan', 'şeref', 'ulu', 'yüzyıl', 'cihan', 'tarih' gibi soyut kavramlarla oluşturulması dikkat çekicidir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreni incelendiğinde ise, sözsel yapının çocukların ilgi alanına girmeyen bir konu bütünlüğüyle birlikte, onların dilsel beğenilerine uygun olmayan, Türk dilinin anlatım güzelliğini yansıtmayan yapay ve çocuksu bir biçemle kurgulandığı görülmektedir. Yine sözsel yapının, çocuklarda ulusal bir bilinç ve duygu oluşturmadan uzak,

insanlığın evrensel değerlerinin sezinlenmesine katkı sağlamayan, onlara anlamlandıramayacakları sorumluluklar yükleyen bir anlatım içermesi dikkat çekicidir.

Genel Değerlendirme:

Türk'üm adlı şarkının aralık yapısının, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine göre belirlenmiş ses alanını aştığı görülmektedir (Do^1-Do^2). Ancak buradaki Do^1 ve Do^2 seslerinin şarkı içinde geçici bir seyir özelliği gösterdiği göz önüne alındığında şarkının, ses sınırlılığı açısından, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ezgi yapısı, her ne kadar birbirinden bağımsız motif ve cümle yapılarıyla oluşsa da; söz konusu bu yapının, çocukların şarkıyı söyleme-seslendirme davranışını zorlayabilecek ezgisel seyir ve aralık yapısı barındırmadığından, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ritmik yapısının, 4/4'lük ölçüde, soru-cevap eksenli ritmik motif yapılarından oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

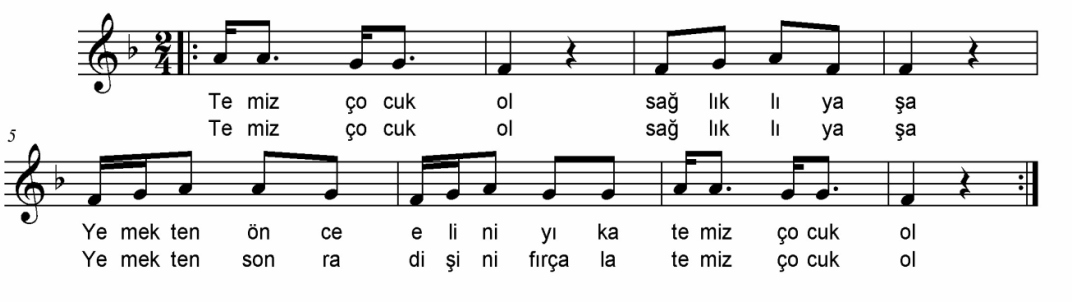
Şarkının biçim (form) yapısının, bir dönem içinde birbirini tamamlayan iki farklı cümleden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının, söz ve müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla %25 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %43.7 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının sözlerinin, somut işlem basamağında yer alan çocukların algılamakta zorluk yaşayabilecekleri soyut kavramlarla kurgulandığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, çocuklarda ulusal bir bilinç ve duygu oluşturmadan uzak bir milliyetçi anlatımla birlikte, çocukların anlamlandıramayacakları duygu ve düşüncelerle kurgulandığı göz önüne alındığında, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

TEMİZ ÇOCUK OL

(Söz-Müzik: Mahir Dinçer/ S. Aydın ve Ş. Aydın, 2005, 56)

Şekil 23. 'Temiz Çocuk Ol'

Şarkının Ses Sınırlılığı: Şarkı ses genişliği açısından incelendiğinde Fa^1-La^1 aralığında olduğu görülmektedir.

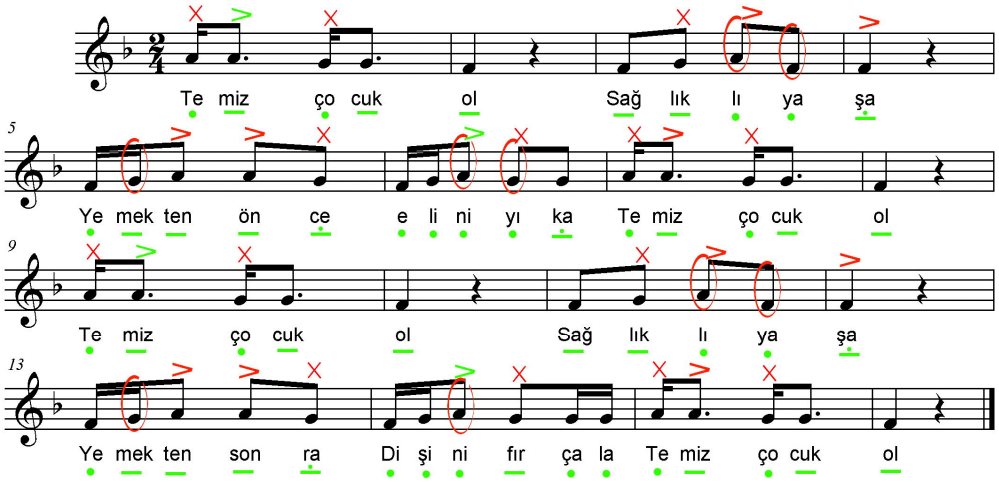
Şarkının Ezgi Yapısı: Şarkının ezgi yapısı yanaşık sıra seslerle birlikte yalnızca inici büyük üçlü bir aralığın birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkı ezgisel bir bütünlük içinde (a) ve (b) cümlelerini barındırmaktadır. Cümlelerin ve cümleleri oluşturan motiflerin birbirini yinelemeyen, bağımsız bir ezgi yapısıyla örüldüğü görülmektedir. Yalnızca soncul cümlenin ilk motifindeki gözelerin birbirini yinelediği görülürken, son motifinin ise ardcıl cümlenin ilk motifini yinelediği görülmektedir.

Şarkının Ritmik Yapısı: Şarkı 2 zamanlı bir ritim kalıbıyla birlikte onaltılık, sekizlik, noktalı sekizlik ve dörtlük nota değerlerinin birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkının ritmik bütünlüğünü oluşturan ritim cümlelerin ve motiflerin birbirini yinelemeyen bir ritmik yapıyla oluştuğu görülmektedir. Yalnızca soncul ritmik cümlenin ilk motifindeki gözelerin birbirini yinelediği görülürken, son motifinin ise ardcıl cümlenin ilk ritmik motifini yinelediği görülmektedir.

Şarkının Form (biçim) Yapısı: ‘Temiz Çocuk Ol’ bir dönemli (bölümlü) şarkı biçimindedir. Dönem (a) ve (b) cümlelerinden oluşmaktadır. Cümleler iki motiften, motifler ise iki ölçüden oluşmaktadır. (a) ve (b) cümleleri tam kararla sonuçlanmaktadır. Şarkının form şeması şöyledir:

A (II:a = 4 + b= 4:II)

Prozodi (Söz-Müzik Uyumu) Yapısı:

Şekil 24. ‘Temiz Çocuk Ol’ Şarkısının Prozodi Yapısı

Şekil 24’te görüldüğü gibi, 3. ölçüdeki **ya**, 6. ölçüdeki **yı**, 11. ölçüdeki **ya** heceleri süre bakımından kısa değerli olmaları gerekirken uzun değerlidirler. Yine; 5. ve 13. ölçülerdeki **mek** hecesi uzun değerli olması gerekirken kısa değerlidir.

Şarkının birinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **temiz**, **çocuk**, **sağlıklı**, **yaşa** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **temiz** sözcüğündeki **miz** hecesinin cümlenin en vugulu hecesi olduğundan, bağlı olduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği görülmektedir. Bununla birlikte 3. ölçüdeki **lı** vurgu hecesinin en ince ses ile ezgilendirilmesi; 4. ölçüdeki **şa** vurgu hecesinin ise ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste yer alması dikkat çekicidir. Ayrıca 1. ölçüdeki **te** ve **ço**; 3. ölçüdeki **lık**

vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının ikinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **yemekten**, **önce**, **elini**, **yıka**, **temiz**, **çocuk** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **elini** sözcüğündeki **ni** hecesinin cümlenin en vugulu hecesi olduğundan, bağlı olduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği görülmektedir. Bununla birlikte 5. ölçüdeki **ten** ve **ön**; 7. ölçüdeki **miz** vurgu hecelerinin en ince ses ile ezgilendirilmesi dikkat çekicidir. Ayrıca 5. ölçüdeki **ce**; 6. ölçüdeki **yı** ve 7. ölçüdeki **te** ve **ço** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının üçüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **temiz**, **çocuk**, **sağlıklı**, **yaşa** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **temiz** sözcüğündeki **miz** hecesinin cümlenin en vugulu hecesi olduğundan, bağlı olduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği görülmektedir. Bununla birlikte 11. ölçüdeki **lı** vurgu hecesinin en ince ses ile ezgilendirilmesi; 12. ölçüdeki **şa** vurgu hecesinin ise ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste yer alması dikkat çekicidir. Ayrıca 9. ölçüdeki **te** ve **ço**; 11. ölçüdeki **lık** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının dördüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **yemekten**, **sonra**, **dişini**, **fırçala**, **temiz**, **çocuk** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **dişini** sözcüğündeki **ni** hecesinin cümlenin en vugulu hecesi olduğundan, bağlı olduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği görülmektedir. Bununla birlikte 13. ölçüdeki **ten** ve **son**; 15. ölçüdeki **miz** vurgu hecelerinin şarkının en ince sesiyle ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Ayrıca 13. ölçüdeki **ra**; 14. ölçüdeki **fır**; 15. ölçüdeki **te** ve **ço**

vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Çizelge 21. Temiz Çocuk Ol Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu

Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk	Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu	Hata Oranı (%)
51	5	9.8	24	47

Çizelge 21'de görüldüğü gibi şarkı, söz ve müzik uyumu açısından incelendiğinde, %9.8 oranla ritmik uyumsuzluğa ve %47 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahiptir.

Şarkının Sözsel Yapısı:

Temiz çocuk ol sağlıklı yaşa
Yemekten önce elini yıka temiz çocuk ol
Temiz çocuk ol sağlıklı yaşa
Yemekten sonra dişini fırçala temiz çocuk ol

Şarkının sözsel yapısı irdelendiğinde, temiz olma ve sağlıklı yaşama iletilerinin işlendiği görülmektedir. Söz konusu bu iletilerin, çocukların yakın çevresindeki olaylardan hareketle, somut tümcelerle kurgulandığı görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreni incelendiğinde ise, sözsel yapının çocukların dilsel beğenilerine uygun olmayan bununla birlikte Türk dilinin anlatım güzelliğini yansıtmayan yapay ve çocuksu bir biçemle kurgulandığı görülmektedir. Ayrıca şarkıda içinde verilmek istenen 'temiz olma' ve 'sağlıklı yaşama' iletilerinin, neden-sonuç ilişkisinden uzak, emir ve kurallar bileşkesine dayanan yaptırmcı yargılarla çocuklara seslenmesi dikkat çekicidir.

Genel Değerlendirme:

İkinci sınıf öğrencileri için belirlenen ses alanının Re^1-Si^1 aralığında olduğu göz önüne alındığında, **Temiz Çocuk Ol** adlı şarkının, ses sınırlılığı

açısından, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ezgi yapısı, her ne kadar birbirinden bağımsız motif ve cümle yapılarıyla oluşturulsa da; söz konusu bu yapının, çocukların şarkıyı söyleme-seslendirme davranışını zorlayabilecek ezgisel seyir ve aralık özelliği taşımadı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkını ritmik yapısının 2/4'lük ölçüde, dörtlük, noktalı sekizlik, sekizlik ve onaltılık nota değerleriyle, birbirini yineleyen ve tamamlayan ritmik gözelerin birleşimiyle oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının biçim (form) yapısının, bir dönem içinde birbirini tamamlayan iki farklı cümleden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının, söz ve müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla %9.3 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %47 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin, dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının sözlerinin, çocukların yakın çevresindeki olaylardan hareketle, somut kavramlarla kurgulandığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, neden-sonuç ilişkisinden uzak, emir-kurallar bileşkesi içinde yaptırımcı yargılarla kurgulandığı dikkate alındığında, öğrencilerin duyuşsal yöndengelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

AĞACI KISKANIRIM

(Söz: Cahit Sıtkı Tarancı Müzik: Cenan Akın/ S. Aydın ve Ş. Aydın, 2005, 59)

Şekil 25. 'Ağacı Kıskanırım' Şarkısı

Şarkının Ses Sınırlılığı: Şarkı ses genişliği açısından incelendiğinde Do^1-Re^2 aralığında olduğu görülmektedir. Şarkının ses aralığı her ne kadar bu sesler arasında yer alsa da ezgisel seyir yapısının daha çok Re^1-La^1 aralığında gerçekleştiği, bunun dışındaki Do^1, Do^2 ve Re^2 seslerinin geçici olarak kullanıldığı görülmektedir.

Şarkının Ezgi Yapısı: Şarkının ezgi yapısı yanaşık sıra seslerle birlikte inici-çıkıcı küçük üçlü, çıkıcı büyük üçlü ve yine inici-çıkıcı tam dörtlü aralıklarının birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkı türkü formuna sahip ezgisel bir bütünlük içinde üç dönem barındırmaktadır. Birinci bölüm, içindeki cümlelerin küçük farklılıklarla birbirini yinelemesinden oluşurken, ikinci bölüm, içindeki cümlelerin aynen tekrarlanmasından oluşmaktadır. Üçüncü bölüm ise birinci bölümün tekrarıyla oluşmaktadır. Yine birinci bölümün ezgi yapısı soru-cevap eksenli bir müzik cümlesiyle oluşurken, ikinci bölümün ardcıl ve soncul cümleleri yalnız soru eksenli bir müzikal yapıyla oluştuğu görülmektedir.

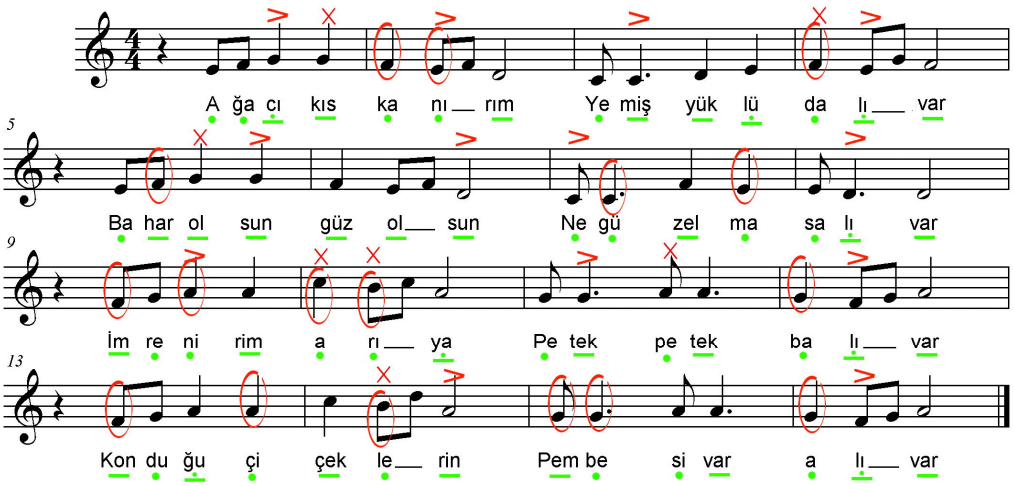
Şarkının Ritmik Yapısı: Şarkı 4 zamanlı bir ritim kalıbıyla birlikte sekizlik, dörtlük, noktalı dörtlük ve iki dörtlük nota değerlerinin birleşiminden

oluştuğu görülmektedir. Şarkı, aynı ritmik motiflerin birbirini yinelemesinden oluşmaktadır.

Şarkının Form (biçim) Yapısı: 'Ağacı Kıskanırım' üç dönemli (bölümlü) şarkı biçimindedir. Birinci bölüm (a) ve (a') cümlelerinden oluşurken, ikinci bölüm (b) ve (b') cümlelerinden oluşmaktadır. Üçüncü bölüm ise yine (a) ve (a') cümlelerinin birleşiminden oluşmaktadır. Birinci ve üçüncü bölümlerinin ilk cümleleri yarım kararla biterken son cümleler tam kararla bitmektedir. İkinci bölümün müzik cümleleri ise yarım kararla sonuçlanmaktadır. Cümleler iki motiften, motifler ise iki ölçüden oluşmaktadır. Şarkının form şeması şöyledir:

A (a=4 + a'=4) + **B** (b= 4 + b'= 4) + **A** (a=4 + a'=4)

Şarkının Prozodi (söz-müzik) Yapısı:

Şekil 26. 'Ağacı Kıskanırım' Şarkısının Prozodi Yapısı

Şekil 26'da görüldüğü gibi, 2. ölçüdeki **ka** ve **nı**, 4. ölçüdeki **da**, 7. ölçüdeki **gü** ve **ma**, 9. ölçüdeki **ni**, 10. ölçüdeki **a** ve **rı**, 12. ölçüdeki **ba**, 13. ölçüdeki **çi**, 14. ölçüdeki **le**, 15. ölçüdeki **be** ve 16. ölçüdeki **a** ve **lı** heceleri süre bakımından kısa değerli olmaları gerekirken uzun değerlidirler. Yine 5. ölçüdeki **har**, 9. ölçüdeki **im**, 13. ölçüdeki **kon**, 15. ölçüdeki **pem** heceleri

süre bakımından uzun değerli olmaları gerekirken kısa değerli oldukları görülmektedir.

Şarkının birinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **ağacı**, **kıskanırım**, **yemiş**, **yüklü**, **dalı** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **kıskanırım** sözcüğündeki **nı** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 1. ölçüdeki **cı** ve **kıs**; 4. ölçüdeki **lı** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **nı** hecesinin ise ezgisel seyrin en ince sesinde yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 3. ölçüdeki **miş** vurgu hecesinin ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste ezgilendirilmesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte 4. ölçüdeki **da** vurgusuz hecesinin vurgulu hecenin oluşması bakımından kalın seste ezgilendirilmesi gerekirken ince seste ezgilendirildiği görülmektedir.

Şarkının ikinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **bahar**, **olsun**, **güz**, **olsun**, **ne güzel**, **masalı** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **ne güzel** sözcüğündeki **ne** tek heceli sözcüğünün cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 5. ölçüdeki **ol** ve **sun** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **ne** tek heceli sözcüğünün ise ezgisel seyrin en ince sesinde yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 6. ölçüdeki **sun** ve 8. ölçüdeki **lı** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir.

Şarkının üçüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **imrenirim**, **arıya**, **petek petek**, **balı** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **imrenirim** sözcüğündeki **ni** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 10. ölçüdeki **a** ve **rı** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **ni** tek heceli sözcüğünün ise ezgisel seyrin en ince sesinde

yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 11. ölçüdeki **tek** ve 12. ölçüdeki **lı** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 11. ölçüdeki **pe** ve **tek** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının dördüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **konduğu**, **çiçeklerin**, **pembesi**, **alı** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **çiçeklerin** sözcüğündeki **rin** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 14. ölçüdeki **le** hecesinin bağlı bulunduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği, **rin** hecesinin ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 16. ölçüdeki **lı** vurgu hecesinin ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste ezgilendirilmesi dikkat çekicidir.

Çizelge 22. Ağacı Kıskanırım Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu

Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk	Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu	Hata Oranı (%)
56	17	30.3	21	37.5

Çizelge 22'de görüldüğü gibi şarkı, söz ve müzik uyumu açısından incelendiğinde, %30.3 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %37.5 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahiptir.

Şarkının Sözsel Yapısı:

Ağacı kıskanırım
Yemiş yüklü dalı var
Bahar olsun güz olsun
Ne güzel masalı var
İmrenirim arıya
Petek petek balı var
Konduğu çiçeklerin
Pembesi var alı var

Şarkının sözsel yapısı incelendiğinde, doğa ve hayvan sevgisi iletilerinin işlendiği görülmektedir. Söz konusu bu iletilerin, çocukların yakın çevresinde yaşayacağı ve gözleyebileceği olaylarla ilişkilendirilip, somut anlamlar taşıyan tümcelerle kurgulanması dikkat çekicidir.

Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise, sözlerin çocukların ilgi ve gereksinmelerini önemseyen, dilin anlatım güzelliğini yansıtan şiirsel bir yapıyla kurgulandığı görülmektedir. Ayrıca çocukların doğaya ve hayvanlara karşı duyduğu ilginin 'ağaç' ve 'arı' kavramlarıyla özdeşleşlik kurularak çocuklara duyumsatılması dikkat çekicidir.

Genel Değerlendirme:

Ağacı Kıskanırım adlı şarkının, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine göre belirlenmiş ses alanını aştığı görülmektedir (Do^1-Re^2). Ancak buradaki Do^1, Do^2 ve Re^2 seslerinin, şarkı içinde geçici bir seyir özelliği gösterdiği ve üzerinde uzun süre durulmadan kullanıldığı göz önüne alındığında, şarkının, ses sınırlılığı açısından, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ezgi yapısının, türkü formu özelliklerini taşıyan bir yapıyla birbirini yineleyen motif ve cümlelerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ritmik yapısının, 4/4'lük ölçüde, iki dörtlük, noktalı dörtlük, dörtlük ve sekizlik nota değerleriyle ve soru-cevap eksenli ritmik motif yapılarıyla oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

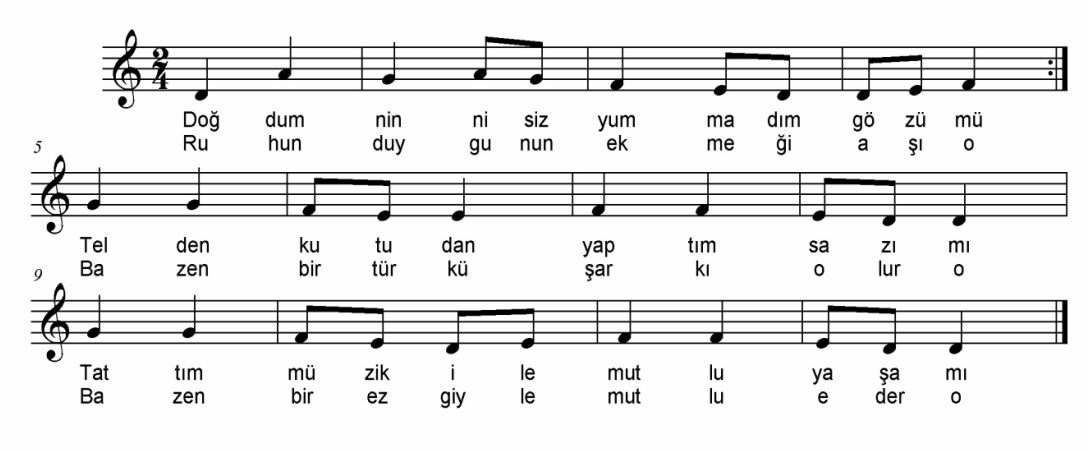
Şarkının biçim (form) yapısının, üç dönemli şarkı formunda olmasına rağmen, temelde birbirini yineyelen ve tamamlayan iki farklı cümleden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının, söz ve müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla %30.3 ritmik uyumsuzluğa ve %37.5 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin, dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının sözlerinin, çocukların yakın çevrelerinde yaşayacağı ve gözleyebileceği olaylarla ilişkilendirilip, somut anlamlar taşıyan tümcelerle kurgulandığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, çocukların ilgi ve gereksinmelerini önemseyen, dilin anlatım güzelliğini yansıtan şiirsel bir yapıyla birlikte, çocuklara doğa ve hayvan sevgisini duyumsatan bir anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olduğu görülmektedir.

MÜZİK SEVGİSİ

(Söz-Müzik: Salih Aydoğan/ Gülenç, 2006, 68)

Şekil 27. 'Müzik Sevgisi' Şarkısı

Şarkının Ses Sınırlılığı: Şarkı ses genişliği açısından incelendiğinde Re^1-La^1 aralığında olduğu görülmektedir.

Şarkının Ezgi Yapısı: Şarkının ezgi yapısı, yanaşık sıra seslerle birlikte çıkıcı tam dörtlü ve beşli aralıklarının birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkı türkü formuna sahip ezgisel bir bütünlük içinde (a), (b) ve (b') cümlelerini barındırmaktadır. Şarkı, soru-cevap eksenli bir müzikal yapıyla oluşurken, şarkının ardcıl ve soncul cümlelerinin birbirinin yinelenmesinden oluştuğu görülmektedir.

Şarkının Ritmik Yapısı: Şarkı 2 zamanlı bir ritim kalıbıyla birlikte sekizlik ve dörtlük nota değerlerinin birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkıda birbirine benzer ve birbirini yineleyen ritmik form yapıları kullanılmaktadır.

Şarkının Form (biçim)Yapısı: 'Müzik Sevgisi' bir dönemli (bölümlü) şarkı biçimindedir. Dönem (a), (b) ve (b') cümlelerinden oluşmaktadır. (a) cümlesi yarım kararla sona ererken, (b) ve (b') cümleleri tam kararla sonuçlanmaktadır. Cümleler iki motiften, motifler ise iki ölçüden oluşmaktadır. Şarkının form şeması şöyledir:

A (II:a=4:II+b=4+ b'=4)

Şarkının Prozodi (söz-müzik uyumu) Yapısı:

Şekil 28. 'Müzik Sevgisi' Şarkısının Prozodi Yapısı

Şekil 28'de görüldüğü gibi, 2. ölçüdeki **siz**, 3. ölçüdeki **dım**, 10. ölçüdeki **zik**, 14. ölçüdeki **nun**, 18. ölçüdeki **bir** ve **tür**, 20. ölçüdeki **lur**, 22. ölçüdeki **bir**, **ez** ve **giy**, 24. ölçüdeki **der** heceleri uzun değerli olmaları gerekirken kısa değerlidirler. Yine; 13. ölçüdeki **ru**, 17. ve 21. ölçülerdeki **ba** heceleri kısa değerli olmaları gerekirken uzun değerli oldukları görülmektedir.

Şarkının birinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **doğdum**, **ninnisiz**, **yummadım**, **gözümü** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi

içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **yummadım** sözcüğündeki **yum** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 1. ölçüdeki **dum** ve 2. ölçüdeki **ni** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **yum** hecesinin ise ezgisel seyrin en ince sesinde yer almadığı görülmektedir. Bununla birlikte 2. ölçüdeki **nin** vurgusuz hecesinin vurgulu hecenin oluşması bakımından kalın seste ezgilendirilmesi gerekirken ince seste ezgilendirildiği görülmektedir.

Şarkının ikinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **telden**, **kutudan**, **yaptım**, **sazımı** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **yaptım** sözcüğündeki **tım** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 5. ölçüdeki **tel** ve **den** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **tım** hecesinin ise ezgisel seyrin en ince sesinde yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 8. ölçüdeki **mı** vurgu hecesinin ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste ezgilendirilmesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte 6. ölçüdeki **ku** ve **tu**; 8. ölçüdeki **sa** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının üçüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **tattım**, **müzik**, **mutlu**, **yaşamı** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **mutlu** sözcüğündeki **lu** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 9. ölçüdeki **tat** ve **tım** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **lu** hecesinin ise ezgisel seyrin en ince sesinde yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 10. ölçüdeki **zik** ve 12. ölçüdeki **mı** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 10. ölçüdeki **mü** ve 12. ölçüdeki **ya** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının dördüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **ruhun**, **duygunun**, **ekmeği**, **aşı** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **aşı** sözcüğündeki **şı** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 13. ölçüdeki **hun** ve 14. ölçüdeki **gu** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **şı** hecesinin ise ezgisel seyrin en ince sesinde yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 15. ölçüdeki **ği** vurgu hecesinin ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste ezgilendirilmesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte 14. ölçüdeki **duy** ve **gu**; 15. ölçüdeki **ek** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının beşinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **bazen**, **türkü**, **şarkı**, **olur** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **şarkı** sözcüğündeki **kı** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 17. ölçüdeki **ba** ve **zen** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **kı** hecesinin ise ezgisel seyrin en ince sesinde yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 18. ölçüdeki **kü** ve 20. ölçüdeki **lur** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir.

Şarkının altıncı dizeğini kapsayan cümlede yer alan **bazen**, **ezgiyle**, **mutlu**, **eder** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **mutlu** sözcüğündeki **lu** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 21. ölçüdeki **ba** ve **zen** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **lu** hecesinin ise ezgisel seyrin en ince sesinde yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 22. ölçüdeki **giy** ve 24. ölçüdeki **der** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir.

Çizelge 23. Müzik Sevgisi Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu

Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk	Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu	Hata Oranı (%)
64	14	21.8	33	51.5

Çizelge 23'de görüldüğü gibi şarkı, söz ve müzik uyumu açısından incelendiğinde, %21.8 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %51.5 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahiptir.

Şarkının Sözsel Yapısı:

Doğdum ninnisiz yummadım gözümü
Telden kutudan yaptım sazımı
Tattım müzik ile mutlu yaşamı
Ruhun duygunun ekmeği aşı o
Bazen bir türkü şarkı olur o
Bazen bir ezgiyle mutlu eder o

Şarkının sözsel yapısı irdelendiğinde, müzik sevgisi temelinde müzik bilinci ve müziğin insan yaşamındaki önemini vurgulayan iletilerin işlendiği görülmektedir. İlköğretim 2. sınıf öğrencileri için soyut bir anlam niteliği taşıdığı düşünülen söz konusu bu iletilerin, çocukların yakın çevresinde yaşayarak ve gözlem yoluyla edindikleri bilgiler arasında ilişki kurmasına olanak yaratan somut sözcük ve tümcelerle kurgulanması dikkat çekicidir.

Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise şarkının, çocukların ilgi ve gereksinmelerini önemseyen, bununla birlikte dilin anlatım güzelliğini yansıtan bir yapıyla seslendiği görülmektedir. Ayrıca sözlerin, çocuk ile müzik arasında ilişki kurarak, çocuklara müziksel yaşamı duyumsatan bir anlatıma olanak yaratması dikkat çekicidir.

Genel Değerlendirme:

İkinci sınıf öğrencileri için belirlenen ses alanının Re^1-Si^1 aralığında olduğu göz önüne alındığında, **Müzik Sevgisi** adlı şarkının, ses sınırlılığı açısından, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ezgi yapısının, türkü formu özelliklerini taşıyan bir yapıyla birbirini yineleyen motif ve cümlelerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ritmik yapısının, 2/4'lük ölçüde, yalnızca dörtlük ve sekizlik nota değerleriyle soru-cevap eksenli ritmik motif yapılarıyla oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının biçim (form) yapısının, temelde bir bölüm içinde iki farklı cümleden kurgulandığı ve soncul cümlenin (b) küçük farklılıklarla yinelenerek kendi içinde üç cümle oluşturduğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme uygun olduğu olduğu görülmektedir.

Şarkının, söz ve müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla %21.8 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %51.1 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin, dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının sözsel yapısı, çocukların yakın çevrelerinde yaşayarak ve gözlem yoluyla edindikleri bilgiler arasında ilişki kurmasına olanak yaratan somut sözcük ve tümcelerle kurgulandığından, şarkının sözlerinin bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, çocuk ile müzik arasındaki ilişkiyi duyumsatan bir anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olduğu görülmektedir.

İlköğretim 2. Sınıf Müzik Ders Kitaplarında Yer Alan Çocuk Şarkıları Üzerine Genel Bir Değerlendirme

- **Şarkıların Ses Alanları ve Öğrencilerin Ses Gelişim Düzeyine Uygunluğu**

Çizelge 24. İlköğretim 2. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Çocuk Şarkılarının Ses Alanları ve Öğrencilerin Ses Gelişim Düzeyleri

Şarkı	Ses Alanı	Ses Gelişim Düzeyi
Ali Babanın...	Do^1-Re^2 (9 ses)	Re^1-Si^1
Çocuk ve Çiçek	Mi^1-Do^2 (6 ses)	" "
İlkbahar	Fa^1-Do^2 (5 ses)	" "
Türk'üm	Do^1-Do^2 (8 ses)	" "
Temiz Çocuk..	Fa^1-La^1 (3 ses)	" "
Ağacı Kıskanırım	Do^1-Re^2 (9 ses)	" "
Müzik Sevgisi	Re^1-La^1 (5 ses)	" "

Çizelge 24'de görüldüğü gibi, ilköğretim 2. sınıf öğrencileri için belirlenen ses alanının Re^1-Si^1 aralığında olması gerektiği göz önüne alındığında, Ali Babanın Bir Çiftliği Var şarkısının **Do^1-Re^2** aralığında olup **9'lu** ses alanından; Çocuk ve Çiçek şarkısının **Mi^1-Do^2** aralığında olup **6'lı** ses alanından; İlkbahar şarkısının **Fa^1-Do^2** aralığında olup **5'li** ses alanından; Türk'üm şarkısının **Do^1-Do^2** aralığında olup **8'li** ses alanından; Temiz Çocuk Ol şarkısının **Fa^1-La^1** aralığında olup **3'lü** ses alanından; Ağacı Kıskanırım şarkısının **Do^1-Re^2** aralığında olup **9'lu** ses alanından; Müzik Sevgisi şarkısının **Re^1-La^1** aralığında olup **5'li** ses alanından oluştuğu görülmektedir.

Yukarıdaki bulgular ışığında, **Temiz Çocuk Ol** ve **Müzik Sevgisi** şarkılarının bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine göre belirlenmiş ses alanı içerisinde yer aldıkları görülmektedir. Böylelikle bu şarkıların, ses sınırlılıkları açısından, bu dönem öğrencilerin ses gelişim düzeyine uygun oldukları belirlenmiştir.

Çocuk ve Çiçek, **Türk'üm** ve **Ağacı Kıskanırım** şarkılarının ise bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine göre belirlenmiş ses alanını aştıkları görülmektedir. Ancak, **Çocuk ve Çiçek** şarkısının ses alanı içinde Do^2 sesinin yalnızca cümle başlangıcında, geçici bir ses olarak üzerinde uzun süre durulmadan kullanıldığı; **Türk'üm** şarkısının ses alanı içinde yer alan Do^1 ve Do^2 seslerinin göze ve motif bitiminde üzerinde uzun süre durulmadan kullanıldığı; **Ağacı Kıskanırım** şarkısının ses alanı içinde yer alan Do^1, Do^2 ve Re^2 seslerinin ise, ezgi yapısı içinde geçici olarak yine üzerinde uzun süre durulmadan kullanıldığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerin ses gelişim düzeyine uygun oldukları söylenebilir.

Buna karşın **Ali Babanın Bir Çiftliği Var** ve **İlkbahar** şarkılarının ses alanının ise bu dönem öğrencileri için belirlenen ses alanını aştıkları görülmektedir. **Ali Babanın Bir Çiftliği Var** şarkısında yer alan Do^1, Do^2 ve Re^2 seslerinin; **İlkbahar** şarkısında yer alan Do^2 sesinin, ezgisel yapı içinde baskılı ve etkin bir biçimde kullanıldığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine uygun olmadığı söylenebilir.

Sonuç olarak, ilköğretim 2. sınıf düzeyinde incelenen 7 çocuk şarkısından, 5 şarkının (Temiz Çocuk Ol, Müzik Sevgisi, Çocuk ve Çiçek Türk'üm ve Ağacı Kıskanırım) ses alanının, öğrencilerin ses gelişim düzeyine uygun olduğu; 2 şarkının (Ali Babanın Bir Çiftliği Var ve İlkbahar) ise uygun olmadığı belirlenmiştir.

- **Şarkıların Ezgi Yapıları ve Öğrencilerin Şarkıları Müziksel Algılama, Kavrama ve Uygulayabilme Düzeyine Uygunluğu**

İlköğretim 2. sınıf müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarının ezgisel yapıları üzerinde yapılan inceleme sonucunda, belirlenen bulgular ışığında, şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Ali Babanın Bir Çiftliği Var şarkısının ezgi yapısının**,** motiflerin birbirine basamak oluşturan bir biçimde ininci ve çıkıcı seyir özelliği taşıdığı

göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Çocuk ve Çiçek şarkının ezgi yapısının, soru-cevap eksenli bir yapıyla, birbirini yineleyen ve tamamlayan ezgi motif ve cümlelerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme uygun olduğu olduğu söylenebilir.

İlkbahar şarkının ezgi yapısının, türkü formu özelliklerini taşıyan bir yapıyla birbirini yineleyen motif ve cümlelerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme uygun olduğu olduğu söylenebilir.

Türk'üm şarkının ezgi yapısı, ne kadar birbirinden bağımsız motif ve cümle yapılarıyla oluşsa da; söz konusu bu yapının, çocukların şarkıyı söyleme-seslendirme davranışını zorlayabilecek ezgisel seyir ve aralık yapısı barındırmadığından, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Temiz Çocuk Ol şarkının ezgi yapısı, her ne kadar birbirinden bağımsız motif ve cümle yapılarıyla oluşturulsa da; söz konusu bu yapının, çocukların şarkıyı söyleme-seslendirme davranışını zorlayabilecek ezgisel seyir ve aralık özelliği taşımadı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Ağacı Kıskanırım şarkının ezgi yapısının, türkü formu özelliklerini taşıyan bir yapıyla birbirini yineleyen motif ve cümlelerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme uygun olduğu olduğu söylenebilir

Müzik Sevgisi şarkının ezgi yapısının, türkü formu özelliklerini taşıyan bir yapıyla birbirini yineleyen motif ve cümlelerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme uygun olduğu olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, ilköğretim 2. sınıf düzeyinde incelenen şarkılardan tümünün, ezgi yapısı açısından, öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu belirlenmiştir.

- **Şarkıların Ritmik Yapıları ve Öğrencilerin Şarkıları Müziksel Algılama, Kavrama ve Uygulayabilme Düzeyine Uygunluğu**

Çizelge 25. İlköğretim 2. Sınıf Düzeyi Çocuk Şarkılarında Kullanılan Ölçüler ve Şarkıların Ritmik Yapıları

Şarkı	Ölçüsü	Kullanılan Nota Değerleri
Ali Baba...	4/4	Sekizlik, dörtlük, noktalı dörtlük, iki dörtlük
Çocuk ve Çiçek	2/4	Onaltılık, sekizlik, noktalı sekizlik, dörtlük
İlkbahar	2/4	Onaltılık, sekizlik ve dörtlük
Türk'üm	4/4	Sekizlik, dörtlük, noktalı dörtlük, iki dörtlük, noktalı iki dörtlük
Temiz Çocuk Ol	2/4	Onaltılık, sekizlik, noktalı sekizlik, dörtlük
Ağacı Kıskanırım	4/4	Sekizlik, dörtlük, noktalı dörtlük, iki dörtlük
Müzik Sevgisi	2/4	Sekizlik ve dörtlük

Çizelge 25'de görüldüğü gibi, ikinci sınıf düzeyindeki yedi şarkıdan dördü **2/4**'lük, üçü ise **4/4**'lük ölçüde notaya alındıkları görülmektedir. Ali Babanın Çiftliği ve Ağacı Kıskanırım şarkılarında **sekizlik, dörtlük, noktalı dörtlük ve iki dörtlük** nota değerleri kullanılırken, Çocuk ve Çiçek ile Temiz Çocuk Ol şarkılarında **onaltılık, sekizlik, noktalı sekizlik ve dörtlük**; İlkbahar'da **onaltılık, sekizlik ve dörtlük**; Müzik Sevgisi'nde **sekizlik ve dörtlük**; Türk'üm şarkısında ise **sekizlik, dörtlük, iki dörtlük ve noktalı iki dörtlük** nota değerlerinin kullanıldığı görülmektedir.

Şarkıların ritmik yapılarının incelenmesi sonucu belirlenen bulgular ışığında, ilköğretim 2. sınıf düzeyinde yer alan çocuk şarkılarının tümünün birbirini yineleyen ve tamamalayan, soru-cevap biçimli ritmik motiflerden

oluştuğu görülmektedir. Böylelikle bu şarkıların ritmik yapıları, bu dönem öğrencilerinde belirli bir ritim duygusunun oluşumuna katkı sağlamakla birlikte, yine bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

- **Şarkıların Form (biçim) Yapıları ve Öğrencilerin Şarkıları Müziksel Algılama, Kavrama ve Uygulayabilme Düzeyine Uygunluğu.**

Çizelge 26. İlköğretim 2. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Çocuk Şarkılarının

Şarkı	Form Yapısı	Toplam Ölçü Sayısı
Ali Babanın Çiftliği	**A** (II:a=5 + b=4:II)	18
Çocuk ve Çiçek	**A**(a=4+a'=4+a''=4+a=4)	16
İlkbahar	**A** (II:a=4:II + b=4+ b'=4)	16
Türk'üm	**A** (a=4 + b=4)	8
Temiz Çocuk Ol	**A** (II:a=4+b=4:II)	16
Ağacı Kıskanırım	**A** (a=4 + a'=4) **B** (b= 4 + b'= 4) **A** (a=4 + a'=4)	24
Müzik Sevgisi	**A** (II:a=4:II+b=4+ b'=4)	12

Form Şeması

Çizelge 26'da görüldüğü gibi, ilköğretim 2. sınıf düzeyinde incelenen çocuk şarkılarından, **Ağacı Kıskanırım** dışında, tümünün **bir bölümlü** şarkı formu formunda olduğu görülmektedir. Bununla birlikte şarkılardan biri **8**; biri **12**; üçü **16**; biri 18 ve diğer biri ise **16 ölçü** uzunluğundadır.

Çizelge 33'te belirlenen bulgular ışığında, **Ali Babanın Çiftliği**, **Türk'üm** ve **Temiz Çocuk Ol** şarkılarının bir bölüm içinde birbirini tamamlayan iki farklı cümle yapısıyla oluştuğundan, şarkının biçim (form) yapısının, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Yine bir bölümlü **Müzik Sevgisi** ve **İlkbahar** şarkılarının, temelde iki farklı cümle yapısıyla kurgulandığı ve soncul cümlelerin küçük farklılıklarla yinelenerek bir bölüm içinde üç cümle oluşturdukları göz önüne alındığında,

şarkının biçim (form) yapısının bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Çocuk ve Çiçek şarkısının bir bölüm içindeki ezgisel bir cümlenin küçük farklılıklarla yinelenmesiyle oluştuğundan, şarkının biçim (form) yapısının bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Ağacı Kıskanırım şarkısının ise üç bölümlü şarkı formunda olmasına rağmen, temelde iki farklı cümle yapısıyla oluştuğu göz önüne alındığında şarkının biçim (form) yapısının bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, ilköğretim 2. sınıf düzeyinde incelenen tüm şarkıların biçim (form) yapılarının, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

- **Şarkıların Söz ve Müzik Yapılarının Uyum Durumları ve Öğrencilerin Dil Gelişimi Kapsamında Ana Dillerini Etkili Kullanma ve Doğru Konuşma Becerilerinin Gelişimine Uygunluğu**

Çizelge 27. İlköğretim 2. Sınıf Düzeyi Çocuk Şarkılarının, Söz-Müzik Uyum Durumları Açısından Toplam Hece Sayısına Oranla Ritmik Uyumsuzluk ve Vurgu Uyumsuzluğu Hata Oranları

Şarkı	Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu Hata Oranı (%)
Ali Baba....	70	28.5	42.8
Çocuk ve Çiçek	44	13.6	34
İlkbahar	86	22	51.1
Türk'üm	48	25	43.7
Temiz Çocuk Ol	51	9.8	47
Ağacı Kıskanırım	56	30.3	37.5
Müzik Sevgisi	64	21.8	51.5

Çizelge 27'de ilköğretim 2. sınıf düzeyinde incelenen çocuk şarkılarının, söz-müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla ritmik uyumsuzluk ve vurgu uyumsuzluğu hata oranları yüzdelik derecelerle verilmektedir. Buna göre;

Ali Babanın Bir Çiftliği Var şarkısının, %28.5 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %42.8 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Çocuk ve Çiçek şarkısının, %13.6 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %34 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine kısmen uygun olduğu söylenebilir.

İlkbahar şarkısının, %22 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %51.1 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Türk'üm şarkısının, %25 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %43.7 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Temiz Çocuk Ol şarkısının, %9.3 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %47 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin, dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Ağacı Kıskanırım şarkısının, %30.3 ritmik uyumsuzluğa ve %37.5 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında,

öğrencilerin, dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Müzik Sevgisi şarkısının, %21.8 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %51.1 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin, dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Sonuç olarak, ilköğretim 2. sınıf düzeyinde incelenen 7 çocuk şarkısından, 6 şarkının (Ali Babanın Bir Çiftliği Var, İlkbahar, Türk'üm, Temiz Çocuk Ol, Ağacı Kıskanırım ve Müzik Sevgisi) prozodi yapısının, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı; 1 şarkının (Çocuk ve Çiçek) ise uygun olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 28. İlköğretim 2. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Çocuk Şarkılarının Sözsel Yapıları

Şarkı	**İçeriği**
Ali Babanın Çiftliği	Çiftlikte, kuzuların bağırma, arıların uçma coşkusunu yaşama ve bunlara ortak olma.
Çocuk ve Çiçek	Çocukla çiçeğin özdeşleştirilerek sevginin önemi ve gerekliliğinin vurgulanması. Dostluk için birleşme çağrısı.
İlkbahar	İlkbaharın gelişine duyulan coşku, sevinç ve bu duyguların çocuklara, hayvanlara ve doğaya yansıması.
Türk'üm	Türk'lük bilinci ve sevgisinin öneminin vurgulanması. Türklüğün dünya tarafından sayılmasından duyulan mutluluk ve yüzyıllar boyunca Türk'ün yaşama coşkusu
Temiz Çocuk Ol	Temiz olmak ve sağlıklı yaşamak için yemekten önce elleri yıkamanın; sonra ise dişleri fırçalamanın gerekliği.
Ağacı Kıskanırım	Ağaca, onun yemiş yüklü dallarına kıskançlık derecesinde duyulan sevgi. Arıya ve çiçeklere imrenme. Doğaya duyulan hayranlık.
Müzik Sevgisi	Müzikle mutlu yaşamı duyumsama ve müzikle yaşama coşkusu.

Çizelge 28'de şarkı sözlerinin içeriğine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre **Ali Babanın Çiftliği** şarkısında hayvan sevgisi konusunun ele alındığı; **Çocuk ve Çiçek** şarkısında insan ve doğa sevginin ele alındığı; **İlkbahar** şarkısında doğa sevgisinin ele alındığı; **Türk'üm** şarkısında Türk'lük bilincinin ele alındığı; **Temiz Çocuk Ol** şarkısında temiz ve sağlıklı yaşamın ele alındığı; **Ağacı Kıskanırım** şarkısında ağaç, hayvan ve doğa sevgisinin ele alındığı; **Müzik Sevgi** şarkısında ise müzik sevgisi konularının ele alındığı görülmektedir.

- **Şarkı Sözlerini Oluşturan Sözcük ve Konuların Öğrencilerin Kavramsal/Bilişsel Gelişim Düzeyine Uygunluğu**

İlköğretim 2. sınıf müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarının sözsel yapıları incelendiğinde, belirlenen bulgular ışığında, şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Ali Babanın Bir Çiftliği Var, **Çocuk ve Çiçek**, **Temiz Çocuk Ol**, **Ağacı Kıskanırım** ve **Müzik Sevgisi** şarkılarının sözlerinin, çocukların yakın çevrelerinde yaşayacağı ve gözleyebilecekleri somut olay ve kavramlarla kurgulandıkları görülmektedir. Bunun yanında **İlkbahar** şarkısının sözlerinin, yine çocukların yakın çevrelerinde gözleyebilecekleri somut kavramlarla birlikte çocuklara sınıflama ve sıralama yapma olanağı yaratan bir yapıyla oluşturulduğu görülmektedir. Böylelikle söz konusu bu şarkıların sözlerinin, somut işlem basamağında yer alan bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun oldukları söylenebilir.

Buna karşın **Türk'üm** adlı şarkının sözsel yapısının, somut işlem basamağında yer alan çocukların algılamakta zorluk yaşayabileceği soyut kavramalarla kurgulandığından, şarkı sözlerinin bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun olmadığı söylenebilir.

Sonuç olarak, ilköğretim 1. sınıf düzeyinde incelenen yedi çocuk şarkısından, altı şarkının (Ali Babanın Bir Çiftliği Var, Çocuk ve Çiçek, İlkbahar, Temiz Çocuk Ol, Ağacı Kıskanırım ve Müzik Sevgisi) sözlerinin,

öğrencilerin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine olduğu; bir şarkının (Türk'üm) ise uygun olmadığı belirlenmiştir.

- **Şarkı Sözlerinin Oluşturduğu Anlam Evreninin Öğrencilerin Duyuşsal Yönden Gelişimine Uygunluğu**

İlköğretim 2. sınıf müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarının sözlerinin oluşturduğu anlam evrenleri incelendiğinde, belirlenen bulgular ışığında, şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Ali Babanın Çiftliği şarkısının, çocuklara kendi dilinden seslendiği ve hayvan sevgisinin çocuklarla özdeşleştirilip bir anlamda bu sevginin yaşatılarak kurgulandığı göz önüne alındığında, şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olduğu söylenebilir.

Çocuk ve Çiçek şarkısının, doğanın güzelliklerini çocuklarla özdeşleştiren ve bu sevgiyi duyumsatmayı amaçlayan bir yapıyla kurgulandığı göz önüne alındığında, şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olduğu söylenebilir.

İlkbahar şarkısının, çocuklara doğayı ve mevsimleri duyumsatan bir anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olduğu söylenebilir.

Türk'üm şarkısının, çocuklarda ulusal bir bilinç ve duygu oluşturmadan uzak bir milliyetçi anlatımla birlikte, çocukların anlamlandıramayacakları duygu ve düşüncelerle kurgulandığı göz önüne alındığında, şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Temiz Çocuk Ol şarkısının, neden-sonuç ilişkisinden uzak, emir-kurallar bileşkesi içinde yaptırımcı yargılarla kurgulandığı dikkate alındığında, şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Ağacı Kıskanırım şarkısının, çocukların ilgi ve gereksinmelerini önemseyen, dilin anlatım güzelliğini yansıtan şiirsel bir yapıyla birlikte, çocuklara doğa ve hayvan sevgisini duyumsatan bir anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olduğu söylenebilir.

Müzik Sevgisi şarkısının, çocuk ile müzik arasındaki ilişkiyi duyumsatan bir anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, ilköğretim 2. sınıf düzeyinde incelenen yedi çocuk şarkısından, beş şarkının (Ali Babanın Bir Çiftliği Var, Çocuk ve Çiçek, İlkbahar, Ağacı Kıskanırım, Müzik Sevgisi) sözlerinin oluşturduğu anlam evrenlerinin, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olduğu; ikisinin (Türk'üm ve Temiz Çocuk Ol) ise uygun olmadığı belirlenmiştir.

İlköğretim 3. Sınıf Müzik Ders Kitaplarında Yer Alan Çocuk Şarkılarına Ait Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde ilköğretim 3. sınıf müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarına ait bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

MAVİ BİLYE

(Söz-Müzik: Sefai Acay/ Akdemir, 2006, 16)

Şekil 29. 'Mavi Bilye' Şarkısı

Şarkının Ses Sınırlılığı: Şarkı, ses genişliği açısından incelendiğinde Do^1-Do^2 aralığında olduğu görülmektedir.

Şarkının Ezgi Yapısı: Şarkının ezgi yapısı yanaşık sıra seslerle birlikte inici-çıkıcı küçük üçlü, çıkıcı büyük üçlü ve sekizli(oktav) aralıklarının birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkı bir dönem içinde (a), (b) ve (c) cümlelerini barındırmaktadır. (a) cümlesi inici bir majör dizisi gerçekleştirirken sekizli bir aralık yapısıyla bitmektedir. (b) cümlesi sekvens yapılı ezgi motifleriyle inici bir seyir özelliği göstermektedir. (c) cümlesi ise bitiş dışında aynı ezgi motiflerinin birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Ayrıca (b) ve (c) cümleleri soru-cevap eksenli bir ezgi yapısıyla oluşmaktadır.

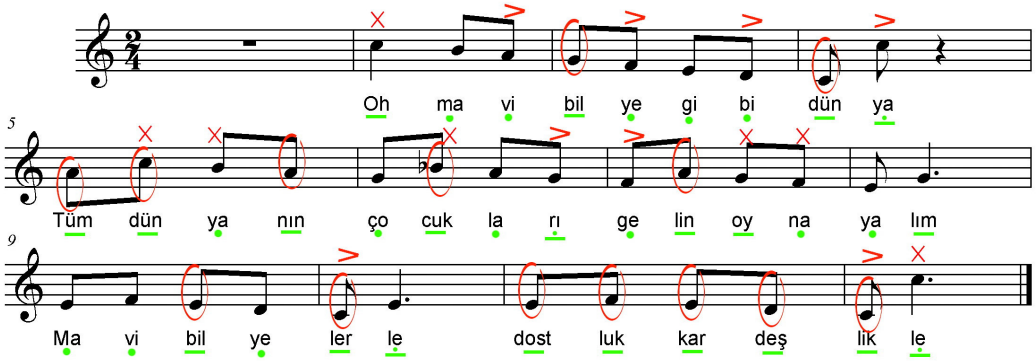
Şarkının Ritmik Yapısı: Şarkı 2 zamanlı bir ritim kalıbıyla birlikte sekizlik, dörtlük ve noktalı dörtlük nota değerlerinin birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkının ritmik bütünlüğü incelendiğinde, (a) cümlesi dışında,

birbirine benzer ritmik motiflerin kullanıldığı görülmektedir. Özellikle (c) cümlesi aynı ritmik motiflerin birbirini yinelemesinden oluşmaktadır.

Şarkının Form (biçim) Yapısı: 'Mavi Bilye' bir dönemli (bölümlü) şarkı biçimindedir. Dönem (a), (b) ve cümlelerinden oluşmaktadır. (b) cümlesi yaraım kararla sonuçlanırken, (a) ve (c) cümleleri tam kararla sonuçlanmaktadır. Cümleler iki motiften, motifler ise iki ölçüden oluşmaktadır. Şarkının form şeması şöyledir:

A (a = 4 + II:b = 4 + c = 4:II)

Şarkının Prozodi (Söz ve Müzik Uyumu) Yapısı:

Şekil 30. 'Mavi Bilye' Şarkısının Prozodi Yapısı

Şekil 30'da görüldüğü gibi, 3. ölçüdeki **bil**, 4. ölçüdeki **dün**, 5. ölçüdeki **tüm**, **dün** ve **nın**, 6. ölçüdeki **cuk**, 7. ölçüdeki **lin**, 9. ölçüdeki **bil**, 10. ölçüdeki **ler**, 11. ölçüdeki **dost**, **luk**, **kar**, **deş** ve 12. ölçüdeki **lik** heceleri süre bakımından uzun değerli olmaları gerekirken kısa değerlidirler.

Şarkının birinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **mavi**, **bilye**, **gibi**, **dünya** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **mavi** sözcüğündeki **vi** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 2. ölçüdeki **oh** ve 4. ölçüdeki **ya** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **vi** hecesinin ise ezgisel seyrin en ince sesinde yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 3. ölçüdeki

ye ve **bi** vurgu hecelerinin ince seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının ikinci ve üçüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **dünyanın**, **çocukları**, **gelin**, **oynayalım**, **mavi**, **bilyelerle**, **dostluk**, **kardeşlikle** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **gelin** sözcüğündeki **ge** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 5. ölçüdeki **dün** ve 12. ölçüdeki **le** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **ge** hecesinin ise ezgisel seyrin en ince sesinde yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 6. ölçüdeki **rı**; 10. ölçüdeki **ler** ve 12. ölçüdeki **lik** vurgu hecelerinin ince seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seslerde ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 5. ölçüdeki **dün** ve **ya**; 6. ölçüdeki **cuk**; 7. ölçüdeki **oy** ve **na**; 12. ölçüdeki **le** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Çizelge 29. Mavi Bilye Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu

Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk	Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu	Hata Oranı (%)
35	14	21.8	15	42.8

Çizelge 29'da görüldüğü gibi şarkı, söz ve müzik uyumu açısından incelendiğinde, %21.8 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %42.8 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahiptir.

Şarkının Sözsel Yapısı:

Oh mavi bilye gibi dünya
Bu dünyanın çocukları gelin oynayalım
Mavi bilyelerle dostluk kardeşlikle.

Şarkının sözsel yapısı irdelendiğinde dünya barışı, dostluk ve kardeşlik iletilerinin işlendiği görülmektedir. İlköğretim 3. sınıf öğrencileri için soyut bir anlam taşıdığı düşünülen bu iletilerin, çocukların ilgi duydukları

‘oyun’ kavramından hareketle yakın çevrelerinde kullanmaktan mutlu oldukları nesneler aracılığı ile, somut tümcelerle kurgulandığı görülmektedir. Ayrıca şarkının konusu olan ‘mavi bilye’ kavramının sözsel yapı içinde, hem gerçek hem de değişmece (mecaz) anlamıyla birlikte kullanılması dikkat çekicidir.

Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise şarkının, çocukların ilgi ve gereksinmelerini önemseyen, bununla birlikte dilin anlatım güzelliğini yansıtan bir yapıyla seslendiği görülmektedir. Ayrıca sözlerin, dostluk ve kardeşlik duygularını içeren ve yaşama sevincini çocuklara duyumsatan bir anlatımla kurgulanması dikkat çekicidir.

Genel Değerlendirme:

Mavi Bilye şarkısının, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine göre belirlenmiş ses alanını aştığı görülmektedir (Do^1-Do^2). Ancak ezgisel yapıda yer alan Do^1 ve Do^2 seslerinin, şarkı içinde geçici bir seyir özelliği gösterdiği ve üzerinde uzun süre durulmadan kullanıldığı göz önüne alındığında, şarkının, ses sınırlılığı açısından, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeylerine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ezgi yapısının, sekvens yapılı ve birbirini yineleyen motiflerin birleşiminden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu olduğu görülmektedir.

Şarkının ritmik yapısının, 2/4’lük ölçüde, noktalı dörtlük, dörtlük ve sekizlik nota değerleriyle birlikte soru-cevap eksenli, birbirini yineleyen ve tamamlayan ritmik motiflerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının biçim (form) yapısının, bir dönem içinde birbirini tamamlayan üç farklı cümleden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin

müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının, söz ve müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla %21.8 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %42.8 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının sözlerinin, çocukların yakın çevrelerinde kullanmaktan mutluluk duyabilecekleri somut kavramlarla kurgulandığı dikkate alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, çocukların dil ve anlam evrenine uygun bir biçemle birlikte, dünya çocuklarının dostluk ve kardeşlikle yaşama sevincini duyumsatan bir anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olduğu görülmektedir.

ÇOK ÇALIŞKAN OLMALIYIZ

(Söz-Müzik: Sefai Acay Akdemir, 2006, 53)

Şekil 31. 'Çok Çalışkan Olmalıyız' Şarkısı

Şarkının Ses Sınırlılığı: Şarkı ses genişliği açısından incelendiğinde Do^1- La^1 aralığında olduğu gözlenmektedir. Bu dönem öğrencileri için belirlenmiş ses alanının Re^1-Do^2 aralığında olduğu göz önüne alındığında ve şarkı içinde Do^1 sesinin geçici bir ses olarak motif ve cümle sonunda kullanıldığı görülmektedir.

Şarkının Ezgi Yapısı: Şarkının ezgi yapısının tamamı yanaşık sıra seslerle birlikte çıkıcı küçük üçlü, büyük üçlü ve tam dörtlü aralıklarının birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkı, ezgisel bir bütünlük içinde (a) ve (b) cümlelerini barındırmaktadır. Ardcıl cümleyi oluşturan müzik motifleri paralel üçlü biçiminde çıkıcı bir seyir özelliği göstermektedir. Soncul cümlenin ilk motifi ise sekvens (sekileme) bir yapı sergileyerek inici bir seyir özelliği taşıdığı görülmektedir. Ayrıca şarkı, soru-cevap eksenli bir ezgi yapısından oluşmaktadır.

Şarkının Ritmik Yapısı: Şarkı 4 zamanlı bir ritim kalıbıyla birlikte sekizlik, dörtlük ve iki dörtlük nota değerlerinin birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkının ritmik bütünlüğü iki farklı ritim kalıbından meydana gelmektedir. Bunlardan ilki ardcıl cümlenin birinci motifidir. Bu ritmik motif ardcıl cümleyi tamamlarken, soncul cümlenin son motifinde de yer aldığı görülmektedir. İkinci ritim kalıbı ise, soncul cümlenin ilk ritmik motifidir. Bu

ritmik yapı da birinci ritmik motifle birleşerek (b) cümlesinin ritmik yapısını oluşturmaktadır.

Şarkının Form (biçim) Yapısı: 'Çalışkan Olmalıyız' bir dönemli (bölümlü) şarkı biçimindedir. Dönem (a) ve (b) cümlelerinden oluşmaktadır. Cümleler iki motiften, motifler ise iki ölçüden oluşmaktadır. (a) cümlesi yarım kararla sonuçlanırken (b) cümlesi tam kararla sonuçlanmaktadır. Şarkının form şeması şöyledir:

A (a = 4 + II: b= 4 :II)

Prozodi (Söz-Müzik Uyumu) Yapısı:

Şekil 32. Çok Çalışkan Olmalıyız Şarkısının Prozodi Yapısı

Şekil 32'te görüldüğü gibi 1., 3., 7., 15. ve 23. ölçülerdeki **ça**, 19. ölçüdeki **le** heceleri süre bakımından kısa değerli olmaları gerekirken uzun değerlidirler.

Şarkının birinci ve ikinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **çok çalışkan**, **olmalıyız**, **bu ulus için**, **bu vatan için** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **vatan** sözcüğündeki **tan** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 5. ölçüdeki **lus** hecesinin bağlı bulunduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği, **tan** hecesinin ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 1. 3. ve 7. ölçülerdeki **kan** vurgu hecesiyle birlikte 2. ve 8. ölçüdeki **lı** vurgu hecesinin ince seslerde ezgilendirilmesi gerekirken kalın seslerde ezgilendirilmesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte 2. ölçüdeki **ol**; 3. ölçüdeki **lış**; 4. ölçüdeki **ol** ve **ma**; 5. ölçüdeki **bu**, **u** ve **i**; 7. ölçüdeki **ça**; 8. ölçüdeki **ol** ve **ma** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının üçüncü ve dördüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **tembel tembel**, **durmamalı**, **günler**, **hiç boş**, **kalmamalı**, **bu ulus için**, **bu vatan için**, **çok çalışkan**, **olmalıyız** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **vatan** sözcüğündeki **tan** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 13. ölçüdeki **lus** hecesinin bağlı bulunduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği, **tan** hecesinin ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 9. ölçüdeki **bel**; 11. ölçüdeki **boş**; 15. ölçüdeki **kan** ve 16. ölçüdeki **lı** vurgu hecelerinin ince seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seslerde ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 9. ölçüdeki **tem**; 11. ölçüdeki **hiç**; 13. ölçüdeki **bu**, **u** ve **i**; 15. ölçüdeki **ça**; 16. ölçüdeki **ol** ve **ma** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının beşinci ve altıncı dizeğini kapsayan cümlede yer alan **her iş zordur**, **bilmeliyiz**, **güçlükleri**, **yenmeliyiz**, **bu ulus için**, **bu vatan için**, **çok çalışkan**, **olmalıyız** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **vatan**

sözcüğündeki **tan** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 21. ölçüdeki **lus** hecesinin bağlı bulunduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği, **tan** hecesinin ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 18. ölçüdeki **li**; 19. ölçüdeki **ri**; 20. ölçüdeki **li**; 23. ölçüdeki **kan** ve 24. ölçüdeki **lı** vurgu hecelerinin ince seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seslerde ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 18. ölçüdeki **bil**; 19. ölçüdeki **le**; 20. ölçüdeki **yen**; 21. ölçüdeki **bu**, **u** ve **i**; 23. ölçüdeki **ça**; 24. ölçüdeki **ol** ve **ma** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Çizelge 30. Çok Çalışkan Olmalıyız Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu

Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk	Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu	Hata Oranı (%)
102	6	5.8	47	46

Çizelge 30'da görüldüğü gibi şarkı, söz ve müzik uyumu açısından incelendiğinde, %5.8 oarnında ritmik uyumsuzluğa ve %46 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahiptir.

Şarkının Sözsel Yapısı:

Çok çalışkan olmalıyız
Çok çalışkan olmalıyız
Bu ulus için bu vatan için
Çok çalışkan olmalıyız
Tembel tembel durmamalı
Günler hiç boş kalmamalı
Bu ulus için bu vatan için
Çok çalışkan olmalıyız
Her iş zordur bilmeliyiz
Güçlükleri yenmeliyiz
Bu ulus için bu vatan için
Çok çalışkan olmalıyız

Şarkının sözsel yapısı irdelendiğinde, ulus ve vatan sevgisiyle birlikte çalışkan insan/birey olma gibi iletilerin işlendiği görülmektedir. İlköğretim 3. sınıf öğrencileri için soyut anlamlar içerdiği düşünülen söz konusu bu iletilerin, yine 'ulus', 'vatan', 'çalışkan olmak', 'zor iş', 'güçlük' gibi, çocukların yaşayarak ve gözlem yoluyla ilişki kurmalarına olanak yaratmayan soyut sözcük ve tümcelerle kurgulanması dikkat çekicidir.

Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise sözsel yapının, çocuğun ilgi ve gereksinmelerini önemsemeyen, dilsel beğenilerine uygun olmayan, bununla birlikte Türk dilinin anlatım güzelliğini yansıtmayan yapay ve çocuksu bir biçemle kurgulandığı görülmektedir. Burada çocuklara iletilmek istenen, 'ulus ve vatan için çalışkan olma' davranışının, belirli bir neden sonuç ilişkisinden uzak, emir ve kurallar bileşkesine dayanan; ayrıca çocuklarda ulusal bir bilinç ve duygu oluşturmaya olanak yaratmayan, onların çalışkan olmanın evrensel değerlerini sezinlemesine katkı sağlamayan ve çocuklara anlamlandıramayacakları sorumluluklar yükleyen bir anlatımla seslenmesi dikkat çekicidir.

Genel Değerlendirme:

Çok Çalışkan Olmalıyız şarkısının, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine göre belirlenmiş ses alanını aştığı görülmektedir (Do^1-La^1). Ancak ezgisel yapıda yer alan Do^1 sesinin, şarkı içinde geçici bir seyir özelliği gösterdiği ve üzerinde uzun süre durulmadan kullanıldığı göz önüne alındığında, şarkının, ses sınırlılığı açısından, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeylerine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ezgi yapısının, soru-cevap eksenli, inici ve çıkıcı sekvens motiflerin birleşiminden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeylerine uygun olduğu olduğu görülmektedir.

Şarkının ritmik yapısının, 4/4'lük ölçüde olup, yalnızca dörtlük ve sekizlik nota değerleriyle soru-cevap eksenli, birbirini yineleyen ve

tamamlayan ritmik motiflerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeylerine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının biçim (form) yapısının, bir dönem içinde iki farklı cümlenin birleşimiyle oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeylerine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının, söz ve müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla %5.8 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %46 oranında vurgu uyumsuluğuna sahip olduğu dikkate alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının sözlerinin, çocukların algılamakta zorluk yaşayabilecekleri soyut kavramlarla kurgulandığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeylerine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, neden-sonuç ilişkisine dayanmayan, emir-kuralları bileşkesi içinde yaptırımcı yargılarla kurgulandığı göz önüne alındığında, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimlerine uygun olmadığı görülmektedir.

DİKKATSİZ ÇOCUK

(Söz-Müzik: Makbule Dönmez/ Dönmez, 2001, 54)

Şekil 33. 'Dikkatsiz Çocuk' Şarkısı

Şarkının Ses Sınırlılığı: Şarkı ses genişliği açısından incelendiğinde Do^1-Sib^1 aralığında olduğu görülmektedir. Şarkı içindeki Do^1 ve Sib^1 notalarının geçici bir ses olarak kullanıldıkları göz önüne alındığında şarkının ezgisel seyrinin yoğun olarak Re^1-La^1 aralığında olduğu söylenebilir.

Şarkının Ezgi Yapısı: Şarkının ezgi yapısı yanaşık sıra seslerle birlikte çıkıcı büyük üçlü, inici-çıkıcı tam dörtlü ve ve inici tam beşli aralıklarının birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkı, bir dönem içinde temelde temelde üç farklı cümle barındırmaktadır. Şarkının ilk iki dizeğini kapsayan cümle birbirinden farklı ezgi motifleriyle soru-cevap eksenli bir müzikal yapıyla oluştuğu görülürken, son iki dizeği kapsayan cümle ise birbirini yineleyen ezgi motifleriyle başlayıp, ikinci dizeğin küçük farklılıklarla tekrarlanmasıyla sona ermektedir.

Şarkının Ritmik Yapısı: Şarkı, 2 zamanlı bir ritim kalıbıyla birlikte sekizlik, dörtlük ve noktalı dörtlük nota değerlerinin birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkının genel ritmik yapısı küçük farklılıklarla birbirinden

ayrılmaktadır. Birinci bölümün iki cümlesinin de aynı ritmik motiflerden kurgulandığı görülürken, ikinci bölümde farklı ritmik motiflerin varlığı dikkat çekmektedir.

Şarkının Form (biçim) Yapısı: 'Dikkatsiz Çocuk' bir dönemli (bölümlü) şarkı biçimindedir. Dönem (a), (b), (c) ve (b') cümlelerinden oluştuğu görülmektedir. (a) ve (c) cümleleri yarım kararla sonuçlanırken, (b) ve (b') cümleleri tam kararla sonuçlanmaktadır. Cümleler iki motiften, motifler ise iki ölçüden oluşmaktadır. Şarkının form şeması şöyledir:

A (a=4 + b=4 + c= 4 + b'= 4)

Şarkının Prozodi (Söz-Müzik Uyumu) Yapısı:

Şekil 34. 'Dikkatsiz Çocuk' Şarkısının Prozodi Yapısı

Şekil 34'te görüldüğü gibi, 1. ölçüdeki **an** ve **nem**, 5. ölçüdeki **ben**, **git** ve **şim**, 11. ölçüdeki **bir** ve **tat**, 13. ölçüdeki **ben**, **git** ve **şim**, 14. ölçüdeki **şım**, 17. ölçüdeki **an** ve **nem**, 21. ölçüdeki **ben**, **git** ve **şim**, 27. ölçüdeki **bir** ve **el**, 29. ölçüdeki **ben**, **git** ve **şim**, 30. ölçüdeki **şım**, 31. ölçüdeki **bir** ve **hel** heceleri uzun değerli olmaları gerekirken kısa değerlidirler. Yine; 3., 7., 19. ve 23. ölçülerdeki **za** hecesi süre bakımından kısa değerli olması gerekirken uzun değerlidir.

Şarkının birinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **annem**, **beni**, **yolladı**, **pazara** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **pazara** sözcüğündeki **ra** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 2. ölçüdeki **dı** hecesinin bağlı olduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği, **ra** hecesinin ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Bununla birlikte 1. ölçüdeki **be**; 2. ölçüdeki **yol** ve **la** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının ikinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **gitmişim**, **bakkala**, **kazara** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **bakkala** sözcüğündeki **la** hecesinin, cümlenin en vurgulu hecesi olduğundan, bağlı olduğu müzik cümlesinin en ince sesiyle ezgilendirildiği görülmektedir. **Ben** tek heceli sözcüğünün de bağlı olduğu müzik cümlesinin en ince sesiyle ezgilendirilmesi; 7. ölçüdeki **za** vurgu hecesinin ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste yer alması dikkat çekicidir. Bununla birlikte 5. ölçüdeki **git** hecesinin vurgulu hecenin oluşması bakımından kalın seste ezgilendirilmesi gerekirken ince seste ezgilendirildiği görülmektedir.

Şarkının üçüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **demiş**, **bana**, **al gel**, **tatlı**, **kavun** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **tatlı** sözcüğündeki **lı** hecesinin, cümlenin en vurgulu hecesi olduğundan, bağlı

olduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği görülmektedir. Bununla birlikte 9. ölçüdeki **miş** ve **ba**; 10. ölçüdeki **al**, 11. ölçüdeki **tat** ve 12. ölçüdeki **vun** hecelerinin de bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesinde yer aldıkları görülmektedir. Ayrıca 10. ölçüdeki **gel** vurgu hecesinin ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste yer alması dikkat çekicidir.

Şarkının dördüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **gitmişim**, **almışım**, **iki**, **kilo** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **iki** sözcüğündeki **ki** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 13. ölçüdeki **ben** ve 14. ölçüdeki **şım** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **ki** hecesinin ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 15. ölçüdeki **lo** vurgu hecesinin ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste ezgilendirilmesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte 13. ölçüdeki **git** ve 14. ölçüdeki **al** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının beşinci dizeğini dizeğini kapsayan cümlede yer alan **annem**, **beni**, **yolladı**, **pazara** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **pazara** sözcüğündeki **ra** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 18. ölçüdeki **dı** hecesinin bağlı olduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği, **ra** hecesinin ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Bununla birlikte 17. ölçüdeki **be**; 18. ölçüdeki **yol** ve **la** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının altıncı dizeğini kapsayan cümlede yer alan **gitmişim**, **bakkala**, **kazara** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **bakkala** sözcüğündeki **la** hecesinin, cümlenin en vurgulu hecesi olduğundan, bağlı

olduğu müzik cümlesinin en ince sesiyle ezgilendirildiği görülmektedir. **Ben** tek heceli sözcüğünün de bağlı olduğu müzik cümlesinin en ince sesiyle ezgilendirilmesi; 7. ölçüdeki **za** vurgu hecesinin ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste yer alması dikkat çekicidir. Bununla birlikte 21. ölçüdeki **git** vurgusuz hecesinin vurgulu hecenin oluşması bakımından kalın seste ezgilendirilmesi gerekirken ince seste ezgilendirildiği görülmektedir.

Şarkının yedinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **demiş**, **bana**, **al gel**, **bir**, **kilo**, **elma** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **bir** tek heceli sözcüğünün cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 25. ölçüdeki **miş** ve **ba**; 26. ölçüdeki **al**; 27. ölçüdeki **ki** ve **lo**; 28. ölçüdeki **ma** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **bir** tek heceli sözcüğünün ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 26. ölçüdeki ölçüdeki **gel** vurgu hecesinin ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste yer alması dikkat çekicidir.

Şarkının sekizinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan gitmişim, almışım, bir, kilo, helva sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **bir** tek heceli sözcüğünün cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 29. ölçüdeki **ben** ve 30. ölçüdeki **şım** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **bir** tek heceli sözcüğün ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 31. ölçüdeki **lo** vurgu hecesinin ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste ezgilendirilmesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte 29. ölçüdeki **git**; 30. ölçüdeki **al** ve 31. ölçüdeki **hel** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Çizelge 31. Dikkatsiz Çocuk Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu

Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk	Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu	Hata Oranı (%)
86	28	32.5	43	50

Çizelge 31'de görüldüğü gibi şarkı, söz ve müzik uyumu açısından incelendiğinde, %32.5 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %50 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahiptir.

Şarkının Sözsel Yapısı:

Annem beni yolladı pazara
Ben gitmişim bakkala kazara
Demiş bana al gel bir tatlı kavun
Ben gitmişim almışım iki kilo un
Annem beni yolladı pazara
Ben gitmişim bakkala kazara
Demiş bana al gel bir kilo elma
Ben gitmişim almışım bir kilo helva

Şarkının sözsel yapısı irdelendiğinde, 'dikkatli olma', söylenenleri doğru algılama iletilerinin işlendiği görülmektedir. Söz konusu bu iletilerin, çocuğun yakın çevresinde yaşayacağı ve gözleyebileceği olaylardan hareketle somut tümce ve sözcüklerle kurgulandığı görülmektedir.

Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise, sözsel yapının çocuğun ilgi ve gereksinmelerini önemsemeyen, dilsel beğenilerine uygun olmayan, bununla birlikte Türk dilinin anlatım güzelliğini yansıtmayan yapay ve çocuksu bir biçemle kurgulandığı görülmektedir. Ayrıca şarkının konusu olan 'Dikkatsiz Çocuk' kavramının, anlam evreni içinde çocukları 'beceriksiz' gösteren, onları küçümseyen ve aşağılayan bir yapıyla kurgulanması dikkat çekicidir. Böyle bir anlam evreninin 'çalışma ve başarılı olmaya karşı aşağılık duygusu' gibi kritik bir psikolojik dönemde olan bu dönem öğrencilerini olumsuz yönde etkileyebileceği söylenebilir.

. **Genel Değerlendirme:**

Dikkatsiz Çocuk şarkısının, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine göre belirlenmiş ses alanını aştığı görülmektedir (Do^1-Sib^1). Ancak ezgisel yapıda yer alan Do^1 sesinin, şarkı içinde geçici bir seyir özelliği gösterdiği ve üzerinde uzun süre durulmadan kullanıldığı göz önüne alındığında, şarkının, ses sınırlılığı açısından, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeylerine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ezgi yapısının, soru-cevap eksenli, birbirini yineleyen ve tamamlayan motif ve buna bağlı cümlelerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeylerine uygun olduğu olduğu görülmektedir.

Şarkının ritmik yapısının, 2/4'lük ölçüde olup, soru-cevap eksenli, birbirini yineleyen ve tamamlayan ritmik motiflerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeylerine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının biçim (form) yapısının, bir dönem içinde üç farklı cümlenin birleşimiyle oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeylerine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının, söz ve müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla %32.5 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %50 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının sözlerinin, çocukların yalın çevrelerinde yaşayacağı ve gözleyebileceği olaylardan hareketle, somut tümce ve sözcüklerden kurgulandığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeylerine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evrenin, yapay ve çocuksu bir biçemle birlikte çocuğu beceriksiz gösteren ve onu küçük düşüren bir sözsel anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimlerine uygun olmadığı görülmektedir.

SEVGİ ÇİÇEKLERİ

(Söz-Müzik: İsa Coşkuner / Gülenç, 2006, 72)

Şekil 35. 'Sevgi Çiçekleri' Şarkısı

Şarkının Ses Sınırlılığı: Şarkı ses genişliği açısından incelendiğinde Re^1-Do^2 aralığında olduğu görülmektedir.

Şarkının Ezgi Yapısı: Şarkının ezgi yapısı, yanaşık sıra seslerle birlikte çıkıcı küçük üçlü, inici büyük üçlü, tam dörtlü ve tam beşli aralıklarının birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Ezgisel bir bütünlük içinde iki dönem barındıran bu şarkı, müzikal anlatım bakımından türkü formundan yararlanılarak oluşturulduğu görülmektedir. Birinci bölümü oluşturan cümlelerin ezgi motifleri, birbirine eklenerek tamamlanmaktadır. İkinci bölüm ise soru-cevap eksenli bir ezgi yapısıyla oluşmaktadır.

Şarkının Ritmik Yapısı: Şarkı 5 zamanlı bir ritim kalıbıyla birlikte sekizlik, dörtlük ve noktalı dörtlük nota değerlerinin birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkının ritmik formu 2 sekizlik ve 3 sekizlik (2+3) birimlerin birleşiminden oluşmaktadır. Şarkının birinci bölümünün ardcıl cümlesi ile ikinci bölümün soncul cümlesinde aynı ritmik motiflerin kullanıldığı görülürken, diğer cümlelerin yine birbirine benzer ritmik motiflerden oluştuğu görülmektedir.

Şarkının Form (biçim) Yapısı: ‘Sevgi Çiçekleri’ iki dönemli (bölümlü) şarkı biçimindedir. Birinci bölüm (a) ve (b) cümlelerinden oluşurken, ikinci bölüm (c) ve (d) cümlelerinden oluşmaktadır. (a) ve (c) cümleleri yarım kararla sonuçlanırken, (b) ve (d) cümleleri tam kararla sonuçlanmaktadır. Cümleler iki motiften, motifler ise iki ölçüden oluşmaktadır. Şarkının form şeması şöyledir:

A (II:a = 4:II + II:b = 4:II) **B** (II:c = 4:II + II:d = 4:II)

Şarkının Prozodi (Söz-Müzik Uyumu) Yapısı:

Şekil 36. ‘Sevgi Çiçekleri’ Şarkısının Prozodi Yapısı

Şekil 36’da görüldüğü gibi, 1. ölçüdeki **dal** ve **lar**, 2. ölçüdeki **çek**, 3. ölçüdeki **tar**, 4. ölçüdeki **şak**, 5. ölçüdeki **cak**, 6. ölçüdeki **lev**, 7. ölçüdeki **biz** ve **sev**, 8. ölçüdeki **çek**, 9. ölçüdeki **lay**, 11. ölçüdeki **zim**, 15. ölçüdeki **sar** ve **sın**, 18. ölçüdeki **sin**, 19. ölçüde **yap**, 20. ölçüdeki **lin**, 22. ölçüdeki **şin**, 23. ölçüdeki **biz** ve **sev**, 24. ölçüdeki **çek** heceleri süre bakımından uzun değerli olmaları gerekirken kısa değerlidirler. Yine; 11. ölçüdeki **la**, 15. ölçüdeki **ya** heceleri süre bakımından kısa değerli olmaları gerekirken uzun değerlidirler.

Şarkının birinci ve ikinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **dallarda**, **çiçek çiçek**, **tarlada**, **başak başak**, **ocakta**, **alev alev**, **sevgi**, **çiçekleri** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **alev alev** ikileme sözcüğündeki **lev** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 5. ölçüdeki **o**, **cak** ve **ta** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **lev** hecesinin ise ezgisel seyrin en ince sesinde yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 1. ölçüdeki **da** vurgu hecesinin ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste ezgilendirilmesi dikkat çekicidir. Yine 4. ölçüdeki **şak** vurgu hecesinin önünde gelen vurgulu sözcüğün oluşması bakımından kalın seste ezgilendirilmesi gerekirken ince seste ezgilendirildiği görülmektedir. Bununla birlikte 2. ölçüdeki **çi**; 3. ve 4. ölçülerde yer alan **ba**; 5. ölçüdeki **o** ve **cak**; 7. ölçüdeki **çi**; 8. ölçüdeki **çek** ve **le** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının üçüncü ve dördüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **halay**, **başı**, **çek çek**, **bizim**, **halayı**, **tutuşan**, **eller**, **sarsın**, **dünyayı** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **eller** sözcüğündeki **ler** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 11. ölçüdeki **ha** hecesinin bağlı bulunduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği, **ler** hecesinin ise en ince seste yer almadığı görülmektedir. Bununla birlikte 10. ölçüdeki **çek**; 11. ölçüdeki **ha** ve **la**; 13. ölçüdeki **tu** ve **bu**; 15. ölçüdeki **dün** ve **ya** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının beşinci ve altıncı dizeğini kapsayan cümlede yer alan **suların**, **mavisinde**, **yaprağın**, **yeşilinde**, **barışın**, **güneşinde**, **sevgi**, **çiçekleri** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **güneşinde** sözcüğündeki **de** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması

gerekmektedir. Buna rağmen 21. ölçüdeki **ba**, **rı** ve **şın** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **de** hecesinin ise ezgisel seyrin en ince sesinde yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 17. ölçüdeki **rın**; 18. ölçüdeki **de** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 19. ölçüdeki **ye**; 20. ölçüdeki **şi**; 23. ölçüdeki **çi**; 24. ölçüdeki **çek** ve **le** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Çizelge 32. Sevgi Çiçekleri Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu

Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk	Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu	Hata Oranı (%)
78	23	29.4	31	39.7

Çizelge 32'de görüldüğü gibi şarkı, söz ve müzik uyumu açısından incelendiğinde, %29.4 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %39.7 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahiptir.

Şarkının Sözsel Yapısı:

Dallarda çiçek çiçek
Tarlada başak başak
Ocakta alev alev
Biz sevgi çiçekleri
Halay başı çek çek
Bizim halayı
Tutuşan bu eller
Sarsın dünyayı
Suların mavisinde
Yaprağın yeşilinde
Barışın güneşinde
Biz sevgi çiçekleri

Şarkının sözsel yapısı irdelendiğinde, doğa ve insan sevgisi temelinde barış, dostluk ve kardeşlik bilinci iletilerinin işlendiği görülmektedir. İlköğretim 3. sınıf öğrencileri için soyut anlamlar içerdiği düşünlen söz konusu bu iletilerin, çocukların yakın çevrelerinde gözleyebilecekleri, karşılaştırma ve sınıflandırma yapabilecekleri doğa olaylarından hareketle, somut tümce ve sözcüklerle kurgulandığı görülmektedir.

Şarkının anlam evrenin incelendiğinde ise şarkının, çocukların ilgi ve gereksinmelerini önemseyen, bununla birlikte dilin anlatım güzelliğini yansıtan bir yapıyla seslendiği görülmektedir. Şarkının sözsel yapısının, doğa güzelliklerinin çocuklarla özdeşleştirilmesi, ortaya konan bu güzelliklerin sevgi ve dostluk anlayışına yansıtılması dikkat çekicidir.

Genel Değerlendirme:

Üçüncü sınıf öğrencileri için belirlenen ses alanının Re^1-Do^2 aralığında olduğu göz önüne alındığında, **Sevgi Çiçekleri** adlı şarkının, ses sınırlılığı açısından, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeylerine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ezgi yapısının, türkü formu özelliklerini taşıyan motif ve cümle yapılarıyla oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeylerine uygun olduğu olduğu görülmektedir.

Şarkının ritmik yapısının, 5/8'lik ölçüde olup, noktalı dörtlük, dörtlük ve sekizlik nota değerleriyle, soru-cevap eksenli, birbirini yineleyen ve tamamlayan ritmik motiflerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeylerine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının biçim (form) yapısının, iki dönem içinde birbirini tamamlayan dört farklı cümlenin birleşimiyle oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem

öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeylerine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının, söz ve müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla %29.4 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %39.7 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının sözleri, çocukların çocukların yakın çevrelerinde gözleyebilecekleri, karşılaştırma ve sınıflandırma yapabilecekleri doğa olaylarından hareketle, somut tümce ve sözcüklerle kurgulandığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeylerine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, çocukların duygu ve düşünce dünyasını devindiren; doğa, dostluk ve sevgi bilincini duyumsatan bir anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimlerine uygun olduğu görülmektedir.

CUMHURİYET

(Söz-Müzik: Makbule Dönmez/ Dönmez, 2001, 76)

Şekil 37. 'Cumhuriyet' Şarkısı

Şarkının Ses Sınırlılığı: Şarkı ses genişliği açısından incelendiğinde Do^1-Re^2 ses aralığında olduğu görülmektedir. Burada Do^1 ve Re^2 seslerinin şarkı içinde geçici bir ses olarak ele alındığı ve ezgisel seyrin yoğunlukla Fa^1-Do^2 arasında yer aldığı görülmektedir.

Şarkının Ezgi Yapısı: Şarkının ezgi yapısı yanaşık sıra seslerle birlikte inici-çıkıcı küçük, inici büyük üçlü, inici-çıkıcı tam dörtlü, beşli ve çıkıcı küçük altılı aralıklarının birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkı ezgisel bir bütünlük içinde üç dönem barındırmaktadır. Birinci bölüm, yanaşık sıra seslerle birlikte küçük üçlü aralığından oluşan bir ezgi yapısıyla, soru-cevap eksenli bir müzik biçimi dikkat çekmektedir. Şarkının ikinci bölümü, bir önceki bölümden tamamen bağımsız bir ezgisel seyir izleyerek birbirinden farklı ezgi motiflerinin birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Ayrıca bu bölümde çıkıcı tam dörtlü, beşli ve altılı aralık ile inici dörtlü ve beşli aralıklarının sık

kullanılması dikkat çekicidir. Özellikle de 14. ve 15. ölçülerde dörtlü, beşli ve altılı aralıkların aynı ezgisel seyir içerisinde kullanılması bu dönem öğrencilerinin ezgiyi doğru söyleyebilmelerini olumsuz yönde etkileyeceği düşünülebilir. Şarkının son bölümü ise, birinci bölüme benzer bir yapı göstererek yanaşık sıra seslerin temelinde seyre başlayarak soru-cevap eksenli bir müzik biçimiyle oluştuğu görülmektedir. Aynı zamanda ardcıl cümle aynı ezgi motifleri temelinde oluşmaktadır. Sonuç olarak şarkının ezgisel bütünlüğünü oluşturan her bir bölümün birbirini desteklemeyen bir ezgisel seyir yapısıyla oluşması dikkat çekicidir.

Şarkının Ritmik Yapısı: Şarkı 2 zamanlı bir ritim kalıbıyla birlikte onaltılık, sekizlik, noktalı sekizlik, dörtlük nota değerlerinin birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkının ritmik bütünlüğü incelendiğinde birbirinden farklı ritmik yapılar dikkat çekmektedir. Ancak eserin her bir bölümün ritmik yapısı ayrı ayrı ele alındığında küçük farklılıklar dışında aynı ritmik motiflerin varlığı görülebilir. Öncelikle birinci dönemin ardcıl ve soncul cümlelerinin son ritmik motifleri birbirinin yinelenmesinden oluştuğu görülmektedir. Yine ikinci dönemin ardcıl ve soncul cümlelerinin ritmik yapısı küçük bir farklılık dışında birbirinin yinelenmesi temelinde oluştuğu görülmektedir. Söz konusu bu durum üçüncü dönemin ritmik yapısı içinde geçerli olduğu görülebilmektedir.

Şarkının Form (biçim) Yapısı: 'Cumhuriyet' üç dönemli (bölümlü) şarkı formu biçimindedir. Birinci bölüm (a) ve (b) cümlelerinden, ikinci bölüm (c) ve (d) cümlelerinden, üçüncü bölüm ise (e) ve (b') cümlelerinden oluştuğu görülmektedir. (a), (c), (e) cümleleri yarım kararla sonuçlanırken (b), (d) ve (b') cümleleri tam kararla sonuçlanmaktadır. Cümleler iki motiften, motifler ise iki ölçüden oluşmaktadır. Şarkının form şeması şöyledir:

A (a = 4 + b = 4) **B** (II:c = 4 + d = 4:II) **C** (II:e = 4 + b'= 4:II)

Şarkının Prozodi (Söz ve Müzik Uyumu) Yapısı:

Şekil 38. 'Cumhuriyet' Şarkısının Prozodi Yapısı

Şekil 38'de görüldüğü gibi, 1. ölçüdeki **türk** ve **mil**, 3. ölçüdeki **min** ve **net**, 6. ölçüdeki **kur** ve **tul**, 9. ölçüdeki **cum**, 11. ölçüdeki **tim** ve **şek**, 14. ölçüdeki **duy**, 15. ölçüdeki **hem** ve **dost**, 17. ölçüdeki **nar**, 21. ölçüdeki **zel**, 22. ölçüdeki **tim** ve 23. ölçüdeki **cum** heceleri süre bakımından uzun değerli olmaları gerekirken kısa değerlidirler.

Şarkının birinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **Türk milleti**, **sana**, **minettar**, **Ata'm** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **minettar** sözcüğündeki **tar** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 3. ölçüdeki **min**, **net** ve **a** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **tar** hecesinin ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 1. ölçüdeki **türk** vurgu hecesinin ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste ezgilendirilmesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte 2. ölçüdeki **sa**; 3. ölçüdeki **min**, **net** ve **a** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması

bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının ikinci dizeğini kapsayan cümle yer alan **sayende**, **kurtuldu**, **güzel**, **vatan** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **sayende** sözcüğündeki **de** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 6. ölçüdeki **kur**, **tul** ve **du** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, **de** hecesinin ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 7. ölçüdeki **zel** vurgu hecesinin ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste ezgilendirilmesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte 7. ölçüdeki **bu**, **gü** ve **va** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının üçüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **dedin**, **cumhuriyettir**, **yönetim**, **şekli** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **cumhuriyettir** sözcüğündeki **yet** hecesinin cümlenin en vurgulu gecesi olduğundan, bağlı bulunduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği görülmektedir. Ayrıca 11. ölçüdeki **tim** vurgu hecesinin ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste ezgilendirilmesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte 10 ölçüdeki **ri** ve **tir**; 11. ölçüdeki **yö**, **ne** ve **şek** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının dördüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **bütün**, **alem**, **duysun**, **hem dost**, **hem düşman** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **duysun** sözcüğündeki **sun** hecesinin cümlenin en vurgulu gecesi olduğundan, bağlı bulunduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği görülmektedir. Ayrıca 13. ölçüdeki **lem** vurgu

hecesinin ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste ezgilendirilmesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte 14. ölçüdeki **duy** ve 15. ölçüdeki **düş** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının beşinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **ne**, **monarşi**, **isterim**, **ne**, **mutlakiyet** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **ne** tek heceli sözcüğünün cümlenin en vurgulu hecesi olduğundan, bağlı bulunduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği görülmektedir. Ayrıca 17. ölçüdeki **şi** ve 18. ölçüdeki **rim** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 17. ölçüdeki **mo**; 18. ölçüdeki **is** ve **te**; 19. ölçüdeki **mut** ve **la** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının altıncı dizeğini kapsayan cümlede yer alan **en**, **güzel**, **yönetimdir**, **cumhuriyet** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **en güzel** sözcüğündeki **en** tek heceli sözcüğünün cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 22. ölçüdeki **dir** hecesinin bağlı bulunduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle sesiyle ezgilendirildiği, **en** tek heceli sözcüğünün ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 21. ölçüdeki **zel** vurgu hecesinin ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste ezgilendirilmesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte 22. ölçüdeki **tim** ve 23. ölçüdeki **cum**, **hu** ve **ri** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Çizelge 33. Cumhuriyet Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu

Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk	Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu	Hata Oranı (%)
68	18	26.4	37	54.4

Çizelge 33'de görüldüğü gibi şarkı, söz ve müzik uyumu açısından incelendiğinde, % 26.4 oranında ritmik uyumsuzluğa ve % 54.4 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahiptir.

Şarkının Sözsel Yapısı:

Türk milleti sana minettar Ata'm
Sayende kurtuldu bu güzel vatan
Dedin cumhuriyettir yönetim şekli
Bütün alem duysun hem dost hem düşman
Ne monarşi isterim ne mutlakıyet
En güzel yönetimdir cumhuriyet

Şarkının sözsel yapısı irdelendiğinde Atatürk ve vatan sevgisi temelinde cumhuriyet bilinci iletilerinin işlendiği görülmektedir. İlköğretim 3. sınıf öğrencileri için soyut anlamlar taşıyan bu iletilerin, 'millet', 'minnettar', 'alem', 'monarşi', 'mutlakiyet', 'yönetim' gibi çocukların algılama ve kavramasında zorluk yaşayabileceği soyut kavramlarla kurgulandığı görülmektedir.

Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise, şarkının konusu olan "Cumhuriyet" kavramının, çocuklarda olumsuz duygular yaratabilecek savaş ve düşmanlık olgularıyla özdeşleştirildiği görülmektedir. Yine çocukların duygu ve düşünce dünyasına uygun olmayan bir biçimde, cumhuriyet değerlerini sevdirmeye ve duyumsatmaya yönelik bir anlatımın yerine, siyasi iletiler taşıyan, çocuklara anlamlandıramayacakları sorumluluklar yükleyen, didaktik (öğretici) bir anlatıma yer verilmesi dikkat çekicidir.

Genel Değerlendirme:

Cumhuriyet şarkısının, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine göre belirlenmiş ses alanını aştığı görülmektedir (Do^1-Re^2). Ancak ezgisel yapıda yer alan Do^1 ve Re^2 seslerinin, şarkı içinde geçici bir seyir özelliği gösterdiği ve üzerinde uzun süre durulmadan kullanıldığı göz önüne alındığında, şarkının, ses sınırlılığı açısından, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeylerine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ezgi yapısı, her ne kadar soru-cevap eksenli bir müzik yapısı içerse de, inici-çıkıcı seyir özelliği özelliği taşıyan 4'lü, 5'li ve 6'lı aralıklarının yoğun olarak kullanıldığı; ayrıca şarkının ezgi bütününü oluşturan her bir bölümün birbirini desteklemeyen seyir yapısıyla örüldüğü göz önüne alındığında, şarkının bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeylerine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının ritmik yapısının, birbirini yinelemeyen ve tamamlamayan bunun yanında belirli bir ritmik form ve duygusunun oluşumunu engelleyen bir yapıyla kurgulandığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeylerine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının biçim (form) yapısının, üç ayrı dönem içinde beş farklı cümlenin birleşimiyle oluştuğu dikkate alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeylerine uygun olmadığı düşünülmektedir.

Şarkının, söz ve müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla %26.4 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %54.4 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının sözlerinin, çocukların algılamakta zorluk yaşayabilecekleri soyut kavramlarla kurgulandığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeylerine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, çocuklarda olumsuz duygulanma yaratabilecek savaş ve düşmanlık olgularıyla birlikte çocuklara anlamlandıramayacakları sorumluluklar yükleyen didaktik (öğretici) bir anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimlerine uygun olmadığı görülmektedir.

ORMAN

(Söz: İ. Bekir Tez; Müzik: Erdoğan Okyay/ Gülenç, 2006, 80)

Şekil 39. 'Orman' Şarkısı

Şarkının Ses Sınırlılığı: Şarkı ses genişliği açısından incelendiğinde Do^1-La^1 aralığında olduğu görülmektedir. Burada Do^1 sesinin geçici olarak ele alındığı göz önüne alındığında şarkının ezgi yapısının Re^1-La^1 aralığında yer aldığı görülmektedir.

Şarkının Ezgi Yapısı: Şarkı yanaşık sıra seslerle birlikte inici küçük üçlü ve çıkıcı tam dörtlü aralıklarının birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkının bir dönem içinde ezgisel bir bütünlük içinde temelde (a) ve (b) cümleleri ve bunların küçük farklılıklarla yinelenmesiden oluştuğu görülmektedir. Şarkının ezgisel seyri, ardcıl cümlelerin birinci gözelerinin ilk birimlerinde var olan dörtlü çıkıcı aralık (re^1-sol^1) dışında, tamamen yanaşık sıra seslerin inici ve çıkıcı özelliğiyle oluşmaktadır. Şarkıda görülen diğer bir ezgisel özellik ise her bir cümlenin kendi içinde soru-cevap eksenli bir yapı oluşturmasıdır. Burada cümleler arası bir soru-cevap yapısının motiflere kaydırıldığı dikkat çekmektedir.

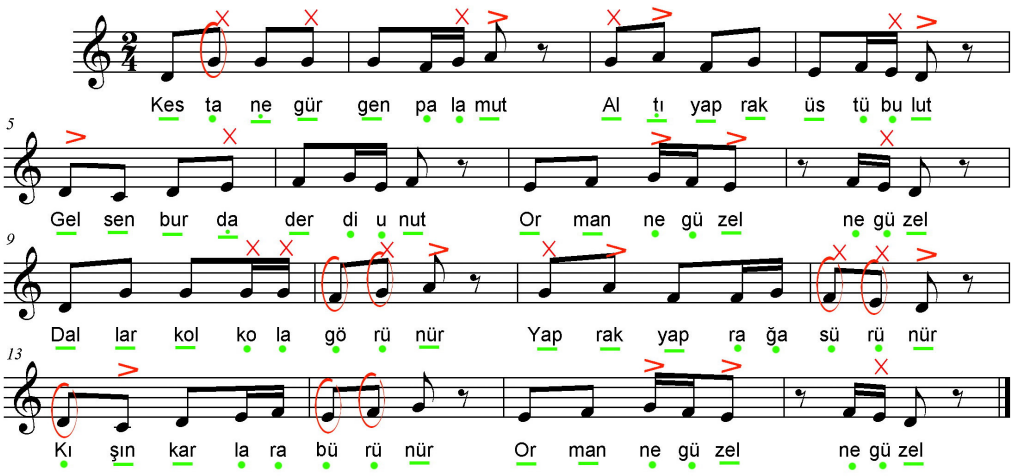
Şarkının Ritmik Yapısı: Şarkı 2 zamanlı bir ritim kalıbıyla birlikte onaltılık ve sekizlik nota değerlerinin birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkının birinci ve ikinci bölümlerinin ilk cümlelerinde aynı ritmik motiflerin

kullanıldığı görülürken, bölümlerin soncul cümlelerinin ilk motiflerinde farklılık dikkat çekerken aynı ritmik motif yapılarının yer aldığı görülmektedir.

Şarkının Form (biçim) Yapısı: 'Orman' bir dönemli (bölümlü) şarkı biçimindedir. İlk iki dizek (a) ve (b) cümlelerinden oluşurken, son iki dizek ise (a') ve (b') cümlelerinden oluşmaktadır. Şarkıdaki bütün cümlelerin tam kararla sonuçlandığı görülmektedir. Cümleler iki motiften, motifler ise iki ölçüden oluşmaktadır. Şarkının form şeması şöyledir:

A (II:a = 4:II+II:b=4:II+II:a'=4:II+II:b'=4:II)

Şarkının Prozodi (Söz-Müzik Uyumu) Yapısı:

Şekil 40. Orman Şarkısının Prozodi Yapısı

Şekil 40'ta görüldüğü gibi, 1. ölçüdeki **ta**, 10. ölçüdeki **gö** ve **rü**, 12. ölçüdeki **sü** ve **rü**, 13. ölçüdeki **kı**, 14. ölçüdeki **sü** ve **rü** heceleri süre bakımından kısa değerli olmaları gerekirken uzun değerlidirler.

Şarkının birinci ve ikinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **kestane**, **gürgen**, **palamut**, **altı**, **yaprak**, **üstü**, **bulut**, **gel sen**, **burda**, **derdi**, **unut**, **orman**, **ne**, **güzel** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **ne güzel** sözcüğündeki **ne** tek heceli sözcüğünün cümlenin en vurgulu sözcüğü olması gerekmektedir. Buna rağmen 2. ölçüdeki **mut** ve 3. ölçüdeki **tı** hecelerinin

bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, 7. ölçüdeki **ne** sözcüğünün ise en ince seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 4. ölçüdeki **lut**; 5. ölçüdeki **gel** ve 7. ölçüdeki **zel** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 1. ölçüdeki **ta** ve **gür**; 2. ölçüdeki **la**; 3. ölçüdeki **al**; 4. ölçüdeki **bu**; 5. ölçüdeki **da** ve 8. ölçüdeki **gü** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının üçüncü ve dördüncü dizeğini kapsayan cümlede yer alan **dallar**, **kol kola**, **görünür**, **yaprak**, **yaprağa**, **sürünür**, **kışın**, **karlara**, **bürünür**, **orman**, **ne**, **güzel** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **ne güzel** sözcüğündeki **ne** tek heceli sözcüğünün cümlenin en vurgulu sözcüğü olması gerekmektedir. Buna rağmen 10. ölçüdeki **nür** ve 11. ölçüdeki **rak** hecelerinin bağlı bulundukları müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildikleri, 15. ölçüdeki **ne** sözcüğünün ise en ince seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 12. ölçüdeki **nür**; 13. ölçüdeki **şın** ve 15. ölçüdeki **zel** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 9. ölçüdeki **ko** ve **la**; 10 ölçüdeki **rü**; 11. ölçüdeki **yap**; 12. ölçüdeki **sü** ve **rü** ve 16. ölçüdeki **gü** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecelerin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Çizelge 34. Orman Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu

Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk	Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu	Hata Oranı (%)
64	8	12.5	26	40.6

Çizelge 34'te görüldüğü gibi şarkı, söz ve müzik uyumu açısından incelendiğinde, %12.5 oranla ritmik uyumsuzluğa ve %40.6 oranla vurgu uyumsuzluğuna sahiptir.

Şarkının Sözsel Yapı:

Kestane gürgen palamut
Altı yaprak üstü bulut
Gelsen burada derdi unut
Orman ne güzel, ne güzel
Dallar kol kola görünür
Yaprak yaprağa sürünür
Kışın karlara sürünür
Orman ne güzel, ne güzel

Şarkının sözsel yapısı irdelendiğinde, doğa bilinci ve orman sevgisi iletilerinin işlendiği görülmektedir. Söz konusu bu iletilerin, çocukların çevrelerinde gözleyerek yaşadığı doğa olaylarıyla ilişkilendirilerek, somut tümce ve sözcüklerle kurgulandığı görülmektedir.

Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise, orman ve doğa sevgisinin, çocuklara yaşatan-duyumsatan bir sözsel anlatımla verildiği görülmektedir. Ayrıca sözlerin ikinci dizesinde dal ve yaprakların kişileştirilen bir anlatımla, bir anlamda çocuklarla özdeşleştirilmesi dikkat çekicidir.

Genel Değerlendirme:

Orman şarkısının, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine göre belirlenmiş ses alanını aştığı görülmektedir (Do^1-La^1). Ancak ezgisel yapıda yer alan Do^1 sesinin, şarkı içinde geçici bir seyir özelliği gösterdiği ve üzerinde uzun süre durulmadan kullanıldığı göz önüne alındığında, şarkının, ses sınırlılığı açısından, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeylerine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ezgi yapısının, türkü formu özelliklerini taşıyan bir yapıyla soru-cevap eksenli motiflerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeylerine uygun olduğu olduğu görülmektedir.

Şarkının ritmik yapısının, 4/4'lük ölçüde olup, onaltılık ve sekizlik nota değerleriyle, soru-cevap eksenli, birbirini yineleyen ve tamamlayan ritmik motiflerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeylerine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının biçim (form) yapısının, bir dönem içinde temelde iki ayrı cümlenin, küçük farklılıklarla birbirini yinelemesiyle birlikte dört cümle oluşturduğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeylerine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının, söz ve müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla %12.5 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %40.6 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğruk konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının sözlerinin, çocukların çevrelerinde gözleyerek yaşadığı doğa olaylarıyla ilişkilendirilerek, somut tümce ve sözcüklerle kurgulandığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeylerine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evrenin, çocuklara orman ve doğa sevgisini duyumsatan bir anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimlerine uygun olduğu görülmektedir.

ATA'YA SAYGI

(Söz: A. Rıza Etiz; Müzik: Metin Tufan/ Akdemir, 2006, 96)

Şekil 41. 'Ata'ya Saygı' Şarkısı

Şarkının Ses Sınırlılığı: Şarkı, ses genişliği açısından incelendiğinde Do^1-Do^2 aralığında olduğu görülmektedir. Burada Do^1 sesinin ezginin başlangıç sesi olmakla birlikte yalnızca motif ve cümle sonunda kullanıldığı görülmektedir.

Şarkının Ezgi Yapısı: Şarkının ezgi yapısı yanaşık sıra seslerle birlikte inici-çıkıcı küçük üçlü, çıkıcı büyük üçlü, inici-çıkıcı tam dörtlü ve çıkıcı tam beşli aralıklarının birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Şarkı ezgisel bir bütünlük içinde iki dönem barındırmaktadır. Birinci bölüm, birbirinden farklı ezgi motiflerinin soru-cevap eksenli bir müzikal yapıya dönüşmesinden oluşurken, ikinci bölüm ise ilk cümlenin çıkıcı sekvens seyir özelliğiyle birlikte soncul cümlenin inici majör diziyi duyurmasıyla oluşmaktadır.

Şarkının Ritmik Yapısı: Şarkı 4 zamanlı bir ritim kalıbıyla birlikte onaltılık, sekizlik, noktalı sekizlik, dörtlük ve noktalı iki dörtlük nota değerlerinin birleşiminden oluşmaktadır. Şarkının ritmik bütünlüğüne bakıldığında birbirinden farklı ritmik motiflerin kullanıldığı görülmektedir. Yalnızca ikinci bölümün ardcıl cümlesinin ilk motifi aynı ritmik gözelerden oluştuğu görülebilir.

Şarkının Form (biçim) Yapısı: ‘Ata’ya Saygı’ adlı şarkı iki dönemli (bölümlü) şarkı biçimindedir. Birinci bölüm (a) ve (b) cümlelerinden, ikinci bölüm ise (c) ve (d) cümlelerinden oluşmaktadır. (a) ve (c) cümleleri yarım kararla sonuçlanırken, (b) ve (d) tam kararla sonuçlanmaktadır. Birinci bölümde cümleler iki motiften, motifler ise iki ölçüden oluşurken, ikinci bölümde birinci motif 3, ikinci motif ise iki ölçüden oluşmaktadır. Şarkının form şeması şöyledir:

A (a= 4 + b= 4) **B** (II:c= 2 + d= 3:II)

Şarkının Prozodi (Söz-Müzik Uyumu) Yapısı:

Şekil 42. ‘Ata’ya Saygı’ Şarkısının Prozodi Yapısı

Şekil 42’de görüldüğü gibi, 1. ölçüdeki **ye** ve **gö**, 5. ölçüdeki **mı** heceleri süre bakımından kısa değerli olmaları gerekirken uzun değerlidirler. Yine, 7. ölçüdeki **fil**, 9. ve 10. ölçülerdeki **yor** ve **sak**, 11. ölçüdeki **tan**, **çin**, **yor** ve **sak** heceleri süre bakımından uzun değerli olmaları gerekirken kısa değerli oldukları görülmektedir.

Şarkının birinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **yeri**, **göğü**, **inletelim**, **yürekte** , **birleşelim** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **birleşelim** sözcüğündeki **lim** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 3. ölçüdeki **te** vurgu hecesinin bağlı bulunduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği, **lim**

hecesinin ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 1. ölçüdeki **ğü**; 2. ölçüdeki **lim** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 2. ölçüdeki **te** vurgusuz hecesinin vurgulu hecenin oluşması bakımından ince seste ezgilendirilmesi gerekirken kalın seste ezgilendirildiği görülmektedir.

Şarkının ikinci dizeğini kapsayan cümlede yer alan **Ata'mıza**, **dil uzatan**, **gafillere**, **ders verelim** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **dil** tek heceli sözcüğünün cümlenin en vurgulu sözcüğü olması gerekmektedir. Buna rağmen 5. ölçüdeki **za** vurgu hecesinin bağlı bulunduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği, **dil** hecesinin ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Bununla birlikte 7. ölçüdeki **ga** ve **fil** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecenin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Şarkının üçüncü ve dördünü dizeklerini kapsayan cümlede yer alan **Ata'mızı**, **sayıyorsak**, **yurdumuzu**, **seviyorsak**, **vatan**, **yaşıyorsak**, **çatıda**, **birleşelim** sözcüklerindeki vurgu heceleri kendi içlerinde cümlenin bütün içindeki anlamına göre dereceli olarak sıralandığında, **vatan** sözcüğündeki **tan** hecesinin cümlenin en vurgulu hecesi olması gerekmektedir. Buna rağmen 12. ölçüdeki **bir** tek heceli sözcüğünün bağlı bulunduğu müzik cümlesindeki ezgisel seyrin en ince sesiyle ezgilendirildiği, **tan** hecesinin ise bu seste yer almadığı görülmektedir. Ayrıca 9. ölçüdeki **zı** ve **yı**; 10. ölçüdeki **zu** ve **vi** ve 13. ölçüdeki **lim** vurgu hecelerinin ince seste ezgilendirilmeleri gerekirken kalın seste ezgilendirilmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte 11. ölçüdeki **ya**; 12. ölçüdeki **ça**, **tı**, **bir** ve **le** vurgusuz hecelerinin vurgulu hecenin oluşması bakımından kalın seslerde ezgilendirilmeleri gerekirken ince seslerde ezgilendirildikleri görülmektedir.

Çizelge 35. Ata'ya Saygı Şarkısının Söz-Müzik Uyum Durumu

Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk	Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu	Hata Oranı (%)
64	9	14	21	32.8

Çizelge 35'te görüldüğü gibi şarkı, söz ve müzik uyumu açısından incelendiğinde, %14 oranla ritmik uyumsuzluğa ve %32.8 oranla vurgu uyumsuzluğuna sahiptir.

Şarkının Sözsel Yapısı:

Yeri göğü inletelim
Bir yürekte birleşelim
Ata'mıza dil uzatan
Gafillere ders verelim
Ata'mızı sayıyorsak
Yurdumuzu seviyorsak
Vatan için yaşıyorsak
Bir çatıda birleşelim

Şarkının sözsel yapısı irdelendiğinde 'Atatürk sevgisi' temelinde yurt sevgisi ve vatan bilinci oluşturmayı amaçlayan iletilerin işlendiği görülmektedir. Söz konusu bu iletilerin, ilköğretim 3. sınıf öğrencilerinin algılama ve kavramalarında zorluk yaşayabileceği 'yeri göğü inletmek', 'bir yürekte, çatıda birleşmek', 'Ata'ya dil uzatmak', 'gafillere ders verme', 'vatan için yaşamak' gibi soyut bir anlam içeren tümce ve sözcüklerle kurgulanması dikkat çekicidir.

Şarkının anlam evreni incelendiğinde ise, sözsel yapının çocuğun ilgi ve gereksinmelerini önemsemeyen, dilsel beğenilerine uygun olmayan, Türk dilinin anlatım güzelliğini yansıtmayan yapay ve çocuksu bir biçemle seslendiği görülmektedir. Bununla birlikte şarkının çocuklarda ulusal bir bilinç ve duygu oluşturmadan uzak olması; Atatürk sevgisi ve değerlerini duyumsatan bir anlatımın yerine, çocuklara anlamlandıramayacakları

sorumluluklar yükleyen ve onları saldırganlığa özendiren bir anlatımla kurgulanması dikkat çekicidir.

Genel Değerlendirme:

Ata'ya Saygı şarkısının, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine göre belirlenmiş ses alanını aştığı görülmektedir (Do^1-Do^2). Ancak ezgisel yapıda yer alan Do^1 sesinin, şarkı içinde geçici bir seyir özelliği gösterdiği ve üzerinde uzun süre durulmadan kullanıldığı göz önüne alındığında, şarkının, ses sınırlılığı açısından, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeylerine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının ezgi yapısının, soru-cevap eksenli, sekvens yapılı motif ve cümlelerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeylerine uygun olduğu olduğu görülmektedir.

Şarkının ritmik yapısının, birbirini yinelemeyen ve tamamlamayan bunun yanında belirli bir ritmik form ve duygusunun oluşumunu engelleyen bir yapıyla kurgulandığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeylerine uygun olmadığı söylenebilir.

Şarkının biçim (form) yapısının, iki dönem içinde dört farklı cümlenin birleşimiyle oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeylerine uygun olduğu görülmektedir.

Şarkının, söz ve müzik uyumu açısından, toplam hece sayısına oranla %14 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %32.8 vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkının sözlerinin, çocukların algılamakta zorluk yaşayabilecekleri soyut kavramlarla kurgulandığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeylerine uygun olmadığı görülmektedir.

Şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, çocuklarda ulusal bir bilinç ve duygu oluşturmadan uzak, çocuklara anlamlandıramayacakları sorumluluklar yükleyen ve onları saldırganlığa özendiren bir anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimlerine uygun olmadığı görülmektedir.

İlköğretim 3. Sınıf Müzik Ders Kitaplarında Yer Alan Çocuk Şarkıları Üzerine Genel Bir Değerlendirme

- **Şarkıların Ses Alanları ve Öğrencilerin Ses Gelişim Düzeyine Uygunluğu**

Çizelge 36. İlköğretim 3. Sınıf Düzeyi Çocuk Şarkılarının Ses Alanları ve Öğrencilerin Ses Gelişim Düzeyleri

Şarkı	Ses Alanı	Ses Gelişim Düzeyi
Mavi Bilye	Do^1-Do^2 (8 ses)	Re^1-Si^1/Do^2
Çok Çalışkan...	Do^1-La^1 (6 ses)	" "
Dikkatsiz Çocuk	Do^1-Sib^1 (7 ses)	" "
Sevgi Çiçekleri	Re^1-Do^2 (7 ses)	" "
Cumhuriyet	Do^1-Re^2(9 ses)	" "
Orman	Do^1-La^1 (6 ses)	" "
Ata'ya Saygı	Do^1-Do^2 (8 ses)	" "

Çizelge 36'da görüldüğü gibi, ilköğretim 3. sınıf öğrencileri için belirlenen ses alanının Re^1-Si^1/Do^2 aralığında olması gerektiği göz önüne alındığında, Mavi Bilye şarkısı **Do^1-Do^2** aralığında olup **8'li**; Çok Çalışkan Olmalıyız şarkısı **Do^1-La^1** aralığında olup **6'lı**; Dikkatsiz Çocuk şarkısı **Do^1-Sib^1** aralığında olup **7'li**; Sevgi Çiçekleri şarkısı **Re^1-Do^2** aralığında olup **7'li**; Cumhuriyet şarkısı **Do^1-Re^2** aralığında olup **9'lu**; Orman şarkısı **Do^1-La^1** aralığında olup **6'lı**; Ata'ya Saygı şarkısı **Do^1-Do^2** aralığında olup **8'li** ses alanından oluştuğu görülmektedir.

Yukarıdaki bulgular ışığında, yalnızca **Sevgi Çiçekleri** şarkısının ilköğretim 3. sınıf öğencilerinin ses gelişim düzeyine göre belirlenmiş ses alanı içinde yer aldığı görülmektedir. Böylelikle bu şarkının, ses sınırlılığı açısından, bu dönem öğrencilerin ses gelişim düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Bununla birlikte **Mavi Bilye**, **Çok Çalışkan Olmalıyız**, **Dikkatsiz Çocuk**, **Cumhuriyet**, **Orman** ve **Ata'ya Saygı** şarkılarının aralık yapılarının, ilköğretim 3. sınıf öğencilerinin ses gelişim düzeyine göre belirlenmiş ses alanı aştıkları görülmektedir. Ancak söz konusu bu şarkıların tümünde yer alan Do^1 sesiyle birlikte **Cumhuriyet** şarkısında yer alan Re^2 sesinin ezgisel yapı içinde geçici olarak, üzerinde uzun süre durulmadan kullanıldığı göz önüne alındığında, şarkıların ses alanlarının, bu dönem öğrencilerinin ses gelişim düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

- **Şarkıların Ezgi Yapıları ve Öğrencilerin Şarkıları Müziksel Algılama, Kavrama ve Uygulayabilme Düzeyine Uygunluğu**

İlköğretim 3. sınıf müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarının ezgisel yapıları incelendiğinde, belirlenen bulgular ışığında, şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Mavi Bilye şarkısının ezgi yapısının, sekvens yapılı ve birbirini yineleyen motiflerin birleşiminden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Çok Çalışkan Olmalıyız şarkısının ezgi yapısının, soru-cevap eksenli, inici ve çıkıcı sekvens motiflerin birleşiminden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Dikkatsiz Çocuk şarkısının ezgi yapısının, soru-cevap eksenli, birbirini yineleyen ve tamamlayan motif ve buna bağlı cümlelerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Sevgi Çiçekleri şarkısının ezgi yapısının, türkü formu özelliklerini taşıyan motif ve cümle yapılarıyla oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem

öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Cumhuriyet şarkısının ezgi yapısı, her ne kadar soru-cevap eksenli bir müzikal yapısı içerse de, inici-çıkıcı seyir özelliği özelliği taşıyan 4'lü, 5'li ve 6'lı aralıklarının yoğun olarak kullanıldığı; ayrıca şarkının ezgi bütününü oluşturan her bir bölümün birbirini desteklemeyen bir seyir yapısıyla ezgilendirildiği göz önüne alındığında, ezgi yapısının bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olmadığı söylenebilir.

Orman şarkısının ezgi yapısının, türkü formu özelliklerini taşıyan bir yapıyla, soru-cevap eksenli motiflerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Ata'ya Saygı şarkısının ezgi yapısının, soru-cevap eksenli, sekvens yapılı motif ve cümlelerden oluştuğu göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, ilköğretim 3. Sınıf düzeyinde incelenen yedi çocuk şarkısından, altı şarkının (Mavi Bilye, Çok Çalışkan Olmalıyız, Dikkatsiz Çocuk, Sevgi Çiçekleri, Orman ve Ata'ya Saygı) ezgi yapılarının, öğrencilerin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu; bir şarkının (Cumhuriyet) ise uygun olmadığı belirlenmiştir.

- **Şarkıların Ritmik Yapıları ve Öğrencilerin Şarkıları Müziksel Algılama, Kavrama ve Uygulayabilme Düzeyine Uygunluğu**

Çizelge 37. İlköğretim 3. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Çocuk Şarkılarında Kullanılan Ölçüler ve Şarkıların Ritmik Yapıları

Şarkı	Ölçüsü	Kullanılan Nota Değerleri
Mavi Bilye	2/4	Sekizlik, dörtlük ve noktalı dörtlük
Çok Çalışkan...	4/4	Sekizlik, dörtlük ve iki dörtlük
Dikkatsiz Çocuk	2/4	Onaltılık, sekizlik, noktalı sekizlik, dörtlük ve noktalı dörtlük
Sevgi Çiçekleri	5/8	Sekizlik, dörtlük ve noktalı dörtlük
Cumhuriyet	2/4	Onaltılık, sekizlik, noktalı sekizlik, dörtlük ve noktalı dörtlük
Orman	2/4	Onaltılık ve sekizlik
Ata'ya saygı	2/4	Onaltılık, sekizlik, noktalı sekizlik, dörtlük ve noktalı dörtlük

Çizelge 37'de görüldüğü gibi, üçüncü sınıf düzeyindeki yedi şarkıdan beşi **2/4**'lük, biri **4/4**'lük ve bir diğeri ise **5/8**'lik ölçüdedir. **Orman** şarkısında yalnızca **onaltılık ve sekizlik** nota değerli kullanılırken, **Mavi Bilye** ve **Sevgi Çiçekleri** şarkılarında **sekizlik, dörtlük ve noktalı dörtlük**; **Çok Çalışkan Olmalıyız** şarkısında **sekizlik, dörtlük ve iki dörtlük**; **Dikkatsiz Çocuk**, **Cumhuriyet** ve **Ata'ya Saygı** şarkılarında **onaltılık, sekizlik, noktalı sekizlik, dörtlük ve noktalı dörtlük** nota değerlerinin kullanıldığı görülmektedir.

Şarkıların ritmik yapılarının incelenmesi sonucunda belirlenen bulgular ışığında, **Mavi Bilye**, **Çok Çalışkan Olmalıyız**, **Dikkatsiz Çocuk**, **Sevgi Çiçekleri** ve **Orman** şarkılarının birbirini yineleyen ve tamamlayan, soru-cevap biçimli ritmik motiflerden oluştuğu görülmektedir. Böylelikle bu şarkıların ritmik yapıları, bu dönem öğrencilerinde belirli bir ritim duygusunun oluşumuna katkı sağlamakla birlikte yine bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Buna karşın **Cumhuriyet** ve **Ata'ya Saygı** şarkılarının, birbirinden farklı ritmik motifler temelinde, yine birbirini yinelemeyen ve tamamlamayan,

bunun sonucu olarak da çocuklarda belirli bir ritmik form ve duygusunun oluşumunu engelleyen bir ritmik yapıyla oluştuğundan, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olmadığı söylenebilir.

Sonuç olarak, ilköğretim 3. sınıf düzeyinde incelenen yedi çocuk şarkısından, beş şarkının (Mavi Bilye, Çok Çalışkan Olmalıyız, Dikkatsiz Çocuk, Sevgi Çiçekleri ve Orman) ritmik yapısının, öğrencilerin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu; iki şarkının (Cumhuriyet ve Ata'ya Saygı) ise uygun olmadığı belirlenmiştir.

- **Şarkıların Form (biçim) Yapıları ve Öğrencilerin Şarkıları Müziksel Algılama, Kavrama ve Uygulayabilme Düzeyine Uygunluğu.**

Çizelge 38. İlköğretim 3. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Çocuk Şarkılarının Form Şeması

Şarkı	Form Yapısı	Toplam Ölçü Sayısı
Mavi Bilye	**A** (a = 4 + II:b=4+c=4:II)	20
Çok Çalışkan...	**A** (a = 4 + II: b= 4 :II)	12
Dikkatsiz Çocuk	**A**(a=4+b=4+ c= 4 +b'=4)	16
Sevgi Çiçekleri	**A** (II:a = 4:II + II:b = 4:II) **B** (II:c = 4:II + II:d = 4:II)	32
Cumhuriyet	**A** (a = 4 + b = 4) **B** (II:c = 4 + d = 4:II) **C** (II:e = 4 + b'= 4:II)	40
Orman	**A**(II:a=4:II+II:b=4:II+II:a'=4:II+II:b'=4:II)	32
Ata'ya Saygı	**A** (a= 4 + b= 4) **B** (II:c= 2 + d= 3:II)	18

Çizelge 38'de görüldüğü gibi, ilköğretim 3. sınıf düzeyinde incelenen çocuk şarkılarının biçim (form) yapıları, bölüm sayıları açısından **bir**, **iki** ve **üç bölümlü** olmak üzere üç grupta kümelenmektedir. Şarkılardan dördü **bir**, ikisi **iki**, biri ise **üç bölümlü** (dönemli) şarkı formuna sahiptir.

Bir bölümlü şarkı formuna sahip çocuk şarkılarından Mavi Bilye **20**, Çok Çalışkan Olmalıyız **12**, Dikkatsiz Çocuk **16**, Orman ise **32** ölçü uzunluğundadır.

İki bölümlü şarkı formuna sahip çocuk şarkılarından Sevgi Çiçekleri **32**, Ata'ya Saygı ise **18** ölçü uzunluğundadır.

Üç bölümlü şarkı formuna sahip Cumhuriyet şarkısı ise, **40** ölçü uzunluğundadır.

Mavi Bilye şarkısının biçim yapısının, bir bölüm içinde birbirini tamamlayan üç farklı cümlenin birleşiminden oluştuğu;

Çok Çalışkan Olmalıyız şarkısının biçim (form) yapısının, bir bölüm içinde iki farklı cümlenin birleşimiyle oluştuğu;

Dikkatsiz Çocuk şarkısının biçim (form) yapısının, üçü farklı dört cümlenin birleşimiyle oluştuğu;

Sevgi Çiçekleri şarkısının biçim (form) yapısının, iki bölüm içinde dört farklı cümlenin birleşimiyle oluştuğu;

Cumhuriyet şarkısının biçim (form) yapısının, üç bölüm içinde beşi farklı, altı cümlenin birleşimiyle oluştuğu;

Orman şarkısının biçim (form) yapısının, bir bölüm içinde ikisi farklı dört cümlenin birleşimiyle oluştuğu;

Ata'ya Saygı şarkısının biçim yapısının, iki dönem içinde dört farklı cümlenin birleşimiyle oluştuğu görülmektedir.

Yukarıdaki bulgular ışığında **Mavi Bilye**, **Çok Çalışkan Olmalıyız**, **Dikkatsiz Çocuk**, **Sevgi Çiçekleri**, **Orman** ve **Ata'ya Saygı** şarkılarının

biçim (form) yapılarının, bu dönem öğrencilerinin müziksel, algılama ve uygulayabilme düzeyine uygun oldukları söylenebilir.

Buna karşın **Cumhuriyet** şarkısının biçim (form) yapısının, bu dönem öğrencilerinin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeylerine uygun olmadığı söylenebilir.

Sonuç olarak, ilköğretim 3. sınıf düzeyinde incelenen yedi çocuk şarkısından, altı şarkının (Mavi Bilye, Çok Çalışkan Olmalıyız, Dikkatsiz Çocuk, Sevgi Çiçekleri ve Orman) biçim (form) yapısının, öğrencilerin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu; bir şarkının (Cumhuriyet) ise uygun olmadığı belirlenmiştir.

- **Şarkıların Söz ve Müzik Yapılarının Uyum Durumları ve Öğrencilerin Dil Gelişimi Kapsamında Ana Dillerini Etkili Kullanma ve Doğru Konuşma Becerilerinin Gelişimine Uygunluğu**

Çizelge 39. İlköğretim 3. Sınıf Düzeyi Çocuk Şarkılarının, Söz-Müzik Uyum Durumları Açısından, Toplam Hece Sayısına Oranla Ritmik Uyumsuzluk ve Vurgu Uyumsuzluğu Hata Oranları.

Şarkı	Toplam Hece	Ritmik Uyumsuzluk Hata Oranı (%)	Vurgu Uyumsuzluğu Hata Oranı (%)
Mavi Bilye	35	21.8	42.8
Çok Çalışkan...	102	5.8	46
Dikkatsiz Çocuk	86	32.5	50
Sevgi Çiçekleri	78	29.4	39.7
Cumhuriyet	68	26.4	54.4
Orman	64	12.5	40.6
Ata'ya Saygı	64	14	32.8

Çizelge 39'da ilköğretim 3. sınıf düzeyinde incelenen şarkıların, söz-müzik uyum durumları açısından, toplam hece sayısına oranla, ritmik uyumsuzluk ve vurgu uyumsuzluğu hata oranları yüzdelik derecelerle verilmektedir. Buna göre;

Mavi Bilye şarkısının, %21.8 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %42.8 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Çok Çalışkan Olmalıyız şarkısının, %5.8 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %46 oranında vurgu uyumsuluğuna sahip olduğu dikkate alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Dikkatsiz Çocuk şarkısının, %32.5 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %50 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Sevgi Çiçekleri şarkısının, %29.4 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %39.7 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Cumhuriyet şarkısının, %26.4 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %54.4 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Orman şarkısının, %12.5 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %40.6 oranında vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Ata'ya Saygı şarkısının, %14 oranında ritmik uyumsuzluğa ve %32.8 vurgu uyumsuzluğuna sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin dil

gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

Sonuç olarak, ilköğretim 3. sınıf düzeyinde incelenen tüm çocuk şarkılarının prozodi yapılarının, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı belirlenmiştir.

Çizelge 40. İlköğretim 3. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Çocuk Şarkılarının Sözsel Yapısı

Şarkı	**İçeriği**
Mavi Bilye	Dünya çocuklarının birlikte dostluk ve kardeşlikle oynama isteği.
Çok Çalışkan Olmalıyız	Ulus ve vatan için çalışkan olma gerekliliği. Tembel durmama ve günleri boş geçirmeme isteği. Her işin zor olduğunun bilinci ve güçlükleri yenmenin gerekliliği.
Dikkatsiz Çocuk	Çocuğun pazar yerine bakkala gitmesi ve kavun yerine un; elma yerine helva alması.
Sevgi Çiçekleri	Çocuklarla doğanın güzelliklerinin özdeşleştirilmesi; barış, sevgi ve dostluk coşkusu.
Cumhuriyet	Atatürk'e duyulan sevgi ve minnet duygusu. Yönetim şekli olan Cumhuriyet'in tüm alem tarafından duyulması isteği. Monarşi ve mutlakiyet yönetimi yerine Cumhuriyet isteği.
Orman	Ormandaki ağaçlara, bitkileri duyulan sevgi.
Ata'ya Saygı	Atatürk'e dil uzatanlara ders verme ve vatan sevgisi için birleşme çağrısı.

Çizelge 40'ta şarkı sözlerinin içeriğine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre, **Mavi Bilye** şarkısında dostluk-kardeşlik konusunun ele alındığı; **Çok Çalışkan Olmalıyız** şarkısında ulus ve vatan sevgisi temelinde çalışkan olma konusunun ele alındığı; **Dikkatsiz Çocuk** şarkısında annesi tarafından alış-verişe gönderilen bir çocuğun dikkatsiz davranışlarının ele alındığı; **Sevgi Çiçekleri** şarkısında çocuklar ile doğanın güzelliklerinin özdeşleştirilerek barış, sevgi ve dostluk coşkusunun ele alındığı; **Cumhuriyet** şarkısında Atatürk sevgisi ve Cumhuriyet bilincinin ele alındığı; **Orman**

şarkısında orman sevgisi ve onun güzelliklerinin ele alındığı; **Ata'ya Saygı** vatan ve Atatürk sevgisi konularının ele alındığı görülmektedir.

- **Şarkı Sözlerini Oluşturan Sözcük ve Konuların Öğrencilerin Kavramsal/Bilişsel Gelişim Düzeyine Uygunluğu**

İlköğretim 3. sınıf müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarının sözsel yapıları incelendiğinde, belirlenen bulgular ışığında, şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Mavi Bilye şarkısının çocukların yakın çevrelerinde kullanmaktan mutluluk duyabilecekleri somut kavramlarla kurgulandığı dikkate alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun olduğu; **Dikkatsiz Çocuk** şarkısının, çocukların yakın çevrelerinde yaşayacağı ve gözleyebileceği olaylardan hareketle, somut tümce ve sözcüklerden kurgulandığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun olduğu; **Sevgi Çiçekleri** şarkısının çocukların çocukların yakın çevrelerinde gözleyebilecekleri, karşılaştırma ve sınıflandırma yapabilecekleri doğa olaylarından hareketle, somut tümce ve sözcüklerle kurgulandığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeylerine uygun olduğu; **Orman** şarkısının çocukların çevrelerinde gözleyerek yaşadığı doğa olaylarıyla ilişkilendirilerek, somut tümce ve sözcüklerle kurgulandığı göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeylerine uygun olduğu söylenebilir.

Buna karşın, **Çok Çalışkan Olmalıyız**, **Cumhuriyet** ve **Ata'ya Saygı** şarkılarının sözlerinin, çocukların algılamakta zorluk yaşayabilecekleri soyut kavramlarla kurgulandıkları göz önüne alındığında, bu dönem öğrencilerinin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine uygun olmadıkları söylenebilir.

Sonuç olarak ilköğretim 3. Sınıf düzeyinde incelenen çocuk şarkılarından dördünün (Mavi Bilye, Dikkatsiz Çocuk, Sevgi Çiçekleri ve Orman) şarkı sözlerinin, öğrencilerin kavramsal/bilişsel gelişim düzeyine

uygun olduğu; üçünün (Çok Çalışkan Olmalıyız, Cumhuriyet ve Ata'ya Saygı) ise uygun olmadığı belirlenmiştir.

- **Şarkı Sözlerinin Oluşturduğu Anlam Evreninin Öğrencilerin Duyuşsal Yönden Gelişimine Uygunluğu**

İlköğretim 3. sınıf müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarının sözlerinin oluşturduğu anlam evrenleri incelendiğinde, belirlenen bulgular ışığında, şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Mavi Bilye şarkısının, çocukların dil ve anlam evrenine uygun bir biçemle birlikte, çocuklara dostluk ve kardeşlikle yaşama sevincini duyumsatan bir anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olduğu söylenebilir.

Çok Çalışkan Olmalıyız şarkısının, neden-sonuç ilişkisine dayanmayan, emir-kuralları bileşkesi içinde yaptırımcı yargılarla kurgulandığı göz önüne alındığında, şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimlerine uygun olmadığı söylenebilir.

Dikkatsiz Çocuk şarkısının, yapay ve çocuksu bir biçemle birlikte çocuğu beceriksiz gösteren ve onu küçük düşüren bir sözsel anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimlerine uygun olmadığı söylenebilir.

Sevgi Çiçekleri şarkısının, çocukların duygu ve düşünce dünyasını devindiren; onlara doğa, dostluk ve sevgi bilincini duyumsatan bir anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olduğu söylenebilir.

Cumhuriyet şarkısının, çocuklarda olumsuz duygulanma yaratabilecek savaş ve düşmanlık olgularıyla birlikte, çocuklara

anlamlandıramayacakları sorumluluklar yükleyen didaktik (öğretici) bir anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimlerine uygun olmadığı söylenebilir.

Orman şarkısının, çocuklara orman ve doğa sevgisini duyumsatan bir anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olduğu söylenebilir.

Ata'ya Saygı şarkısının, çocuklarda ulusal bir bilinç ve duygu oluşturmadan uzak, çocuklara anlamlandıramayacakları sorumluluklar yükleyen ve onları saldırganlığa özendiren bir anlatımla kurgulandığı göz önüne alındığında, şarkı sözlerinin oluşturduğu anlam evreninin öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, ilköğretim 1., 2. ve 3. sınıf müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarının, öğrencilerin gelişim düzeylerine uygunluğu açısından incelenmesinden elde edilen bulguların, çözümlenip yorumlanması doğrultusunda ortaya çıkan sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Sonuç

İlköğretim 1., 2. ve 3. sınıf müzik ders kitaplarından seçilen 21 şarkının müziksel, sözsel ve söz-müzik uyumu açılarından incelenmesiyle elde edilen genel sonuçlar şöyle sıralanabilir:

1. Çocuk şarkılarından onyedisinin, ses sınırlılığı açısından, öğrencilerin ses gelişim düzeylerine uygun olduğu saptanmıştır. Özellikle 3. sınıf düzeyindeki şarkılarda, öğrencilerin ses gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek ses alanlarına rastlanılmamıştır. Ancak 1. ve 2. sınıf düzeyindeki şarkıların bazılarının, öğrencilerin ses gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilecek ses alanına sahip oldukları görülmektedir.

2. Şarkılardan onsekizinin, ezgi yapıları açısından, öğrencilerin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu saptanmıştır. Birinci sınıf düzeyinde 2; üçüncü sınıf düzeyinde ise 1 şarkının ezgi yapısının, öğrencilerin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olmadığı görülürken, ikinci sınıf düzeyindeki şarkıların tümünün bu duruma uygun olduğu görülmektedir.

3. Şarkılardan onsekizinin, ritmik yapıları açısından, öğrencilerin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu saptanmıştır. Birinci sınıf düzeyinde 1; üçüncü sınıf düzeyinde ise 2 şarkının ritmik yapısının, öğrencilerin müziksel algılama, kavrama ve

uygulayabilme düzeylerine uygun olmadığı görülürken; ikinci sınıf düzeyindeki şarkıların tümünün bu duruma uygun olduğu görülmektedir.

4. Şarkılardan yirmisinin, biçim (form) yapıları açısından, öğrencilerin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine uygun olduğu saptanmıştır. Şarkıların form yapılarının, her sınıf düzeyinde, belirli bir gelişim aşamasını izleyerek oluştuğu görülmektedir.

5. Şarkılardan ondokuzunun, söz ve müzik uyumu açısından, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine uygun olmadığı saptanmıştır. Birinci sınıf düzeyinde yer alan Atatürk şarkısıyla birlikte ikinci sınıf düzeyinde yer alan Çocuk ve Çiçek şarkılarının diğer şarkılara oranla daha az prozodik hata içermelerinden dolayı, söz konusu duruma kısmen uygun oldukları öngörülmüştür.

6. Onüç şarkının sözsel yapısının (sözlerinin), somut işlem basamağında yer alan öğrencilerin kavramsal/bilişsel gelişim düzeylerine uygun olduğu saptanmıştır. Buna karşın, birinci, ikinci ve üçüncü sınıf düzeyinde yer alan bazı şarkılarda öğrencilerin algılama ve kavramada zorluk yaşayabilecekleri soyut kavramlara, sözcüklere ve tümcelere rastlanmaktadır.

7. Şarkılardan onbirinin, sözlerin oluşturduğu anlam evreni açısından, öğrencilerin duyuşsal yönden gelişimine uygun olduğu; on şarkının ise uygun olmadığı saptanmıştır.

8. İlköğretim müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarının hiçbirinde öğrencilerin müziksel, dilsel, bilişsel/kavramsal ve duyuşsal gelişimini tümüyle etkileyecek ve harekete geçirecek öğelere rastlanılmamıştır. Böylelikle müzik ders kitaplarının ve içinde yer alan şarkıların, öğrencilerin gelişimini destekleyen nitelikleri bütüncül bir yaklaşımla işletemediği görülmektedir.

9. İlköğretim müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarının, ses alanı açısından, öğrencilerin ses gelişim düzeylerine uygun bir biçimde sıralanmadığı görülmektedir. Örneğin, 9 ses alanına sahip bir şarkı hem birinci sınıf, hem de üçüncü sınıf müzik ders kitabında yer alabilmektedir.

10. İlköğretim müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarının ezgi, ritmik ve biçim (form) yapıları açısından, öğrencilerin müziksel algılama, kavrama ve uygulayabilme düzeyine büyük ölçüde uygun olduğu görülmektedir.

11. İlköğretim müzik ders kitaplarında şarkıların prozodi yapılarının, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında, Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine büyük ölçüde uygun olmadığı görülmektedir.

12. Ülke-vatan, ulus, Atatürk, cumhuriyet gibi konuların işlendiği çocuk şarkılarında, öğrencilerde olumsuz duygulanma yaratabilecek ve öğrencilere anlamlandıramayacakları sorumluluklar yükleyen duygu ve düşüncelere yer verildiği görülmektedir.

13. Şarkılarda, emir-kurallar bileşkesine dayanan bununla birlikte öğrencilerin herhangi bir konu üzerinde neden-sonuç ilişkisi kurabilmelerine olanak yaratmayan anlatımlara yer verildiği görülmektedir.

Ortaya çıkan bu sonuçlar doğrultusunda aşağıda belirtilen öneriler geliştirilmiştir:

Öneriler

1. İlköğretim müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkıları, öğrencilerin müziksel, bilişsel, dilsel ve duyuşsal gelişimlerini birlikte işleten bir yapıyla kurgulanmalıdır.

2. İlköğretim müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkıları, öğrencilerin ses gelişim düzeyleri dikkate alınarak oluşturulmalı ve düzenlenmelidir.

3. İlköğretim müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarının ezgi yapıları, özellikle ilköğretimin ilk evresinde, daha çok soru-yanıt eksenli, birbirini yineleyen ve tamamlayan müzikal cümlelerden oluşmalıdır.

4. İlköğretim müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarının ritmik yapıları, öğrencilerde belirli bir ritmik form ve duygusunun oluşumuna olanak sağlayan ritim cümleleriyle oluşmalıdır.

5. İlköğretim müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarının biçim (form) yapıları, öğrencilerin müzikal gelişim aşamaları göz önünde bulundurularak, müzikal belleklerinin gelişimine olanak yaratan ezgilerle kurgulanmalıdır.

6. İlköğretim müzik ders kitaplarında, öğrencilerin dil gelişimi kapsamında Türkçeyi etkili kullanma ve doğru konuşma becerilerinin gelişimine olanak yaratan şarkılara yer verilmelidir.

7. İlköğretim müzik ders kitaplarında yer alan çocuk şarkılarının sözsel yapılarının, öğrencilerin bilişsel/kavramsal gelişim özellikleri göz önüne alınarak kurgulanmalıdır.

8. İlköğretim müzik ders kitaplarında, öğrencilere emir-kurallar bileşkesi içinde yaptırımcı yargılarla seslenen şarkılara yer verilmemelidir.

9. İlköğretim müzik ders kitaplarında, öğrencilerin duygu ve düşünce dünyalarını devindirmeyen, dilsel beğenilerine uygun olmayan, Türk dilinin anlatım güzelliğini yansıtmayan yapay ve çocuksu bir biçemle kurgulananan şarkılara yer verilmemelidir.

10. İlköğretim müzik ders kitaplarında, öğrencilere anlamlandıramayacakları sorumluluklar yükleyen, siyasi-ideolojik iletiler taşıyan şarkılara yer verilmemelidir.

11. İlköğretim müzik ders kitapları müzik ve sanat eğitimcileri, öğrenme ve gelişim psikolojisi uzmanları, Türk dili uzmanlarının birlikteliğinde yazılmalıdır.

12. İlköğretim müzik ders kitaplarının değerlendirilmesine yönelik çalışmalar farklı örneklem grupları üzerinde de yapılmalıdır.

Kaynaklar

Akboy, R. (2000). **Eğitim Psikolojisi**. İzmir: Mikro Yayınları.

Akkaş, S. (1993). **Okulöncesi Eğitimde Müzik (Birinci baskı)**. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Arel, S. (1992). **Prozodi Dersleri**. İstanbul: Pan Yayıncılık.

Asmacık, Ö. (2003). **İlköğretim 6. ve 7. Sınıflarda Müzik Derslerinde Uygulanabilecek Ritm Eğitim Yöntemleri ve Örnek Etkinlikler**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Ataman, A. (Editör). (2003). **Gelişim ve Öğrenme (3. baskı)**. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Atay, M. (2005). **Çocukluk Döneminde Gelişim**. Ankara: Kök Yayıncılık.

Ayhan, A. (2000). **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi (2. baskı)**. İstanbul: Alfa Basın Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

Bacanlı, H. (2005). **Gelişim ve Öğrenme (10. baskı)**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Barantel, R. (?). **Okul Müzik Terbiyesi**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Başaran, İ., E. (2005). **Eğitim Psikolojisi (6. baskı)**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Bilgin, S. (1992). **Türkiye'deki Ortaokullarda Müzik Dersinde Öğretilen Şarkıların Besteleme Teknikleri Bakımından İncelenmesi**. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bozkaya, İ. (2001). **Müzik Bağlamında Prozodi**. Bursa: F. Özsan Matbaacılık.

Bowman, W. (2002). **The New Handbook Resarch On Music Teaching And Learning: Procekt Of The Music Educatiors National Conference**. New York: Oxford University Press.

Cangal, N. (2004). **Müzik Formları**. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Ceyhan, E. (Editör). (2006). **Çocuk Gelişimi ve Psikolojisi (5. baskı)**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Çevik, S. (1988). **Müzikte Söz Ögesinin Önemi, Müziğin Dile, Dilin Müziğe Etkileri**. Ankara: 1. Müzik Kongresi. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Çiçek, S. (1995). **İlköğretimde Ünitelere Göre Müzik**. Bursa.

Çiçek, S. (2000). **İlköğretimde Müzik (Birinci Baskı)**. Bursa: Ezgi Kitabevi.

Dönmez, N.B., Abdioğlu,Ü., Dinçer, Ç., Erdemir, N., Gümüşçü, Ş. (2000). **Okul Öncesi Dönemde Dil Gelişimi Etkinlikleri (3. baskı)**. İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.

Dönmez, B. N., Arı, M. (1992). **12-30 Aylık Türk Çocuklarında Dilin Kazanılması**. G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8 (3), s. 115–161.

Egüz, S. (1991). **Toplu Ses Eğitimi 1 (İkinci baskı)**. Ankara: Ayyıldız Matbaası A.Ş.

Enç, M. (1980). **Ruh Bilim Terimleri Sözlüğü**. Ankara: T.D.K. Yayınları.

Erinç, S. M. (1998). **Sanat Psikolojisi'ne Giriş.(Birinci baskı)**. Ankara: Ayraç Yayınevi.

Gander, M.J.& Gardiner, H., W. (2004). **Çocuk ve Ergen Gelişimi (5. baskı)**. Ankara: İmge Kitabevi.

Göbelez, C. (1998). **Çocuk ve Gençlerin Eğitiminde Şarkılar**. Orkestra, 293, 15-20.

Güleryüz, H. (2003). **Yaratıcı Çocuk Edebiyatı**. Ankara: Pagem A Yayıncılık.

Günay, E. , Özdemir, M. A. (2003). **Müzik Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme (Birinci baskı)**. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

İlerici, K. (1981). **Bestecilik Bakımından Türk Müziği ve Armonisi**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

İnanç, B, Y. , Bilgin, M., Atıcı, M, K. (2005). **Gelişim Psikolojisi (2. baskı)**. Adana: Nobel Kitabevi.

Kesici, Ş. (2002). **Eğitime Yeni Bakışlar I**. Ankara. Mikro Yayınları.

Koç, M., Yavuzer, Y., Demir, Z., Çalışkan, M. (2001). **Gelişim ve Öğrenme**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Matthews, B.G. (2000). **Çocukluk Felsefesi**. (Çev. E.Çakmak,). İstanbul: Gendaş Kültür.

Milli Eğitim Bakanlığı. (1994). **İlköğretim Kurumları Müzik Dersi Öğretim Programı**. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Öncül, R. (2000). **Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü**. İstanbul: Milli Eğitim Yayınevi.

Özgül, İ. (2002). **Müzik Eğitimi ve Öğretimi (5. baskı)**. Ankara: Gazi Kitabevi.

Özgür, Ü. , Aydoğan, S. (1999). **Müziksel İşitme Okuma (Birinci baskı)**. Ankara: Arkadaş Yayın Dağıtım.

Piaget, J. (1938). **Çocukta Dil ve Düşünme** (Çev. S.E. Siyavuşgil). İstanbul Üniversitesi Ana İlim Kitapları Tercümeleri Serisi No 4. (Orijinal eserin yayım tarihi 1923).

Say, A. (2002). **Müzik Sözlüğü**. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

Senemoğlu, N. (1997). **Gelişim Öğrenme ve Öğretim**. Burdur: Ertem Matbaacılık.

Sever, S. (2002). **Çocuk Kitaplarına Yansıtılan Şiddet**. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 35 (1-2), s. 25-37.

Sever, S. (2003). **Çocuk ve Edebiyat**. Ankara: Kök Yayıncılık.

Sever, S. (2004). **Okulöncesi Eğitimde Şiir**. Zeliha Güneş (Editör), Çocuk Edebiyatı (s. 101-121). Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Seyrek, H. (2001). **İlköğretim Okulları İçin Şarkı Dağarcığı**. İzmir: Müzik Eserleri Yayınları.

Sözer, V. (1996). **Müzik Ansiklopedik Sözlük**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Sun, M. (1998). **Temel Müzik Eğitimi**. Ankara: Yurt Renkleri Yayınevi.

Sun, M., Seyrek, H. (2002). **Okulöncesi Eğitimde Müzik**. İzmir: Müzik Eserleri Yayınları.

Topbaş, S. (Editör). (2004). **Çocukta Dil ve Kavram Gelişimi. (4. baskı)**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Topbaş, S. (Editör). (2005). **Dil ve Kavram Gelişimi**. Ankara: Kök Yayıncılık.

Uçan, A. (1989). *Türkiye'de* Cumhuriyetin İlk Altmış Yılında Müzik Eğitimi. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5 (1), 179.

Uçan, A. , Yıldız, G., Bayraktar, E. (1999). **İlköğretimde Etkili Öğretme ve Öğrenme Öğretmen El Kitabı: İlköğretimde Müzik Öğretimi**. Ankara: M.E.B Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı.

Uçan, A. (2005). **Müzik Eğitimi (3. baskı)**. Ankara: Evrensel Müzikevi.

Ulusoy, A. (Editör). (2005). **Gelişim ve Öğrenme (4 baskı)**. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yavuzer, H. (2005). **Çocuk Psikolojisi (28. baskı)**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yeşilyaprak, B. (Editör). (2005). **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi (9. baskı)**. Ankara: Pagem A Yayıncılık.

Yıldız, G. (2002). **İlköğretimde Müzik Öğretimi (Birinci baskı)**. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yıldız, N. (1999). **Cumhuriyet Yılları Boyunca Türk Çocuk Müziği**. Ankara: Cumhuriyet ve Çocuk, 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

Yıldız, N. (2005). **Çocuk Şarkıları Üzerine Bir İnceleme**. A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tiyatro Araştırmaları Dergisi, 20, s. 73-100.

Yönetken, H. B. (1952). **Okulda Müzik Öğretimi ve Öğretim Metotları (Birinci baskı)**. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Yörükoğlu, A. (1985). **Çocuk Ruh Sağlığı (9. baskı)**. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Kullanılan Ders Kitapları

Akdemir, M. (2006). **İlköğretim Müzik 3**. İstanbul: Murat Yayıncılık.

Akkaş, S. (2001). **İlköğretim Müzik 1**. Ankara: Pasifik Yayınları.

Akkaş, S. (2001). **İlköğretim Müzik 2**. Ankara: Pasifik Yayınları.

Aydın, S. ve Aydın, Ş. (2005). **İlköğretim Müzik 2**. İstanbul: Küre Yayıncılık.

Dönmez, M. (2001). **İlköğretim Müzik 1**. Ankara: Tubitay Yayınları.

Dönmez, M. (2001). **İlköğretim Müzik 3**. Ankara: Tubitay Yayınları.

Gülenç, F. (2006). **İlköğretim Müzik 2**. Ankara: Gizem Yayıncılık.

Gülenç, F. (2006). **İlköğretim Müzik 3**. Ankara: Gizem Yayıncılık.

Yurtoğlu, Ö. F. (2002). **İlköğretim Müzik 1**. İstanbul: Düzgün Yayıncılık